

**jaarverslagen**

**1956**

**1958**



**I oktober 1956 - 30 september 1958 - Partij van de Arbeid**

JAARVERSLAGEN

**DOCUMENTATIECENTRUM  
NEDERLANDSE POLITIEKE  
PARTIJEN**

# JAARVERSLAGEN

1 OKTOBER 1956 - 30 SEPTEMBER 1958



**PARTIJ VAN DE ARBEID**

**Tesselschadestraat 31 - Amsterdam - West**



PARTIJ VAN DE  
ARBEID

Partij van de Arbeid  
**VERSLAG VAN HET PARTIJBESTUUR**  
over de periode van  
1 oktober 1956 - 30 september 1958

## INLEIDING

Het jaarverslag, dat het partijbestuur aan het Congres voorlegt, kenmerkt zich altijd weer door een opsomming van feiten en cijfers. Dat is nodig omdat in zakelijke gegevens de activiteit van onze partij moet worden aangeduid. Achter deze gegevens echter gaat het politieke gebeuren, het politieke beleid, schuil.

Daarover schrijven is niet eenvoudig, omdat dit verslag werd afgesloten op 30 september 1958. Nadien immers deden zich op binnenlands politiek terrein ontwikkelingen voor, die alles overschaduwden wat zich in de twee verslagjaren die hier aan de orde zijn voltrok. Toch houden wij vast aan de verslagindeling ook bij een bespreking van de politieke gebeurtenissen.

In de beide verslagjaren werd het klimaat in de internationale politiek voortdurend slechter. De spanning bereikte haar hoogtepunt in de maanden oktober en november 1956. De opstand in Hongarije vervulde ons in de aanvang met hoop. Zeker beseften wij dat de strijd offers vroeg, maar toch overheerste onze hoop. De komst van Anna Kethly naar de bureauvergadering van de Socialistische Internationale in Wenen, gaf de volken in de westerse wereld een ogenblik het gevoel dat de dictatuur in Hongarije inderdaad zou wijken. Deze verwachting vervulde de duizenden, die tijdens de Hongaarse opstand samenkwamen in de Amsterdamse Koopmansbeurs op een door de partij georganiseerde openbare bijeenkomst. De Russische tanks en soldaten keerden echter terug en de opstand werd neergeslagen. Te zamen met de andere democratische partijen organiseerde de partij een aantal protestvergaderingen in verschillende steden van ons land, waarin naast anderen een aantal van onze sprekers het woord voerden. Het was het enige wat ons volk op dat ogenblik kon doen.

Toen de Hongaarse vluchtelingenstroom naar ons land kwam, deed het comité waarin ook de PvdA vertegenwoordigd is, al het mogelijke om hulp te bieden.

Het ter dood brengen van de leiders van de Hongaarse opstand bracht het partijbestuur ertoe een verklaring te publiceren op 19 juni '58, die als bijlage I aan dit verslag is toegevoegd.

Op 4 november 1957 herdacht onze Partij de Hongaarse opstand in een grote bijeenkomst in Amsterdam, waarin o.m. de gelukkig aan communistische wraakzucht ontkomen Anna Kethly het woord voerde.

Een colportageblad 'Hongarije '56' bereikte een oplage van 94.000 exemplaren.

Ongeveer tezeldertijd als het Hongaarse drama zich afspeelde, brak een ernstig conflict uit rondom het Suezkanaal. Israël, moe van de grensschendingen door Egypte en teleurgesteld over de weinige steun van de VN-landen, zag zich genoodzaakt een militaire actie te ondernemen, die in de geschiedenis bekend zal staan als de Sinai-campagne. Engeland en Frankrijk begonnen op hetzelfde ogenblik een militaire actie tegen Egypte, nadat Nasser het Suezkanaal had genationaliseerd en geblokkeerd. De sympathie van onze partij voor Israël kwam tot uitdrukking in de woorden van de partijvoorzitter op de vergadering, gewijd aan de Hongaarse opstand, aldus: 'Onze sympathie is aan de zijde van Israël, dat voor zijn vrijheid vecht.'

Over het optreden van Engeland en Frankrijk waren de meningen verdeeld.

Vanzelfsprekend bleef ook de in deze periode onverminderd voortdurende koude oorlog, de spanning tussen Oost en West, de aandacht van de partij en haar leden vragen. Sterk bleek de verontrusting over de ontwikkeling van atoomwapens en raketten.

In een verklaring van 28 juni '57 zette het partijbestuur zijn standpunt ten aan-

zien van dit vraagstuk en in het bijzonder over de kernproeven uiteen. De verklaring is als bijlage II bij dit verslag opgenomen.

In juli '57 stelde onze delegatie op het congres van de Socialistische Internationale te Wenen zich achter uitspraken van de Internationale op dit punt.

Met een aantal groepen van partijgenoten en geestverwanten werden door het partijbestuur besprekingen over het atoomvraagstuk gevoerd. De discussie over dit probleem nam een groot deel van het door onze partij georganiseerde congres over buitenlandse politiek in beslag, dat werd gehouden na de verslagperiode.

Op 14 oktober '57 ontving de partijvoorzitter een brief van de partijsecretaris van de Russische communistische partij Chroesjtsjow. In deze brief, die tevens was gericht aan de voorzitters van de andere Westeuropese socialistische partijen, werd aandacht gevraagd voor en activiteit ten aanzien van de spanningen in het Midden-Oosten. De voorzitter beantwoordde deze brief als volgt:

*'In opdracht van het dagelijks bestuur van de Partij van de Arbeid bevestig ik de ontvangst van uw brief en het bijgevoegde memorandum. Gegeven onze overtuiging, dat gij het zijt, die met uw systeem van regeren en overheersen de vrede bedreigt, is er tussen u en ons geen basis voor discussie.'*

Vanzelfsprekend werd in de verslagperiode in de vergaderingen van het partijbestuur grote aandacht besteed aan de ontwikkeling van de verhouding tussen Nederland en Indonesië en aan de discussie over het vraagstuk Nieuw-Guinea. Over dit laatste vraagstuk werd een commissie ingesteld, die een rapport uitbracht, dat vooral de aandacht trok door de duidelijke inventarisatie van dit vraagstuk.

Voor wat de gebeurtenissen op het terrein van de binnenlandse politiek betreft, maakte onze partij een moeilijke periode door.

Na de verkiezingsoverwinning van 1956 kwam de teleurstelling van een langdurige kabinetsformatie. Het moeizaam gevormde kabinet op brede basis kwam voor de noodzaak te staan om maatregelen te nemen ten einde de overbesteding op te vangen in een tijd, waarin van een teruggang in het internationale economische leven kon worden gesproken. De werkloosheid steeg, het politieke klimaat verslechterde. De regeringspartners poogden de verantwoordelijkheid voor de bestedingsbeperking op de PvdA af te schuiven. De stemming bij de andere partijen wordt wellicht het best gekarakteriseerd door een uitspraak van de voorzitter van de KVP, de heer Van Doorn, die stelde: 'Wilt ge een duidelijk verschil tussen de KVP en de PvdA? Welnu, de KVP is de partij van de bezitsvorming, de PvdA de partij van de bestedingsbeperking.'

De door de Partij in het najaar van 1957 georganiseerde Actie Ideeënbus gaf in zijn uitkomst reeds een beeld van wat bij de verkiezingen van de Provinciale Staten op 26 maart 1958 en voor de gemeenteraden op 28 mei 1958 duidelijk zou worden, nl. een ernstige nederlaag voor onze Partij.

Aan de verkiezingen voor Staten en raden nam de niet lang tevoren opgerichte Pacifistisch Socialistische Partij deel. Zij behaalde hier en daar successen.

Vanzelfsprekend vormden de verkiezingsnederlagen onderwerp van gesprek in de Partij. Op een door de voorzitter aan alle leden gerichte brief kwamen honderden schriftelijke reacties binnen; kader- en ledenvergaderingen werden gehouden; alle middelen van voorlichting en discussie werden gebruikt.

Het opmerkelijke herstel van de Partij bij de Tweede-Kamerverkiezingen 1959

en alles wat daaraan voorafging, ligt buiten het bestek van dit verslag.

Voor de verkiezingsuitslagen van de Staten- en raadsverkiezingen 1958 verwijzen wij naar de cijfers elders in dit verslag.

Rondom de oprichting van de PSP werden vragen — soms ook verwijten — tot het partijbestuur gericht, of door tijdig gevoerde besprekingen de oprichting van de PSP niet had kunnen worden voorkomen. Vermeld dient te worden dat het partijbestuur in 1956 een aantal besprekingen had gevoerd met de toenmalige Socialistische Unie. Een aantal leden van deze unie deed hierna de stap naar onze partij.

Eveneens werd met een groep 'daklozen' vóór de kandidaatstelling voor de Tweede-Kamerverkiezingen in 1956 een bespreking gevoerd. Deze groep wenste dat een pacifist-lid van de PvdA op een verkiesbare plaats zou worden gesteld en een niet-lid — die dan tot de Partij zou toetreden — op een niet-direct verkiesbare plaats. De partijraad heeft in 1956 deze voorstellen unaniem van de hand gewezen. Het standpunt van het partijbestuur is en blijft dat afwijkende opvattingen in de Partij hun rechten hebben. De Partij kan eerst dan een democratische volkspartij zijn, als zij haar politiek baseert op een vrije uitwisseling van gedachten. Zij dient waar mogelijk te komen tot eenheid in politiek handelen en waar het geweten een compromis verbiedt de ruimte te geven voor afwijkende opvattingen. In de standpuntbepaling in de Tweede-Kamerfractie ter zake van de atoombewapening is duidelijk dat deze opvatting ook metterdaad in praktijk wordt gebracht. Het is aan de leden met een afwijkende opvatting in de eerste plaats zelf overgelaten hun houding te toetsen aan het beginselprogram en de onderscheiden actieprogramma's van de Partij. Het is de nadrukkelijke taak en opdracht van het partijbestuur te waken tegen een groepsvorming, die het optreden van de politieke partij in gevaar brengt en leidt tot vorming van een partij in de partij, met alle gevolgen van dien.

Voortdurende zorg is er in het partijbestuur over de ontwikkeling in de jongerenwereld. De opheffing van de AJC, weliswaar geen organisatie met organisatorische banden aan de Partij, en de moeilijkheden in Nieuwe Koers, waren meermalen onderwerp van besprekingen in het PB. Wellicht zal de vorming van jongerengroepen, zoals deze in de toekomst zullen worden gesticht, nieuwe mogelijkheden scheppen. Een door het partijbestuur op 2 januari 1958 ingestelde commissie houdt zich met de problemen rondom de politieke belangstelling onder de jongeren bezig.

Vele partijgenoten ontvielen ons in de verslagperiode door de dood. Het noemen van enkele namen doet niets af aan de eerbied en dankbaarheid, die wij voelen voor de vele ongenoemden, die het werk voor het democratische socialisme deden met volle overtuiging en overgave op vaak eenzame en moeilijke posten.

Op 30 januari 1957 stierf pg. T. C. Bos te Utrecht. Hij was lid van de Onderwijscommissie van onze Partij en nam aan het werk met zijn volle overtuiging deel.

Op 7 februari 1957 overleed pg. Jur. Visser, burgemeester van Naarden en lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland. In hem verloor onze Partij een bekwaam bestuurder en een overtuigd en enthousiast socialist.

Tijdens ons congres in Den Haag in 1957 overkwam ons Tweede-Kamerlid mr. C. J. A. M. ten Hagen een ernstig ongeval. Op 10 maart 1957 overleed hij ten gevolge daarvan. Kees ten Hagen kwam uit de Christoffoor-groep tot onze



partij. Hij was een overtuigd socialist, die het zich zelf niet gemakkelijk maakte. Onze Kamerfractie verloor in hem een gewaardeerd lid, onze Partij een man voor wie socialist-zijn geen holle frase was.

Op 30 maart 1957 verloor onze partij J. A. Krelage sr., die niet actief was in de partij-organisatie, daarvoor was hij te druk bezet met de socialistische zangkoren en met name 'De Stem des Volks' te Amsterdam. Krelage stond echter altijd klaar als het de medewerking van zangers aan een vergadering of andere bijeenkomst betrof. Ook in de PvdA leeft zijn nagedachtenis voort.

Op 19 april 1957 overleed ir. J. W. Albarda. Hij werd in stilte ten grave gedragen — zo had hij het zelf bepaald. Albarda zijn de democratische socialistische groten dank verschuldigd. Hij leidde de SDAP-kamerfractie als opvolger van Troelstra, hij was een van de eerste socialistische leden, die in ons land het ministersambt aanvaardden. Gedurende de oorlogsjaren verbleef hij in Londen. Na de bevrijding werd Albarda lid van de Raad van State. Met volle overtuiging werkte hij mee aan de stichting van de Partij van de Arbeid. Het was zijn eigen wens na 1945 niet meer actief aan het partijleven deel te nemen. Wie zich Albarda herinnert als spreker op de congressen van de SDAP weet, dat zijn socialisme wortelde in een diepe overtuiging en in warme menselijkheid.

In Coevorden stierf op 20 april 1957 P. Donker. Zijn werk bepaalde zich voornamelijk tot de plaats zijner inwoning en de provincie Drente. Donker deed zijn werk vanuit een vaste, diepgewortelde overtuiging.

Het Gewest Noord-Holland-Noord werd in juli 1957 getroffen door het overlijden van pg. Rodenburg uit Enkhuizen op 20 juli 1957, en J. H. Smith te Den Helder op 1 juli d.a.v. Rodenburg was jarenlang lid van het gewestelijk bestuur. In de oorlogsjaren stond hij vooraan in het verzet. Zijn zorg ging in die tijd uit naar yelen die in nood verkeerden. Een man voor wie het werk nooit teveel werd. Smith uit Den Helder was een figuur van grote plaatselijke betekenis. In de jaren vóór 1940 leidde hij de strijd tegen communisme en fascisme in zijn woonplaats. Zijn heengaan was in het bijzonder voor Noord-Holland een groot verlies.

Ook Noord-Holland-Zuid leed een ernstig verlies door het overlijden in april 1957 van pg. J. A. Oudheusden. Hij was een figuur die in zijn werk als wethouder van Haarlemmermeer opging, omdat hij in dit werk zag hoezeer hij anderen van dienst kon zijn. Te vroeg moesten wij zijn werkkraft en enthousiasme ontberen.

Een van de oude garde die van ons heenging was P. de Bruin uit Schiedam. Hij overleed op 5 september 1957. De Bruin diende de SDAP op vele posten, o.a. als voorzitter van het gewest Zuid-Holland. Jarenlang was hij lid van Gedeputeerde Staten. De Bruin behoorde tot de pioniers van de socialistische beweging.

In oktober 1957 ging mevr. De Vries—Bruins van ons heen. Vóór de oorlog was zij lid van de Tweede Kamer, ook nog een korte periode na 1945. Zij was jarenlang lid van het partijbestuur van de SDAP en voorzitter van de Vrouwenbond. In het parlement was zij een groot voorvechtster voor een goede volksgezondheid en een warm verdedigster van vrouwenbelangen.

In januari 1958 overleed te Amsterdam mevr. Van Embden—de Ridder. Mevr. Van Embden, vroeger lid van de Vrijzinnig-Democratische Bond, nam vanaf de oprichting van onze Partij een actief aandeel in het werk. Zij droeg met grote blijmoedigheid haar overtuiging uit.

Het gewest Overijssel van onze Partij verloor in deze verslagperiode ook een paar belangrijke figuren.

Op 28 oktober 1957 overleed te Steenwijk Hendrik de Vroome, oud-lid van Gedeputeerde Staten van Overijssel. De Vroome had in de socialistische beweging een belangrijke staat van dienst. In de jaren vóór 1940 was hij secretaris van de SDAP voor de provincie Overijssel. Eenvoud en vasthoudendheid waren de kenmerken van zijn leven.

Op 11 maart 1958 overleed te Hengelo pg. H. Moerer. Onze afdeling leed hiermee een groot verlies. Moerer was een van de mannen die de socialistische beweging in Twente haar betekenis heeft gegeven.

Op 20 maart 1958 ging J. A. Rudelsheim heen. Een bekwaam bestuurder — hij was lid van Gedeputeerde Staten van Overijssel — ontviel met hem aan onze Partij. Hij was een man die bij elk woord dat hij sprak er blijk van gaf een overtuigd lid van de Partij te zijn.

Op 19 april 1958 overleed te Amsterdam Klaas de Jonge. De Jonge was een vakbewegingsman. Jarenlang was hij secretaris, daarna voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Fabrieksarbeiders (nu Algemene Bedrijfsgroepen Centrale). Tevens was hij tweede voorzitter van de VARA. Nooit deed de Partij tevergeefs een beroep op Klaas de Jonge, volstrekt overtuigd als hij als vakbewegingsman was van de noodzaak van de politieke strijd en organisatie.

Jan van Zutphen overleed op 7 juni 1958. Een nationale figuur in de ware zin werd hiermee van ons weggenomen. Zijn werk in de vakorganisatie der diamantbewerkeren is van grote waarde geweest, zijn strijd tegen de tuberculose onvergetelijk. De Partij is er trots op én dankbaar voor dat hij een der onzen was.

Op dezelfde dag dat Ome Jan overleed, stierf ook J. de Bruin, in leven burgemeester van Rheden en voorzitter van de Blauwe NV. De Bruin was een goed gemeentebestuurder. Zijn woord had gezag onder zijn collega's. Hij heeft zijn grote gaven in dienst van de Partij gesteld. In ons werk op gemeentelijk gebied laat hij een niet te vervullen leegte achter.

Op 21 september 1958 overleed pg. P. Sikkes uit Sneek. Zijn vrouw, Heleen Sikkes-Hartelust, stierf in maart van dat jaar. Het echtpaar Sikkes heeft veel voor de socialistische beweging gedaan. Sikkes was lid van de Eerste Kamer, gedeputeerde van Friesland, en vervulde daarnaast vele functies in de Partij. Zijn vrouw gaf veel van haar krachten aan de Vrouwenbond. Wij gedenken hen in dankbaarheid.

Op 15 augustus 1958 werd Hein Willemse plotseling uit ons midden weggerukt. In zijn veel te korte leven heeft hij onnoemelijk veel gepresteerd. Hij was lid

van de Eerste Kamer, van de gemeenteraad van Rotterdam, een aantal jaren lid van het partijbestuur en voorzitter van de federatie Rotterdam. Dit is slechts een onvolledige opsomming van zijn functies. Geen ervan vervulde hij half of uit routine. Hein Willemse deed alles met hart en ziel, hij heeft zich zelf niet gespaard.

Op 13 oktober 1958 overleed H. van Sleen. De Tweede-Kamerfractie, onze Partij als geheel, verloren in hem één der meest toegewijden. Hij was een vechter, vooral als het ging om de zaken van het onderwijs. Hij wist wel dat zijn hart die grote activiteit niet kon verdragen, maar toch ging hij door. Van Sleen werd gedreven door een diepe en vaste overtuiging. Ook hij heeft te weinig aan zich zelf gedacht.

Wij meenden dit verslag met een kort woord over de voornaamste politieke gebeurtenissen en een woord van herdenking van hen die van ons heengingen te moeten inleiden.

Hierna volgen de feiten en de cijfers. Zij geven nauwelijks weer wat er aan werkkraft en liefde achter schuilt.

Mogen de leden dit verslag zien als een weerspiegeling van onze gezamenlijke inspanning en het als zodanig beoordelen.

## AANTAL AFDELINGEN

Het aantal afdelingen bleek ook in deze verslagperiode nog voor uitbreiding vatbaar. Het vorige verslag sloot met een totaal van 935. Tijdens de verslagperiode werd als hoogste aantal in de zomer van 1958 951 bereikt. Aan het eind van de verslagperiode was het aantal weer iets teruggelopen en bedroeg 946.

In tabel I is een overzicht gegeven van het aantal afdelingen per gewestelijke en stedelijke federatie.

TABEL I

Gewestelijke of stedelijke federatie	1956		1957				1958			Toc of afname '56-'58
	30/9	31/12	31/3	30/6	30/9	31/12	31/3	30/6	30/9	
Friesland ...	141	140	142	142	142	141	142	140	140	— 1
Groningen .	84	84	85	85	85	85	85	85	85	+ 1
Drente .....	64	64	65	65	65	65	65	67	66	+ 2
Overijssel ...	64	66	66	67	67	67	68	69	68	+ 4
Gelderland..	103	103	104	104	105	105	105	105	104	+ 1
Utrecht ....	54	52	52	45	45	45	46	46	46	— 8
N.-Holl. N..	80	80	80	80	80	81	81	83	83	+ 3
N.-Holl. Z..	40	40	40	34	34	34	34	35	35	— 5
Z.-Holland .	143	142	143	144	144	147	147	147	146	+ 3
Zeeiland ....	53	53	53	53	53	53	55	55	54	+ 1
N.-Brabant .	41	43	45	45	45	44	44	45	44	+ 3
Limburg ...	20	21	21	22	23	25	24	25	25	+ 5
Amsterdam .	12	12	12	12	12	12	12	12	12	—
Rotterdam .	19	19	20	19	19	20	20	20	21	+ 2
Den Haag ..	17	17	18	17	17	17	17	17	17	—
<b>Totaal .....</b>	<b>935</b>	<b>936</b>	<b>946</b>	<b>934</b>	<b>936</b>	<b>941</b>	<b>945</b>	<b>951</b>	<b>946</b>	<b>+ 11</b>

## HET LEDENTAL

Bleef het ledental in de aanvang van de verslagperiode zich in stijgende lijn bewegen (op 31 maart 1957 scheen het alsof de 150.000-grens spoedig zou worden bereikt), de ongunstige politieke situatie in verband met de bestedingsbeperking was er ongetwijfeld oorzaak van, dat zich daarna een daling deed bemerken. Deze daling zette zich in 1958 na de teleurstellende uitslag voor de Partij bij de Staten- en Raadsverkiezingen door, zodat aan het eind van de verslagperiode het ledental met in totaal 4361 was verminderd.

Tabel II geeft een overzicht van de ledentallen, gesplitst naar mannen en vrouwen aan het eind van de kwartalen gedurende de verslagperiode.

In Tabel III zijn deze ledentallen aangegeven, verdeeld over de gewesten en federaties. Terwijl ten slotte in de Tabellen IV en V voor de periode 1 oktober 1956–30 september 1957 en 1 oktober 1957–30 september 1958 een nadere uitwerking is gegeven van winst en verlies aan leden.

TABEL II

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Ledental per 30 september 1956	94396	47743	142139
Ledental per 31 december 1956	94862	48433	143295
Ledental per 31 maart 1957....	96409	49700	146109
Ledental per 30 juni 1957.....	96101	49594	145695
Ledental per 30 september 1957	94153	48696	142849
Ledental per 31 december 1957	92544	48070	140614
Ledental per 31 maart 1958....	92747	48214	140961
Ledental per 30 juni 1958.....	92386	48176	140562
Ledental per 30 september 1958	90411	47367	137778

TABEL III

Federaties	in 1956 Aantal leden		Aantal leden in 1957				Aantal leden in 1958			Toe- of af- name 30-9 '56 tot 30-9 '58
	30-9	31-12	31-3	30-6	30-9	31-12	31-3	30-6	30-9	
Friesland .....	12.340	12.477	12.885	12.936	12.769	12.701	12.645	12.544	12.319	— 21
Groningen .....	9.509	9.504	9.555	9.507	9.236	9.196	9.332	9.328	9.215	— 294
Drente .....	5.499	5.555	5.810	5.716	5.616	5.626	5.825	5.789	5.672	+ 173
Overijssel .....	10.378	10.642	10.869	10.878	10.652	10.487	10.550	10.546	10.328	— 50
Gelderland .....	14.745	14.761	14.975	14.851	14.619	14.343	14.274	14.321	14.078	— 667
Utrecht .....	7.912	7.950	8.216	8.325	8.199	8.105	8.209	8.191	7.999	+ 87
N. Holl. N. ....	9.828	9.923	10.192	10.186	10.059	9.974	10.046	9.983	9.817	— 11
N. Holl. Z. ....	11.508	11.613	11.763	11.690	11.472	11.234	11.208	11.150	10.944	— 564
Z. Holl. ....	19.167	19.132	19.497	19.546	19.111	18.902	18.966	18.928	18.621	— 546
Zeeland .....	3.319	3.381	3.440	3.435	3.380	3.347	3.469	3.478	3.358	+ 39
N. Brabant ....	3.345	3.391	3.445	3.404	3.334	3.318	3.282	3.255	3.161	— 184
Limburg .....	2.232	2.262	2.269	2.226	2.152	2.032	2.026	2.038	1.970	— 262
Amsterdam ....	12.738	12.901	13.206	13.176	12.952	12.563	12.440	12.454	12.201	— 537
Rotterdam ....	10.662	10.760	10.779	10.685	10.369	10.072	10.016	9.953	9.741	— 921
Den Haag .....	8.957	9.043	9.208	9.134	8.929	8.714	8.673	8.604	8.354	— 603
Totaal .....	142.139	143.295	146.109	145.695	142.849	140.614	140.961	140.562	137.778	— 4361

TABEL IV

Federaties	Ledental 30/9/'56	Ledental 30/9/'57	Nieuw inge- schreven	Over van andere afdeling	Totaal inge- schreven	Over naar andere afdeling	Bedankt	Afge- voerd wegens contributie schuld	Ge- royeerd	Over- leden	Totaal afge- schreven	Ledental 30/9/'57		Voor- resp. achter- uitgang	
												Mannen	Vrouwen	Totaal	In % van 30/9/'56
Friesland.....	12.340	12.769	1.214	285	1.499	415	491	34	1	129	1.070	8.699	4.070	+429	+3,5
Groningen .....	9.509	9.236	475	215	690	277	609	4	1	72	963	6.259	2.977	-273	-2,9
Drente .....	5.499	5.616	545	85	630	149	336	5	—	23	513	4.314	1.302	+117	+2,1
Overijssel .....	10.378	10.652	1.007	237	1.244	207	673	22	3	65	970	7.405	3.247	+274	+2,6
Gelderland .....	14.745	14.619	1.114	322	1.436	340	1.079	29	6	108	1.562	10.301	4.318	-126	-0,9
Utrecht .....	7.912	8.199	1.024	243	1.267	305	558	13	39	65	980	5.341	2.858	+287	+3,6
N. Holl. (N.) .....	9.828	10.059	791	151	942	221	381	8	5	96	711	6.263	3.796	+231	+2,4
N. Holl. (Z.) .....	11.508	11.472	875	304	1.179	338	722	25	29	101	1.215	7.019	4.453	- 36	-0,3
Z. Holl. ....	19.167	19.111	1.366	326	1.692	385	1.230	25	4	104	1.748	12.960	6.151	- 56	-0,3
Zeeland .....	3.319	3.380	221	72	293	70	147	6	—	9	232	2.471	909	+ 61	+1,8
N. Brabant .....	3.345	3.334	432	84	516	140	336	30	4	17	527	2.347	987	- 11	-0,3
Limburg.....	2.232	2.152	259	39	298	102	239	16	8	13	378	1.436	716	- 80	-3,6
Amsterdam .....	12.738	12.952	1.092	661	1.753	751	613	29	23	123	1.539	7.698	5.254	+214	+1,7
Rotterdam.....	10.663	10.369	868	346	1.214	440	955	10	1	102	1.508	6.218	4.151	-294	-2,8
Den Haag .....	8.957	8.929	865	423	1.288	514	693	32	6	71	1.316	5.422	3.507	- 28	-0,3
Totaal .....	142.140	142.849	21.148	3.793	15.941	4.654	9.062	288	130	1.098	15.232	94.153	48.696	+709	+0,5

TABEL V

Federaties	Ledental per 30/9/'57	Ledental per 30/9/'58	Nieuw ingeschreven	Over van andere afdelingen	Totaal ingeschreven	Over naar andere afdelingen	Bedankt	Afgew. wegens contr. schuld	Ge-rooyeerd	Over-leden	Totaal afgeschreven	Ledental 30/9/'58		Totaal	Voor- resp. achteruitgang	
												Mannen	Vrouwen		Totaal	In % van 30/9/'57
Friesland .....	12.769	12.319	435	213	648	278	676	4	—	140	1.098	8.361	3.958	12.319	—450	—3,5
Groningen .....	9.236	9.215	686	162	848	199	564	9	7	90	869	6.203	3.012	9.215	— 21	—0,2
Drente .....	5.616	5.672	550	146	696	238	354	8	7	33	640	4.386	1.286	5.672	+ 56	+1,0
Overijssel .....	10.652	10.328	564	129	693	181	755	11	3	67	1.017	7.152	3.176	10.328	—324	—3,0
Gelderland .....	14.619	14.078	964	314	1.278	311	1.326	35	4	143	1.819	9.924	4.154	14.078	—541	—3,7
Utrecht .....	8.199	7.999	516	234	750	225	645	14	1	65	950	5.137	2.862	7.999	—200	—2,4
N.-Holland N.....	10.059	9.817	469	186	655	200	539	19	39	100	897	6.122	3.695	9.817	—242	—2,4
N.-Holland Z.....	11.472	10.944	581	193	774	278	902	12	6	104	1.302	6.676	4.268	10.944	—528	—4,6
Z.-Holland .....	19.111	18.621	1.101	240	1.341	338	1.316	50	5	122	1.831	12.531	6.090	18.621	—490	—2,5
Zeeland .....	3.380	3.358	294	44	338	62	258	8	1	31	360	2.440	918	3.358	— 22	—0,6
N.-Brabant .....	3.334	3.161	309	51	360	70	416	16	1	30	533	2.200	961	3.161	—173	—5,2
Limburg .....	2.152	1.970	169	34	203	62	287	16	—	20	385	1.297	673	1.970	—182	—8,4
Amsterdam.....	12.952	12.201	622	546	1.168	658	1.037	45	45	134	1.919	7.172	5.029	12.201	—751	—5,8
Rotterdam .....	10.369	9.741	491	603	1.094	706	904	19	—	93	1.722	5.799	3.942	9.741	—628	—6,0
Den Haag .....	8.929	8.354	383	448	831	494	818	29	4	61	1.406	5.011	3.343	8.354	—575	—6,4
Totaal .....	142.849	137.778	8.134	3.543	11.677	4.300	10.797	295	123	1.233	16.748	90.411	47.367	137.778	—5071	—3,5

## HET PARTIJBESTUUR

Het partijbestuur bestond op 1 oktober 1956 uit de partijenoten: E. Vermeer, voorzitter; E. F. Albrecht, algemeen secretaris-penningmeester; mej. R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; W. Mensink, J. H. Scheeps en J. M. Willems, secretarissen; C. Boerman, als waarnemer voor de jongerenorganisatie 'Nieuwe Koers'; mevrouw A. J. Aarsen-Jansen; J. Barents; N. Bolkestein; J. A. W. Burger; M. van der Goes van Naters; Ph. J. Idenburg; C. Kleywegt; C. J. van Lienden; D. de Loor; mevrouw C. P. de Roos-Oudegeest; G. Ruygers; W. Schermerhorn; W. Thomassen; J. Tuin; J. B. Vlam; A. Vondeling; H. Vos en H. Willemse.

De vergaderingen van partijbestuur en dagelijks bestuur werden bijgewoond door de hoofdredacteur van 'Het Vrije Volk', K. Voskuil, of zijn plaatsvervanger Th. van Veen.

Tevens werden de partijbestuursvergaderingen bijgewoond door drs. J. M. den Uyl, directeur van de Dr. Wiardi Beckman Stichting; A. Mozer, internationaal secretaris (vanaf 1 augustus 1958 door zijn opvolger mr. M. van der Stoel) en door G. Stellinga, voorzitter van de Humanistische Werkgemeenschap (de voorzitters van de Prot.-Christelijke en de Katholieke Werkgemeenschap waren reeds lid van het partijbestuur).

Het dagelijks bestuur bestond uit: E. Vermeer, voorzitter; C. Kleywegt, G. Ruygers en H. Vos, vice-voorzitters; E. F. Albrecht, algemeen secretaris-penningmeester; mej. R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; W. Mensink, J. H. Scheeps en J. M. Willems, secretarissen.

Op het zesde congres van de Partij, dat op 7, 8 en 9 maart 1957 in de Dierentuin, te Den Haag werd gehouden, werd het partijbestuur als volgt gekozen: E. Vermeer, voorzitter; E. F. Albrecht, algemeen secretaris-penningmeester; mej. R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; W. Mensink, J. H. Scheeps en J. M. Willems, secretarissen; C. Boerman, vertegenwoordiger van de jongerenorganisatie 'Nieuwe Koers'; mevrouw A. J. Aarsen-Jansen; J. J. A. Berger; N. Bolkestein; J. A. W. Burger; M. van der Goes van Naters; C. Kleywegt; R. Langerak; C. J. van Lienden; mevrouw C. P. de Roos-Oudegeest; L. J. de Ruitter; G. Ruygers; mevrouw Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw; W. Schermerhorn; W. Thomassen; J. Tuin; J. B. Vlam; A. Vondeling en H. Vos.

In de partijbestuursvergadering van 6 april 1957 werd besloten de samenstelling van het dagelijks bestuur in dezelfde vorm te continueren, dus zoals bovenstaand aangegeven.

In de partijbestuursvergadering van 28 februari 1958 werd besloten in het vervolg de partijenoten-staatssecretarissen uit te nodigen tot bijwoning van de partijbestuursvergaderingen.

Door ziekte was pg. Albrecht vanaf 1 oktober 1957 uitgeschakeld. Vanaf die datum trad pg. Mensink op als waarnemend algemeen secretaris-penningmeester; volgens besluit van de partijbestuursvergadering van 27 september 1957. Doordat pg. Mensink met ingang van 1 juli 1958 werd gekozen tot gedeputeerde van Noord-Holland en pg. Albrecht op die datum zijn werkzaamheden nog niet kon hervatten, was het noodzakelijk om voorzieningen te treffen. Pg. Albrecht had intussen verzocht per 1 januari 1959 van zijn functie te worden ontheven. In de vergadering van de partijraad van 30 augustus 1958 werd besloten om met ingang van 1 januari 1959 pg. J. J. A. Berger tot algemeen secretaris te benoemen, met ingang van 1 september 1958 tot secretaris-penningmeester pg. E. Meester. Tot de datum waarop Berger in dienst zou treden zou Mensink als waarnemend alg. secretaris blijven optreden.



Het partijbestuur kwam in de verslagperiode 22 maal bijeen, het dagelijks bestuur 43 maal.

## HET SECRETARIAAT

Het secretariaat werd in de verslagperiode, naast de normale organisatorische werkzaamheden, vooral in beslag genomen door de verkiezingen van de staten en de gemeenteraden, welke resp. op 26 maart en 28 mei 1958 werden gehouden. Uitslagen en bijzonderheden van de actie vindt men elders in dit verslag.

Verder door een ledenwerfactie en de actie Ideeënbus, waarover eveneens hieronder nader wordt bericht.

In de bezetting van het secretariaat kwamen enkele wijzigingen. Doordat pg. Albrecht vanaf oktober 1957 geruime tijd voor herstel van gezondheid in het buitenland moest verblijven, kwam een zware last op pg. W. Mensink te rusten, die vanaf 1 oktober 1957 de dubbele taak kreeg te vervullen van waarnemend algemeen secretaris en partijsecretaris. De partij is hem grote dank verschuldigd voor de wijze waarop hij in deze moeilijke periode het secretariaat heeft geleid.

De internationaal secretaris pg. A. Mozer werd per 1 juli 1958 benoemd tot chef van het kabinet van dr. Mansholt bij de Europese Economische Gemeenschap te Brussel. Als zijn opvolger werd per dezelfde datum benoemd pg. mr. M. v. d. Stoel, tot dusverre lid van de staf van de Dr. Wiardi Beckman Stichting.

Toen pg. Mensink in de zomer van 1958 werd benoemd tot gedeputeerde van Noord-Holland, werd pg. E. Meester, gewestelijk secretaris van Zuid-Holland, bereid gevonden vanaf 1 juli als assistent-bestuurder op het partijsecretariaat te komen werken. Met ingang van 1 september d.a.v. werd hij benoemd tot secretaris-penningmeester.

Op 1 oktober 1956 waren op het partijsecretariaat 66 personen werkzaam. Dit aantal bedroeg op 30 september 1958 64, met inbegrip van de bezoldigde bestuurders en propagandisten.

## FAKKELDRAGERSWERK

Het Fakkeldragerswerk is een vast bestanddeel van ons werk geworden. Het is een onmisbare functie gaan vervullen.

De aanvankelijke vrees bij sommigen, dat moeilijkheden zouden kunnen ontstaan in de verhouding tot het organisatorisch apparaat, heeft plaats gemaakt voor de overtuiging, dat dit clubwerk niet gemist kan worden. De discussies en ten slotte de opinievorming in kleine gespreksgroepen van vaak zeer gevarieerde samenstelling, bijeenkomend in de gemoedelijke sfeer van de huiskamer, meestal zonder 'officiële' inleider, uitmondend veelal in rapportering en briefwisseling met het partijbestuur, zijn voor het contact tussen leden en partijleiding van grote waarde.

Honderden clubs, over het gehele land verspreid, kwamen ook in de verslagperiode in het winterseizoen eenmaal per 14 dagen bijeen.

Het 14-daags blad 'Paraat' zorgde voor ruime voorziening met discussiestof. Naast 'Paraat' ontvingen de Fakkeldragersclubs enige keren incidenteel documentatiemateriaal.

Uit de blijvend grote deelname aan de Fakkeldragersdag blijkt wel de waarde die door de deelnemers aan dit werk wordt gehecht. Bij die gelegenheid vergaderen 's morgens een 40-tal clubs onder leiding van een kamerlid, lid van het partijbestuur of van de staf van het wetenschappelijk bureau. Het 's morgens besprokene is ook in de grote gezamenlijke bijeenkomst in de middag onderwerp van redevoering of behandeling in een forum.

Met de gemeenschappelijke koffiemaaltijd, voordrachten en muziek is het geheel ieder jaar een zinvol kameraadschappelijk samenzijn.

In 1957 vond de Fakkeldragersdag plaats op 16 november, deelname 546 tegenwoordigers, 270 belangstellenden.

De Fakkeldragersdag 1958 vond plaats op 22 november, deelname 510 tegenwoordigers, 273 belangstellenden.

## LEDENWERFACTIES

### 1956—1957 OP VOLLE TOEREN

Tijdens het seizoen 1956—1957 werd actie gevoerd onder de leuze 'Op Volle Toeren'. Doel was, een ledental van 150.000 te bereiken.

Basis voor deze actie was het ledencijfer van de Partij op 30 juni 1956, dat 140.548 bedroeg. Per gewest werd een taak opgedragen. De actie strekte zich uit tot 30 juni 1957. Er werd materiaal voor huisbezoekers beschikbaar gesteld, bestaande uit: een aankondigingsfolder 'Politiek advies', een informatiefolder, een welkomstkaart en een instructie voor huisbezoekers.

Door een groot aantal afdelingen werd aan de actie deelgenomen, terwijl de federatiebesturen veel moeite hebben gedaan om de activiteit van de afdelingen op te voeren.

De resultaten waren niet onbevredigend, hoewel het streefgetal onbereikt bleef. De actie werd afgesloten met een ledencijfer van 145.695, hetgeen een nettowinst betekende van 5.147 leden.

### 1957—1958 *'Van het één komt het ander'*

1 november 1957 startte deze actie, uitgaande van het ledencijfer per 30 juni 1957, 145.695. Aan elk gewest werd een gewestelijke taak gesteld; aan de gewesten werd overgelaten, die taak over de afdelingen te verdelen. Doel bleef onveranderd het behalen van de 150.000.

Ondanks groot enthousiasme in vele afdelingen had men vrijwel overal met een niet onaanzienlijke daling van het ledental te kampen, een daling die een gevolg kan worden geacht van de ongunstiger omstandigheid op het binnenlandse politieke vlak (bestedingsbeperking en haar gevolgen).

Als eindcijfer kwam op 31 mei 1958 uit de bus een ledental van 141.258, een nettoverlies van 4.447 leden. Het verlies werd voornamelijk geleden in de periode tussen 30 juni 1957 en 31 december 1958, namelijk 5.081. Tussen 1 januari 1958 en 31 mei 1958 steeg het ledental weer met 634 leden, dank zij 151 afdelingen, die hun taak toch behaalden of overschreden.

De afdelingen waar men succes boekte, werden bij loting gewaardeerd met een reportage in Paraat.

De indruk is, dat dit systeem van waardering van actieve afdelingen goed ontvangen is. Het bood de gelegenheid, de werker in de afdeling, die zo dikwijls op de achtergrond blijft, in het zonnetje te zetten.

Over de verslagperiode bezien resulteren beide acties in een geringe leden-toename van 140.548 tot 141.248.

Ook in perioden waarin leden voor de Partij bedanken, blijkt steeds opnieuw, dat in die afdelingen, waar men ondanks tegenwind blijft huisbezoeken, toch winst wordt geboekt.

Het moge een aansporing zijn, ook in minder gunstige tijden aandacht aan de ledenwerving te blijven besteden.

## ACTIE IDEEËNBUS

In oktober 1957 werden in rond 300.000 gezinnen formulieren bezorgd, waarin de Partij van de Arbeid vroeg antwoord te geven op een twaalfstal vragen met betrekking tot de actuele politieke en maatschappelijke verhoudingen. De bedoeling van deze ondervraging was, ook die vele duizenden in ons land die geen lid zijn van een politieke partij, in de gelegenheid te stellen een oordeel te geven over vraagstukken van staat en maatschappij.

Een dergelijke grootscheepse ondervraging was nieuw voor ons land en betekende voor de PvdA een proefneming. Er wordt immers veel geklaagd over gebrek aan politieke belangstelling.

De reactie van tienduizenden in het land is een grote verrassing geweest. Er werd van uitgegaan, dat ongeveer 5 à 10 % van de uitgezette formulieren zou worden terugontvangen. In feite bleek dat deel ruim 25 % te bedragen. In totaal werden 300.000 formulieren uitgezet, terwijl 80.000 formulieren ingevuld terug werden ontvangen.

De zorg waarmee tallozen antwoord hebben gegeven op de vragen, de massale omvang waarin dit gebeurde en de vrijmoedigheid waarmee kritiek en suggesties werden geuit, vormen een overtuigend bewijs hoezeer een dergelijke ondervraging door de grote massa van ons volk op prijs is gesteld.

Toen wij de actie startten, konden wij niet verwachten dat er een zo enorme belangstelling voor zou blijken te bestaan. In de eerste plaats onder de werkers van de Partij, die de formulieren bestelden, vervolgens onder de kiezers, die ze invulden. In de maalstroom van deze actie, waarin 80.000 formulieren werden terugontvangen, bleek het onmogelijk om in zo korte tijd de administratie geheel rond te krijgen. Wij hebben om deze reden moeten afzien van een bewerking van *alle* formulieren op zo korte termijn, opdat de eerste uitkomsten snel beschikbaar zouden zijn. Dat behoeft geen nadeel te zijn voor een juist inzicht in de strekking van de antwoorden en de gemaakte suggesties. De methode van de bewerking door middel van steekproeven maakt het immers mogelijk om een verantwoord beeld te krijgen.

Aan de 15 gewestelijke commissies die voor de verwerking van de resultaten waren gevormd, werd opdracht gegeven zich te beperken tot bewerking van steekproeven volgens voor alle gewesten gelijkgeldende richtlijnen.

Uit de antwoorden op de verschillende vragen valt op te maken, dat in één opzicht de kring der inzenders stellig een éénzijdig beeld vertoont: naar verhouding heeft een groter aantal sympathiserenden met de PvdA de formulieren ingevuld dan aanhangers van andere partijen. Dat ligt ook voor de hand.

In dit verband moet nog voor een misverstand worden gewaarschuwd: de uitkomsten zijn stellig niet representatief voor de opvattingen onder de leden van de PvdA. De leden van de PvdA vormen 2,3 % van het totale kiezerskorps. Aan de

afdelingen is duidelijk gemaakt, dat het er niet om ging de formulieren bij leden van de PvdA uit te zetten. Steekproeven ter controle hebben aangetoond, dat deze aanwijzing goed is opgevolgd en dat van de binnengekomen antwoorden niet meer dan 1 à 2 % van leden van de Partij afkomstig is.

Ons eerste doel was de kiezer aan het denken te zetten en dat doel is boven verwachting bereikt, getuige de verrassende omvang waarin en de ernst waarmee door de kiezers is gereageerd.

Ter afsluiting van deze enquête werd op 13 mei 1958 met ruim 100 deelnemers (inzenders van antwoorden op de enquête) een drietal excursies ondernomen naar enkele grote bedrijven en objecten in ons land.

De eerste groep bezocht te Emmen een kunstzijdefabriek en het aardoliewinningsgebied te Oud-Schoonebeek.

De tweede groep bezocht de Velsertunnel, een papierfabriek te Velsen, en ten slotte het waterwinningsproject te Bergambacht.

De derde groep bezocht een scheepswerf te Heusden en de elektriciteitscentrale te Geertruidenberg.

Uit reacties van de deelnemers bleek dat men het gebodene zeer had gewaardeerd.

## VERKIEZINGSACTIE 1958

In 1958 vonden verkiezingen plaats voor gemeenteraden en Provinciale Staten. De grootste organisatorische activiteit heerste uiteraard in de gewesten en voor de raadsverkiezingen plaatselijk.

Aan de te voeren actie ging vooraf een schriftelijke opwekking van het partijbestuur, die aan de afdelingen voor verspreiding onder de leden werd aangeboden. De proclamatie sloot aan op de actie-Ideeënbus en spoorde de partijgenoten aan, zich voor werkzaamheden beschikbaar te stellen.

Landelijk had het secretariaat vooral bemoeienis met het drukwerk dat ter ondersteuning van de verkiezingsactie beschikbaar werd gesteld. Bij de samenstelling daarvan, vooral voor wat de raambiljetten betreft, werd voor het eerst geheel centraal zorg gedragen voor indrukken van de verschillende lijstnummers en namen van lijstaanvoerders. Mede dank zij de medewerking van de N.V. De Arbeiderspers te Amsterdam kan gezegd worden, dat dit experiment volledig is geslaagd en uit de thans opgedane ervaringen mag de conclusie worden getrokken, dat bij volgende gelegenheden hetzelfde systeem, waardoor uniformiteit in de beschikbare affiches kan worden bereikt, zonder bezwaren opnieuw kan worden toegepast.

Hiernaast belastte het secretariaat zich met incidentele bemiddeling bij het zoeken van sprekers voor verkiezingsvergaderingen.

De volgende hoeveelheden drukwerk werden aan de afdelingen verstrekt:

### *Statenverkiezingen:*

386.693 diverse raambiljetten  
265.000 folders katholieke kandidaten  
827.500 „ voor vrouwen  
26.500 Ploegen en Zaaier  
7.000 De Katholiek  
54.600 Middenstand en Welvaart

132.000 folders voor bejaarden  
 93.000 „ „ middengroepen  
 188.500 „ „ jongeren  
 102.000 „ „ vroegere communisten  
 2.033.000 laatste woord

*Raadsverkiezingen:*

93.596 cijferraambiljetten  
 436.000 folders voor vrouwen  
 52.000 Middenstand en Welvaart  
 28.700 Ploegen en Zaaïen  
 475.000 Manifest Fedde Schurer  
 181.000 folder voor jongeren  
 27.000 brief aan jonge kiezers  
 114.100 folder voor bejaarden  
 150.000 folder voor VVD-kiezers

*Algemeen:*

394.000 Atoombommanifest  
 102.000 Brief E. Vermeer  
 20.420 folder voor VVD-kiezers (Zaanse afdelingen)

*PCWG-materiaal:*

15.000 folders voor vrouwen  
 70.000 „ „ protestantse kiezers  
 121.000 extranummer Doorbraak  
 322.000 algemeen manifest voor prot. kiezers  
 10.000 geschrift voor gereformeerden  
 14.950 „ „ jongeren  
 10.000 Wat is en wil de PCWG?

## VERKIEZINGEN PROVINCIALE STATEN 1958

Onder moeilijke omstandigheden hebben in 1958 de verkiezingen voor de Provinciale Staten plaatsgevonden. De teruglopende conjunctuur noodzaakte de regering om in 1957 bestedingsbeperkende maatregelen te nemen, welke een gevoel van onbehagen opgewekt hebben. Als voorbeeld van de minder gunstige economische ontwikkeling moge gelden dat het totale aanbod van werkzoekenden, dat in 1956 (het jaar van de vorige verkiezingen) gemiddeld per maand slechts 48.800 bedroeg, (waartegenover een aanvraag van werkgeverszijde van 105.900) in maart 1958 was gestegen tot 133.500, waartegenover een vraag van 43.400. Het prijsindexcijfer, dat in juni 1956 op 110 (exclusief belastingen) stond <sup>1)</sup> was in maart 1958 opgelopen tot 119 (exclusief AOW-premie en belastingen).

Hoewel er naast de economische factoren ook nog andere factoren zijn aan te wijzen, welke het vertrouwen in de PvdA hebben ondermijnd, heeft de bestedingsbeperking, waarvoor de Partij van de Arbeid in de eerste plaats verantwoordelijk is gesteld, als katalysator van alle gevoelens van onbehagen gewerkt.

In de provincie Noord-Holland is het verlies van de PvdA mede veroorzaakt

<sup>1)</sup> Ontleend aan Maandschrift van het CBS, mei 1958; 1951 = 100.

door het optreden van een nieuwe politieke partij, de Pacifistisch Socialistische Partij. Deze partij, welke haar propaganda voornamelijk gebaseerd heeft op een anti-atoombom-actie, appelleerde daarmee sterk aan de anti-militaire sentimenten en de 'keep left'-behoefte, welke bij een deel der PvdA-aanhanger leeft.

In de hiernavolgende staten (I en II) worden respectievelijk procentueel en absoluut de uitslagen voor het gehele land gegeven. Ter vergelijking zijn hierbij opgenomen de uitslagen van de verkiezingen voor de Provinciale Staten 1954 en Tweede Kamer 1956.

#### STAAT I

*Percentages behaald door partijen en groepen van partijen bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten van 1954, de kamerverkiezingen van 1956 en de Provinciale Staten 1958.*

	Prov. Staten 1954	Tweede Kamer 1956	Prov. Staten 1958
PvdA .....	29.4	32.7	28.7
KVP 1) .....	32.5	31.7	32.9
AR .....	10.8	9.9	9.4
CHU .....	9.8	8.4	9.0
VVD .....	8.8	8.8	11.4
CPN .....	5.3	4.7	4.1
St.-Ger. ....	2.2	2.3	2.2
GPV .....	0.7	0.7	0.8
PSP .....	—	—	0.6
Overige partijen .....	0.5	0.8	0.9

1) Voor 1954 is het percentage stemmen uitgebracht op de KVP (31,5) vermeerderd met het percentage, uitgebracht op de KNP (1,0).

#### STAAT II

*Aantal geldig uitgebrachte stemmen op partijen en groepen van partijen bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten van 1954, de kamerverkiezingen 1956 en de Provinciale Staten 1958.*

	Prov. Staten 1954	Tweede Kamer 1956	Prov. Staten 1958
PvdA .....	1.566.667	1.869.270	1.654.396
KVP 2) .....	1.735.319	1.812.685	1.899.202
AR .....	569.363	565.471	544.248
CHU .....	514.561	481.396	520.171
VVD .....	467.622	501.739	658.388
CPN .....	283.486	271.908	239.164
St. Ger. ....	116.243	129.265	129.089
GPV .....	38.127	37.040	43.493
PSP .....	—	—	35.051
Overige partijen .....	37.590	48.450	48.704
Totaal aantal geldig uitgebrachte stemmen .....	5.328.978	5.717.224	5.774.724

2) Voor 1954 is het aantal, op de KVP uitgebrachte stemmen (1.680.527) vermeerderd met het aantal op de KNP uitgebrachte stemmen (54.792).

STAAT III

Aantal leden van de Provinciale en de Gedeputeerde Staten, onderscheiden naar de politieke groeperingen per provincie 1954 en 1958.  
(Tussen haakjes zijn de aantallen gedeputeerden vermeld).

Provincie	PvdA		KVP		AR		CHU		VVD		CPN		St.-Ger.		GVP		Overige	
	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958	1954	1958
Groningen .....	20 (3)	19 (3)	2	2	8 (2)	8 (1)	5 (1)	5 (1)	5 (0)	7 (1)	3	3	—	—	1	1	1	—
Friesland .....	21 (3)	20 (3)	3	3	12 (2)	12 (2)	9 (1)	9 (1)	4	5	1	1	—	—	—	—	—	—
Drente .....	14 (2)	15 (2)	2	2	7 (2)	6 (1)	5 (1)	4 (1)	6 (1)	7 (2)	1	1	—	—	—	—	—	—
Overijssel .....	13 (2)	14 (2)	14 (2)	14 (2)	5 (1)	4 (1)	7 (1)	7 (1)	4	4	2	2	1	1	1	1	—	—
Gelderland .....	17 (2)	17 (2)	21 (2)	22 (2)	6 (1)	6 (1)	10 (1)	9 (1)	5	6	1	—	2	2	—	—	—	—
Utrecht .....	12 (2)	13 (2)	12 (2)	12 (2)	6 (1)	5 (1)	5 (1)	5 (1)	4	5	1	—	1	1	—	—	—	—
Noord-Holland .....	27 (2)	25 (2)	19 (2)	19 (2)	7	6	4 (1)	5 (1)	9 (1)	12 (1)	11	8	—	—	—	—	—	2 <sup>1)</sup>
Zuid-Holland .....	30 (2)	30 (2)	15 (1)	16 (1)	11 (1)	10 (1)	9 (1)	8 (1)	9 (1)	12 (1)	4	3	3	3	—	—	1	—
Zeealand .....	12 (2)	12 (2)	9 (2)	9 (2)	6 (1)	6 (1)	8 (1)	7 (1)	3	4	—	—	4	4	—	—	—	—
Noord-Brabant .....	9	8	50 (6)	52 (6)	1	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	3
Limburg .....	5	5	39 (6)	39 (6)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Nederland .....	180 (20)	178 (20)	186 (23)	190 (23)	69 (11)	63 (9)	64 (9)	59 (9)	50 (4)	63 (6)	24	18	11	11	2	2	4	6

1) Deze twee zetels worden bezet door leden van de PSP.

Door de uitslag van deze verkiezingen werden de Provinciale Staten als volgt geformeerd. Ter vergelijking zijn in nevenstaande staat (staat III) de cijfers van 1954 eveneens opgenomen.

Beschouwing van de hier afgedrukte staten doet zien, dat het verlies voornamelijk moet worden gezien tegen de achtergrond van de verkiezingen van 1956. Het verlies t.o.v. 1956 bedraagt immers 4 percent van het totaal aantal stemmen, t.o.v. 1954 slechts 0,7 percent. Daardoor is het ook verklaarbaar, dat van de 180 zetels, die de PvdA bij de Statenverkiezingen in 1954 verworven had, er slechts 2 verloren gingen. Het verlies is dan ook niet tot uiting gekomen in een vermindering van het aantal PvdA-gedeputeerden, dat in totaal 20 is gebleven.

#### *Analyse van het stemmenverlies van de PvdA*

Om een beeld te krijgen van de omvang en richting van de door de PvdA geleden verliezen dienen niet alleen de percentages, maar ook de absolute aantallen stemmen in aanmerking te worden genomen. In staat IV is het verlies van de PvdA en CPN enerzijds en de winst van de overige partijen anderzijds — op ronde aantallen afgerond — voor de verschillende provincies aangegeven.

De winst van de confessionele partijen, de VVD en de PSP is groter dan het verlies van de PvdA en CPN. De verklaring daarvan is gelegen in de deelneming in 1956 van twee rechtse extremistische partijtjes. De daarop uitgebrachte stemmen zijn moeilijk nauwkeurig aan een of meer der winnende partijen toe te rekenen. Deze staat maakt duidelijk, dat het verlies van de PvdA zich over een

#### STAAT IV

#### *Geanalyseerd verlies Partij van de Arbeid 1956— 1958*

Aantal geldige stemmen 1958	Verlies PvdA	Verlies CPN	Winst KVP	Winst Pr.-Chr.	Winst VVD	Winst PSP	Verlies Nu+Nou
Groningen .....%	2.5	0.7	0.1	1.2	2.6		0.7
abs.	6.300	1.800	250	3.000	6.600		
Friesland .....%	3.3	0.1	0.1	1.7	2.2		0.5
abs.	8.200	250	250	3.500	5.500		
Drente .....%	4.8	0.1	— 0.1	1.5	4.2		0.6
abs.	7.200	150	— 150	2.300	6.300		
Overijssel .....%	3.4	0.1	0.6	1.8	2.2		0.4
abs.	13.400	400	2.400	7.000	8.600		
Gelderland .....%	4.4	0.2	1.3	1.3	2.3		0.7
abs.	28.000	1.300	8.200	8.200	14.500		
Utrecht .....%	4.0	0.5	0.4	1.0	3.4		1.1
abs.	13.600	1.700	1.400	3.400	15.000		
Noord-Holland .....%	5.9	1.9	0.4	0.9	4.2	3.2	1.0
abs.	65.000	21.000	4.400	9.900	46.200	35.000	
Zuid-Holland .....%	2.8	0.8	0.5	1.3	3.3		1.3
abs.	39.500	11.300	7.000	18.200	47.200		
Zeeland .....%	3.8	0.1	0.5	2.3	1.5		0.4
abs.	5.700	150	750	3.400	2.200		
Noord-Brabant .....%	3.3	0.0	2.8	0.1	0.9		0.5
abs.	22.700	—	19.300	700	6.200		
Limburg .....%	5.5	+ 0.2	5.8	0.8	—		0.6
abs.	22.200	+ 800	23.400	3.300	—		
Nederland .....%	4.0	0.6	1.2	1.0	2.6	0.6	0.8
abs.	231.000	34.600	69.300	57.700	150.100	35.000	46.200



breed front uitstrekt en bepaald niet tot de VVD als voornaamste winnende partij beperkt is gebleven.

De sterke verschuiving, die sinds 1956 optrad, heeft vrijwel alle aandacht gericht op een vergelijking met de kamerverkiezingen van 1956. Een vergelijking met de statenverkiezingen van 1954 levert echter eveneens het beeld op van verlies voor de PvdA. Vergeleken met 1954 is het beeld van de PvdA regionaal meer gedifferentieerd: winst in Drente, vrij sterk verlies in de beide Hollanden, en vrijwel gelijkblijvende posities in de overige provincies. Het is ook het Westen, waar de VVD haar relatief grootste winsten heeft behaald.

#### DE POSITIE VAN DE OVERIGE POLITIEKE PARTIJEN

##### a. De Katholieke Volkspartij

De KVP herstelde zich bij deze verkiezingen van haar nederlaag bij de kamerverkiezingen in 1956 en werd daarmee weer de grootste partij in Nederland. De achterstand van 1 percent in 1956 heeft zij om weten te zetten in een voorsprong van 4,2 percent ten opzichte van de PvdA. Tevens heeft de KVP bij deze verkiezingen een hoger percentage stemmen op zich weten te verenigen, dan tot nu toe na de tweede oorlog (en voor die tijd als R.-K. Staatspartij) het geval is geweest. Er is evenwel alleen een beoordeling van de positie van de KVP en van de doorbraak naar katholieke kant mogelijk, als daarbij rekening wordt gehouden met het allengs verdwijnen van katholieke splinterpartijen enerzijds, en met de sterke groei van het aandeel van de katholieke kiezers in het kiezerskorps anderzijds. Uitgaande van de volkstellinggegevens van 1947 zijn de volgende cijfers te berekenen van het percentage katholieken, dat op een confessionele partij heeft gestemd.

#### STAAT V

Kamer en Staten	% stemmen op KVP en KNP	% kath. kiezers van kiesgerechtigden	% KVP en KNP stemmen van kath. kiezers
1946 .....	30.8	35.0	88.0
1948 .....	32.3	35.2	91.7
1950 .....	32.7	35.6	91.6
1952 .....	31.4	35.9	87.5
1954 .....	32.6	36.4	89.4
1956 .....	31.7	36.9	85.9
1958 .....	32.9	37.4	88.0

Rekening houdend met de groei van het aandeel katholieke kiezers in het kiezerskorps was de uitslag voor de KVP aanzienlijk minder gunstig dan op het eerste gezicht scheen. Haar beslag op de *katholieke* kiezers bleef in 1958 geringer dan bij de meeste naoorlogse verkiezingen het geval was. Ook wanneer men verdisconteert dat een aantal vroegere KNP-stemmen bij de VVD terecht gekomen is, heeft de groei van de KVP geen gelijke tred gehouden met de groei van de katholieken in het kiezerskorps. Ondanks de steun van de groei van de katholieken in het kiezerskorps in de rug, bleef haar percentage in vrijwel alle provincies beneden de percentages van de KVP en KNP te zamen behaald in 1950 of 1954. Hoewel het aantal katholieke doorbraakstemmen ongetwijfeld terugliep bleef er voor de PvdA een behoorlijke doorbraakwinst naar katholieke zijde.

b. *De protestants-christelijke partijen*

Wanneer men de verschillende protestants-christelijke politieke groeperingen, die aan de verkiezingen plegen deel te nemen te zamen beziet, kan men — met uitzondering van de provincie Limburg — winst t.o.v. de kamerverkiezingen 1956, en verlies t.o.v. de statenverkiezingen 1954 constateren. Onderstaand overzicht kan dit verduidelijken.

STAAT VI

*Totale stemmenpercentage van de prot.chr. partijen in 1954, 1956 en 1958 in de verschillende provincies*

	Statenverk. 1954	Kamerverk. 1956	Statenverk. 1958
Groningen .....	32.0	30.6	31.8
Friesland .....	42.0	39.8	41.4
Drente .....	33.7	29.4	30.8
Overijssel .....	30.4	28.0	29.1
Gelderland .....	29.4	26.5	27.8
Utrecht .....	32.2	28.6	29.6
Noord-Holland .....	15.6	14.2	15.2
Zuid-Holland .....	28.6	26.1	27.2
Zeeland .....	41.2	38.0	40.3
Noord-Brabant .....	6.1	5.7	5.8
Limburg .....	2.2	1.5	2.5
Nederland .....	23.6	21.3	22.2

Beziet men echter de prot.-chr. groeperingen afzonderlijk en regionaal dan vallen enkele verschillen op in het hierboven geschetste algemene beeld van de prot.-chr. partijen. Indien wij Noord-Brabant en Limburg buiten beschouwing laten omdat daar met gezamenlijke protestantse lijsten werd uitgekomen, zien wij allereerst dat de kleine protestantse groeperingen (SGP en GPV) hun posities vrijwel onveranderd hebben gehandhaafd. Het *verlies* door de beide grote partijen (AR en CHU) geleden t.o.v. 1954 geldt onverkort voor de AR; de CHU behaalde echter in Groningen en Noord-Holland winst en bleef in Friesland procentueel gelijk. De winst voor beide partijen te zamen t.o.v. 1956 geldt weliswaar voor alle provincies, maar de AR behaalde slechts procentuele winst in de provincies Friesland, Drente en Zeeland, bleef gelijk in Groningen en Overijssel en verloor in de overige provincies.

Zoals in onderstaande tabel wordt aangetoond, zette de neergaande lijn van de AR zich ook bij deze verkiezingen verder door terwijl de CHU door een meer stabiele lijn gekenmerkt wordt.

STAAT VII

*Percentages door de AR en CHU behaald in de na-oorlogse verkiezingen voor Kamer en Provinciale Staten.*

	1946 Kamer	1946 Staten	1948 Kamer	1950 Staten	1952 Kamer	1954 Staten	1956 Kamer	1958 Staten
AR .....	12.9	12.6	13.2	12.2	11.3	10.8	9.9	9.4
CHU .....	7.8	9.7	9.2	10.5	8.9	9.8	8.4	9.0

### c. De VVD

De VVD kwam ongetwijfeld als overwinnaar uit deze verkiezingsstrijd naar voren. Zij wist haar stemmenpercentage, dat in 1952, 1954 en 1956 constant 8,8 had bedragen op te voeren tot 11,4. Daarmede kon zij ook haar zetelaantal in de Provinciale Staten van 50 op 63 brengen, en zag in plaats van 4 nu 6 gedeputeerden gekozen.

De winst van de VVD benadrukte nog eens het overheersende nationale karakter van de statenverkiezingen. Het zijn niet de specifiek provinciale problemen geweest, die oorzaak waren van het verlies van de PvdA. Omgekeerd kan de winst van de VVD moeilijk uitsluitend worden gezien als een versterking van het principiële liberalisme, maar moet voor een aanmerkelijk deel worden verklaard uit het ten tijde van de bestedingsbeperking opgewelde ongenoegen met de gevoerde regeringspolitiek.

Een belangrijke vraag in dit verband is, van welke partij(en) de kiezers naar de VVD zijn gevloeid. Onderzoekingen, zoals door dr. A. van Braam <sup>1)</sup> voor 's-Gravenhage zijn gedaan, tonen aan dat de VVD niet alleen van het verlies aan PvdA-zijde geprofiteerd heeft, doch tevens van het verlies van anti-revolutionaire en KVP-kiezers, waarbij het met name de kiezers afkomstig uit de zogenaamde 'middengroepen' zijn geweest, die hun stem op de VVD hebben uitgebracht.

### d. De CPN

Sedert 1946 is de CPN voortdurend in stemmenpercentage teruggelopen, zoals onderstaande staat aantoonst.

#### STAAT VIII

*Percentage geldige stemmen uitgebracht op de CPN bij de na-oorlogse verkiezingen voor Provinciale Staten en Tweede Kamer*

1946 Kamer	1946 Staten	1948 Kamer	1950 Staten	1952 Kamer	1954 Staten	1956 Kamer	1958 Staten
10.6	11.4	7.7	6.8	6.2	5.3	4.7	4.1

Het totaal aantal statenleden, dat in 1954 nog 24 bedroeg is daarmede door de jongste verkiezingsuitslag teruggebracht tot 18. In de staten van Gelderland en Utrecht is het laatste lid van de CPN verdwenen, zoals uit Staat III valt af te lezen.

Interne tegenstellingen in de CPN, welke voor een groep parlementariërs aanleiding was uit deze partij te treden en de communistische houding na het brute neerslaan van de opstand in Boedapest hebben er o.m. toe bijgedragen, dat de CPN terugviel tot slechts 4,1 % van het totale aantal geldig uitgebrachte stemmen.

#### GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 1958

Hoewel de uitslagen van gemeenteraadsverkiezingen in het algemeen bijzonder moeilijk vergelijkbaar zijn met daaraan voorafgaande verkiezingen, werden de gemeenteraadsverkiezingen op 28 mei 1958, 2 maanden na de statenverkiezingen, met bijzondere belangstelling tegemoetgezien. Zou de neergaande lijn van onze

<sup>1)</sup> Zie: 'Misnoegen der middengroepen' in Socialisme en Democratie, september 1958, pag. 510 seq.

Partij, en de opgaande lijn van de VVD zich verder doorzetten? Zou de PSP die bij de statenverkiezingen in Noord-Holland voor het eerst aan verkiezingen deelnam, zich kunnen handhaven?

De uitslagen van de verkiezingen voor de gemeenteraden hebben als totaalbeeld een verdere teruggang van de PvdA en een verdere winst van de VVD te zien gegeven, zoals in staat IX wordt aangetoond. In deze staat is een vergelijking gemaakt van de verkiezingsuitslagen sinds 1953 voor 63 van de 86 gemeenten boven de 20.000 inwoners.

Voor de overige 23 grote gemeenten was geen vergelijking mogelijk, omdat daar partijen optreden, die niet aan alle verkiezingen sinds 1953 hebben deelgenomen.

Bij het bezien van deze staat dient men er voorts rekening mede te houden, dat de 23 grote gemeenten, die hierbij niet zijn opgenomen, voornamelijk gemeenten zijn met een relatief grote KVP- en kleine PvdA-invloed, waardoor de KVP-percentages in het volgende overzicht beneden het landelijk niveau zijn en de PvdA-percentages daarboven.

#### S T A A T I X

*Percentages der geldig uitgebrachte stemmen, in totaal 63 gemeenten met 20.000 en meer inwoners.*

	Gemeenteraden 1953	Tweede Kamer 1956	Prov. Staten 1958	Gemeenteraden 1958
PvdA .....	36.0	39.5	35.1	33.0
KVP <sup>1)</sup> .....	20.8	20.1	20.7	20.6
Prot. Chr. <sup>2)</sup> .....	22.2	19.8	21.0	19.9
VVD .....	11.4	11.1	14.9	17.3
CPN .....	8.7	7.7	6.5	5.6
Overigen .....	0.9	1.8	1.8	3.6

<sup>1)</sup> Voor 1953 is bij het percentage stemmen op de KVP uitgebracht (20 %), dat van de KNP gevoegd (0,8 %).

<sup>2)</sup> Totalisering van alle deelnemende Prot.-Chr. partijen.

Verdergaande benadering van de ontwikkeling van de positie van de PvdA is mogelijk door het verloop na te gaan in de 607 gemeenten waarin de PvdA in 1953 aan de verkiezingen heeft meegedaan en waarin zij ook nu weer een lijst heeft ingediend, zoals door de verkiezingsdienst van Het Vrije Volk is becijferd.

In onderstaande staat is het resultaat van deze cijfers aangegeven.

Uit dit overzicht blijkt dat bij de raadsverkiezingen verdere teruggang van de PvdA in vergelijking met de statenverkiezingen zich in alle provincies heeft voorgedaan, zij het met niet onaanzienlijke verschillen.

Het voortgezet verlies ligt beneden het gemiddelde in Overijssel, Gelderland, Friesland en Zuid-Holland. Het ligt boven het gemiddelde in Noord-Holland, Groningen, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. Als gevolg van deze teruggang kreeg de PvdA, die sinds 1953 in geheel Nederland 2423 van de 11.479 raadszetels bezette, nu 2371 (dus 52 minder) raadszetels van de 11.638. Tegelijk verminderde daarbij het aantal wethouderszetels van 433 tot 398. (Het totale aantal wethouderszetels in Nederland daalde van 2175 in 1953 tot 2166).

De verklaring voor deze verschillen is waarschijnlijk te zoeken in een tweetal factoren. In Noord-Holland heeft de verdere groei van de PSP een rol gespeeld, terwijl voor het overige een aantal kiezers van de PvdA over is gegaan naar de KVP.

S T A A T X

*Uitslagen in 607 gemeenten waar de PvdA lijsten indiende.*

	Raadsverkiezingen		Staten
	% 1958	% 1953	% 1958
Groningen (55 gemeenten) .....	36.6	37.7	39.9
Friesland (40 gemeenten) .....	36.4	38.0	38.2
Drente (32 gemeenten) .....	37.7	35.7	39.8
Overijssel (44 gemeenten) .....	28.7	28.7	30.0
Gelderland (72 gemeenten) .....	28.4	29.8	29.6
Utrecht (34 gemeenten) .....	28.4	30.4	30.8
Noord-Holland (93 gemeenten) ...	29.5	33.7	34.0
Zuid-Holland (138 gemeenten) ...	33.7	35.6	35.8
Zeeland (50 gemeenten) .....	31.1	31.0	33.9
Noord-Brabant (31 gemeenten) ...	15.6	18.4	18.4
Limburg (18 gemeenten) .....	13.1	11.8	17.6
Totaal generaal (607 gemeenten) ..	29.5	31.7	31.7

De PSP heeft in de vergelijkbare grote gemeenten tussen staten- en raadsverkiezingen haar percentage zien stijgen van 0,9 tot 1,3 %, een stijging, die echter geringer is dan na het onverwachte succes bij de statenverkiezingen mocht worden verwacht.

Wat de PSP betreft, is voor de plaatsen in Noord-Holland, waar deze partij aan de gemeenteraadsverkiezingen heeft deelgenomen in onderstaande staat XI een overzicht gemaakt van het stemmenverloop.

S T A A T XI

*Overzicht van het absolute en procentuele aantal stemmen, behaald door de PSP in enkele Noordhollandse gemeenten.*

	Staten 1958		Gemeenteraden 1958	
	Absoluut	Procentueel	Absoluut	Procentueel
Amsterdam .....	19.687	3.9	27.638	5.5
Haarlem .....	3.464	3.7	4.738	5.0
Hilversum .....	1.435	2.7	2.337	4.3
Nieuwer-Amstel	286	1.6	386	2.1
Zaandam .....	1.305	4.9	2.129	8.0

*De positie van de overige politieke partijen*

Uit de hierboven weergegeven staten laat zich enigszins berekenen hoe de positie der politieke partijen met de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen als uitgangspunt moet worden gezien.

a. *De KVP*

De KVP heeft t.o.v. de statenverkiezingen enig verlies geleden waarbij de VVD klaarblijkelijk zuigkracht heeft uitgeoefend op haar rechtervleugel. Het als geheel genomen geringe verlies van de KVP werd dan ook voornamelijk geboekt in de wijken van de beter gesitueerden in de grote steden en in plaatsen waar veel kiezers, behorend tot de middengroepen, woonachtig zijn, zoals in de forensengemeenten.

### b. *De prot.-chr. partijen*

Deze partijen zakten te zamen ruim 1 % beneden het percentage dat zij bij de statenverkiezingen behaalden en bereikten daarmee in de na-oorlogse ontwikkelingsgang een nieuw dieptepunt. Het was voor de prot.-chr. partijen ongetwijfeld een teken aan de wand dat zij behalve een verlies aan doorbraakstemmen naar de KVP, nu ook beduidend stemmenverlies leden naar de kant van de VVD.

### c. *De VVD*

Na haar succes bij de statenverkiezingen bleek de VVD in staat haar stemmental over het gehele land bij de gemeenteraadsverkiezingen opnieuw te vergroten. Op grond van de gebleken voorkeuren bij de raadsverkiezingen moest de VVD op landelijke sterkte op ongeveer 14 % worden getaxeerd, hetgeen een zeer aanzienlijke groei betekende, vergeleken bij de 8,8 % die zij in 1956 behaalde en de 5,4 % welke zij bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1946 verkreeg.

### d. *De CPN*

Zoals staat no. IX laat zien heeft in de 63 vergelijkbare gemeenten met meer dan 20.000 inwoners, zich de teruggang van de CPN verder doorgezet.

Bedroeg het stemmenpercentage in deze gemeenten bij de statenverkiezingen nog 6,53, 2 maanden later bij de gemeenteraadsverkiezingen was dit reeds gedaald tot 5,58 %.

De tragiekomedie die zich in communistische gelederen heeft afgespeeld liet haar gevolgen duidelijk zien. Met name in Amsterdam en de andere grote steden in het westen, is deze partij daarmee tot vooroorlogse proporties teruggetuimd.

Van een landelijk percentage van 10,8 % dat zij bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1946 wist te behalen, daalde ze tot een (geschat) landelijk percentage van 3,2 %.

## DE VERKIEZINGEN NA DE VERKIEZINGEN

2 september 1958 vonden de verkiezingen van de nieuwe wethouders plaats. Deze verkiezingen waren ditmaal bijzonder interessant, omdat kon blijken in hoeverre de verschuivingen tussen de politieke partijen in de samenstelling van de colleges van B en W tot uitdrukking zouden komen. Deze weerslag is inderdaad opgetreden.

De VVD, de grote overwinnaar in deze verkiezingen, heeft in tal van colleges voor het eerst haar intrede gedaan of in een aantal plaatsen haar aantal wethouders vergroot.

Een voorbeeld daarvan is wel Den Haag, waar de PvdA was teruggelopen van 34,5 % in 1953 tot 30,5 % in 1958, terwijl de VVD, die in 1953 nog 15,1 % behaalde, nu met 23,8 % uit de bus kwam.

Het gevolg daarvan is dat de VVD zowel als de PvdA ieder met 2 wethouders in het college van B. en W. zijn vertegenwoordigd. In verschillende plaatsen is het optreden van VVD-wethouders gepaard gegaan met een uitbreiding van het college (Haarlem, Nieuwer-Amstel). In andere plaatsen hebben vertegenwoordigers van andere partijen plaats moeten maken voor een VVD-vertegenwoordiger.

Op grond van de verkiezingsuitslag was het onvermijdelijk, dat een verzwakking van de positie van de PvdA in de dagelijkse besturen der gemeenten optrad. De strijd in de gemeenteraden kreeg daardoor in tal van opzichten meer reliëf en leverde een voorafschaduwung van de politieke spanningen, die op komst waren.

## CONGRESSEN

ZESDE PARTIJCONGRES 7, 8 EN 9 MAART 1957

Het zesde partijcongres werd op donderdag 7 maart '57 geopend door de partijvoorzitter E. Vermeer, die er in de aanvang van zijn betoog op wees, dat de partij samenkwam op een moment, dat er in de internationale politiek grote spanningen zijn en dat ook het nationale politieke leven worstelt met vraagstukken, waarop een politieke partij als de onze antwoord moet proberen te geven. Er worden felle aanvallen gedaan op het doorbraak karakter van onze partij, en de vooruitstrevendheid in de andere politieke partijen wordt hoe langer hoe verder teruggedrongen. Na aandacht te hebben gewijd aan de ontwikkeling der gebeurtenissen in Oost- en Midden-Europa stelde de voorzitter vast, dat er nieuwe mogelijkheden aanwezig lijken te zijn, voor de verwezenlijking van de Europese eenheid. Bij het herdenken van partijgenoten die in de afgelopen periode heengingen, herdacht hij allereerst Koos Vorrink, de eerste voorzitter van de partij.

Het woord was vervolgens aan de buitenlandse gasten. Na de secretaris van de Internationale spraken vertegenwoordigers van de Zweedse, de Duitse, de Deense, de Engelse en de Luxemburgse socialistten.

In de middagzitting werd door partijgenoot Ridderikhoff, uit Hoorn, verslag uitgebracht namens de congrescommissie. Vervolgens was aan de orde de bespreking van het beleid van het partijbestuur, de kamerfractie, het financiële beleid en het beleid van de hoofdredactie van 'Het Vrije Volk'. De discussie over deze punten werd in de avondzitting voortgezet. Een afzonderlijke discussie vond daarop plaats over de voorstellen betreffende Nieuw-Guinea. De avondzitting werd besloten met beantwoording van de sprekers door partijgenoot Albrecht, voor wat betrof het beleid van het partijbestuur, en partijgenoot Burger voor de kamerfractie.

Op de ochtend van de tweede congresdag, 8 maart, ging partijgenoot Voskuil in op de gemaakte opmerkingen over het beleid van de hoofdredactie van 'Het Vrije Volk'.

Het congres hechtte zijn goedkeuring aan het beleid van kamerfractie, partijbestuur en hoofdredactie van 'Het Vrije Volk'. Tevens werd decharge verleend voor het financiële beleid.

Daarop was de verkiezing van het partijbestuur aan de orde. Partijgenoot Voskuil werd herkozen als hoofdredacteur van 'Het Vrije Volk'. Bij enkele kandidaatstelling werden herkozen: E. A. Vermeer, voorzitter; E. F. Albrecht, algemeen secretaris-penningmeester; Rita de Bruyn Ouboter, secretaresse; W. Mensink, J. H. Scheps en J. M. Willems, secretarissen.

Tot onbezoldigde regionale leden van het partijbestuur werden bij enkele kandidaatstelling gekozen: voor rayon I (Friesland, Groningen en Drente): J. Tuin; voor rayon II (Overijsel en Gelderland): C. Kleywegt; voor rayon III (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg): C. J. van Lienden. Als vertegenwoordiger van de jongerenorganisatie Nieuwe Koers: C. Boerman.

Voor de verkiezingen van de overige onbezoldigde leden van het partijbestuur (15) werden in totaal 3100 geldige stemmen uitgebracht, volstreekte meerderheid 1551.

Uitgebrachte stemmen: J. A. W. Burger (2825) (aftr.); H. Vos (2799) (aftr.); G. Ruygers (2711) (aftr.); A. Vondeling (2525) (aftr.); mevr. A. J. Aarsen-Jansen (2432) (aftr.); W. Schermerhorn (2400) (aftr.); M. van der Goes van Naters (2364) (aftr.); W. Thomassen (2207) (aftr.); L. J. de Ruiters (2206); mevr. C. P. de Roos-

Oudegeest (2124) (aftr.); J. G. H. Tans (2123); N. Bolkestein (1901) (aftr.); R. Langerak (1483); J. J. A. Berger (1436); J. B. Vlam (1370) (aftr.); mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw (1338); D. de Loor (1215) (aftr.); R. v. d. Bergh (1170); H. B. Engelsman (1088); M. Sluijser (979); W. Drees jr. (875); L. H. Ruitenbergh (826); H. Molendijk (560); H. M. Franssen (450); W. Harmsma (340); J. de Bruin (322); N. J. C. Cramer (288); J. F. L. Krugers (279); R. Zijlstra (267); E. J. van Spankeren (196); mevr. G. E. Steert-Brouwer (180); J. Hes (177); P. S. Pels (156); J. F. Vermeulen (111); G. de Leeuw (100); J. van Zwijndregt (100); W. F. G. Wiese (95); R. Wijkstra (76); A. de Bruin (74); W. Glastra (59); B. Haneveld (27).

Gekozen derhalve: J. A. W. Burger, H. Vos, G. Ruygers, A. Vondeling, mevr. A. J. Aarsen-Jansen, W. Schermerhorn, M. van der Goes van Naters, W. Thomasen, L. J. de Ruiter, mevr. C. P. de Roos-Oudegeest, J. G. H. Tans, N. Bolkestein.

Onder de twaalf gekozenen waren acht kamerleden. Er konden slechts zeven gekozen worden verklaard, omdat reeds vijf kamerleden waren gekozen bij enkele kandidaatstelling en het totale aantal parlementsleden in het partijbestuur niet meer dan twaalf mag zijn. Het kamerlid met de minste stemmen viel af: partijgenoot Tans.

Herstemming vond plaats tussen de partijgenoten Langerak, Berger, Vlam, mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw, R. v. d. Bergh, Engelsman, Sluijser en Drees jr. Uitgebrachte stemmen: J. J. A. Berger (2329); mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw (1759); J. B. Vlam (1684); R. Langerak (1603); M. Sluijser (1183); H. B. Engelsman (1080); W. Drees jr. (1075); R. v. d. Bergh (708).

Gekozen derhalve: J. J. A. Berger, mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw, J. B. Vlam en R. Langerak.

Partijgenoot Berger leidde vervolgens de sociaal-economische politiek in. In de middagzitting werd over deze inleiding en over de resolutie over de sociaal-economische politiek van gedachten gewisseld. Deze discussie werd onderbroken voor redevoeringen van Gaitskell, de leider van de Britse Labour Party, Moshe Sharett namens de Mapai, de socialistische partij van Israël; Jacquet voor de Franse en Fayat voor de Belgische socialistische partij.

De grote politieke rede van de fractievoorzitter Burger over 'het politieke beeld van Nederland' moest in verband met familie-omstandigheden van de zaterdagmiddag naar deze middag worden verschoven.

Op deze avond van vrijdag 8 maart werd aan afgevaardigden en genodigden een balletavond aangeboden. Deze avond werd geopend door de voorzitter van de Culturele Commissie, partijgenoot prof. dr. G. Stuiveling. Het programma werd verzorgd door de balletgroep 'Scapino'. Op deze avond werd tevens aan dr. W. Drees het ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag door J. Bruyn geschilderde portret aangeboden.

Op de ochtend van de derde congresdag werd de discussie over de sociaal-economische politiek en de resolutie voortgezet. Na het aanbrengen van enige wijzigingen werd de resolutie over de sociaal-economische politiek met algemene stemmen goedgekeurd.

Aan de orde was vervolgens de inleiding over de buitenlandse politiek door dr. C. L. Patijn. Na discussie, afhandeling van de op dit punt betrekking hebbende congresvoorstellen en beantwoording van de sprekers door partijgenoot Patijn, werd in de middagzitting het woord gevoerd door J. Bommer over het program volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. Na aanbrenging van een tweetal amendementen aanvaardde het congres met algemene stemmen het program.

Daarna leidde prof. W. Banning de resolutie over de onderwijspolitiek in. Besloten werd de voorstellen die daarop betrekking hebben te verwijzen naar de



onderwijscommissie. De onderwijsresolutie werd vervolgens met één stem tegen aangenomen.

In zijn slotwoord wees de voorzitter erop, dat op het congres vele vraagstukken aan de orde waren geweest; daarachter weten wij als socialisten de beweging van levende mensen, die in de vernieuwende kracht van het democratisch socialisme de opdracht weten om de wereld te veranderen, hetgeen wil zeggen: meer woonbaar te maken.

Tijdens het congres was een kleine tentoonstelling van grafiek uit het Gemeente Museum van Den Haag in één der zijzalen opgesteld; tevens werd door bemiddeling van het hoofd van de afdeling uitgeverij van De Arbeiderspers, de heer R. Kuipers, een tentoonstelling georganiseerd van een keuze uit de sinds 1948 als best verzorgde bekroonde Nederlandse boeken.

Het congres werd bijgewoond door 703 afgevaardigden, namens 537 afdelingen, vertegenwoordigende 125.350 leden, of 88,2 pct. van het totale ledental.

## BIJZONDERE CONGRESSEN, CONFERENTIES EN BIJENKOMSTEN

### *Verkiezingscongres*

Op 17 en 18 januari 1958 werd in Utrecht, een door de Sectie Gemeente en Provincie mede georganiseerd bijzonder partijcongres gehouden, dat in het teken stond van de verkiezingen voor de gemeenteraden en de provinciale staten. Een belangrijk gedeelte van het congres was gewijd aan de bespreking van het ontwerp Gemeente- en Provinciaal Program.

Over de verschillende onderdelen van de nieuwe programs werden voor het congres preadviezen uitgebracht door: A. Venverloo, mr. A. de Roos, J. de Bruin, prof. dr. A. Querido, mr. R. v. d. Bergh, mevr. mr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw en drs. H. M. Franssen.

De ontwerpprograms werden door de voorzitter van de SGP, partijgenoot Mensink, aan het congres aangeboden met een rede over 'De plaats en de taak van de lagere publiekrechtelijke lichamen in deze tijd'.

De inzet van de verkiezingsactie werd gevormd door een rede van partijgenoot minister Suurhoff.

Het congres werd bijgewoond door 545 afgevaardigden en 228 belangstellenden.

### *Congres Noordelijk Nederland en de rest van het land.*

Op 8 maart 1958 werd in Assen een speciaal congres voor de drie noordelijke provincies gehouden, dat zich bezighield met de economische en sociaal-culturele problemen in het noorden, mede gezien tegen de achtergrond der ontwikkeling in het gehele land.

In het bijzonder werd aandacht besteed aan het vraagstuk van de werkgelegenheid in de provincies Friesland, Groningen en Drente.

Inleidingen werden gehouden door de partijgenoten J. Lageveen over: Werken in Noord-Nederland; dr. H. M. Franssen over: Wonen en leven in Noord-Nederland; en drs. A. R. Vermeer over: Evenwichtige ontwikkeling van Nederland. Het congres stond onder leiding van de partijvoorzitter E. Vermeer.

Onder de vele aanwezigen bevonden zich kamerleden, burgemeesters, gedeputeerden, leden van Provinciale Staten, wethouders, raadsleden, vertegenwoordigers van planologische diensten en economisch-technologische instituten, waarbij ook een aantal niet-leden van de partij.

## PARTIJRAAD

In de verslagperiode kwam de partijraad vier maal bijeen en wel op 29 juni 1957, 21 december 1957, 29 maart 1958 en 30 augustus 1958.

In de vergadering van 29 juni '57 werd door partijgenoot Albrecht het plan van actie voor het seizoen '57-'58 ingeleid, waarbij hij vooral aandacht vroeg voor de opzet van de zgn. Actie-Ideeënbus. Des middags werd in een openbare zitting een inleiding door partijgenoot drs. J. M. den Uyl gehouden over de Europese verdragen (Europese Economische Gemeenschap en Europese Gemeenschap voor Atoomenergie).

Op 21 december 1957 kwam de partijraad opnieuw te Utrecht bijeen. Een rechtspositieregeling voor bezoldigde bestuurders werd vastgesteld. De begroting 1957-1958 werd goedgekeurd. Door partijgenoot-minister Hofstra werd een inleiding gehouden over de financieel-economische en politieke situatie van ons land, gevolgd door discussie en een slotwoord van de inleider.

Op 29 maart 1958 werd een uitgebreide vergadering van de partijraad belegd, waaraan ook werd deelgenomen door alle bestuursleden van de gewesten en de leden van de gewestelijke commissies voor de actie-Ideeënbus. Doel van de bijeenkomst was: beraad over de vraag wat de partij nog te doen stond na de teleurstellende uitslag van de statenverkiezingen op 26 maart 1958 en vóór de raadsverkiezingen van 28 mei.

Partijgenoot Den Uyl gaf een beschouwing over de uitslag van de verkiezingen voor de Provinciale Staten, waarbij hij allereerst vaststelde, dat bij alle verklaringen die hiervoor kunnen worden aangevoerd, de slag voor de partij bijzonder hard was aangekomen. De bewegelijkheid van het kiezerskorps is groter geworden. Wat deze voortgaande ontwikkeling in 1960 voor de partij zal betekenen hangt af van de economische omstandigheden in de wereld, maar vooral van de geestkracht en het beleid, dat wij weten te ontwikkelen in het aangezicht van de waarschuwing die wij hebben gehad, zo besloot partijgenoot Den Uyl zijn analyse. Na een uitvoerige discussie werd besloten een kort communiqué uit te geven, waarin werd gesteld, dat vooral de wisseling der conjunctuur en de noodzaak tot bestedingsbeperking, door de kiezers in het bijzonder de PvdA zijn aangerekend, en daarnaast een beroep werd gedaan op de leden van de Partij, om de bevolking duidelijk te maken dat wij een maatschappij behoeven waarin sociale rechtvaardigheid heerst.

De vergadering van de partijraad op 30 augustus 1958 behandelde een nota van de partijvoorzitter over voorzieningen op het partijsecretariaat. Na discussie besloot de partijraad met ingang van 1 januari 1959 partijgenoot J. J. A. Berger te benoemen tot algemeen secretaris; partijgenoot E. Meester met ingang van 1 september 1958 tot secretaris; tot de datum waarop partijgenoot Berger in dienst treedt aan partijgenoot W. Mensink te verzoeken de functie van waarnemend-algemeen secretaris te blijven vervullen; aan het partijbestuur de vaststelling van de salarissen van de nieuwe functionarissen op te dragen; het door partijgenoot Albrecht gevraagde ontslag per 1 januari 1959 en de benoeming van partijgenoot Berger niet eerder voor publikatie vrij te geven dan op 15 december 1958.

De begroting 1958-1959 en het financieel verslag over het boekjaar 1956-1957 werden goedgekeurd, tevens het schema voor het werkprogram 1958-1959.

## INTERNATIONAAL CONTACT

In de verslagperiode werd door de Partij intensief contact onderhouden met de zusterpartijen in het buitenland. Verschillende vooraanstaande buitenlandse socialistische bezochten ons land. Tijdens het partijcongres dat op 7, 8 en 9 maart 1957 werd gehouden, kon de partijvoorzitter o.m. als gasten begroeten Hugh Gaitskell, de leider van de Britse Labour Party, Tage Erlander, de Zweedse minister-president en Moshe Sharett, de oud-minister-president van Israël. Op 23 november 1957 sprak de voorzitter van de SPD, Erich Ollenhauer op een bijeenkomst van partijbestuur en commissie buitenland. Hij zette de visie uiteen van de Duitse socialistische partij op de internationale politieke situatie.

Op 7 febr. '58 vond een gedachtenwisseling plaats tussen leden van de commissie buitenland en de militaire commissie met twee militaire deskundigen van de SPD, Erler en Merten. Onderwerp van gesprek vormden in het bijzonder de mogelijkheden om tot een militaire ontspanningszone in centraal-Europa te geraken.

Op de eerste verjaardag van de onderdrukking van de Hongaarse opstand was de moedige Hongaarse socialiste, Anna Kethly, in ons land als gast van het partijbestuur. Zij sprak op een herdenkingsbijeenkomst te Amsterdam. Andere buitenlandse gasten waren de Israëliische minister Burg en de Indiase socialist Jayaprakash Narayan. Beiden spraken op bijeenkomsten van de commissie buitenland.

In juli 1958 verleende de Partij gastvrijheid aan een congres van de Socialistische Unie voor Midden- en Oost-Europa. Deze unie omvat emigrantenpartijen uit de volgende landen: Bulgarije, Estland, Hongarije, Letland, Litauen, Polen, Roemenië, Tsjecho-Slowakije en Zuidslavië.

Tot de buitenlandse bezoekers behoorden ook verschillende journalisten, die zich wilden informeren over de politieke situatie in Nederland en over de Partij.

In de verslagperiode ontving het partijbestuur ook vele uitnodigingen om congressen van buitenlandse zusterpartijen bij te wonen.

Aangezien deze contacten een uitstekend middel zijn ter oriëntatie over de ontwikkeling van de opvattingen in deze partijen en over de politieke situatie in de betrokken landen, werden verschillende daarvan aangenomen. Een overzicht van deze buitenlandse vertegenwoordigingen volgt hieronder.

24 en 25 nov. 1956 Belgische Partij te Brussel: E. A. Vermeer, J. H. Scheps.  
6-10 januari 1957, Deense Partij te Kopenhagen: E. A. Vermeer.

27-30 juni 1957, Franse Partij te Toulouse: mr. M. v. d. Goes van Naters.

16-20 oktober 1957, Italiaanse Partij te Milaan: mr. M. v. d. Goes van Naters.

13-14 mei 1958, Oostenrijkse Partij te Wenen: A. Mozer.

18-25 mei 1958, SPD te Stuttgart: A. Mozer en H. Vos.

11-14 september 1958, SFIO te Issy-les-Moulineaux bij Parijs: mr. M. v. d. Goes van Naters en mr. M. v. d. Stoel.

Bijzondere vermelding verdient de studiereis welke de partijgenoten J. A. W. Burger, A. Mozer en E. Vermeer door Israël maakten op uitnodiging van de Israëliische socialistische partij, de Mapai.

## SOCIALISTISCHE INTERNATIONALE

De Partij van de Arbeid speelde in de verslagperiode een actieve rol in de Socialistische Internationale. De Partij heeft zitting in het Bureau van de Internationale, dat als dagelijks bestuur van deze organisatie fungeert en periodiek bijeenkomt ter bespreking van de ontwikkeling van de internationale situatie en van de activiteiten van de Internationale.

Een overzicht van de bureauvergaderingen volgt hieronder:

1 november	1956 te Wenen:	A. Mozer
29 november	1956 te Kopenhagen:	A. Mozer
1 maart	1957 te Londen:	A. Mozer
25 april	1957 te Londen:	A. Mozer
1 juli	1957 te Wenen:	A. Mozer
10 oktober	1957 te Londen:	A. Mozer
14 februari	1958 te Londen:	A. Mozer
29 april	1958 te Londen:	A. Mozer
2 juni	1958 te Londen:	A. Mozer en E. Vermeer
11 juni	1958 te Brussel:	A. Mozer

Van 1 t.m. 6 juli 1957 vond te Wenen een congres van de Socialistische Internationale plaats. De Partij van de Arbeid was vertegenwoordigd door: mej. R. de Bruyn Ouboter, J. A. W. Burger, A. Mozer, E. Vermeer, mevr. H. Verwey-Jonker, H. Vos, K. Voskuil en J. M. Willems.

Tijdens dit congres trad de Engelsman Morgan Phillips als voorzitter van de Socialistische Internationale af. Tot zijn opvolger werd verkozen de Deen Alsing Andersen. Als vice-voorzitters werden gekozen: Hugh Gaitskell, Guy Mollet en Erich Ollenhauer.

Het congres stond voorts voor de moeilijke taak om een opvolger te kiezen voor de sympathieke en bekwame secretaris van de Socialistische Internationale Bjarne Braatoy, die eind maart 1957 te Londen overleed. Na rijp beraad werd tot secretaris benoemd de Engelsman Albert Carthy.

Tijdens de verslagperiode vond een tweetal vergaderingen van de Algemene Raad van de Socialistische Internationale plaats en wel te Kopenhagen van 29 november—2 december 1956 en te Brussel van 12—14 juni 1958. Over de vergadering te Kopenhagen, welke door mej. R. de Bruyn Ouboter, A. Mozer, E. Vermeer en H. Vos werd bijgewoond, werd reeds in het vorige jaarverslag (blz. 49 en 50) bericht.

De vergadering te Brussel, welke werd bijgewoond door mej. R. de Bruyn Ouboter, A. Mozer, E. Vermeer, H. Vos en M. v. d. Stoel, stond vooral in het teken van de gebeurtenissen in Frankrijk gedurende de meimaand van 1958, welke tot het ineenstorten van de Vierde Republiek en het aan de macht komen van de Gaulle leidden. De Franse socialisten Gazier en Moch, die beiden in de meidagen minister waren, gaven uiteenzetting van de achtergronden van de gebeurtenissen en van de houding van de SFIO. De raad nam een resolutie aan waarin ongerustheid over de toekomst van de democratie in Frankrijk werd uitgesproken, maar waarin tevens het vertrouwen tot uiting werd gebracht dat de SFIO al het mogelijke zou doen om de democratische vrijheden te verdedigen.

Uiteraard werden tijdens het congres en de raadsvergaderingen van de Internationale nog verschillende andere onderwerpen, welke in het centrum van de internationale belangstelling stonden, aan de orde gesteld. Een overzicht hiervan volgt hieronder.

#### ONTWAPENINGSVRAAGSTUKKEN

Zowel op het congres te Wenen als tijdens de vergadering van de raad te Brussel werd uitvoerig van gedachten gewisseld over ontwapeningsvraagstukken. De wens om tot algemene gecontroleerde ontwapening te komen leefde algemeen, maar tezelfdertijd was men ervan doordrongen dat in het bijzonder het hardnekkige Russische verzet tegen het toelaten van een internationaal controlesysteem op

geroepen. De Nederlandse afvaardiging bestond uit de pgn. C. Kleywegt, C. L. Patijn, M. v. d. Stoel, E. A. Vermeer, H. Vos en K. Voskuil.

De discussie over het Euromarktverdrag werd in belangrijke mate beheerst door een uitvoerige nota van pg. Vos, waarin een kritische analyse werd gegeven van de verschillende hoofdstukken van het verdrag. Vos richtte zijn kritiek in het bijzonder op de sociale bepalingen van het verdrag, die wij te zwak achtten en op het feit dat het verdrag slechts voorziet in een coördinatie van het economisch beleid van de leden-staten, terwijl een gemeenschappelijk economisch beleid noodzakelijk zal zijn. In verband hiermede bepleitte hij ook de oprichting van een Europees Economisch Planbureau.

In de discussie bleek men in belangrijke mate met de door Vos gegeven analyse van het verdrag te kunnen instemmen. Dit bleek ook uit de slotresolutie van de conferentie, waarin men de kerngedachten van zijn memorandum terugvindt. De tekst van deze resolutie vindt men in bijlage VI.

#### SOCIALISTISCHE BEWEGING VOOR DE VERENIGDE STATEN VAN EUROPA (MSEUE)

De Partij nam actief deel in de werkzaamheden van de Socialistische Beweging voor de Verenigde Staten van Europa. In het dagelijks bestuur van deze organisatie had voor de PvdA pg. Mozer zitting.

#### INTERNATIONALE SOCIALISTISCHE ORGANISATIE VAN LEERKRACHTEN (UIUSD)

Van 28 juli tot 3 augustus 1957 vond te Bristol een studieconferentie van deze organisatie plaats, waaraan voor de PvdA C. Kleywegt, J. G. H. Tans en W. v. d. Gevel deelnamen.

#### BERAAD OVER INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN

Tijdens de verslagperiode kwam de commissie buitenland van de Partij, welke onder voorzitterschap staat van pg. E. A. Vermeer, herhaalde malen bijeen ter bespreking van actuele internationale vraagstukken. Zo werden o.m. vergaderingen gewijd aan de ontwikkeling van de Europese integratie en in het bijzonder de EEG en Euratom, de ontwikkeling van de Sowjet-Russische politiek en het Midden-Oosten.

Te zamen met de militaire commissie vonden enige malen bijeenkomsten plaats ter bespreking van bepaalde aspecten van het ontwapeningsvraagstuk, waaronder het vraagstuk van de kernproeven en de voorstellen van de Labour Party en de SPD inzake een ontspanningszone in Centraal-Europa. Enige malen werden ook adviezen aan het partijbestuur uitgebracht.

#### INTERNATIONAAL SECRETARIAAT

In verband met de aanvaarding van de functie van kabinetchef van het lid van de Europese Commissie, dr. S. L. Mansholt, trad Alfred Mozer op 1 juli 1958 af als internationaal secretaris van de PvdA. In de jaren dat hij als hoofd van de afdeling buitenland optrad, heeft pg. Mozer zeer veel belangrijk werk voor de Partij verricht, zowel op het punt van de versterking van de internationale contacten van de PvdA als op het gebied van de voorlichting aan de partijleden over internationale vraagstukken. Tot opvolger van pg. Mozer werd benoemd mr. M. van der Stoel.

## VERTEGENWOORDIGINGEN

Gedurende de verslagperiode was het partijbestuur vertegenwoordigd door één of meer van zijn leden op tal van congressen, conferenties, bijzondere samenkomsten, huldigingen, enz.

Wij menen een opsomming hiervan achterwege te kunnen laten en te mogen volstaan met het geven van een lijst van de gewestelijke jaarvergaderingen, en het lid(leden) van het partijbestuur, die hierbij aanwezig waren.

<i>Gewest</i>	<i>Datum vergadering</i>	<i>Vertegenwoordiger partijbestuur</i>	
Friesland	1 december 1956	J. H. Scheps	
	18 mei 1957	E. F. Albrecht	
	30 november 1957	L. J. de Ruiter	
Drente	25 januari 1958	W. Mensink	
	1 december 1956	E. F. Albrecht	
	27 april 1957	E. F. Albrecht	
	14 september 1957	L. J. de Ruiter	
Groningen	23 november 1957	W. Mensink	
	25 januari 1958	L. J. de Ruiter	
	15 december 1956	W. Mensink	
Overijssel	8 februari 1958	J. H. Scheps	
	8 december 1956	E. Vermeer	
Gelderland	23 november 1957	W. Mensink	
	15 februari 1958	E. Vermeer	
	24 november 1956	E. F. Albrecht	
	1 juni 1957	E. F. Albrecht	
Utrecht	23 november 1957	E. Vermeer, J. H. Scheps en C. Kleywegt	
	6 september 1958	W. Mensink	
	15 december 1956	J. H. Scheps	
	Noord-Holland Nrd.	13 oktober 1956	J. M. den Uyl
	19 januari 1957	E. Vermeer	
Noord-Holland Zd.	14 september 1957	J. H. Scheps	
	7 december 1957	R. de Bruyn Ouboter	
	15 december 1956	E. F. Albrecht	
	14 december 1957	E. Vermeer	
Zeeland	25 januari 1958	E. Vermeer	
	8 december 1956	E. F. Albrecht	
	23 november 1957	R. Langerak	
Noord-Brabant	15 december 1956	J. M. Willems	
	1 juni 1957	E. F. Albrecht	
	9 november 1957	E. Vermeer en H. Vos	
Limburg	1 december 1956	J. M. Willems	
	30 maart 1957	E. F. Albrecht	
	14 december 1957	J. M. Willems	
Zuid-Holland	22 december 1956	G. Ruygers	
	28 september 1957	E. Vermeer	
	23 november 1957	Mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw	
Amsterdam	22 januari 1957	E. Vermeer	
	21 januari 1958	E. Vermeer	

geroepen. De Nederlandse afvaardiging bestond uit de pgn. C. Kleywegt, C. L. Patijn, M. v. d. Stoel, E. A. Vermeer, H. Vos en K. Voskuil.

De discussie over het Euromarktverdrag werd in belangrijke mate beheerst door een uitvoerige nota van pg. Vos, waarin een kritische analyse werd gegeven van de verschillende hoofdstukken van het verdrag. Vos richtte zijn kritiek in het bijzonder op de sociale bepalingen van het verdrag, die wij te zwak achtten en op het feit dat het verdrag slechts voorziet in een coördinatie van het economisch beleid van de leden-staten, terwijl een gemeenschappelijk economisch beleid noodzakelijk zal zijn. In verband hiermede bepleitte hij ook de oprichting van een Europees Economisch Planbureau.

In de discussie bleek men in belangrijke mate met de door Vos gegeven analyse van het verdrag te kunnen instemmen. Dit bleek ook uit de slotresolutie van de conferentie, waarin men de kerngedachten van zijn memorandum terugvindt. De tekst van deze resolutie vindt men in bijlage VI.

#### SOCIALISTISCHE BEWEGING VOOR DE VERENIGDE STATEN VAN EUROPA (MSEUE)

De Partij nam actief deel in de werkzaamheden van de Socialistische Beweging voor de Verenigde Staten van Europa. In het dagelijks bestuur van deze organisatie had voor de PvdA pg. Mozer zitting.

#### INTERNATIONALE SOCIALISTISCHE ORGANISATIE VAN LEERKRACHTEN (UIUSD)

Van 28 juli tot 3 augustus 1957 vond te Bristol een studieconferentie van deze organisatie plaats, waaraan voor de PvdA C. Kleywegt, J. G. H. Tans en W. v. d. Gevel deelnamen.

#### BERAAD OVER INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN

Tijdens de verslagperiode kwam de commissie buitenland van de Partij, welke onder voorzitterschap staat van pg. E. A. Vermeer, herhaalde malen bijeen ter bespreking van actuele internationale vraagstukken. Zo werden o.m. vergaderingen gewijd aan de ontwikkeling van de Europese integratie en in het bijzonder de EEG en Euratom, de ontwikkeling van de Sowjet-Russische politiek en het Midden-Oosten.

Te zamen met de militaire commissie vonden enige malen bijeenkomsten plaats ter bespreking van bepaalde aspecten van het ontwapeningsvraagstuk, waaronder het vraagstuk van de kernproeven en de voorstellen van de Labour Party en de SPD inzake een ontspanningszone in Centraal-Europa. Enige malen werden ook adviezen aan het partijbestuur uitgebracht.

#### INTERNATIONAAL SECRETARIAAT

In verband met de aanvaarding van de functie van kabinetchef van het lid van de Europese Commissie, dr. S. L. Mansholt, trad Alfred Mozer op 1 juli 1958 af als internationaal secretaris van de PvdA. In de jaren dat hij als hoofd van de afdeling buitenland optrad, heeft pg. Mozer zeer veel belangrijk werk voor de Partij verricht, zowel op het punt van de versterking van de internationale contacten van de PvdA als op het gebied van de voorlichting aan de partijleden over internationale vraagstukken. Tot opvolger van pg. Mozer werd benoemd mr. M. van der Stoel.

## VERTEGENWOORDIGINGEN

Gedurende de verslagperiode was het partijbestuur vertegenwoordigd door één of meer van zijn leden op tal van congressen, conferenties, bijzondere samenkomsten, huldigingen, enz.

Wij menen een opsomming hiervan achterwege te kunnen laten en te mogen volstaan met het geven van een lijst van de gewestelijke jaarvergaderingen, en het lid(leden) van het partijbestuur, die hierbij aanwezig waren.

<i>Gewest</i>	<i>Datum vergadering</i>	<i>Vertegenwoordiger partijbestuur</i>
Friesland	1 december 1956	J. H. Scheps
	18 mei 1957	E. F. Albrecht
	30 november 1957	L. J. de Ruiter
	25 januari 1958	W. Mensink
Drente	1 december 1956	E. F. Albrecht
	27 april 1957	E. F. Albrecht
	14 september 1957	L. J. de Ruiter
	23 november 1957	W. Mensink
Groningen	25 januari 1958	L. J. de Ruiter
	15 december 1956	W. Mensink
Overijssel	8 februari 1958	J. H. Scheps
	8 december 1956	E. Vermeer
Gelderland	23 november 1957	W. Mensink
	15 februari 1958	E. Vermeer
	24 november 1956	E. F. Albrecht
	1 juni 1957	E. F. Albrecht
Utrecht	23 november 1957	E. Vermeer, J. H. Scheps en C. Kleywegt
	6 september 1958	W. Mensink
	15 december 1956	J. H. Scheps
	Noord-Holland Nrd.	13 oktober 1956
Noord-Holland Zd.	19 januari 1957	E. Vermeer
	14 september 1957	J. H. Scheps
	7 december 1957	R. de Bruyn Ouboter
	15 december 1956	E. F. Albrecht
Zeeland	14 december 1957	E. Vermeer
	25 januari 1958	E. Vermeer
	8 december 1956	E. F. Albrecht
Noord-Brabant	23 november 1957	R. Langerak
	15 december 1956	J. M. Willems
	1 juni 1957	E. F. Albrecht
Limburg	9 november 1957	E. Vermeer en H. Vos
	1 december 1956	J. M. Willems
	30 maart 1957	E. F. Albrecht
Zuid-Holland	14 december 1957	J. M. Willems
	22 december 1956	G. Ruygers
	28 september 1957	E. Vermeer
Amsterdam	23 november 1957	Mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw
	22 januari 1957	E. Vermeer
	21 januari 1958	E. Vermeer



## WERKGEMEENSCHAPPEN

### PROTESTANTS-CHRISTELIJKE WERKGEMEENSCHAP

De Protestants-Christelijke Werkgemeenschap blijft een gestage groei vertonen, het aantal ingeschreven leden neemt, gelijk uit de diverse jaarverslagen blijkt, geregeld toe. Kon het vorige verslag melden, dat op 30 september 1956 zich 6814 leden hadden opgegeven; thans, op 30 september 1958 waren dit 8147 ingeschreven leden.

Het aantal afdelingen en correspondentschappen van de PCWG steeg tot 163, ondergebracht bij 12 gewestelijke federaties en 1 stedelijke federatie, zodat thans het gehele land bestreken wordt. Dit is vooral van belang bij acties van de Partij die het gehele land betreffen. Door geregeld gehouden bijeenkomsten met de bestuurders van de gewesten, wordt het contact tussen het bestuur van de PCWG en de afdelingen en de gewesten op juiste wijze onderhouden.

In de tiende jaarvergadering, gehouden op 13 april 1957 te Amsterdam, werden de aftredende leden herkozen, terwijl in de plaats, vrijgekomen door het bedanken van mevrouw M. J. de Geus-Smelt, benoemd werd M. Bushoff als vertegenwoordiger van het tot dan ontbrekende gewest Noord-Brabant.

In de elfde jaarvergadering, gehouden op 12 april 1958 te Hilversum, werden de reglementair aftredende leden herkozen. Intussen was door het gewest Drente als vertegenwoordiger in het bestuur aangewezen drs. H. M. Franssen. In de loop van 1958 trad de vertegenwoordiger van het gewest Zuid-Holland Noord, pg. W. F. van der Burgh af, evenzo de vertegenwoordiger van het gewest Zeeland, pg. jhr. mr. T. A. J. W. Schorer. Laatstgenoemde werd intussen reeds opgevolgd door pg. drs. Th. J. Westerhout.

Het bestuur van de Protestants-Christelijke Werkgemeenschap was aan het eind van de verslagperiode als volgt samengesteld:

C. Kleywegt, voorzitter; J. H. Scheps, secretaris; R. van der Brug, A. de Bruin, C. J. van Dam, drs. H. M. Franssen, mevr. M. de Jong-Meijer, F. H. Kockelkorn, D. de Loor, J. C. Mager, J. Quast, mr. dr. A. A. van Rhijn, ds. L. H. Ruitenberg, L. J. de Ruiter, E. J. van Spankeren, J. Spiekhout, N. Stufkens, A. van Stuyvenberg, A. D. Veenhoff, dr. W. H. Vermooten, mr. G. E. van Walsum en drs. Th. J. Westerhout.

Het dagelijks bestuur bestond uit:

C. Kleywegt, voorzitter; J. H. Scheps, secretaris; R. van der Brug, A. de Bruin, mr. dr. A. A. van Rhijn, ds. L. H. Ruitenberg, N. Stufkens en mr. G. E. van Walsum.

Van de belangrijkste vergaderingen gedurende de twee jaar, waarover dit verslag loopt, kunnen worden genoemd: de op 19 januari 1957 te Utrecht gehouden bijeenkomst van burgemeesters, gemeentesecretarissen, leden van Prov. Staten w.o. Gedeputeerden, leden van gemeenteraden w.o. wethouders, zijnde lid van de PCWG. Het vraagstuk: 'Subsidie aan de kerken' werd door pg. N. Stufkens ingeleid.

Aan de vooravond van de jaarvergadering werd op 12 april 1957 in 'Bellevue' te Amsterdam een demonstratieve vergadering gehouden, waarin als sprekers optraden de pgn. ds. P. Lugtigheid en Fedde Schurer. Het onderwerp was: 'Christendom - (democratisch-) Socialisme - Communisme'.

Na afloop van de jaarvergadering werd op 13 april 1957 in 'Bellevue' een speciale middagvergadering gehouden waarin pg. dr. C. L. Patijn sprak over de 'Buitenlandse politieke toestand'.

Ten einde een nauw contact met de bestuurders van de afdelingen te onderhouden en het deze bestuurders gemakkelijk te maken in grotere getale aanwezig te zijn, werden 3 vergaderingen gehouden en wel op 26 oktober 1957 te 's-Hertogenbosch, 2 november 1957 in Zwolle en 9 november 1957 te Gouda.

Deze proef met gecentraliseerde bijeenkomsten is, gezien de opkomst, geslaagd te noemen.

Op 1 maart 1958 werd opnieuw een bijeenkomst belegd voor burgemeesters, leden van de Prov. Staten en leden van gemeenteraden en wel te Utrecht in het 'Gebouw van Kunsten en Wetenschappen'. Het onderwerp: 'Het belang van de Staten- en Raadsverkiezing en de Doorbraak' werd ingeleid door pg. D. de Loor.

In dit verband kan worden medegedeeld, dat het aantal leden van de PCWG, die zitting hebben in de raad van hun gemeente, ten gevolge van de gemeenteraadsverkiezingen, in 1958 is toegenomen en thans 359 bedraagt.

Voor de leden van de PCWG, behorende tot een der gereformeerde kerken, werd een speciale bijeenkomst belegd op 6 maart 1958 in hotel 'Terminus' te Utrecht.

Een speciale bijeenkomst voor predikanten, leden van de PCWG, werd gehouden op 24 maart 1958 in hotel 'Terminus' te Utrecht. Verschillende problemen werden besproken met de partijvoorzitter E. A. Vermeer en de pgn. H. M. Franssen, dr. C. L. Patijn en Fedde Schurer.

Aan de vooravond van de 11e jaarvergadering werd op 11 april 1958 in hotel 'Hof van Holland' te Hilversum een openbare vergadering gehouden, waarin een forum, bestaande uit mevrouw M. van der Wall-Duyvendak en de heren mr. J. P. Hogerzeil, H. Kikkert en E. van Ruller, onder voorzitterschap van burgemeester J. J. G. Boot, een aantal vragen behandelde betreffende de grondslag van politieke partijen, de Doorbraak, enz.

Na afloop van de 11e jaarvergadering, gehouden op 12 april 1958 in hotel 'Jans' te Hilversum, werd een besloten conferentie belegd ter bespreking van het bewapeningsvraagstuk. Als inleiders traden op de pgn. H. M. Franssen, ds. J. B. Th. Hugenholtz, Fedde Schurer, N. Stufkens en dr. W. Verkade.

Gezien de belangrijkheid van deze bespreking, werd deze conferentie voortgezet op 17 mei 1958 in het 'Oranjehuis' te Utrecht. Aan alle deelnemers was een uittreksel van de gehouden inleidingen verstrekt. Bij deze voortzetting werd eerst in secties vergaderd.

Vergaderingen met de gewestelijke bestuurders van de PCWG werden gehouden op 29 november 1956, 7 februari, 9 mei en 26 september 1957, 18 februari, 8 maart (te Assen alleen voor de noordelijke gewesten), 17 april en 25 september 1958.

De verkiezingscommissie van de PCWG, bestaande uit R. van der Brug, A. de Bruin, C. Huysse en J. H. Scheps, ditmaal bijgestaan door pg. A. den Breejen, die zich speciaal met de verzending belastte, heeft de actie, zowel in verband met de verkiezing van leden van de Provinciale Staten als van de gemeenteraden verzorgd. Uitgegeven werd een vijftal geschriften nl. 1 pamflet en 4 vlugschriften.

Van het vlugschrift: 'Waarheen?' bedroeg de oplage 60.000 ex., van: 'Politieke brief voor jongeren' 25.000 ex., van: 'Met wijsheid opent zij haar mond' 10.000 ex., van: 'De les der historie' 10.000 ex. Van het pamflet: 'Sociale gerechtigheid en christelijke daad' bedroeg de oplage 320.000 ex. Bovendien kwam een extra verkiezingsnummer van 'Doorbraak' uit in 100.000 ex.

De commissie van redactie van 'Doorbraak', bestaande uit: R. van der Brug, P. W. Emmelot, G. Gunderman, G. J. Helmink, J. A. Hes en J. T. Vellenga, gekozen door de 10e jaarvergadering, werd door de 11e jaarvergadering herkozen. Als eindredacteur blijft optreden J. T. Vellenga, terwijl R. van der Brug de administratie verzorgde. Het aantal abonnees van 'Doorbraak' beweegt zich, evenals het ledental van de PCWG, in stijgende lijn.

Het documentatiebureau van de PCWG, nog steeds onder beheer van pg. C. van Doorn te Utrecht, verzorgde gedurende de gehele periode waarover dit verslag loopt de maandelijks uitgaven, die o.m. aan alle afdelingen en gewesten worden toegezonden.

Door het secretariaat in Den Dolder werden in deze tweejarige periode verzonden 7620 brieven (resp. 3761 en 3859), alsmede 56 circulaires (resp. 22 en 34) aan afdelingen en gewesten, waaronder niet berekend zijn de toegezonden documentatie en leidraden voor behandeling in de afdelingen en gewesten, de diverse verslagen alsmede ander drukwerk.

Van de VARA ontving de PCWG wederom maandelijks een kwartier zendtijd. Deze uitzendingen, in de zomermaanden onderbroken, werden verzorgd door de voorzitter van de PCWG pg. C. Kleywegt.

Het contact met het bestuur van de Partij en met de andere werkgemeenschappen was uitstekend. Enige malen kwamen de besturen van de drie werkgemeenschappen bijeen o.a. op 23 februari 1957 en 11 februari 1958 ter bespreking van het onderwerp: 'Godsdienstonderwijs — geestelijke vorming — op de openbare school'.

Ook werd geregeld contact met België onderhouden.

#### KATHOLIEKE WERKGEMEENSCHAP

Bij de aanvang van de onderhavige verslagperiode was het bestuur van de Katholieke Werkgemeenschap in de P.v.d.A. als volgt samengesteld:

J. M. Willems, voorzitter; dr. J. G. H. Tans, vice-voorzitter; mr. F. H. J. M. Daams, secretaris; P. Martens, 2e secretaris-penningmeester; G. J. N. M. Ruygers (als hoofdredacteur); K. Letschert en dr. ir. W. Verhoeven, leden van het dagelijks bestuur; alsmede de verdere leden van het algemeen bestuur: H. Broekhuysen, mr. E. Brongersma, drs. J. van Hessen, G. Hijlkema, drs. J. Schulte Fishedick, ir. J. Visser, J. Wijten en P. van Zeeland. Aan de bestuursvergaderingen werd daarnaast deelgenomen door ons Eerste Kamerlid mr. G. Cammelbeeck en door onze Tweede Kamerleden mr. C. ten Hagen en mr. Th. van Lier. Na de verkiezingen van 1956 tevens door De Rijk (Eerste Kamer) en Reehorst (Tweede Kamer).

Tijdens de jaarvergadering van 25 mei 1957 te Amsterdam werd Broekhuysen opgevolgd door P. Reckman; tijdens de jaarvergadering van 19 april 1958 te Utrecht werden in de plaats van Brongersma en Van Zeeland, die om persoonlijke redenen niet herkiesbaar waren, verkozen mevrouw A. Padt-Jansen en K. Sprangers.

Een wel zeer groot verlies leed ons bestuur in maart 1957 doordat het als gevolg van een triest ongeval sindsdien de medewerking moest missen van onze vriend Ten Hagen. Trouwens voor de hele werkgemeenschap, de Partij en de Kamerfractie was dit verlies groot. Kees ten Hagen behoorde mede tot de vormgevers van de doorbraakgedachte in de socialistische beweging, al vanaf de tijd dat hij als verzetsman en later als topman van het legale blad Christoffoor de weg naar onze idealen wist open te houden.

Nog drie andere vooraanstaande leden onzer werkgemeenschap, alle drie werkers van het eerste uur, ontvielen ons in deze verslagperiode door de dood. Het is nau-

welijks merkwaardig, dat zij alle drie, evenals Ten Hagen, tot onze rijen kwamen uit de kringen van het verzet: T. van Schendel, T. van Dam en het katholieke Zeeuwse Statenlid L. F. du Bois. Ook hun nagedachtenis blijft bij ons en bij allen, die hun verdiensten van nabij hebben ervaren, in hoge ere.

Op de jaarvergadering 1957 beantwoordde onder leiding van onze voorzitter Willems een forum, bestaande uit onze leden Brongersma, Cammelbeeck, Van Lier Ruygers en Van Vlijmen, een groot aantal actuele vragen. Het zwaartepunt lag wel bij het vraagstuk van de hulp aan de onderontwikkelde gebieden, waarvan bleek, dat met name de jongeren in de K.W.G., de toetssteen voor een waarachtige beleving van ons socialistisch ideaal juist zagen in een positieve stellingname op dat punt. Mede om die reden werd op de zomerconferenties van 1957 en 1958 een inleiding gehouden door resp. P. Reckman en drs. K. de Valk, die vooral aan onze problematiek aandacht gaf. De jaarrede 1958 werd gehouden door W. Verhoeven over de actuele problematiek van dat moment, tussen de verkiezingen voor de Provinciale Staten en die voor de gemeenteraden in.

Aanvankelijk waren Cammelbeeck en Daams de vertegenwoordigers van de K.W.G. in de Partijraad met als plaatsvervangers resp. Letschert en Hijlkema. In de jaarvergadering van 1958 werden als vertegenwoordigers aangewezen Daams en Letschert en als plaatsvervangers Hijlkema en Bartels.

Sinds de jaarvergadering van 1957 kon een tegemoetkoming in de reiskosten der afgevaardigden (tot een bepaald bedrag) worden verleend. Hetzelfde geldt voor de reis- en verblijfkosten der deelnemers aan onze zomerconferenties sinds 1957.

Als te doen gebruikelijk was onze K.W.G. vertegenwoordigd op de verschillende congressen van onze partij en op jaarvergaderingen van zusterwerkgemeenschappen en Nieuwe Koers. Op de vooravond van het vorige partijcongres werd als gebruikelijk een demonstratieve vergadering der drie werkgemeenschappen gehouden, waarop voor ons Reehorst sprak. Deze gezamenlijke vergadering symboliseert naar buiten telkenmale de hartelijke verstandhouding in onze partij. Ook regionaal en plaatselijk zijn er voortdurend prettige contacten. Van landelijk belang is het overleg der drie besturen over het onderwerp 'Godsdienstonderwijs en geestelijke vorming op de openbare school', hetwelk door een kleine commissie is voorbereid, waarin voor de K.W.G. zitting hadden Van Hessen en Van Lier.

Aan de wisselingen in de deelname van katholieke socialisten aan onze fracties in de vertegenwoordigende lichamen op gemeentelijk en provinciaal niveau moge hier verder voorbij worden gegaan; vermelding verdient wel, dat sinds begin 1957 de K.W.G. wederom een wethouder onder haar leden telt n.l. pg. ir. Krugers uit Tilburg.

De verkiezingsuitslagen uit de betrokken verslagperiode zullen in het algemene partijverslag voldoende worden besproken, zodat wij hier van een speciale bespreking der resultaten m.b.t. het katholiek-confessionele kiezerscorps kunnen afzien. Eveneens moge uit het algemene verslag blijken op welke wijze de werkgemeenschap bijdroeg tot de verkiezingsactiviteiten door het ontwerpen van propaganda-materiaal en de medewerking van sprekers etc.

In het kader van de na de zomeronderbreking in oktober 1956 hervatte maandelijkse K.W.G.-radiopraatjes spraken achtereenvolgens Van Lier over bezitsvorming, J. G. H. Tans over de onderwijspacificatie, Ruygers over de onderontwikkelde gebieden, Willems over de jaarwisseling, Hijlkema over socialisme als strohalm of redplank, Daams over de rechtvaardige verdeling van het nationale inkomen, J. A. G. Tans over vooruitstrevende katholieke stromingen in het buitenland en Brongersma over samenwerking tussen katholiek en niet-katholiek.

Na de zomer van 1957 werden de K.W.G. radiopraatjes hervat door Daams (23 oktober, Bonje maken of begrip opbrengen; 20 november, Midden in de wereld, midden in de kerk; 18 december, Aan U, o volk de zegepraal!), door Ruygers (15 januari 1958, Hulp voor de minderontwikkelde gebieden; 12 februari, 12 maart, De katholieke en zijn Partij; 16 april, Tussen twee verkiezingen) en door Willems (24 mei, Volharden bij het ideaal).

De belangstelling voor de K.W.G.-praatjes bleek zeer bevredigend, hetgeen kon worden vastgesteld vanaf het moment, dat begonnen werd aan het einde van iedere toespraak het secretariaatadres van de K.W.G. te vermelden ten gerieve van de luisteraars, die inlichtingen of de tekst wensten.

Deze toenemende belangstelling voor de K.W.G. was intussen ook gebleken uit de resultaten van het in 1957 ingestelde A.A.-Bureau. Dit bureau voert de werkzaamheden uit, verbonden aan onze A(bonné-) A(anwijs-) Actie. De stelselmatige toezending van nummers van ons maandblad aan daartoe door partijgenoten en lezers voorgedragen proefadressen en vooral de stelselmatige bewerking daarvan bleek op iedere tien proefadressen één abonnement op te leveren. Het doorgeven van deze proefadressen aan het landelijk secretariaat – ook door niet-katholieke partijgenoten en partijafdelingsfunctionarissen!! – kan dan ook niet voldoende worden aanbevolen.

Van het propagandamateriaal buiten datgene wat speciaal n.a.v. de verschillende verkiezingsacties werd verzorgd zij vermeld: een herdruk van onze brochure 'De katholieke en zijn partij'; een herdruk van onze folder in 14 punten 'Waarom als katholieke lid van de P.v.d.A.'; een nieuwe ledenwervingsfolder 'Doe een keuze, doe mee' en een overdruk van de inleiding die Z.E. pater dr. R. C. Kwant O.E.S.A. op de zomerconferentie 1957 hield over 'Arbeid en gemeenschap in de greep van de wetenschap'.

Op deze zomerconferentie (30 augustus tot 1 september) spraken verder mr. Daams (Maatschappelijk Werk en verzuiling), prof. dr. I. Samkalden (De herziening van het familierecht in het Burgerlijk Wetboek) en P. Reckman (Wat bezielt de jongeren?).

Over dit laatste thema sprak zoals reeds vermeld eveneens drs. De Valk tijdens de zomerconferentie van 5 tot 7 september 1958. Daarnaast spraken daar A. Padt-Jansen (De positie van de vrouw in de moderne samenleving), de Z.E. Prof. drs. Jos Arnts O.P. (Over het vraagstuk van de atoombewapening en de atoombomoorlog) en drs. J. den Uyl (over de achtergronden van het nieuwe beginselprogramma van de Partij).

Een belangrijke tussentijdse interne conferentie is nog die geweest van 1 maart 1958, speciaal belegd voor de K.W.G.-leden die lid waren van of kandidaat gesteld waren voor de Staten of Gemeenteraden. Hier hield Reehorst een inleiding over een aantal praktische problemen in het Raad- en Statenwerk.

De vertegenwoordiging van K.W.G.-leden in Partij- of W.B.S.-commissies onderging enige wijziging. Aan enige commissies op het gebied van maatschappelijk werk en gezinsverzorging ging Daams deelnemen, evenals aan de Sectie Agrarische vraagstukken (i.p.v. Manders). In de Sectie Gemeente en Provincie werd Verhoeven opgevolgd door Hijlkema. Tot de nieuwe commissie inzake de gezondheidsverzorging op de scholen trad mr. Jenne Witsen toe. De afvaardiging naar het Partijberaad van 22-23 september 1958 bestond uit Letschert, Reckman en Verhoeven. Aan de bijeenkomst te Gelsenkirchen op 29 juni 1957 van de Bund Christen Sozialisten nam J. Tans deel. Eveneens was de K.W.G. vertegenwoordigd op de 8 en 9 november 1958 te Klemskerke (België) gehouden conferentie van het tijdschrift 'Socialistische Standpunten', alwaar Belgische en Nederlandse socialisten

de veranderingen in de sociaal economische structuur bespraken, alsook op de door het vooruitstrevende katholieke Belgische tijdschrift 'De Maand' te Brussel georganiseerde 'Dag van De Maand' (15 november 1958). De redactiecommissie, die maandelijks de inhoud van ons maandblad moet plannen, is gereorganiseerd en uitgebreid. Zij bestaat thans uit Ruygers (hoofdredacteur), Van Lier (eerste plv.), Daams (tweede plv.), Hijlkema (redactiesecretaris), Reehorst (secretaris van de redactiecommissie), J. Tans, Willems en De Valk.

Wat de organisatorische activiteit betreft kan nog worden vermeld: oprichting van een gewestelijke afdeling Overijsel, oprichting van een regionale afdeling omvattende de districten Utrecht (Amersfoort) en oprichting van speciale plaatselijke werkgroepen in het Zuiden. Een landelijke sprekerslijst werd samengesteld en aan alle partijafdelingssecretarissen toegezonden. Eveneens werden deze partijsecretarissen enige malen via het Partijbestuur in Amsterdam per circulaire in kennis gesteld van de actiemogelijkheden der K.W.G. Met het Partijbestuur werd eveneens over deze activiteiten overleg gepleegd, evenals over de financiële verhouding tussen partij en werkgemeenschappen.

In het vorenstaande zijn uiteraard reeds een groot aantal punten aangestipt, die de aandacht hadden in de bestuursvergaderingen der afgelopen periode. Daaraan zouden nog kunnen worden toegevoegd punten als:

Het verlenen van gemeentelijke subsidies t.b.v. salarissen van predikanten en priesters; het bedrijfsapostolaat; gemeentelijke subsidies aan de Katholieke Universiteit. In het algemeen alle mogelijke verzuilingsvraagstukken, waarbij niet alleen de negatieve, bijna automatische uitbreiding van de confessionele apartheid de aandacht kreeg, doch vooral ook de positieve, bemoedigende ontwikkelingen in het hedendaagse theologische en geestelijke denken; de bijdrage aan het Katholiek Archief van de hand van Ruygers ter beantwoording van een eenzijdige, quasi-wetenschappelijke uiteenzetting in K.A. van dr. W. Engelen over de verhouding tussen P.v.d.A. en Humanisme; de algemene politieke situatie rondom de bestedingsbeperking en de opheffing daarvan, voorzover die onze verhouding tot de K.V.P. raakt; de NOVIB; de verhouding tot onze zgn. 'nevenorganisaties'; het verzoek van het Landelijk St. Adelbert-bestuur om voorlichting inzake literatuur over het verzuilingsprobleem; het probleem van onze partijgenoten, die wel van huis uit katholiek zijn, doch vaak al van vóór de oorlog lid zijn van bij het N.V.V. aangesloten organisaties; de subsidiëring van de Kerkenbouw; het vraagstuk van de nationalisatie van de grond.

Een blijk van belangstelling onzerzijds werd gegeven bij het 25-jarig bestaan van 'De Born', waar wij jarenlang onze zomerconferenties hebben kunnen houden, totdat dit huis voor ons te klein werd. Met deze belangrijke punten moge volstaan worden.

Het lijkt nuttig ter afsluiting van dit verslag t.b.v. de lezers, de drie belangrijkste adressen van onze werkgemeenschap te vermelden:

1. Secretariaat der K.W.G. in de P.v.d.A.:  
Laan van Meerdervoort 1606, Den Haag - post Loosduinen. Telefoon 396143;
2. Secretariaat van de redactie van ons maandblad 'De Katholiek in de P.v.d.A.':  
Heliotrooplaan 4, Den Haag - post Loosduinen.
3. Administratie van ons maandblad:  
Gemullehoekenweg 129, Oisterwijk. Telefoon: Oisterwijk 2252; gironummer 119173 t.n.v. de administrateur van 'De Katholiek in de P.v.d.A.' te Oisterwijk,

In het bestuur traden in de loop van deze periode enkele wijzigingen op door het zich niet meer herkiesbaar stellen van P. C. Faber en J. Moes. Op de jaarvergadering van 7 december 1957 werden E. Meester en drs. A. R. Vermeer in hun plaatsen benoemd.

Er werden 11 hoofdbestuursvergaderingen gehouden; behandelde onderwerpen waren o.m. godsdienstonderwijs — geestelijke vorming — op de openbare school, het codicil, overheidssubsidie voor bezinningscentra en kerken, levensbeschouwelijke gemeenschap en staat en het inschakelen van de afdelingen in het principiële beraad.

Met de afdelingsbesturen werden twee conferenties gehouden in Utrecht en wel op 21 september 1957 en op 14 september 1958. Met het kader der Gelderse afdelingen werd 18 mei 1957 nog een afzonderlijke bespreking gehouden ten einde het afdelingswerk te stimuleren. Genoemde drie conferenties hadden eveneens tot doel, het contact met het afdelingskader te verlevendigen en de afdelingen meer te betrekken in het gesprek over levensbeschouwelijke problemen.

Om de taak van het afdelingskader te vergemakkelijken werd een begin gemaakt met het samenstellen van discussieschema's, voorzien van probleemstellingen. Twee van dergelijke schema's werden inmiddels aan de afdelingen verstrekt, nl. 'Godsdienstonderwijs — geestelijke vorming — op de openbare lagere school' en 'Overheidssubsidie voor bezinningscentra en kerken'.

Een aantal andere discussieschema's is in vergevorderd stadium van voorbereiding.

Op de jaarvergadering van 7 december 1957 hield de voorzitter dr. G. Stellinga, een inleiding over 'De openbare school en geestelijke vorming', waarbij hij een schets gaf van het karakter van de openbare school, het godsdienstonderwijs en de kennis van de bijbel, mythologie en andere opvattingen van mens en wereld. Hij achtte het juist dat er gelegenheid tot het volgen van dit onderwijs is doch daardoor mag de school geen eenzijdig karakter krijgen. Een aanvulling van de l.o.-wet moet humanistisch-vormingsonderwijs mogelijk maken. Veel aandacht besteedde de inleider aan de persoon van de docent. Het betoog van Stellinga werd vervolgens in discussiegroepen behandeld; van de gedachtenwisseling in deze groepen werd door rapporteurs verslag uitgebracht, waarna de inleider de gemaakte opmerkingen beantwoordde.

Het streven, de afdelingen meer in het werk te betrekken, had bevredigende resultaten.

In totaal werden circa 80 bijeenkomsten door de afdelingen georganiseerd, meermalen in samenwerking met de andere werkgemeenschappen. In het bijzonder deze gezamenlijke bijeenkomsten bleken een succes te zijn. Dit onderlinge beraad werd ten eerste op prijs gesteld. 11 februari 1958 vond een gesprek plaats met de besturen der zusterwerkgemeenschappen over 'Godsdienstonderwijs — geestelijke vorming — op de o.l.s.' ingeleid door C. Kleywegt namens de PCWG en dr. G. Stellinga namens de HWG.

Het bestuur van de HWG is als volgt samengesteld: Dr. G. Stellinga, voorzitter; H. van Woudenberg, secretaris; drs. J. Zwakhals, penningmeester; H. van Es, 1e ondervoorzitter; W. J. van Deelen, 2e ondervoorzitter; W. Mensink, lid d.b.; K. Timmerman, redacteur van 'Vernieuwing', lid d.b.; J. Engels, mej. R. ter Heege, A. Hessels, E. Meester, dr. J. P. van Praag, H. Smeding, C. M. Swiebel, drs. A. R. Vermeer en M. G. Warffemius.

De HWG was officieel vertegenwoordigd op de congressen, conferenties en

bijeenkomsten van de partij, op de vergaderingen van de partijraad, op de jaarvergaderingen van de KWG, de PCWG, de Vrouwenbond, 'Nieuwe Koers, het Humanistisch Verbond en Humanitas.

Op de vooravond van het partijcongres in Den Haag, op 6 maart 1957, hielden de besturen der drie werkgemeenschappen een gezamenlijke bijeenkomst, waar namens de HWG het woord werd gevoerd door ons hb.-lid H. van Es.

De HWG-radiouitzendingen werden, dank zij de medewerking van de Vara, gedurende de wintermaanden voortgezet. Ons hb.-lid W. Mensink verzorgde dit maandelijks kwartiertje op lofwaardige wijze. Mede door deze uitzendingen kwam de arbeid van de HWG meer in de belangstelling. Wij zijn het bestuur van de Vara ook erkentelijk voor de medewerking, bestaande uit het bekendmaken van onze bijeenkomsten voor de microfoon.

Het contact met het partijbestuur en de besturen der zusterwerkgemeenschappen was ook in deze verslagperiode uitstekend te noemen.

Onze vertegenwoordigingen in de partijraad en in een aantal commissies van het partijbestuur, de Dr. Wiardi Beckman Stichting en het Humanistisch Centrum bleven ongewijzigd. In laatstgenoemd orgaan werd drs. J. Zwakhals de opvolger van H. van Es als plv.lid.

Het ledental, dat 1 oktober 1956 3732 bedroeg, was 30 september 1958 tot 4343 gestegen, een winst van ruim 6%. In genoemd ledencijfer zijn 499 verspreide leden begrepen.

Het aantal afdelingen steeg in dit tijdvak van 27 op 33. Achtereenvolgens werden afdelingen opgericht in Gouda, Zwolle, Halfweg-Zwanenburg, Woerden, Gorinchem en in de Bollenstreek. Ten gevolge van de verkiezingsacties voor de Provinciale Staten en de gemeenteraden kon in het laatste winterseizoen het HWG-werk niet volledig tot zijn recht komen.

De folder moest enige malen worden herdrukt; de tekst werd enigszins herzien.

Vele afdelingen maakten van dit propagandamiddel een nuttig en succesvol gebruik.

Een gewestelijk bestuur heeft de HWG alleen in Groningen. Hiervan is B. P. Liese te Wildervank voorzitter en D. Bletgen te Groningen secretaris. Op 12 januari 1957 belegde dit bestuur een streekbijeenkomst te Groningen waar W. Mensink sprak over Kerkebouwsubsidie.

Ons maandblad 'Vernieuwing' was ook in de achter ons liggende verslagperiode een waardevol element bij onze arbeid. Op verschillende bijeenkomsten werd grote waardering voor de redacteur, Karel Timmerman, tot uiting gebracht.

Van een aanzienlijke winst aan abonnees kon ditmaal helaas geen sprake zijn. De aanbieding van de abonnementskwitantie is voor te veel lezers aanleiding om de band met ons blad te verbreken. Een beroep op de afdelingsbesturen, de lezers van ons blad meer vast te houden is dan ook op zijn plaats.

## N. V. DE ARBEIDERSPERS

De vertegenwoordiging van de Partij in de Raad van Commissarissen van de N.V. De Arbeiderspers die aan het begin van de verslagperiode bestond uit de partijgenoten E. F. Albrecht, J. Harmsen, M. A. Reinalda, E. Vermeer, J. Willems en H. Willems, onderging een wijziging door het bedanken van pg. Reinalda, die als president-commissaris optrad. In deze vacature werd pg. P. J. Kapteyn benoemd. Als president-commissaris werd benoemd pg. C. van Wingerden. Pg. Albrecht trad in de verslagperiode onveranderd op als gedelegeerd commis-



saris. Toen hij door ziekte het werk moest neerleggen, werd hij vervangen door pg. Vermeer.

Aan het eind van de verslagperiode ontstond een vacature door het overlijden van pg. Willemse.

De ontwikkeling van de N.V. De Arbeiderspers in de verslagperiode was bevredigend. Het door haar uitgegeven partijorgaan Het Vrije Volk wist zich te handhaven als grootste dagblad van het land.

## DIVERSE PERIODIEKEN

### *Paraat*

In de samenstelling van de redactie van het 14-daags orgaan Paraat ontstonden tijdens de verslagperiode enkele wijzigingen. Ingaande 28 september 1957 werd pg. D. Spierenburg, die reeds geruime tijd het secretariaat van de redactie waarnam, officieel als secretaris aan de redactie toegevoegd.

In augustus 1958 nam pg. Alfred Mozer afscheid van Paraat wegens het aanvaarden van een functie bij de Europese Economische Gemeenschap te Brussel. In zijn plaats werd als redacteur buitenland benoemd pg. M. v. d. Stoel.

Bij de aanvang van de verslagperiode kreeg Paraat opmaak-technisch een ander aanzien, dat streefde naar een verlevendiging. Deze vorm werd voor de gehele periode gehandhaafd. Het blad bleef in hoofdzaak gericht op het geven van voorlichting aan de fakkeldragers.

Bij het afsluiten van de verslagperiode bestond de redactie uit de partijgenoten De Bruyn Ouboter, Mensink, Sluizer, v. d. Stoel en Voogd.

Het abonnementental bleef het grootste deel van deze twee jaar vrijwel gelijk en bedroeg rond 15.000. Gedurende de periode januari 1958 tot en met september 1958 trad echter een lichte daling in, die resulteerde in een abonnementental van rond 14.000 aan het einde van de verslagperiode.

In het algemeen kan gezegd worden, dat Paraat zich in de blijvende belangstelling van de clubs en van het partij kader kan verheugen en een vaste plaats in de partij heeft verworven.

### *Socialisme en Democratie*

In de verslagperiode onderging de redactie van het wetenschappelijk maandblad geen wijzigingen en bleef als volgt: prof. dr. J. P. Kruijt (voorzitter), drs. J. M. den Uyl (secretaris), J. J. A. Berger, dr. E. Brongersma, dr. J. J. Buskes, prof. dr. Ph. J. Idenburg, J. de Kadt, A. H. Kloos, mr. J. J. v. d. Lee, mr. Th. J. A. M. van Lier en E. A. Vermeer.

Het aantal abonnees bedroeg op 30 september 1958 2179. Vergeleken met het aantal van 2148 op 30 september 1956 betekent dit een zeer geringe stijging. Evenals over de vorige verslagperiode dient hier te worden vermeld, dat het te betreuren is, dat nog zoveel kaderleden niet zijn geabonneerd op het maandblad, dat door de N.V. De Arbeiderspers tegen de bijzonder lage prijs van f 8,50 per jaar wordt uitgegeven.

### *Colportage-orgaan*

In de verslagperiode werd incidenteel twee maal een colportageblad uitgegeven. De eerste maal in de herfst van 1956, gewijd aan de gebeurtenissen in Hongarije

(oplaag ruim 90.000) en in het voorjaar van 1957 over onderwijspolitiek (oplaag 24.000).

### Overige periodieken

Bij de verslagen van de activiteiten der werkgemeenschappen wordt aandacht gewijd aan de bladen der werkgemeenschappen resp.: 'De Katholiek in de Partij van de Arbeid', 'Doorbraak' en 'Vernieuwing'.

Voor de uitgaven van de ledensecties, nl. 'De Gemeente' voor de sectie Gemeente en provincie; 'Ploegen en Zaaïen' voor de sectie Agrarische vragen, 'Middenstand en Welvaart' voor de sectie Middenstand, mogen wij verwijzen naar het verslag over de Dr. Wiardi Beckman Stichting. Bijzonderheden over 'Wij Vrouwen' vindt men in het verslag van de Vrouwenbond, evenals over 'Ons Werk', over het orgaan van de jongerenorganisatie 'Nieuwe Koers' in het verslag van de jongerenorganisatie. Bij het verslag van het Comité van Nederlanders uit Indonesië wordt het blad 'De Wegwijzer' genoemd, dat speciaal voor en door deze kring wordt uitgegeven.

## BROCHURES

door Partij en Wiardi Beckman Stichting uitgegeven in de periode  
1 oktober 1956—30 september 1958

	Oplaat
De vrijheid van drukpers . . . . .	1.040
Democratisch-socialisme en communisme . . . . .	2.060
Sociale aspecten van het afbetalingswezen . . . . .	1.054
De toekomst van de Nederlandse zeevisserij . . . . .	400
De katholiek en zijn partij .. . . .	10.030
Langs nieuwe wegen . . . . .	4.000
De ontwikkeling van de Sowjet-economie . . . . .	2.025
Vrijheid en gelijkwaardigheid in de welvaartsstaat . . . . .	1.000
Alimentatieplicht en verhaal van steun . . . . .	1.540
Het bestuur van de gemeente . . . . .	4.173
Bestedingsbeperking . . . . .	15.135
Kustvisserij en schelpdierencultuur in het Deltagebied . . . . .	250
Bekostiging der onderwijsvrijheid . . . . .	1.535
Sport en toto . . . . .	1.500
Ideeënbus der democratie . . . . .	45.000
Gemeente en provinciaal program 1958 . . . . .	2.000
Actieve filmpolitiek . . . . .	1.030
Weggebruiker en openbaar vervoer . . . . .	515
Program voor bejaardenzorg . . . . .	985
De landarbeider in de nieuwe tijd . . . . .	2.000
Het vraagstuk Nieuw-Guinea . . . . .	2.050
5 stemmen over een brandend vraagstuk . . . . .	3.110
Liever dood dan slaaf . . . . .	2.200
Ruimtelijke ordening . . . . .	300
 <i>Colportage</i>	
'Hongarije' . . . . .	94.744
'Onderwijs' . . . . .	24.584

## SCHOLING VAN FUNCTIONARISSEN

In de zomer van 1957 en die van 1958 werden als gewoonlijk scholingsweken voor partijfunctionarissen op 'De Paasheuvel', te Vierhouten, belegd. De deelname aan deze weken liep iets terug, zodat er in 1957 twee scholingsweken werden belegd (vorige jaren was dit drie) nl. één voor partijfunctionarissen en één in het bijzonder voor fakkeldragers; in 1958 één week voor functionarissen en voor het fakkeldragerswerk te zamen.

Hoewel met deze scholing goede resultaten zijn geboekt en ook de in de verslagperiode gehouden weken ongetwijfeld van groot belang zijn geweest voor het werk in de afdelingen, wordt toch overwogen tot een iets gewijzigde opzet te komen door b.v. van conferenties van een week over te gaan op weekeind-bijeenkomsten.

De weken in 1957 werden geleid door de pgn. Mensink, De Bruyn Ouboter en Borrie, die van 1958 door pg. Van Deelen, die pg. Evers, die wegens ziekte uitviel, verving.

De mogelijkheid tot deze scholing werd ook in deze verslagperiode geboden door een subsidie voor het scholingswerk, die werd verstrekt door 'De Centrale' Arbeidersverzekeringsbank.

Evenals vorige jaren werden ook in beide verslagjaren politieke vakantiekampen gehouden onder leiding van pg. Vermeer. Ook deze beide weken, waarvan de eerste op 'De Paasheuvel' werd gehouden en die in 1958 op 'De Born', te Bennekom, waren zeer geslaagd. Naast ruimer mogelijkheid tot ontspanning dan in de scholingsweken, boden zij de deelnemers een waardevolle voorlichting over tal van politieke vraagstukken.

Naast dit kampwerk werden bijeenkomsten met afdelingssecretarissen en penningmeesters gehouden; in het seizoen 1956-1957 een 10-tal over het gehele land verspreid. Verder werden voor het partijkader 94 bijeenkomsten over het gehele land belegd over buitenlandse politiek, democratisering en bezitsvorming.

In het werkseizoen 1957-1958 werd in het bijzonder de voorzittersscholing ter hand genomen. Over het gehele land werden vijf bijeenkomsten georganiseerd, waarbij steeds twee inleiders waren, één voor de organisatorische vraagstukken en één voor het inleiden van de politieke situatie.

## C A B A R E T W E R K

Bij het begin van het seizoen 1956-1957 beschikte de Partij over de volgende politieke lekencabaretgroepen: 'n Brâândnettel', Almelo; 'De Valreep', Amsterdam; 'De Rode Lantaarn', Deventer; 'Canteceleer', Eindhoven; 'De Steekvlam', Den Haag; 'De Mallemolen', Hengelo; 'De Peperbus', Hilversum (niet opgetreden in dit seizoen); 't Pluisijzer', Tilburg; 'Rode Rakkers', Utrecht en 'De Rode Koers', Zaandam.

Deze groepen verzorgden in dat seizoen 111 voorstellingen en bereikten ongeveer 17.250 mensen.

Het voorzitterschap berustte bij pg. J. J. Voogd; als secretaresse trad op pge. J. A. Ruarus; landelijk regisseur was Ger Lindenberg en pg. W. Mensink droeg namens het dagelijks bestuur de verantwoordelijkheid voor de politieke inhoud van de teksten.

Voor het eerst werd door het partijbestuur een subsidieregeling ingesteld voor

de afdelingen, die voor hun werk van een der cabaretgroepen gebruik maakten. Deze regeling hield in, dat de afdelingen zelf, naar gelang van hun ledental, f 35,—, f 45,— of f 55,— betaalden van het bedrag, dat de cabaretgroep in rekening bracht; de rest werd door het partijbestuur betaald. Vergaderingen met derden, meibijeenkomsten, alsmede de afdelingen van Vrouwenbond en Nieuwe Koers kwamen niet in aanmerking voor deze subsidieregeling. In dit seizoen werden 75 afdelingen gesubsidieerd voor een bedrag van f 5.886,93.

In de loop van het seizoen hield 'De Rode Koers' in Zaandam op te bestaan wegens vertrek van enkele leden van de groep naar andere woonplaatsen en het gebrek aan geschikte opvolgers.

In het seizoen 1957-1958 verzorgden de politieke lekencabaretgroepen (met uitzondering van 'Cantecleer' in Eindhoven) te zamen 101 voorstellingen, welke door ongeveer 14.380 personen werden bezocht.

In verband met de verkiezingen voor de gemeenteraad trad de groep in Utrecht bovendien nog 9 keer op met een wagenspel.

Daar de landelijk regisseur in verband met zijn dagelijkse werkzaamheden het regisseurschap in de loop van dit seizoen neerlegde en het niet mogelijk bleek te zijn op korte termijn een opvolger te vinden, moesten de groepen op eigen kracht het programma instuderen. Besloten werd het volgende seizoen in ieder geval een beroepsregisseur te hebben.

Ook in dit seizoen was de bovengenoemde subsidieregeling van het partijbestuur van kracht, met dien verstande, dat de gewestelijke besturen voor iedere voorstelling in hun gewest f 25,— aan het partijbestuur betaalden. Dit keer werd door 63 afdelingen gebruik gemaakt van de subsidieregeling, waarmee een bedrag van f 4.606,12 was gemoeid. In dit bedrag zijn de bijdragen van de gewesten reeds verrekend.

Aan het eind van het seizoen werd de groep in Deventer opgeheven wegens vertrek van enkele leden van de groep naar andere woonplaatsen, terwijl de overige leden meenden na tien jaar cabaretwerk hiermee te moeten ophouden.

De groep in Hilversum was in dit seizoen weer actief.

In beide seizoenen werden teksten en muziek wederom tot onze grote tevredenheid vervaardigd door enkele partijgenoten, die uit het partijcabaretwerk zijn voortgekomen of zich nauw verbonden ermee gevoelen.

In dit verslag mag niet onvermeld blijven, dat enkele groepen en dus ook verscheidene leden daarvan dit werk al ruim tien jaar met groot enthousiasme en veel opofferingsgezindheid doen. Het werk, dat zij — en in het algemeen alle leden van alle groepen — op deze wijze voor de Partij verrichten, zij hier met dankbaarheid genoemd.

## MEIVIERING EN TONEELFONDS

Het rapport van de in het vorig verslag genoemde commissie over de meiviering verscheen in deze verslagperiode. Het werd aan de afdelingen gezonden en voor belangstellenden verkrijgbaar gesteld.

Evenals vorige jaren was de organisatie van de meiviering in handen van het Landelijk Meicomité, dat werd gevormd door pg. H. Korte jr. namens het NVV en W. Mensink voor de Partij van de Arbeid.

De meileuze in 1957 was: 'Met een verenigd Europa naar een vrije en welvarende wereld'.

In 1958 werd als meileuze gekozen: 'Voor werk en welvaart in een wereld van vrijheid en vrede'.

In 1957 en 1958 werd op de gebruikelijke wijze medewerking verleend bij het aanzoeken van sprekers op de meivergaderingen. Aan de sprekers werd in beide jaren een uitvoerige documentatie gezonden, bestaande uit o.m. uittreksels uit het boekje 'Hoe en waarom vieren wij de eerste mei?' (het rapport dat hierboven wordt genoemd), artikelen in 'Peraat', van G. Ruygers, rede van mr. Burger op 28 april 1958.

Het mei- en toneelfonds bleek in de afgelopen jaren steeds meer aan levensvatbaarheid in te boeten. Een enquête bij de afdelingen leerde, dat weinig behoefte meer bestond aan de stukken uit het fonds, terwijl — ondanks veelvuldig contact met auteurs van naam — het niet gelukte nieuwe stukken van formaat in het fonds te brengen.

In verband hiermede werd besloten het fonds op te heffen. Bij de afsluiting van dit verslag waren nog besprekingen gaande over een vorm van voorlichting aan de afdelingen inzake de organisatie van 1-mei en andere bijzondere bijeenkomsten.

## COMISSIEWERK

### COMMISSIE LEVENSBESCHOUWING EN MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN

Deze commissie is als volgt samengesteld: mr. J. Cramer, mej. M. Dijkstra, dr. H. J. van Eck, prof. R. Hornstra, dr. J. F. de Jongh, mr. Th. J. A. M. van Lier, H. Molendijk, dr. J. P. van Praag, G. Ruygers, mevr. mr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw, E. P. Schuyt, mej. mr. M. Tjeenk Willink en drs. J. J. Voogd.

In 1955 bracht zij een voorlopig rapport aan het partijbestuur uit, waarna op grond van de besprekingen hierover werd besloten tot nader onderzoek o.m. door contacten te leggen met enkele partijgenoten uit de wetenschappelijke wereld die zich met dit vraagstuk bezighouden. Deze contacten werden gelegd.

De oorspronkelijk gekozen werkwijze was om een aantal algemene desiderata t.a.v. het verschijnsel der verzuiling op te stellen en daarna de WBS voor te stellen op grond van deze algemene beschouwingen het vraagstuk concreet uit te werken voor een aantal sectoren van het maatschappelijk leven. Het bleek echter dat deze werkwijze — vanuit het algemene naar het bijzondere — de moeilijkheid opleverde dat de beschouwingen vrij abstract moesten blijven.

Aangezien in een der secties van de stichting, nl. de sectie Maatschappelijk Werk, het vraagstuk inmiddels ter hand was genomen, werd besloten dit onderzoek af te wachten, ten einde de resultaten ervan te verwerken in het algemeen rapport. Deze methode bleek vruchtbaarder; verwacht mag worden dat in 1960 een nieuw concept aan het partijbestuur zal worden aangeboden.

### ONDERWIJSCOMMISSIE

Aan het eind van de verslagperiode bestond de commissie uit de pgn. prof. dr. W. Banning (voorzitter); drs. H. J. Eysink (secretaris); prof. dr. O. Bottema, mr. J. Cramer, C. Egas, W. v. d. Gevel, mevr. D. Heroma-Meilink, prof. dr. Ph. J. Idenburg, J. Jac. Janse, C. Kleywegt, D. de Loor, J. Lootsma, W. Mensink, G. N. Meurs, mr. A. de Roos, dr. J. A. G. Tans, dr. J. G. H. Tans, mevr. U. Tellegen-Veldstra, dr. I. v. d. Velde, dr. W. H. Vermooten, dr. Th. van Veen en N. J. Vlietstra.

De commissie verloor door overlijden de leden T. C. Bos en H. van Sleen. Als nieuwe leden traden toe prof. dr. O. Bottema, C. Egas, W. v. d. Gevel, J. Jac. Janse en N. J. Vlietstra. De pgn. prof. I. C. van Houte en mej. G. G. Smit bedankten als lid van de commissie.

Het secretariaat van de commissie ging over van pg. Mensink op drs. W. de Vrijer van de WBS. Na diens vertrek werd vanaf 1 augustus 1958 pg. drs. H. J. Eysink secretaris. De commissie werd toen een WBS-commissie.

De commissie kwam in de verslagperiode geregeld bijeen en besprak in haar vergaderingen o.m. de conceptparagrafen voor het gemeente- en provinciaal-program 1958, en een aantal aanhangige wetsontwerpen, zoals het wetsontwerp tot wijziging van de lager onderwijswet, idem tot wijziging van de middelbaar onderwijswet, de hoger onderwijswet en de wet van 15 juli 1929.

Verder kwamen aan de orde een nota van pg. v. d. Velde over scholenbouw, vereenvoudiging van de administratieve procedure, en van pg. Egas over het agrarisch onderwijs.

In de reeks geschriftjes, voorbereid door de onderwijscommissie verschenen 'Langs Nieuwe Wegen', een toelichting van prof. Banning op het onderwijsprogram van de partij en 'Bekostiging van de onderwijsvrijheid' door prof. dr. Ph. J. Idenburg.

Tegen het eind van de verslagperiode was in voorbereiding een conferentie over scholenbouw en werden de volgende onderwerpen in het bijzonder in studie genomen: opleiding leraren; organisatie basis-onderwijs, volksmuziekscholen, regeling voor gestoorde kleuters en verlenging leerplicht.

#### CULTURELE COMMISSIE

De commissie werd, na besluit van het partijbestuur op voorstel van de Dr. Wiardi Beckman Stichting, tot een sectie van de stichting. Hierbij werd besloten het bestuurlijk element in de sectie meer accent te geven en de deskundigen op de terreinen der cultuur telkens ad hoc uit te nodigen. De samenstelling van de sectie werd dientengevolge: prof. dr. G. Stuiveling (voorzitter), drs. J. J. Voogd (secretaris), drs. J. Borgman (adj. secretaris), J. B. Broeks, mr. G. J. P. Cammelbeek, J. Kassies, mr. H. J. Reinink, J. W. Rengelink, H. Roelfsema, mr. A. de Roos, drs. A. R. Vermeer, J. M. Willems en J. van Zwijndregt.

De sectie organiseerde ter gelegenheid van het congres 1957 op verzoek van het partijbestuur weer een bijzondere avond, waar ditmaal het Scapinoballet optrad. De Haagse 'Stem' en verschillende andere partijgenoten verleenden aan de verdere 'opluistering' van het congres medewerking, terwijl met medewerking van de pgn. Schwagerman en Kuipers enkele tentoonstellingen tijdens het congres werden georganiseerd op de gebieden der beeldende kunst en letteren.

De Arbeiderspers bood een programmaboekje aan.

In 1957 werd wederom een Kunstenaarsdag georganiseerd, ditmaal te Amersfoort, onder de titel 'Kunstenaar, kunst en jeugd'. Fedde Schurer hield de algemene inleiding; aan het sectiewerk werd leiding gegeven door L. van Delden, B. Groenier, M. Nord, H. Wielek en D. Schwagerman. De conferentie stond onder voorzitterschap van Garnt Stuiveling.

Het rapport van de Commissie Industriële Vormgeving o.l.v. D. Dooyes werd voltooid en aan verschillende instanties toegezonden en vond tevens weerklink in een artikel van pg. Dooyes in Socialisme en Democratie.

De sectie verleende medewerking aan de totstandkoming van het Gemeente en Provinciaal Program. Aan de in de verslagperiode uitgekomen rijksbegrotingen voor O., K. en W. werden besprekingen gewijd.

Aan de sectie Gemeente en Provincie werd een suggestie gedaan voor de organisatie van een raads- en statenledenconferentie over kunstpolitiek.

#### COMMISSIE VORMING BUITEN SCHOOLVERBAND

De commissie (later Jeugdvorming en Volksontwikkeling genoemd) zette haar werkzaamheden voort door bespreking van de resultaten van de onderzoeken van de commissie-Langeveld en van het Hoogveld-Instituut. Er wordt gestreefd naar een uitvoerig rapport over de hieruit te trekken conclusies; dit rapport kwam in de verslagperiode in een vergevorderd stadium.

De commissie Vorming Bedrijfsjeugd kwam vrijwel gereed met een nota aan de kamerfractie over dit onderwerp.

Voorts wijdde de commissie besprekingen aan de vragen rondom de recreatie, het bibliotheekwezen en de vorming van de militair. Een rapport over de vakantie-spreiding kwam gereed en werd gepubliceerd in De Gemeente van februari 1959.

De commissie was aan het eind van het verslagjaar als volgt samengesteld: drs. J. A. Bakker, H. J. Barentsz, H. v. d. Berg, J. Berkhout, mej. W. Bos, T. v. d. Dool, P. C. Faber, dr. L. van Gelder, H. W. v. d. Giessen, J. H. N. Granida, M. van Haalen, W. Harmsma, dr. J. S. van Hessen, M. J. Hille, mej. M. Jansen, E. Kupers jr., F. J. A. van Maanen, J. Peters, F. Schurer, N. Stufkens, A. J. v. d. Vlerk, drs. J. J. Voogd, drs. R. J. de Wit.

Tijdens het verslagjaar besloot het partijbestuur, op voorstel van de Dr. Wiardi Beckman Stichting, de commissie te doen overgaan in een sectie van de stichting.

#### COMITÉ VAN NEDERLANDERS UIT INDONESIË

In de verslagperiode onderging de samenstelling van het comité enkele wijzigingen. Mevr. Stegerhoek trad om gezondheidsredenen uit het comité, in haar plaats kwam mej. dr. R. de Bruyn Ouboter. Bovendien trad toe pg. H. Bär. Aan het eind van de verslagperiode was de commissie als volgt samengesteld: drs. Th. J. Hogendorp (voorzitter), drs. W. R. Beeuwkes (secretaris), H. Bär, R. de Bruyn Ouboter, D. Jansens, J. F. van der Lee, W. Lichtveld, mr. C. J. Nierstrasz, J. H. Scheps en N. Stufkens.

In de periode '56-'57 werden er geen activiteiten van betekenis ontwikkeld. Weliswaar is het orgaan 'De Wegwijzer' nog kunnen verschijnen. Geheel anders was de periode vanaf januari 1958. De komst van duizenden landgenoten uit Indonesië heeft als het ware het comité nieuw leven ingeblazen.

De eerste vergadering in deze periode heeft in het teken gestaan van de bespreking van een nota, waarin richtlijnen waren ontwikkeld voor de uitvoering van activiteiten die nodig zijn in verband met de komst van landgenoten uit Indonesië.

Op 28 februari '58 vond een radiogesprek plaats tussen de pgn. Scheps, Hogendorp en Beeuwkes. Onderwerp was de taak van het Comité in het algemeen en in het bijzonder, die welke verband houdt met de komst van de gerepatrieerden. Door dit gesprek werd bereikt dat aan het comité een algemene bekendheid werd gegeven. Vele gunstige reacties werden ontvangen.

#### *Wegwijzer*

De 'Wegwijzer' het door het comité uitgegeven orgaan, verscheen eenmaal in de twee maanden. In juni '58 werd besloten het karakter van het blad te wijzigen en het meer aan te passen aan de behoeften van de gerepatrieerden en vooral aan hun wezen. De eerste uitgave in de nieuwe vorm verscheen in oktober '58.

### *Voorlichting aan partijgenoten over de gerepatrieerden*

In de winter van 1958 werden in Den Haag enige bijeenkomsten met partijgenoten gehouden, waarin voorlichting werd gegeven over het wezen der nieuwe gerepatrieerden, in het bijzonder door pg. Bär.

Gezien het succes met deze bijeenkomsten ligt het in het voornemen deze in de komende periode voort te zetten.

Het comité is ervan overtuigd, dat het democratisch socialisme de ideologie bij uitstek is voor de groep der nieuwe gerepatrieerden. Hun wordingsgeschiedenis steunt in hoge mate deze stelling. Het probleem ligt hierin, dat een methode gevonden moet worden om hen toegankelijk te maken voor het democratisch socialisme. Partijbeginselen en kenmerken van het socialisme moeten op een geëigende manier kenbaar worden gemaakt, waarbij aanpassing aan hun denken en wordingsgeschiedenis een richtlijn moet zijn. In de 'Wegwijzer' zal in de komende periode een bespreking worden opgenomen over partijbeginselen en het democratisch socialisme.

Verder kunnen bijeenkomsten met gerepatrieerden waar deze onderwerpen behandeld worden, vruchtbaar zijn.

De samenwerking met de groep van Tjalie Robinson c.s., die hierin bestaat, dat in de 'Wegwijzer' stukken worden overgenomen uit het blad van Robinson 'Tong Tong' kan mede in de goede richting werken.

De kwestie van de toelating van Indonesische staatsburgers- ex-Nederlanders heeft in het comité een ruime bespreking gehad. Het is de bedoeling dat deze kwestie in de vorm van een nota ter kennis wordt gebracht van de betrokken leden van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer.

In de verslagperiode werden een viertal vergaderingen gehouden.

#### COMMISSIE VERHOUDING TOT ANDERE ORGANISATIES

Na de behandeling van een concept-rapport van de commissie in de partijraad eind 1955 werden opnieuw besprekingen gevoerd met een aantal van de betrokken andere organisaties. Deels door mutaties in de commissie (de voorzitter E. F. Albrecht aanvaardde een andere functie), deels door het feit dat een aantal van de behandelde organisaties inmiddels belangrijke wijzigingen in hun opzet en structuur aanbrachten (zoals b.v. de AJC) kon het werk van de commissie niet worden afgerond. In 1960 zal de commissie zich met nieuwe voorstellen tot het partijbestuur wenden.

De commissie was als volgt samengesteld: E. A. Vermeer, J. H. Scheeps, J. J. Voogd (secretaris), J. M. Willems.

#### REFERENDUMCOMMISSIE

Door het partijbestuur werd in het najaar van 1956 een commissie ingesteld, bestaande uit de partijgenoten: E. F. Albrecht, prof. mr. dr. G. van den Bergh, W. J. van Deelen, L. J. Ruiter en mr. H. Versloot.

De commissie kreeg tot opdracht naar aanleiding van een aantal ingekomen kritische opmerkingen omtrent het referendum, gehouden in verband met de kandidaatstelling voor de verkiezing van leden der Tweede Kamer in 1956, na te gaan of en in hoeverre de wijze van kandidaatstelling, vastgelegd in het desbetreffende partijreglement verbeterd kan worden.

De commissie kwam in de verslagperiode negen maal bijeen, onder voorzitterschap van pg. Van den Bergh, terwijl pg. Versloot als secretaris optrad.

Een conceptrapport met voorstellen tot wijziging van het verkiezingsreglement kwam gereed.



#### COMMISSIE HERZIENING BEGINSSELPROGRAM

Ingevolge een op het partijcongres 1957 aangenomen voorstel van het partijbestuur, dat inhield het aanwijzen van een breed samengestelde commissie ter herziening van het beginselprogramma 1947, werd door het partijbestuur in zijn vergadering van 26 april 1957 een commissie samengesteld.

De commissie ving haar werkzaamheden aan en stelde een nieuw concept-program op dat op 29 augustus 1958 in de partijbestuursvergadering aan de orde kwam. Besloten werd dit concept aan de afdelingen toe te zenden om het in speciale discussiebijeenkomsten te behandelen. Er werden ook regionale bijeenkomsten met speciale groepen partijgenoten over belegd. Uit deze vergaderingen ontving de commissie ruim 200 brieven met een groot aantal opmerkingen, die door haar werden behandeld en in het concept verwerkt.

De eindtekst werd opnieuw in het partijbestuur behandeld, zodat aan het partijcongres 1959 het definitieve ontwerp kon worden voorgelegd.

De uiteindelijke samenstelling van de programcommissie was als volgt:

Voorzitter prof. dr. W. Banning; secretarissen mr. M. van der Stoel en drs. J. J. Voogd; leden: J. J. A. Berger, ir. C. Boerman, mr. J. A. W. Burger, mr. M. van der Goes van Naters, M. van Haalen, C. Kleywegt, E. v. d. Kooy, mr. Th. J. A. M. van Lier, dr. S. L. Mansholt, dr. J. P. van Praag, ds. L. H. Ruitenbergh, G. J. N. M. Ruygers, drs. D. Roemers, prof. dr. I. Samkalden, prof. dr. ir. W. Schermerhorn, N. Stufkens, J. G. Suurhoff, dr. J. G. H. Tans, prof. dr. J. Tinbergen, drs. J. M. den Uyl, mr. dr. Th. van Veen, mr. dr. J. In 't Veld, E. A. Vermeer, mevr. dr. H. Verwey-Jonker, dr. ir. A. Vondeling.

#### COMMISSIE INTERNATIONAAL HULPWERK

Bij de aanvang van de verslagperiode was de commissie samengesteld uit de volgende leden:

J. H. Scheps, voorzitter; J. S. Boetje, secretaris en mej. R. de Bruyn Ouboter voor de Partij van de Arbeid; H. A. Visser, penningmeester; J. Landman en Th. de Jong voor het NVV.

In mei 1957 werd in deze samenstelling een wijziging aangebracht. Door benoeming van J. S. Boetje tot secretaris van de federatie Amsterdam van de Partij van de Arbeid was het niet langer mogelijk, tevens het secretariaat van de commissie te blijven waarnemen. In zijn plaats werd daarom benoemd D. Spierenburg, werkzaam op het secretariaat van de Partij van de Arbeid.

In de loop van het verslagjaar vond opnieuw een wijziging in de samenstelling plaats. Als gevolg van zeer drukke werkzaamheden zagen de namens het NVV in de commissie zitting hebbende leden H. Visser en Th. de Jong zich genoodzaakt, hun functie neer te leggen. De samenstelling van de commissie is thans:

J. H. Scheps, voorzitter; D. Spierenburg, secretaris en mej. M. P. de Bruyn Ouboter namens de Partij van de Arbeid; J. Landman, penningmeester en R. Wijkstra namens het NVV.

De commissie Internationaal Hulpwerk is aangesloten bij de Entraide Ouvrière Internationale, de Internationale voor Arbeidershulpwerk, gevestigd te Zürich.

De bureauvergaderingen van de Internationale werden regelmatig door een vertegenwoordiger van de commissie bezocht. Op 5, 6, 7 en 8 april 1957 was J. S. Boetje als afgevaardigde aanwezig op de algemene vergadering te Parijs en Toulon, J. H. Scheps bezocht de bureauvergadering in 1957 te Rome, terwijl de bureauvergadering en de algemene vergadering te Klemskerke (België) op 4, 5, 6 en 7 september 1958 werd bezocht door de commissieleden mej. M. P. de Bruyn Ouboter, J. Landman, J. H. Scheps en D. Spierenburg.

De commissie zond D. Spierenburg als vertegenwoordiger naar de studieweek in West-Berlijn, georganiseerd door de Europäische Bildungsgemeinschaft Eiserner Vorhang van 18 tot en met 24 augustus 1958. De studieweek was gewijd aan de problematiek rondom de scheiding Oost-West en aan de gevolgen daarvan voor de bewoners van de Oosteuropese staten. De bijeenkomst was tevens een confrontatie met het vluchtelingenprobleem in West-Duitsland.

Mej. M. P. de Bruyn Ouboter bezocht namens de commissie het congres van de Europese Vereniging voor studie van het Vluchtelingenprobleem in Europa dat op 9 en 10 september 1957 in Arnhem werd gehouden.

In het bestuur van de Nederlandse Federatie voor Vluchtelingen hulp is de commissie vertegenwoordigd door mej. M. P. de Bruyn Ouboter; D. Spierenburg is vertegenwoordiger in het Amsterdams comité voor Vluchtelingen hulp.

Een project, dat reeds voor deze verslagperiode door de commissie in uitvoering werd genomen, heeft ook de afgelopen twee jaar een belangrijk deel van de activiteiten van de commissie opgeëist. Het betreft jonge vluchtelingen, een groep van 30 Zuidslavische en Oostduitse jongeren, die aanvankelijk slechts voor de tijd van één jaar in Nederland zouden verblijven.

Van deze 30 jongeren keerden intussen 15, na hier een vakopleiding te hebben gekregen, weer naar Duitsland terug, 5 emigreerden naar Australië, waarbij de commissie haar tussenkomst verleende, ook financieel, 10 verblijven thans nog in Nederland. Voor deze laatste groep werd van het ministerie van Justitie toestemming tot definitieve vestiging in Nederland verkregen.

Door de Nederlandse Federatie voor Vluchtelingen hulp werd een subsidie van f 57.000,— beschikbaar gesteld, welk bedrag bij het einde van de verslagperiode geheel was uitgeput.

Hiernaast werd in een aantal gevallen hulp verleend aan individuele vluchtelingen van verschillende nationaliteiten. Tevens werd in een beperkt aantal gevallen hulp verleend aan enkele in Hongarije woonachtige Hongaren, vooral in de vorm van toezending van medicamenten en medische hulpmiddelen.

Aan enkele in Nederland verblijvende Hongaren werd bijstand verleend in de vorm van financiële bijdragen in kosten van levensonderhoud en bijdragen in de kosten van het volgen van lessen in de Nederlandse taal. Eveneens werd bemiddeld bij inschakeling in het arbeidsproces. Gedurende de verslagperiode werd aan individuele hulp een bedrag van f 4.295,72 besteed.

Evenals vorige jaren werd de commissie ook in 1956 en 1957 door de VARA het restant van de opbrengst van de bekende VARA-speelgoedactie voor het sinterklaasfeest ter beschikking gesteld. In 1956 bood de commissie dit speelgoed aan de leiding van de vluchtelingenkampen Rheine en Bocholt in West-Duitsland aan.

Voor het jaar 1957 werd het beschikbare speelgoed opnieuw verdeeld over een tweetal kampen in West-Duitsland. Bij de uitreiking van de speelgoederen in 1956 in Bocholt en in 1957 in Hahn waren respectievelijk de commissieleden J. H. Scheps en J. S. Boetje en J. H. Scheps aanwezig. Met de speelgoedzendingen in 1957 konden 300 kinderen van speelgoed worden voorzien. De kosten van verzending in 1956 bedroegen f 375,—, in 1957 f 58,90.

Bij de verzorging van deze objecten werd nauw samengewerkt met onze zusterorganisatie Arbeiterwohlfahrt in Duitsland.

Gedurende de verslagperiode had de revolutie in Hongarije plaats. Als gevolg daarvan werden in Nederland circa 3000 Hongaarse vluchtelingen opgenomen. Bij de aankomst en de administratieve verwerking in de Jaarbeurshal te Utrecht waren de commissieleden mej. de Bruyn Ouboter, J. S. Boetje en J. H. Scheps

aanwezig, terwijl een aantal medewerkers van het partijsecretariaat hulp verleenden op administratief gebied en daartoe enkele dagen te Utrecht verblijf hielden.

De commissie verleende haar bemiddeling bij de onderbrenging voor een aantal weken in het huis van de Vrouwenbond van de PvdA 'De Born' te Bennekom, waarbij een 21-tal Hongaarse meisjes was betrokken. In de kosten van het verblijf werd door de Nederlandse Federatie voor Vluchtelingen hulp bijgedragen, waardoor de kosten voor de commissie beperkt bleven tot een bedrag van f 594,80.

Bij de afsluiting van deze verslagperiode werd een nieuw project in uitvoering genomen. Een groep van 58 vluchtelingenkinderen uit de West-Duitse kampen Aken, Bonn, Massen en Stukenbrock zullen voor een periode van circa 10 weken in pleeggezinnen in Friesland worden ondergebracht. De uitvoering van dit project geschiedt in nauwe samenwerking met de Arbeiterwohlfahrt in Duitsland, die voor de selectie van de kinderen zorgt en met het partijgewest Friesland en de Friese Bestuurdersbond van het NVV.

Voor wat de financiële middelen van de commissie betreft:

De voornaamste bron van inkomsten is de jaarlijks op de meivergaderingen te houden collecte. De collecte in 1957 bracht f 4.795,29 op, die in 1958 een bedrag van f 3.186,53. Daarnaast kreeg de commissie de beschikking over een bijdrage van de AJC ten behoeve van de Hongaren van f 388,—.

In het laatste jaar werd van de weduwe Zingler te Gelsenkirchen een schenking van 4000 Duitse Marken ontvangen. Mevrouw Zingler had gedurende de periode 1933 tot 1940 met haar in de oorlog omgebrachte echtgenoot in Nederland als vluchteling gastvrijheid genoten en was gedurende die tijd door de toenmalige SDAP financieel ondersteund. Nu zij door de Duitse overheid schadeloos werd gesteld, wenste zij het haar ter beschikking gestelde bedrag aan werk ten bate van vluchtelingen ten goede te doen komen en maakte ons dit bedrag over.

De ervaringen, die de commissie de laatste twee jaar heeft opgedaan, geven alle aanleiding het werk op overeenkomstige wijze te blijven voortzetten, waarbij dient te worden opgemerkt, dat die activiteiten slechts mogelijk zullen blijven indien ook voor de toekomst kan worden gerekend op de offervaardigheid in onze beweging.

#### WERKGEVERS GROEP

Het bestuur van de werkgeversgroep onderging in de verslagperiode enige wijziging.

Door het overlijden van pg. Jur. Visser jr. kwam het secretariaat vacant. In zijn plaats werd benoemd pg. F. J. A. van Maanen.

Mr. G. van Hall werd benoemd tot burgemeester van Amsterdam en moest door de drukke werkzaamheden aan deze functie verbonden, zijn bestuurslidmaatschap van de werkgeversgroep neerleggen.

In zijn plaats werden benoemd de partijgenoten H. den Ouden en C. v. d. Waerden.

Het bestuur is nu als volgt samengesteld: J. Asscher jr., voorzitter; F. J. A. van Maanen, secretaris.

Leden: J. Hudig, W. Mensink, ir. J. P. H. Nieukerke, H. den Ouden, E. A. Vermeer en C. v. d. Waerden.

In de verslagperiode is het bestuur van de werkgeversgroep regelmatig bijeen geweest, om voor werkgevers belangrijke problemen te bespreken.

Daarnaast zijn door de werkgeversgroep enkele openbare bijeenkomsten belegd, waarbij actuele vraagstukken werden ingeleid en bediscussieerd.

Door deze activiteiten is de groep erin geslaagd ook bij niet-partijgenoten-

werkgevers begrip te kweken voor het socialistisch standpunt in de aanhangig gemaakte kwesties.

Evenals in het verslag van de vorige periode kunnen wij daarom vermelden dat de belangstelling voor de werkgeversgroep een stijgende lijn te zien geeft.

### *Belangrijke bijeenkomsten*

In januari '57 vond in Amsterdam een lunchbijeenkomst plaats, waarbij leden en introducés in de gelegenheid werden gesteld om kennis te maken met de nieuw-optredende minister van Financiën, H. J. Hofstra. Bijna 300 personen waren op deze bijeenkomst aanwezig. In het voorjaar 1958 vond, eveneens te Amsterdam, een drukbezochte lunchbijeenkomst plaats, waar de minister-president, pg. Drees, een aantal economische problemen besprak.

Als proef werd, eveneens in het voorjaar van 1958, een bijeenkomst gehouden in het oosten van het land, nl. in Enschede. Pg. Van Wingerden, voorzitter van het NVV, sprak daarbij over de verhouding tussen werkgevers en werknemers.

De belangstelling voor deze bijeenkomst was zo groot, dat het in de bedoeling ligt in de komende periode meerdere bijeenkomsten buiten de Randstad Holland te houden.

### MILITAIRE COMMISSIE

In de verslagperiode kwam de Militaire Commissie van de Partij verschillende malen bijeen.

Behalve de jaarlijkse gedachtenwisseling over de rijksoorlogsbegrotingen en de debatten daarover in de Tweede Kamer werd meerdere malen vergaderd over militaire en politieke onderwerpen. Zo werd o.m. de situatie besproken, die was ontstaan na de opstand in Hongarije en na de Suezcrisis, het resultaat van Navo-besprekingen; de opvattingen over het instellen van een ontspanningszone in Midden-Europa, en de problemen, de Nederlandse defensie betreffende.

Tevens werden aan de commissieleden enkele malen artikelen en samenvattingen uit de buitenlandse pers als documentatiemateriaal toegezonden.

Aangezien de onderwerpen, behandeld in de Militaire Commissie, soms die, behandeld in de Commissie Buitenland raakten, zijn in 1958 enkele gezamenlijke bijeenkomsten belegd. De belangrijkste daarvan was de bespreking, welke in februari 1958 met twee militaire deskundigen van de SPD, Erlor en Merten, plaatsvond. Onderwerp was de mogelijkheid om tot een militaire ontspanningszone in Midden-Europa te geraken.

In mei 1958 werd er in een gezamenlijke bijeenkomst van gedachten gewisseld over de opvattingen welke de Nederlandse delegatie op de Councilvergadering van de Socialistische Internationale ten aanzien van ontwapening, disengagement en topconferentie naar voren wenste te brengen.

De samenstelling van de commissie aan het eind van de verslagperiode is als volgt:

E. A. Vermeer (voorzitter); P. H. Pols (secretaris); Dra F. van den Burg, drs. E. H. van der Beugel, J. Blom, ir. C. Boerman, T. van den Dool, H. J. de Dreu, mr. J. Everts, G. J. D. Franken, J. H. van Giessen, F. J. Goedhart, mr. M. van der Goes van Naters, G. C. van Gorcum, B. Koning, mr. F. J. Kranenburg, J. de Kadt, mr. Th. J. A. M. van Lier, G. Ruygers, mr. A. J. Schouwenaar, mr. M. v. d. Stoel, W. Wierda en C. W. van Wingerden.

## VERHOUDING TOT ANDERE ORGANISATIES

Ook gedurende deze periode bleef het sedert de oprichting van de partij bestaande contact gehandhaafd met een aantal organisaties, die zich scharen achter de beginselen van het democratische socialisme.

Het kan zinvol zijn ook op deze plaats nog eens te herhalen dat door deze relaties de zelfstandigheid van deze verenigingen niet vermindert en elk der organisaties de volle verantwoordelijkheid behoudt voor haar optreden. In geen enkel opzicht kan er sprake zijn van vereenzelviging van de partij met de bevriende instanties.

### *Vakbeweging*

Wanneer daartoe aanleiding was, werden besprekingen gevoerd tussen de leiding van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen en het partijbestuur. Vertegenwoordigers van het partijbestuur waren aanwezig bij door het NVV belegde congressen en manifestaties, hetgeen omgekeerd eveneens het geval was.

### VARA

De wettelijke regeling van het omroepbestel kreeg ook in deze verslagperiode nog niet zijn beslag. Wél kan hier worden vermeld, dat een regeling voor zendtijd voor politieke partijen tot stand kwam, volgens welke de Partij eenmaal per veertien dagen 10 minuten zendtijd krijgt.

Pg. Albrecht had als vertegenwoordiger van de Partij in het hoofdbestuur van de VARA zitting. Na november 1957 werd hij vervangen door pg. W. Mensink.

De Partij is grote dank verschuldigd aan de VARA voor de wijze waarop zij als steeds de Partij heeft gesteund in het verbreiden van de democratisch-socialistische beginselen. Het stemt tot voldoening dat het ledental van de VARA zich op bevredigende wijze bleef ontwikkelen. In de verslagperiode begon het nieuwe medium van de televisie zich te ontwikkelen tot een steeds in belangrijkheid toenemende factor in het brengen van voorlichting over de beginselen van de Partij, waarmede in de toekomst terdege rekening zal moeten worden gehouden.

### *Instituut voor Arbeidersontwikkeling*

Er traden geen wijzigingen op in de verhouding van de Partij tot het Instituut. De pgn. Albrecht en Mensink hadden zitting in het centraal bestuur van het Instituut als waarnemers.

In de Stichting Scholendienst, waarin Dr. Wiardi Beckman Stichting, NVV en Instituut voor Arbeidersontwikkeling te zamen de organisatie van arbeidersavondscholen en plaatselijke kaderscholen ter hand nemen, hadden zitting de pgn. Mensink en Borrie.

Ook van het Centraal Bestuur van de Stichting Natuurvriendenhuizen bleef pg. Mensink deel uitmaken.

Met verschillende andere organisaties als Arbeiders Jeugd-Centrale en Nederlands Verbond van Middenstandsverenigingen werden goede contacten onderhouden.

De Bond van Arbeiders Zangverenigingen verleende als steeds op een groot aantal door partijafdelingen belegde samenkomsten en ook op congressen een zeer gewaardeerde medewerking, evenals tal van muziekverenigingen.

*Inleiding*

De tweejaarlijkse periode, die dit verslag bestrijkt, en ook de tijd daarop volgend, werd zowel internationaal als nationaal door grote spanningen beheerst. Begon deze periode met de gewelddadige onderdrukking van de opstand in Hongarije — thans maakt zich de vrije wereld grote zorgen over de situatie rond Berlijn. Deze spanningen drukken vanzelfsprekend mede een stempel op het leven in de Vrouwenbond.

Uiteraard is de belangstelling van de leden ook wat betreft de internationale verhoudingen in de eerste plaats gericht op de menselijke aspecten. Er bestaat begrip voor de noodzaak van bewapening voor zover deze moet dienen ter beveiliging van de vrijheid in samenwerking met de overige landen van het vrije Westen. Dit neemt niet weg, dat juist door de stormachtige ontwikkeling van de technische mogelijkheden ook op dit gebied het toch al bestaande gewetensconflict nog ingrijpender wordt.

Aan de andere kant wekken deze mogelijkheden, waardoor ook het vreedzaam gebruik van de kernenergie in de toekomst zal toenemen, in hoge mate de belangstelling.

Ook de ontwikkeling van de vroegere koloniale volken met de daaruit voortvloeiende verscherping van rassen tegenstellingen wordt gevolgd en meegeleefd.

In eigen land heeft een groot deel van de afgelopen periode in het teken gestaan van de bestedingsbeperking. Zolang de noodzaak hiertoe bestaan heeft, werd in de gezinnen bereidheid tot medewerking aan de verbetering van de economische toestand betoond. Waar thans echter verlaging van de kosten van levensonderhoud mogelijk wordt, menen wij, dat ieder hierbij aanspraak kan maken op een rechtmatig aandeel. Vanzelfsprekend nemen in deze de vereisten tot handhaving en bevordering van de volksgezondheid, maar zeker ook tot uitbreiding van betaalbare woongelegenheden en bevordering van ontwikkelingsmogelijkheden voor de jeugd een belangrijke plaats in.

De toeneming van de politieke tegenstellingen, veroorzaakt door de groei van conservatieve krachten, is mede oorzaak geweest van de achteruitgang van de Partij van de Arbeid bij de verkiezingen voor Provinciale Staten en gemeenteraden in 1958. Deze tegenstellingen kwamen niet alleen op het parlementaire vlak tot uiting. Partijgenoten, die medewerkten aan de verkiezingsacties, hebben deze groeiende weerstand terdege ondervonden. Dit heeft hen echter niet weerhouden door te zetten met de toewijding, die het grote elan waarmee de verkiezingsstrijd voor de Tweede Kamer is gevoerd mogelijk maakte. De vrouwelijke leden hebben hierin een belangrijk aandeel gehad.

Hoewel er zeker politieke belangstelling bij de leden van de bond bestaat, moeten wij toch vaststellen, dat de deelneming aan het politieke leven bij de vrouwen nog te gering is. Weliswaar steekt het percentage van de vrouwelijke afgevaardigden in besturen en openbare lichamen in het algemeen gunstig af bij dat der overige partijen, dit neemt niet weg, dat een hoger percentage bereikt zou kunnen worden. Men kan zich in de oorzaken van dit verschijnsel verdiepen, voor ons is het zaak ook in dit opzicht mogelijkheden tot vooruitgang op te sporen. In de komende periode hoopt de bond er zich dan ook op toe te leggen op diverse wijzen een verdergaande politieke belangstelling te stimuleren.

Bijzonder verheugend is de benoeming van de bondsvoorzitster tot lid van de Raad van State.

Gezien op langere termijn is in het werk van de bond een ontwikkeling te bespeuren, die zich mede uit in een streven om aan een zekere starheid, die een lang bestaande organisatie altijd bedreigt, te ontkomen. In vele opzichten wordt b.v. door de plaatselijke besturen getracht bijeenkomsten en andere activiteiten op een andere wijze dan tot nu toe gebruikelijk was aan te vatten en nieuwe taken op te nemen. Dit gaat gepaard met een toenemende belangstelling bij de jongere leden. Ook bij het scholingswerk wordt dit streven tot uitdrukking gebracht.

Deze ontwikkeling, die verder kan leiden tot een grotere openheid in onze organisatie, biedt mede in verband met het feit dat er bij grote groepen nog ongebruikte mogelijkheden liggen, perspectieven voor de toekomst.

Wij hebben vertrouwen, dat gezien de bereidheid en de activiteit, die onze leden steeds hebben betoond, deze mogelijkheden zeker zullen worden benut.

### *Samenstelling hoofdbestuur*

Het bondsbestuur werd op het congres van 4 en 5 april 1957 in zijn geheel herkozen. De samenstelling van het bestuur bleef dus:

A. E. Ribbius Peletier, voorzitter; R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats, vice-voorzitter; E. J. Dippel-Schreiber; F. J. van Gelder-Droste; D. Heroma-Meilink; J. A. Hille-Kalsbeek; A. C. Ploeg-Ploeg; T. de Roo-Koopman; C. P. de Roos-Oudegeest; B. M. v. Schie-Wouts; N. M. Stelling-Dekker; A. L. M. Tamboer-Andes.

### *Dagelijks bestuur*

In het dagelijks bestuur hadden, behalve de voorzitter en secretaresse zitting: A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats; D. Heroma-Meilink; C. P. de Roos-Oudegeest.

### *Organisatie*

Het aantal groepen vertoont steeds een verheugende groei. Het nam in de periode 1954-1956 toe van: 332 tot 368 groepen, in de periode 1956-1958 zette deze stijging zich verder voort van: 368 tot 385 groepen.

Dat het aantal correspondentschappen daarbij iets afneemt, is niet verontwaardigend.

Weliswaar werden er enkele correspondentschappen opgeheven, maar over het algemeen is deze daling toe te schrijven aan het omzetten van correspondentschappen in groepen.

Het aantal bedroeg: op 1 oktober 1956: 88; op 30 september 1958: 84.

De aantallen groepen en correspondentschappen zijn als volgt over de gewesten en stedelijke federaties verdeeld: zie pag. 67.

Het aantal vrouwelijke leden bedroeg op: 1 oktober 1956: 47.743; 1 oktober 1958: 47.367.

### *Scholingswerk*

In de afgelopen periode hadden op 'De Born' zes scholingsweken plaats, waarvan twee voor bestuursters en vier voor leesclubleidsters.

De scholingsweken voor bestuursters werden gehouden van 21-26 oktober 1957 en 25-30 augustus 1958.

Ze werden bezocht door 53 deelnemers in totaal.

Provincies en stedelijke federaties	Groepen		Corr.schappen	
	1 oktober '56	1 oktober '58	1 oktober '56	1 oktober '58
Groningen . . . . .	38	40	10	6
Friesland . . . . .	34	37	20	10
Drente . . . . .	18	20	3	3
Overijssel . . . . .	28	25	4	8
Gelderland . . . . .	36	39	5	8
Utrecht . . . . .	20	20	1	1
Noord-Holland Noord . . . . .	28	28	18	20
Noord-Holland Zuid . . . . .	25	24	3	3
Zuid-Holland . . . . .	68	69	14	15
Zeeland . . . . .	11	11	4	3
Noord-Brabant . . . . .	10	10	3	4
Limburg . . . . .	10	10	2	2
Amsterdam . . . . .	10	12		
Den Haag . . . . .	16	19		
Rotterdam . . . . .	16	17	1	1
Utrecht . . . . .	—	4		

De scholingsweken voor leesclubleidsters werden gehouden van 1–6 oktober 1956; 6–11 mei 1957; 30 september–5 oktober 1957; 14–19 april 1958.

Ze werden bezocht door 86 deelnemers in totaal.

De leiding berustte bij R. de Bruyn Ouboter en N. Blaak, daarin bijgestaan door A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats, B. Ras-Heerema, H. Singer-Dekker en N. Stelling-Dekker.

In de bij het scholingswerk gevolgde methodiek zit een gestadige groei.

De scholingsweken zijn niet alleen nuttig voor de functionarissen ter voorbereiding van hun werk in de groepen, ook het onderling contact en de prettige werkwijze doen zowel de leiding als de deelnemers steeds met grote voldoening op deze dagen terugzien.

Naast de scholing op 'De Born' vond ook op gewestelijk niveau een intensieve scholing plaats.

De scholingsdagen in de gewesten werden meest streeksgewijze door de gewestelijke commissies georganiseerd. Soms hadden er meerdere in een winter plaats. Het secretariaat verzorgde het materiaal, hielp ook veelal bij de leiding.

Ook de stedelijke federaties waren in deze richting werkzaam.

Tussen de bondssecretaresse en de leidsters van het gewestelijke en plaatselijke scholingswerk bestond een geregeld overleg over de programma's en het te gebruiken materiaal.

### *Bondscongres*

Het bondscongres werd gehouden op 4 en 5 april 1957 in Krasnapolsky te Amsterdam.

Dank zij de nieuwe financiële regeling, waarbij één afgevaardigde per groep de volledige onkosten voor het congres vergoed krijgt, was er een groter aantal groepen vertegenwoordigd dan vorige jaren.

Ditmaal waren 300 groepen vertegenwoordigd door 663 afgevaardigden tegen 270 groepen door 550 afgevaardigden in 1954.

De gewestelijke commissies en stedelijke federaties hadden 33 bestuurders afgevaardigd, terwijl er 21 vrouwelijke partijgenoten afgevaardigd waren door afdelingen waar geen vrouwengroep bestaat.



Om 11 uur opende de voorzitter het congres, ingeleid door zang van een Amsterdams koortje.

Begroetingswoorden werden gesproken door Geert Ruygers, vice-voorzitter van de Partij, Mary Saran namens de Internationale Raad van Sociaal-Democratische Vrouwen, Sirene Blicke namens onze Belgische zusterorganisatie.

Daarna was het woord aan de afgevaardigden voor de bespreking van het jaarverslag en van de voorstellen, die betrekking hadden op het beleid van het bondsbestuur. Dertien afgevaardigden voerden hierover het woord.

Na de beantwoording door de bondssecretaresse had de verkiezing van het hoofdbestuur plaats, ditmaal een eenvoudige procedure, aangezien het zittende bestuur bij acclamatie in zijn geheel werd herkozen.

De redactrice van 'Wij Vrouwen' beantwoordde enige afgevaardigden naar aanleiding van voorstellen en opmerkingen over het beleid van de redactie, dat over het algemeen gunstig werd beoordeeld. Iets minder tevredenheid oogstte de bezorging. De redactie werd bij acclamatie herkozen.

Hierop volgde de behandeling van een aantal voorstellen, die door de afgevaardigden toegelicht en door leden van het hoofdbestuur en vrouwelijke leden van de Tweede Kamer-fractie besproken werden.

Vele van de voorstellen die door de groepen waren gedaan zijn een vruchtbare stimulans geweest voor het werk van het hoofdbestuur in de afgelopen periode.

De avondzitting werd besloten met een indrukwekkende uitvoering van het joodse trio, bestaande uit Rolien Numan met Hans en Mirjam Krieg.

De beide laatste congressen van de Vrouwenbond — dat van 1955 en van 1957 — hebben zich gekenmerkt door het streven de leden zelf zoveel mogelijk te doen bijdragen.

Daartoe werden de groepen verzocht zich gedurende de na-winter bezig te houden met onderwerpen waarover door het hoofdbestuur vragen aan de groepen waren gesteld.

In het congres van 1957 kwam het onderwerp 'Besteding van de vrije tijd' aan de orde.

Door vele groepen waren hierover interessante discussies gevoerd. Tijdens het congres voerden 16 sprekers over dit onderwerp het woord.

Het besprokene werd samengevat en nader toegelicht door dr. Nicolette Bruining. Daarna sprak H. J. Hofstra een algemeen socialistisch woord.

### *De bondsraad*

De bondsraad kwam bijeen op 24 januari 1958 in het Erasmushuis te Utrecht.

Aanwezig waren 11 leden van het hoofdbestuur; 10 voorzitters van de gewestelijke commissies en stedelijke federaties en 23 afgevaardigden.

Namens het partijbestuur werd de vergadering van de bondsraad bijgewoond door de partijvoorzitter Evert Vermeer en de secretaris W. Mensink.

Gedurende het eerste gedeelte van de ochtendzitting werd een eventuele prijsverhoging van 'Wij Vrouwen' aan de orde gesteld. Over het algemeen werd de noodzaak van de prijsverhoging ingezien en men was ook niet pessimistisch ten aanzien van een daling van het aantal abonnementen door een prijsverhoging.

In verband met de naderende Staten- en gemeenteraadsverkiezingen besprak de bondssecretaresse 'De verkiezingsuitslag door de jaren heen'.

In de middag werden de economische oorzaken van de bestedingsbeperking belicht door H. de Lange (directiesecretaris Centraal Planbureau) in een inleiding getiteld: 'De achtergronden en perspectieven van de huidige economische situatie'.

## *Verkiezingsactie voor Provinciale Staten en Gemeenteraden*

Met grote volharding hebben de leden van de bond hun krachten ingezet bij deze beide verkiezingsacties. De colportage verliep ditmaal moeilijker dan anders. De bond stelde weer speciale verkiezingsnummers van 'Wij Vrouwen' beschikbaar.

Het maart-nummer kwam uit met vier verschillende binnenpagina's. Per groep van gewesten had elk zijn eigen binnenpagina waarin speciaal over deze gewesten werd geschreven.

Er werden door de groepen 31.000 exemplaren omgezet.

Aangezien bij de verkiezingsactie voor de gemeenteraden ditmaal de landspolitiek een belangrijke rol speelde, werd het mei-nummer van 'Wij Vrouwen' op het algemeen aspect van deze verkiezingen gericht.

Hiervan namen de groepen 23.250 exemplaren af voor de colportage.

Een verkiezingsmanifest werd in 827.500 exemplaren verspreid.

## *Bondsactiviteit voor de groepen*

Zoals dit elk jaar de gewoonte is werden ook gedurende de verslagperiode de maanden november aan de vrouwendagen gewijd.

In november 1956 werden 158 vrouwendagen gehouden, daartoe deden wij een beroep op 48 spreeksters en 3 sprekers.

In november 1957 werden 142 vrouwendagen gehouden met 47 spreeksters en 3 sprekers.

Deze bezochten de diverse groepen in alle delen van het land en belichtten in 1956 de leuze 'Socialisme, nu en in de toekomst'.

In 1957 spraken zij over de leuze 'Voor gelijkwaardigheid en saamhorigheid van mensen en volken'.

In oktober 1957 waren de spreeksters op 'De Born' samengekomen ter voorbereiding van de rede die zij op de Vrouwendag zouden houden. Inleidingen werden gehouden door Anne Vermeer en H. Vos.

Door verscheidene groepen wordt op de Vrouwendag een door de bond uitgegeven toneelstukje opgevoerd. Het ene jaar voldoet dit beter dan het andere. Zo was 'De Politieke Poppenkast' in 1956 een succes. Het stukje van 1957, 'Verveling is geen vervaart', deed het minder.

Het eerste werd in 133 groepen gespeeld, er werden 640 exemplaren verkocht; het tweede werd in 88 groepen gespeeld, hiervan werden 425 exemplaren verkocht.

Elk jaar wordt aan het begin van de maand december een jaarwisselingspakket uitgegeven ten gerieve van de groepen voor opluistering van de jaarwisselingsbijeenkomsten.

In 1956 werden er 70 van dergelijke pakketten besteld; in 1957 werden er 86 pakketten besteld.

## *Leesclubwerk*

In het leesclubwerk is een gestadige groei te constateren. Op 30 september 1958 werden er bij het secretariaat 342 leesclubleidsters geregistreerd.

Het leesclubwerk is een van de belangrijkste steunpilaren van het leven in de bond. De politieke ontwikkeling en de meningsvorming, waartoe in de leesclubs de gelegenheid wordt geboden, is van grote waarde. De leesclubleidsters zijn hierbij onmisbare medewerksters, die geregeld hun tijd en energie beschikbaar blijven stellen. Gelukkig kan gezegd worden dat dit voor de bond zo belangrijke werk ook de leidsters zelve over het algemeen veel voldoening schenkt en dat het voor hen een stimulans is met het maatschappelijk gebeuren mee te leven.

In de laatste tijd beweegt zich het werk van de leesclubs steeds meer van het lezen van artikelen en het houden van inleidingen naar het gezamenlijk bespreken van verschillende onderwerpen na een korte inleiding. Vanzelfsprekend eist dit weer een andere instelling en scholing van de leidsters.

Ten behoeve van de leesclubleidsters werden mapjes met materiaal uitgegeven. Hiervan werden er in 1956 328 besteld en in 1957 361.

De groepsbesturen en leesclubleidsters werden bij voorkomende gelegenheden zonodig van gestencild materiaal voorzien.

### *Personalia*

Ook in deze verslagperiode zijn ons verschillende leden door de dood ontvallen. Velen van hen waren alleen in eigen kring bekend, anderen bewogen zich op breder terrein — door hen afzonderlijk te noemen gedenken wij mede de anderen met eerbied en grote dankbaarheid.

Op 30 september 1957 stierf na een werkzaam en strijdbaar leven de socialistische pionierster Agnes de Vries-Bruins. Als voorzitter van de Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs, als lid van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal en ook als arts heeft zij haar beste krachten ingezet voor de beweging die haar lief was. Velen zullen aan deze markante persoonlijkheid een levendige herinnering hebben behouden.

28 januari 1958 overleed na een lang en rijk leven te Amsterdam H. M. H. van Embden-de Ridder. Zij was een vurig strijdster voor de plaats van de vrouw in de samenleving. Voor onze bond had zij steeds grote belangstelling. De bijeenkomsten van haar groep in Amsterdam werden geregeld door haar bezocht. Na haar overlijden vernamen wij met ontroering en diepe dankbaarheid dat zij een legaat aan het Thiele Wibautfonds had nagelaten.

Op 8 maart 1958 overleed geheel onverwacht Heleen Sikkes-Hartelust, oud-lid van het hoofdbestuur van de bond, oud-voorzitter van de gewestelijke commissie Friesland.

In de jaren dat Heleen Sikkes zitting had in het hoofdbestuur en ook daarna in het gewest Friesland, heeft zij met de volle toewijding van haar warme persoonlijkheid het werk voor de Vrouwenbond meegedragen, dat haar bijzonder lief was. Als voorzitter wist zij aan de vergaderingen van haar gewest een geheel eigen kleur te verlenen. Het bondsleven heeft in haar een medewerkster van onschatbare waarde verloren.

Op jonge leeftijd ging op 16 maart 1958 van ons heen veler vriendin Hes Belinfante-Goudekot. Bij de leden van haar groep en bij degenen die haar op 'De Born' hebben meegemaakt wist zij grote sympathie op te wekken. Deze begaafde, al te bescheiden vrouw heeft een moeilijk te vullen leegte achtergelaten.

### *Uitgaven*

Behalve de reeds genoemde spelen voor de vrouwendag, het jaarwisselingspakket en het mapje voor leesclubleidsters, hebben gedurende de verslagperiode de groepen de volgende uitgaven afgenomen:

1356 spaarkaarten, 2388 zangbundels, 13 aanvullende pianobundels, 156 huishoudelijke reglementen, 227 Vrouw in heden en toekomst.

### *Ons werk*

Redactrice van het kaderblad is de bondssecretaresse. De oplage van Ons Werk bedroeg per 1 september 1957 1189 ex. en per 1 september 1958 1129 exemplaren.

Een kleine daling dus, misschien veroorzaakt door het feit dat de abonnementsprijs per 15 september 1958 van f 1,50 op f 2,— per groepsabonnement en van f 2,— op f 2,50 per postabonnement gebracht moest worden.

### *Wij Vrouwen*

De redactie is als volgt samengesteld: Chr. de Ruyter-de Zeeuw, R. de Bruyn Ouboter, L. Wilzen-Bruins.

Het aantal abonnementen per 30 september 1957 bedroeg 14.164

Het aantal abonnementen per 30 september 1958 bedroeg 13.612

De gemiddelde oplage was per 1 oktober 1956—30 september 1957 22.750

De gemiddelde oplage was per 1 oktober 1957—30 september 1958 23.300

Het aantal abonnementen blijft ten opzichte van de gemiddelde oplage dalen. Dit is echter niet verontrustend aangezien de gemiddelde oplage de laatste jaren een steeds stijgende lijn vertoond.

Het blijkt dat de groepen in toenemende mate zelf de bezorging ter hand nemen.

In februari 1958 werd een nummer uitgegeven waarin de 5 jaar geleden gebeurde watersnoodramp herdacht werd. Dit nummer had een oplage van 28.200 exemplaren. Deze uitgave was mogelijk door de resterende gelden van het fonds voor getroffen gebieden. Dit fonds is hiermee uitgeput.

### *Radio-uitzendingen*

Per 31 oktober 1956 is de radio-uitzending die in het VARA-programma door de Vrouwenbond verzorgd wordt, weer naar de woensdagochtend verplaatst.

Op veler verzoek hebben deze uitzendingen de laatste tijd gedurende 'het koffie-uurtje' plaats.

Op maandagmiddagen brachten wij een serie uitzendingen over het onderwerp 'Hoe verdelen wij de ruimte?'

In de uitzending op woensdagochtend trachten wij de nodige afwisseling te brengen door gesprekken, klankbeelden e.d.

Onder de titel 'Het aandeel van de vrouw' voerde de bondssecretaresse een aantal gesprekken met plattelandsvrouwen.

Verder bespraken vrouwelijke Tweede-Kamerleden geregeld de gebeurtenissen in het parlement.

Het levendigst waren de klankbeelden over bepaalde streken, zoals te Opsterland, Nieuwe Tonge en Zaandam.

### *Vertegenwoordigingen*

In verschillende organisaties en commissies is de bond vertegenwoordigd: In het Nederlands Vrouwencomité door A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats. Plaatsvervangster: R. de Bruyn Ouboter.

Zo werd op initiatief van het NVC de Nederlandse Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening opgericht, alsmede de Nederlandse Huishoud Raad.

Er werd o.a. een emigratiecommissie in het leven geroepen, die speciaal de voorlichting aan vrouwelijke emigranten ter hand nam. In het emigratiebestuur werd namens het NVC pge. A. Thomassen-Lind aangewezen als plaatsvervangend lid.

Verder werd o.a. een juristencommissie samengesteld en een pensioencommissie.

Vaak worden de resultaten en conclusies van deze commissie in requesten aan overheids- en andere instanties verwerkt.

Ieder jaar verzoekt het ministerie van Buitenlandse Zaken aan het NVC een

voordracht te doen voor een vrouwelijke gedelegeerde naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

De verschillende 'zuilen' uit het NVC stellen om beurten een kandidaat. Voor de socialistische groep ging enkele jaren geleden Nancy Zeelenberg en het jaar daarop Elisabeth Ribbius Peletier.

Over de activiteit van het Nederlands Vrouwen Comité worden geregeld mededelingen opgenomen in 'Wij Vrouwen'.

In de Nederlandse Huishoudraad is de bond vertegenwoordigd door C. P. de Roos-Oudegeest (in de Raad van Beheer). Plaatsvervangster: R. de Bruyn Ouboter.

Diverse commissies en werkgroepen van de NHR zijn:

Contactcommissie met het Bedrijfschap voor Visserijprodukten.

Onze vertegenwoordigster hierin is: C. Dockheer-van Alderwegen.

Commissie Gezondmaking Bakkerijbedrijf.

Onze vertegenwoordigster hierin is: L. Stierman-van Winden.

Detailhandelcommissie.

Onze vertegenwoordigster hierin is: Th. Lemaire.

Contactcommissie met het Bedrijfschap voor Vee en Vlees.

Onze vertegenwoordigster hierin is: C. P. de Goederen-Koopman.

Zuivelcommissie.

Onze vertegenwoordigster hierin was: G. Zandstra-Andela.

In de Contactcommissie van de directie van het ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening met de NHR en vertegenwoordigsters van enige vrouwenorganisaties is de bond vertegenwoordigd door L. Ruitenberg-v. d. Muyzenberg. Plaatsvervangster: R. de Bruyn Ouboter.

In de Nederlandse Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening is de bond vertegenwoordigd door B. Ras-Heerema. Plaatsvervangster: M. Kranenburg-Lycklama à Nijeholt.

In het Comité tot Verdediging van de Vrijheid voor de Arbeid van de Vrouw vertegenwoordigt F. J. van Gelder-Droste de bond.

In de Stichting van Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting is B. M. van Schie-Wouts de vertegenwoordigster van de bond.

In de Algemene Emigratie Centrale is de bond vertegenwoordigd door M. de Bruyn Ouboter.

In de Emigratiecommissie van het Nederlands Vrouwencomité door M. de Bruyn Ouboter.

In de Contactgroep voor Vrouwen van de Europese Beweging vertegenwoordigt R. de Bruyn Ouboter de bond.

De bondssecretaresse heeft zitting in:

De Commissie Internationaal Hulpwerk van de PvdA en het NVV.

(Deze commissie houdt zich speciaal bezig met werk onder de vluchtelingen en is onderdeel van de internationale Entr'aide Ouvrière.)

De Nederlandse Federatie voor Vluchtelingenhulp.

De Sectie Agrarische Vragen van de dr. Wiardi Beckman Stichting.

De Commissie Indische Nederlanders van de PvdA.

In de partijraad van de Partij van de Arbeid hebben namens de Vrouwenbond zitting: A. E. Ribbius Peletier en A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats. Plaatsvervangsters: T. de Roo-Koopman en N. M. Stelling-Dekker.

### *Internationaal contact*

De Vrouwenbond maakt deel uit van de Internationale Raad van Sociaal-Democratische Vrouwen.

Om de twee jaar heeft voorafgaande aan het congres van de Socialistische Internationale een conferentie van de Raad van Sociaal-Democratische Vrouwen plaats.

Aan de vooravond van de conferentie van 2-6 juli 1957 had te Wenen de feestelijke herdenking plaats van het 50-jarig bestaan van de Raad. Verscheidene pioniersters, Angelica Balabanoff, Anna Kethly en vele anderen herdachten ieder op eigen wijze het internationale werk van de socialistische vrouwen.

Het hoofdthema van de conferentie was: 'De vrouwen en de tweede industriële revolutie'. Dit werd ingeleid door Hilda Verwey-Jonker.

Verder werd aandacht besteed aan 'De vrouw als consument'. Dit onderwerp werd besproken door Inga Thorsson (Zweden) en Mascha Oettlie (Zwitserland).

De conferentie werd bijgewoond door R. de Bruyn Ouboter, H. Verwey-Jonker, A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats en L. Blok-Wouts.

Van 2-6 juli 1957 werd het congres van de Socialistische Internationale te Wenen gehouden, bijgewoond door R. de Bruyn Ouboter.

Van 3-9 augustus 1958 had de internationale Scholingsweek plaats te Bergneustadt met als onderwerp: 'Methodes voor politieke ontwikkeling, scholing en propaganda'.

Namens Nederland namen hieraan deel: R. de Bruyn Ouboter, H. Nekkers-Brandsma en R. Preso-Elzerman.

De bondssecretaresse heeft zitting in het bureau van de Internationale Raad van Sociaal-Democratische Vrouwen.

Gedurende de verslagperiode heeft dit bureau vier maal vergaderd: 28-30 november 1956 te Kopenhagen; 28 juni 1957 te Wenen; 30 november-1 december 1957 te Londen; 10-11 juni 1958 te Brussel.

Deze zittingen werden bijgewoond door R. de Bruyn Ouboter.

### *Bondsactiviteit naar buiten.*

Op 14 november 1956 werd een telegram naar de Internationale Raad van Sociaal-Democratische Vrouwen verzonden waarin de raad uitgenodigd werd er bij de secretaris-generaal van de Verenigde Naties op aan te dringen Anna Kethly in de gelegenheid te stellen een vrij Hongarije in de Verenigde Naties te verdedigen.

## I. ALGEMEEN

De Stichting heeft zich in de verslagperiode (1 oktober 1956 tot 30 september 1958) kunnen verheugen in een vruchtbare voortzetting van haar wetenschappelijke arbeid ten dienste van het socialisme. Ondanks het feit, dat zij in de betreffende periode te kampen heeft gehad met een tekort in de personeelsbezetting, hetgeen mede veroorzaakt werd door de moeilijke financiële positie van de Partij, is een groot aantal vraagstukken in studie genomen en zijn diverse rapporten gepubliceerd; ook werd een aantal openbare conferenties georganiseerd, die zowel in de pers als daarbuiten grote belangstelling hebben getrokken. Hoewel in het vervolg van dit verslag een meer gedetailleerd overzicht wordt gegeven van de werkzaamheden van de diverse secties en commissies, mogen wij hier melding maken van een aantal publikaties, welke in de verslagperiode verschenen en die in het bijzonder van betekenis zijn voor de ontwikkeling van de gedachtenvorming met betrekking tot de socialistische maatschappij-opbouw. Wij zouden in de eerste plaats willen wijzen op de in druk verschenen referaten, die zijn uitgebracht voor de conferentie over 'Vrijheid en gelijkwaardigheid in de welvaartsstaat', gehouden op 11 mei 1957 in Amsterdam, en op het rapport 'Gelijke kansen', dat het vraagstuk van de verkrijging van gelijke ontwikkelingskansen bij het hoger onderwijs behandelt. Maar ook de studie over de hervorming van de onderneming dient hiertoe te worden gerekend. Op het terrein van de financiële en economische politiek is in de verslagperiode bijzondere aandacht besteed aan de problemen met betrekking tot de conjunctuurbeheersing; een aantal nieuwe aspecten hiervan werd nader uitgewerkt en binnen afzienbare tijd zullen deze in een publikatie worden uitgegeven.

Naast deze studies welke hun vorm reeds hebben verkregen, heeft in de afgelopen jaren een voortdurende bezinning plaatsgevonden op een aantal problemen, die van betekenis kunnen worden geacht voor de toekomstige ontwikkeling van het socialistische denken; het betreft hier o.m. het vraagstuk van de p.b.o., de bezitsvorming, verhouding individu-gemeenschap, de positie van de middengroepen, het vraagstuk van de 'Gemeinwirtschaft'. De verwachting is gerechtvaardigd dat in de nieuwe werkperiode het resultaat van de gedachtenwisseling over deze, voor de toekomst van het socialisme fundamentele vraagstukken, in verschillende publikaties zijn weerslag zal vinden.

*Curatorium*

Gedurende de verslagperiode moesten enkele leden hun lidmaatschap neerleggen, t.w.: H. J. Hofstra en prof. dr. I. Samkalden door hun benoeming tot minister; H. Oosterhuis wegens zijn aftreden als voorzitter van het N.V.V.; prof. dr. P. Kuin wegens drukke werkzaamheden.

Aan het eind van deze periode bestond het Curatorium uit de volgende personen: drs. A. A. van Ameringen, prof. dr. W. Banning, J. J. A. Berger, prof. mr. dr. G. van den Bergh (voorzitter), dr. W. Drees jr., drs. W. Hessel, prof. mr. G. E. Langemeijer, J. W. Lebon, mr. Th. J. A. M. van Lier, E. Meester, drs. G. M. Nederhorst, drs. D. Roemers, drs. J. M. den Uyl, mr. P. Verloren van Themaat, mevr. dr. H. Verwey-Jonker, C. van der Waerden, J. M. Willems.

Het Curatorium vergaderde in de verslagperiode 12 maal.

Een belangrijk gedeelte van zijn taak bestond uit het beoordelen van door de W.B.S.-commissies opgestelde en ter publikatie aangeboden rapporten. Daaren-

boven zijn in zijn vergaderingen aan de orde gesteld o.a.: de opzet van de W.B.S.-conferenties, instelling van nieuwe commissies, organisatie van de Stichting, een prijsvraag op het terrein van de volkshuisvesting (nationaal bouwbedrijf), naar de W.B.S. verwezen voorstellen van het partijcongres, opzet van te verrichten studies op onderwijsgebied.

In opdracht van het Partijcongres werd een Nieuw-Guinea-commissie ingesteld.

### *Personeel*

De bezetting van het bureau onderging in de verslagperiode enige wijzigingen.

In verband met de benoeming van de directeur tot lid van de Tweede Kamer werd een nieuwe stafmedewerker, drs. W. de Vrijer, op 1 mei 1957 aangesteld; na ongeveer een jaar bij de Stichting te hebben gewerkt, aanvaardde deze echter een andere functie. In de hierdoor ontstane vacature werd per 1 augustus 1958 voorzien door de aanstelling van drs. H. J. Eijsink, voordien adjunct-secretaris van de Provinciale Commissie Ontwikkelingsgebieden Drente.

Mr. M. van der Stoel werd in de loop van de verslagperiode belast met de dagelijkse leiding van het Koos Vorrink Instituut en per 1 juli 1958 benoemd tot internationaal secretaris van de Partij.

Aan het einde van de verslagperiode was de staf van de W.B.S. als volgt samengesteld: J. M. den Uyl, directeur; J. J. Voogd, adjunct-directeur; G. W. B. Borrie, F. J. A. van Maanen, H. J. Eijsink.

Koos Vorrink Instituut: M. van der Stoel, mej. F. van den Burg.

Evenals in de vorige jaren werden door de Stichting verschillende werkzaamheden ten behoeve van het Partijsecretariaat verricht. Medewerkers van de Stichting fungeerden als secretaris van een aantal Partijcommissies, m.n.: de onderwijscommissie, de culturele commissie, de commissie 'Nevenorganisaties', de commissie levensbeschouwing en maatschappelijke vraagstukken, de onderwijspacificatiecommissie en de commissie beroepskeuzevoorlichting.<sup>1)</sup>

Drs. J. J. Voogd en mr. M. van der Stoel waren secretarissen van de commissie Herziening Beginselprogram. F. J. A. van Maanen trad op als secretaris van de Werkgeversgroep van de Partij.

Drs. J. J. Voogd had zitting in de redactie van 'Peraat', was voorzitter van de Landelijke Cabaretgroepen en lid van de commissie Meifeest.

In de verslagperiode werd door de W.B.S., in het bijzonder door de sectie Gemeente en Provincie, medewerking verleend bij de organisatie van het bijzondere Partijcongres op 17 en 18 januari 1958 te Utrecht gehouden, dat in het teken stond van de verkiezingen voor de gemeenteraden en de provinciale staten. Op dit verkiezingscongres werd een Gemeente- en Provinciaal Program aangeboden, dat was opgesteld door de sectie Gemeente en Provincie in samenwerking met een aantal andere secties en commissies van de Stichting.

Voorts is ten behoeve van het Partijsecretariaat een aantal overzichten van perscommentaren opgesteld o.a. ter voorbereiding van de verkiezingsactie. Voor de activiteiten in de gewesten van de Partij werden verkiezingsanalyses gemaakt.

Het bureau van de Stichting verzorgde de bewerking van een enquête, die onder de naam 'Actie Ideeënbus' in het najaar van 1957 door het Partijbestuur werd gehouden; zij stelde hierover een brochure samen, die in 1958 verscheen en veel belangstelling in de pers mocht ondervinden.

<sup>1)</sup> Een aantal van deze commissies is kortgeleden overgegaan naar de dr. Wiardi Beckman Stichting.



## *Financiën*

Voor het verloop van de inkomsten en uitgaven van de Stichting wordt verwezen naar het elders in het verslag opgenomen financiële overzicht. Ook in deze periode ontving de Stichting de zozeer gewaardeerde steun van de N.V. De Centrale Verzekeringsmaatschappij.

## *Organisatie*

Het werk van de Stichting voltrekt zich organisatorisch:

- a. door het houden van *openbare* conferenties; deze laten zich onderscheiden in bijeenkomsten die gehouden worden naar aanleiding van door de W.B.S. gepubliceerde rapporten over speciale onderwerpen, en in bijeenkomsten die betrekking hebben op een meer algemeen maatschappelijk vraagstuk. Tot deze laatste categorie behoort b.v. de conferentie over 'Vrijheid en gelijkwaardigheid in de welvaartsstaat'.
- b. Door *interne* conferenties zowel over actuele als meer fundamentele vraagstukken.
- c. In zgn. *ledenorganisaties*. Hiertoe kunnen worden gerekend de sectie Gemeente en Provincie, de sectie Agrarische Vragen en de sectie Middenstand. Deze secties hebben een bestuur, dat naast het in studie nemen van vraagstukken op het betreffende terrein, ook verantwoordelijk is voor de voorlichting en propaganda in het land. In genoemde secties zijn verenigd resp. gemeenteraads- en statenleden, agrariërs en middenstanders, die lid zijn van de Partij. De activiteiten van de secties in het land geschieden via de gewestelijke besturen van de Partij en in nauw overleg met het Partijsecretariaat.
- d. In *secties* (geen ledenorganisaties). De secties, waarvan de indeling praktisch parallel loopt met de rijksdepartementen, hebben een permanent karakter. Zij maken regelmatig studie van theoretische en actueel politieke vraagstukken op hun terrein, brengen adviezen uit aan Partijbestuur of Kamerfractie en organiseren conferenties. (In de verslagperiode zijn de volgende secties werkzaam geweest: sectie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening; Aanvullende Werkgelegenheid; Economische Zaken; Financiële Zaken; Sociale Vragen; Verkeer en Vervoer; Ontwikkeling Overzeese Landen; Visserij; Juridische Sectie; Gezondheidszorg; Maatschappelijk Werk; Sport).
- e. In *commissies*. Deze hebben steeds een bepaalde, aflopende opdracht. Het resultaat van het werk van de commissies wordt meestal neergelegd in de vorm van een rapport of een advies aan een betreffende sectie.

## *Algemene conferenties*

Ter gelegenheid van het Partijcongres in maart 1957 werd door de dr. Wiardi Beckman Stichting en de redactie van het maandblad 'Socialisme en Democratie' een tweetal bijzondere bijeenkomsten georganiseerd; op 7 maart over 'De positie van de S.E.R. in het maatschappelijk bestel' met als referent dr. A. Mulder en op 8 maart over 'De verzuiling in het maatschappelijk leven', waarover inleidingen werden gehouden door prof. dr. J. P. Kruijt en mr. Th. J. A. M. van Lier.

Op 11 mei 1957 vond te Amsterdam een conferentie plaats met als thema 'Vrijheid en gelijkwaardigheid in de welvaartsstaat'. Referaten werden uitgebracht door J. de Kadet, drs. J. M. den Uyl en dr. ir. A. Vondeling, resp. over de culturele, de sociologische en de sociaal-economische aspecten van het vraagstuk. Als co-referenten waren uitgenodigd: dr. W. Drees jr., dr. B. W. Schaper, dr. C. J. Dippel, dr. J. G. H. Tans, drs. W. Hessel en prof. P. de Wolff. De conferentie, die onder

leiding stond van prof. mr. dr. G. van den Bergh, werd bezocht door ongeveer 300 personen. De referaten zijn in druk verschenen.

Op 12 en 13 oktober 1957 vond te Bentveld in samenwerking met de redactie van 'Socialisme en Democratie' en de Vlaams-Nederlandse Culturele Contactcommissie een conferentie plaats met een aantal Belgische socialistten. De conferentie stond onder leiding van dr. R. Vloeberghs en E. Vermeer en had als thema: 'Economische en sociale aspecten van de industrialisatie'. Inleiders: drs. G. M. Nederhorst (Nederland) en dr. H. Noppen (België).

Op zaterdag 7 juni 1958 organiseerde de W.B.S. een interne conferentie over de problemen met betrekking tot de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Inleidingen werden gehouden door mr. P. Ver Loren van Themaat over de ontwikkeling van de p.b.o. en mr. J. A. Muilwijk over de gang van zaken met betrekking tot de sociale aangelegenheden in de p.b.o.-organen. Ir. B. van Dam, voorzitter van het Produktschap Zuivel, en P. J. de Kruijf, secretaris van het Nederlands Verbond van Middenstandsverenigingen, gaven een uiteenzetting van hun ervaringen in resp. de sector zuivel en de sector middenstand. De conferentie stond onder voorzitterschap van prof. mr. J. Valkhoff.

## II. LEDENORGANISATIES

### 1. *Sectie Gemeente en Provincie*

Voorzitter: W. Mensink; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

In de regelmatig gehouden vergaderingen van het sectiebestuur kwamen o.m. de volgende onderwerpen aan de orde: de bovengemeentelijke bestuursorganisatie; het wetsontwerp inzake de incompatibiliteiten voor gemeenteraadsleden; het financiële toezicht van Gedeputeerde Staten; de salariëring van wethouders en hogere ambtenaren; rapport commissie-Oud betreffende financiële verhouding rijk/gemeente; moeilijkheden betreffende de financiering van investering der lagere publiekrechtelijke lichamen; de opstelling van een nieuw Gemeente- en Provinciaal Program; de bestuurlijke indeling van de IJsselméerpolders; de financieringsmoeilijkheden inzake de scholenbouw.

In de verslagperiode richtte het sectiebestuur zich enige malen schriftelijk tot Partijbestuur en Tweede Kamerfractie, teneinde zijn standpunt over bepaalde gemeentelijke aangelegenheden kenbaar te maken.

#### *Het maandblad 'De Gemeente'*

De redactie van dit voorlichtingsorgaan voor gemeenteraadsleden en leden van statenfracties berust bij het sectiebestuur. De verschijning vond in de verslagperiode regelmatig plaats. Een bijzonder nummer, geheel gewijd aan het provinciaal bestuur, werd uitgegeven naar aanleiding van de verkiezingen voor de provinciale staten.

#### *Diverse bijeenkomsten*

De sectie organiseerde een aantal landelijke bijeenkomsten met gemeentebestuurders. Op 26 januari 1957 werd in samenwerking met de sectie Middenstand een bijeenkomst belegd voor raadsleden uit gemeenten boven 20.000 inwoners. Dr. W. Steigenga hield een inleiding over: Stadssanering en de gevolgen hiervan voor de middenstand, en mr. H. Engelsman over: De middenstandsraad in de gemeente.

Op 4 juli 1957 werd een bijeenkomst gehouden in Amersfoort voor partijgenoten-burgemeesters er wethouders, met als onderwerp: nieuwe wegen ter opvoering van

de produktiviteit in de woningbouw. Inleidingen werden gehouden door W. Scheerens en mr. C. M. van der Hoff.

In samenwerking met de Vrouwenbond van de Partij organiseerde de sectie een aantal studiedagen voor vrouwelijke raadsleden op de Born te Bennekom, van 8 t/m 10 april 1957.

Op 11 oktober 1957 werd te Utrecht een conferentie gehouden voor raadsleden over de financiële positie van de gemeenten. Inleider: A. Venverloo.

De financieringsmoeilijkheden met betrekking tot de scholenbouw en de culturele voorzieningen in de nieuwe wijken werden aan de orde gesteld op een bijeenkomst voor partijgenoten-wethouders van onderwijs in gemeenten met meer dan 50.000 inwoners op 31 oktober 1957.

In samenwerking met de sectie Middenstand werd een conferentie georganiseerd op 7 december 1957 in Utrecht met als onderwerp: De bouw van winkels en andere bedrijfspanden voor de middenstand.

### *Brochure*

Ter voorlichting en scholing van het raadsledencorps werd een brochure uitgegeven, getiteld 'Het bestuur van de gemeente', waarvan ca. 4000 exemplaren werden verkocht.

### *Gewestelijke activiteiten*

In vele gewesten werden regionale en gewestelijke scholingsbijeenkomsten voor raadsleden gehouden. In een aantal gewesten ook contactbijeenkomsten van pgn.-gedeputeerden, -burgemeesters en -wethouders.

### *Adviezen*

Ook in de verslagperiode verzorgde het secretariaat van de sectie, rechtstreeks en met inschakeling van andere partijgenoten, talrijke adviezen en informaties aan raadsleden, raadsfracties, wethouders en burgemeesters, afdelingsbesturen en partijleden.

## *2. Sectie Agrarische Vragen*

Voorzitter: C. Egas; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

In de sectiebestuursvergaderingen werd in de verslagperiode veel aandacht besteed aan het vraagstuk van de herziening van de pachtnormen; het garantieprijsbeleid; het recht van voorkeur bij vervreemding van landbouwgronden; het vraagstuk van de gebouwenlasten; het vraagstuk van de bodemnationalisatie; het structuurbeleid in de landbouw; de financiering van het landbouwbedrijf; de situatie op de vee- en vleesmarkt; de Europese landbouwintegratie.

### *Congressen en landelijke conferenties*

*Agrarische congressen* werden gehouden op 9 en 10 januari 1957 te Tiel, waar als centraal onderwerp was gekozen: Structuurproblemen in de landbouw; inleiders: ir. W. C. van der Meer, dr. ir. A. Vondeling, P. de Vries, C. Egas en dr. S. L. Mansholt; en op 5 en 6 februari 1958 te Meppel, centraal onderwerp: 'De agrariërs, het kleine dorp en de nieuwe tijd'. Inleiders: ir. H. Vredeling, ir. D. I. Luteijn en drs. Th. J. Westerhout. Een samenvatting van de inleidingen werd gegeven door prof. dr. ir. W. Scheimerhorn, afsluitende toespraken werden gehouden door dr. S. L. Mansholt en dr. ir. A. Vondeling.

Op 14 december 1957 organiseerde de sectie een landelijke bijeenkomst in Amersfoort, waar dr. S. L. Mansholt een inleiding hield over het vraagstuk van de

landbouw in de gemeenschappelijke Europese markt en op 14 mei 1958 werd een interne landelijke conferentie belegd te Utrecht, waar dr. ir. A. Vondeling een inleiding hield over een aantal belangrijke actuele vraagstukken op het terrein van de landbouwpolitiek.

### *Ploegen en Zaaïen*

Het maandblad van de sectie verscheen regelmatig; een aantal bijzondere nummers werd uitgegeven in verband met de verkiezingen.

### *Gewestelijke activiteiten*

In verschillende gewesten werden regionale en gewestelijke bijeenkomsten georganiseerd voor pgn.-agrariërs. C. Egas en ir. H. Vredeling hielden inleidingen over de Rijkslandbouwbegroting.

Ook over een, door de sectie opgestelde, lesbrief 'Het grondbeleid in Nederland', werd in de gewesten een aantal vergaderingen belegd. De schriftelijke reacties uit de gewesten naar aanleiding van deze lesbrief werden aan de leden van het sectiebestuur ter kennis gebracht.

### *3. Sectie Middenstand*

Voorzitter: drs. H. Peschar; secretaris: F. J. A. van Maanen.

Het sectiebestuur vergaderde in het verslagjaar regelmatig en voerde besprekingen over het vraagstuk van het hanteren van het behoefte-element bij de vestiging van middenstandsbedrijven; de rijksbegroting Economische Zaken, het vraagstuk van de parallellisatie, een kinderbijslagregeling voor zelfstandigen, de middenstandsparagraaf voor het ontwerp-Beginselprogram van de Partij; de propaganda onder de middenstanders en andere organisatorische aangelegenheden met betrekking tot gewestelijke en plaatselijke middenstandscommissies.

### *Middenstand en Welvaart*

In de verslagperiode zijn zes nummers van de middenstandskrant verschenen, waarvan twee speciale verkiezingsnummers.

### *Landelijke middenstandsconferenties*

Op 4 juni 1957 organiseerde de sectie een landelijke middenstandsconferentie te Utrecht. Inleidingen werden gehouden door J. J. A. Berger over: Problemen rondom de sociale voorzieningen in de middenstandsector; door drs. H. Peschar over: Actuele vraagstukken op het terrein van de middenstandspolitik.

## III. SECTIES

(niet-ledenorganisaties)

### *Sectie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening*

Voorzitter: dr. ir. F. Bakker Schut; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

Het sectiebestuur kwam regelmatig bijeen en wijdde o.m. besprekingen aan rijksbegroting volkshuisvesting en bouwnijverheid, ontwerp woningwet en wetsontwerp op de ruimtelijke ordening, het huurvraagstuk, de financieringsmoeilijkheden in de woningbouw, de rationalisatie van het bouwbedrijf, de voorbereiding en uitvoering van bouwwerken in teamwork (bouwteams); Nationaal Bouwbedrijf; vraagstukken met betrekking tot het stichten van een satellietstad nabij Den Haag.

*Conferentie:* Op 12 november 1956 werd een conferentie te Rotterdam georga-

niseerd, waarin het probleem van de ontwikkeling van het westen des lands, mede gezien in verband met de situatie in overig Nederland, aan de orde werd gesteld. Voorzitter was J. Bommer; inleiders waren: dr. Z. Y. van der Meer, drs. G. M. Nederhorst en mr. R. van den Bergh.

Door de sectie werd een *brochure* uitgegeven, getiteld: 'Ruimtelijke ordening, waarom en hoe?', opgesteld door drs. Th. J. Westerhout.

#### *Sectie Aanvullende Werkgelegenheid*

Voorzitter: mr. Th. J. A. M. van Lier; secretaris: drs. H. J. Eijnsink.

De sectie kwam regelmatig bijeen. Gewerkt wordt aan een rapport over aanvullende werkgelegenheid. Publikatie van dit rapport kan binnenkort worden verwacht.

Daarnaast werden de ontwikkeling van de werkloosheid en de voortgang van het program van aanvullende werkgelegenheid besproken.

#### *Sectie Economische Zaken*

Voorzitter: drs. A. A. van Ameringen; secretaris: drs. H. J. Eijnsink.

Deze sectie heeft zich in de verslagperiode voornamelijk bezig gehouden met de voorbereiding van een publikatie over conjunctuurpolitiek. Daarnaast werden enige andere onderwerpen besproken, zoals de werkgelegenheidspolitiek, devaluatieproblemen, terwijl in gecombineerde vergaderingen met de financiële sectie financiële vraagstukken werden behandeld.

#### *Sectie Financiële Zaken*

Voorzitter: prof. dr. B. Schendstok; secretaris: drs. H. J. Eijnsink.

Bij deze sectie stonden twee onderwerpen in het centrum van de werkzaamheden, n.l. de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten, en de kapitaalwinstbelasting. Door de leden uitgebrachte nota's werden besproken. Een publikatie is in een vergevorderd stadium.

#### *Sectie Sociale Vragen*

Voorzitter: J. J. A. Berger; secretaresse: mevrouw mr. I. Vorrink.

De sectie besprak o.m.: de weduwen- en wezenverzekering, de ont koppeling van de Ziektewet en het Ziekenfondsenbesluit, de Wachtgeld- en Werkloosheidswet, gezinsverzorgingsverzekering, waarvoor een commissie werd ingesteld. Eveneens is een commissie ingesteld om te rapporteren over 'Sociale zekerheid en persoonlijke verantwoordelijkheid.'

#### *Sectie Verkeer en Vervoer*

Voorzitter: ir. S. A. Posthumus; secretaris: F. J. A. van Maanen.

Deze sectie vergaderde in de verslagperiode o.a. over de begroting van Verkeer en Waterstaat, de vervoersbepalingen van het E.E.G.-verdrag, het vraagstuk van de vervoerscoördinatie, het werk van de commissie Vergunningen Goederenvervoer en het vraagstuk van de verhouding tussen 'beroepsvervoer' en 'eigen vervoer', de wegenplannen bij de uitvoering van het Deltaplan, de luchtvaartintegratie, de uitvoering van het Deltaplan en het vraagstuk van de PanHonLib-schepen.

#### *Sociologische werkgroep*

Voorzitter: B. R. Bakker; secretaris: F. J. A. van Maanen.

Deze werkgroep besprak o.m. 'Statuswijzigingen in de maatschappij als gevolg van de automatisering' (inleider was drs. J. H. Kraak).

### *Sectie Ontwikkeling Overzeese Landen*

Voorzitter: J. de Kadt; secretaris: F. J. A. van Maanen.

Voor deze sectie brachten twee pgn.-leden van de parlementaire delegatie naar de West, n.l. Van Sleen en In 't Veld, verslag uit van hun bevindingen in Suriname. Prof. dr. R. A. J. van Lier hield een inleiding over de samenwerking in het Caraïbische gebied. Met een aantal leden vonden incidenteel besprekingen plaats over de herziening van de bewindsregeling voor Nieuw-Guinea.

### *Sectie Visserij*

Voorzitter: C. Egas; secretaris: F. J. A. van Maanen.

De sectie pleegde met personen uit Zeeland voortgaand overleg over de oester- en mosselcultures bij de indamming van het Deltagebied. De uitvoering van de Zuiderzeesteunwet en de plannen over de schadevergoedingsregeling ex art. 8 Deltawet hadden de aandacht van de sectie. In de verslagperiode kwam een tweetal rapporten gereed, n.l. 'De toekomst van de Nederlandse zeevisserij' en 'Kustvisserij en schelpdierencultuur in het Deltagebied'. Naar aanleiding van het eerste rapport werd op 10 januari 1957 in Scheveningen een conferentie gehouden, waar inleidingen werden gehouden door dr. S. L. Mansholt, drs. J. Koopman, A. de Boon en C. Egas.

Contacten werden onderhouden met partijgenoten en instanties, die betrokken zijn bij de diverse takken van visserij.

### *Juridische sectie*

Voorzitter: prof. mr. G. E. Langemeijer; secretaris: mr. M. v. d. Stoel.

De sectie belegde een aantal conferenties. Op 10 november ter bespreking van het rapport 'De vrijheid van drukpers — het recht van antwoord', samengesteld door een commissie bestaande uit prof. mr. dr. G. v. d. Bergh (voorzitter), dr. E. Brongersma en dr. Th. van Veen (secretaris-rapporteur). Inleider was dr. Th. van Veen.

Op 8 december 1956 hield prof. mr. W. P. J. Pompe een inleiding over het vraagstuk van de langdurige vrijheidsstraf.

Op 1 juni 1957 vond een conferentie plaats ter bespreking van het vraagstuk van de rechtsbescherming tegen de overheid. Mr. J. In 't Veld trad op als inleider.

Op 7 december 1957 sprak mr. W. H. Overbeek over het onderwerp: Hoe komt de persoonlijkheid in het strafrecht tot haar recht?

Op 31 mei 1958 belegde de sectie tezamen met het Koos Vorrink Instituut een conferentie over de politieke organen van de Europese Economische Gemeenschap. Inleiders waren: dr. S. L. Mansholt en mr. M. van der Goes van Naters.

### *Sectie Gezondheidszorg*

Voorzitter: dr. J. H. Lamberts; secretaris: F. J. A. van Maanen.

De sectie kwam in de verslagperiode regelmatig bijeen ter bespreking van een groot aantal vraagstukken op haar terrein.

Met medewerking van dr. B. Wartena werd het vraagstuk van de langdurig zieken behandeld. Een nota hierover werd opgesteld.

### *Sectie Maatschappelijk Werk*

Door drukke werkzaamheden zag dr. J. F. de Jongh zich genooddaakt het voorzitterschap van de sectie over te dragen. Mevrouw Heroma-Meilink werd bereid gevonden deze functie te aanvaarden; als secretaris trad op drs. J. J. Voogd.

De sectie besprak in de verslagperiode wederom actuele problemen op het terrein van het maatschappelijk werk.

Vorbereidingen werden getroffen om te komen tot een commissie, welke de vraagstukken rondom de integratie van gerepatrieerden zal bestuderen.

### *Sectie Sport*

Voorzitter: drs. G. M. Nederhorst; secretaris: F. J. A. van Maanen.

De sectie besprak o.a. de Rijksbegroting voor O. K. en W.; zij behandelde het vraagstuk van de sporttoto, voorbereid door een subcommissie, bestaande uit C. de Groot, E. Kupers jr., C. Ras, mr. J. Visser en mr. M. Vrolijk.

Als resultaat van de besprekingen verscheen een rapport 'Sport en Toto'.

In de verslagperiode werd een tweetal sportconferenties belegd, in mei 1957 te Haarlem, waar pg. E. A. Vermeer sprak over 'Sport en politiek' en J. Bronkhorst over 'Subsidiepolitiek t.a.v. de sport'; en op 17 mei 1958, inleidingen werden gehouden door mr. A. de Roos, B. Verschuur, E. Kupers jr., en mr. dr. A. A. van Rhijn.

## IV. COMMISSIES

### *1. Commissie Consumentenvraagstukken*

Voorzitter: dr. ir. A. Vondeling; secretaris: mr. M. v. d. Stoel.

De commissie beëindigde haar werkzaamheden door publikatie van het rapport; op 12 januari 1957 vond in Den Haag een conferentie plaats waarin dit rapport 'De consument in de maatschappij' in discussie werd gesteld.

Dr. ir. A. Vondeling was voorzitter van de conferentie; ingeleid werd door ir. H. Vos, J. Roos, mr. M. v. d. Stoel en mevr. prof. C. W. Willinge Prins-Visser.

### *2. Commissie Afbetalingswezen*

Voorzitter: mr. Th. A. Fruin; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

Naar aanleiding van de publikatie van een rapport van deze commissie, getiteld 'Sociale aspecten van het afbetalingswezen' werd op 6 april 1957 te Amsterdam een conferentie gehouden.

Voorzitter van de conferentie was prof. mr. dr. G. van den Bergh, inleidingen werden gehouden door drs. A. A. van Ameringen, mej. mr. Th. Lemaire en mr. Th. A. Fruin.

### *3. Commissie Bejaardenvraagstuk*

Voorzitter: J. J. A. Berger; secretaris: drs. F. Grunfeld.

Deze commissie bracht haar rapport 'Een program voor bejaardenzorg' uit en beëindigde daarmee haar werkzaamheden.

### *4. Commissie Ziekenhuiswezen*

Voorzitter: M. A. Reinalda; secretaris: drs. J. J. Voogd. Deze commissie kwam met haar rapport gereed.

### *5. Commissie Geneesmiddelenvoorziening*

Voorzitter: dr. L. Weijl; secretaris: dr. J. van Noordwijk.

Deze commissie benoemde een tweetal subcommissies (over de handel in geneesmiddelen, onder voorzitterschap van mr. H. Jansen, en over de geneesmiddelenindustrie, onder voorzitterschap van prof. H. Veldstra). Het rapport van de laatste commissie kwam gereed en werd in enkele vergaderingen besproken.

#### 6. *Commissie Armenwet*

Voorzitter: mr. M. J. A. Moltzer; secretaris: D. S. Gorter.

Deze commissie zal binnenkort een rapport uitbrengen over het ontwerp-armenwet.

#### 7. *Commissie Verzuiling in het maatschappelijk werk*

Voorzitster: mevrouw D. Heroma-Meilink; rapporteur: P. S. Bakker.

Deze commissie besprak een door de rapporteur opgesteld concept-rapport.

#### 8. *Commissie Alimentatieplicht en verhaal*

Voorzitter: prof. mr. G. E. Langemeijer; secretaris: drs. J. J. Voogd.

Deze commissie beëindigde haar werkzaamheden door publikatie van het rapport 'Alimentatieplicht en verhaal van steun'.

#### 9. *Commissie Rechtsbijstand aan on- en minvermogenen*

Voorzitter: mr. C. S. de Jong; secretaris: mr. W. Glastra.

De commissie stelde een uitvoerige nota voor de Tweede Kamerfractie op over rechtsbijstand aan on- en minvermogenen en beëindigde daarmee haar werkzaamheden.

#### 10. *Commissie Burgerlijk Wetboek*

Voorzitter: prof. mr. J. C. van Oven; secretaresse: mejuffrouw A. P. Schilthuis.

De commissie zond in het voorjaar van 1957 een uitvoerig advies aan de Tweede Kamerfractie over boek I van het regeringsontwerp voor het nieuwe B.W. Tevens zond zij een nota aan de Tweede Kamerfractie inzake de regeling van het echtscheidingsrecht in het nieuwe B.W.

#### 11. *Commissie Herziening Rechtsvorm Ondernemingen*

Voorzitter: prof. mr. J. Valkhoff; secretaris: mr. M. v. d. Stoel.

De commissie kwam in de verslagperiode verschillende malen bijeen. Tijdens de opstelling van dit verslag werd een uitvoerig rapport gepubliceerd.

#### 12. *Commissie Kernenergie*

Voorzitter: ir. H. Vos; secretaresse: dra. F. v. d. Burg.

Na besprekingen in deze commissie stelde ir. S. A. Posthumus een rapport op, getiteld 'De uitdaging van het atoom', waarin de ontwikkeling op het gebied der atoomsplijting en de vreedzame toepassing daarvan in Nederland werd behandeld. Het rapport verscheen in oktober 1958.

#### 13. *Commissie Financiering Studie Hoger Onderwijs*

Voorzitter: prof. P. de Wolff; secretaris: F. J. A. van Maanen.

Het rapport van de commissie betreffende de te volgen methode ter verkrijging van gelijkheid van ontwikkelingskansen bij het hoger onderwijs, passeerde het curatorium en werd gepubliceerd onder de titel 'Gelijke kansen'.

#### 14. *Commissie Nieuw-Guinea*

Voorzitter: dr. P. J. A. Idenburg; secretaris: mr. M. v. d. Stoel.

In juli 1958 werd een rapport van de commissie gepubliceerd, getiteld 'Het vraagstuk Nieuw-Guinea', waarin een uitvoerige analyse werd gegeven van de verschillende mogelijkheden ten aanzien van de toekomstige status van Nieuw-Guinea. De commissie beëindigde haar werkzaamheden.



### 15. *Commissie Organisatie Overheidsbedrijven*

De voorzitter van deze commissie, H. J. Hofstra, legde in oktober 1956 zijn functie neer in verband met zijn benoeming tot minister. Dr. L. Neher nam het voorzitterschap op zich. Secretaris: mr. M. v. d. Stoel.

Gedurende de verslagperiode werd voortgewerkt aan de opstelling van een rapport, waarin na een schets van de bestaande vormen van overheidsbedrijf in Nederland en de rechtsvorm van de overheidsbedrijven in de ons omringende landen, de mogelijkheid wordt nagegaan om te geraken tot een speciale rechtsvorm voor de overheidsbedrijven.

### 16. *Commissie Gemeinwirtschaft*

Voorzitter: drs. G. M. Nederhorst; secretaris: drs. H. J. Eijsink.

De commissie bestudeerde aan de hand van nota's door leden en gasten uitgebracht, de problemen rondom al dan niet verkapte subsidieverhoging. Dr. F. Hartog nam op zich een studie hierover te schrijven.

### 17. *Commissie Doelmatige Bevolkings spreiding*

Voorzitter: prof. dr. J. P. Kruijt; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

De commissie kwam in de verslagperiode regelmatig bijeen. Het rapport is inmiddels door het curatorium behandeld.

### 18. *Commissie Bestuursvorm Grote Gemeenten*

Voorzitter: prof. mr. dr. G. van den Bergh; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

Deze commissie bestudeerde in het bijzonder het vraagstuk van de verbetering van de gemeentelijke bestuursorganisatie, met name voor wat betreft de grote gemeenten. In de verslagperiode werd een concept-rapport opgesteld; in 1959 zal een rapport worden gepubliceerd.

### 19. *IJmond-commissie*

Voorzitter: J. Harmsen; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

De commissie bracht in 1956 een rapport uit 'Leven en werken in de IJmond'.

De commissie wordt voorlopig aangehouden voor het plegen van incidenteel overleg inzake vraagstukken, betrekking hebbende op de bestuurlijke organisatie van de IJmond.

### 20. *Delta-commissie*

Voorzitter: mr. N. Bolkestein; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

De commissie publiceerde het rapport 'De toekomst van het Deltagebied.' Ook deze commissie blijft bestaan voor incidenteel overleg.

### 21. *Commissie Sociale Wijkopbouw*

Voorzitter: dr. ir. F. Bakker Schut; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

Een concept-eindrapport werd in de commissie aan de orde gesteld. Binnenkort zal een rapport worden uitgebracht.

### 22. *Commissie Subsidiëring Kerkbouw en Bezinningscentra*

Voorzitter: mr. G. E. van Walsum; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

In verband met de publikatie van het rapport van de staatscommissie-Sassen en de discussies naar aanleiding daarvan, en als gevolg van het feit dat op het laatst-

gehouden partijcongres een voorstel is aangenomen, waarbij de W.B.S. werd uitgenodigd een rapport over de subsidiëring van kerkenbouw uit te brengen, werd een commissie in het leven geroepen, die begin 1959 een rapport heeft uitgebracht.

### 23. *Commissie Verhouding Functionele en Territoriale Lichamen*

Voorzitter: prof. dr. I. Samkalden; secretaris: mr. M. v. d. Stoel.

Nader moet worden gezien in hoeverre publikatie van het destijds opgestelde beknopte rapport, op grond van intussen beschikbaar gekomen ervaringen, met betrekking tot de verhouding van gemeenten en schappen, doeltreffend kan worden geacht.

### 24. *Commissie Noorden des lands*

Voorzitter: J. C. Wilmans; secretaris: drs. H. J. Eijsink.

In verband met de bijzondere positie van de noordelijke provincies is bij de afsluiting van dit verslag een commissie ingesteld ter bestudering van de problematiek dezer gebieden.

### 25. *Commissie Sociale Planning Ontwikkelingsgebieden*

Voorzitter: mr. Th. J. A. M. van Lier; secretaresse: mej. L. Hijmans.

De commissie kwam met haar rapport gereed. De behandeling in het curatorium leidde tot nieuwe besprekingen welke thans nader uitgewerkt worden.

### 26. *Commissie Gemeentefinanciën*

Deze commissie bracht een advies uit aan de sectie Gemeente en Provincie over het rapport-Oud inzake de financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten.

### 27. *Commissie Middengroepen*

Voorzitter: J. de Kadt; secretaris: drs. H. J. Eijsink.

De commissie kwam in de verslagperiode niet bijeen, aangezien het vertrek van drs. De Vrijer nieuwe voorzieningen noodzakelijk maakte. De voorbereidingen tot hervatting der werkzaamheden zijn getroffen.

### 28. *Commissie Filmwezen*

De commissie beëindigde haar werkzaamheden met publikatie van het rapport 'Actieve Filmpolitiek'.

### 29. *Coöperatiecommissie*

Voorzitter: dr. ir. A. Vondeling; secretaris: drs. H. Peschar.

De economische redacteur van Het Vrije Volk, W. Polak, werd bereid gevonden het indertijd verzamelde materiaal tot een rapport te verwerken.

### 30. *Commissie Landbouwonderwijs*

Voorzitter: C. Egas; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

De commissie heeft in de verslagperiode goede voortgang gemaakt. De publikatie van het wetsontwerp op het voortgezet onderwijs vraagt echter nadere bewerking van het oorspronkelijke concept-rapport der commissie.

### 31. *Commissie Prijspolitiek in de landbouw*

Voorzitter: J. Lageveen; secretaresse: mej. dra. F. v. d. Burg.

De commissie heeft regelmatig vergaderd en verwacht mag worden dat binnenkort een rapport zal worden gepubliceerd.

### 32. *Commissie Landarbeidersvraagstukken*

Voorzitter: C. Egas; secretaris: drs. G. W. B. Borrie.

De commissie heeft haar werk voltooid en een rapport uitgebracht, getiteld 'De landarbeider in de nieuwe tijd'.

### 33. *Commissie Verkeersintegratie*

Voorzitter: dr. J. G. Ramaker; secretaris: drs. P. Bosch.

In oktober werd besloten tot oprichting van deze commissie, welke tot taak heeft te rapporteren over de vraag, welke beginselen ten grondslag zouden moeten liggen aan de Europese verkeerspolitiek binnen het kader van de Europese integratiepolitiek in het algemeen.

### 34. *Commissie Openbaar Vervoer*

Voorzitter: J. Bommer; secretaris: K. Polak.

De commissie bestudeerde de vraag, op welke wijze een dreigende congestie van het wegennet zou kunnen worden voorkomen door stimulering van het openbaar vervoer. Zij beëindigde haar werkzaamheden met een conferentie op 26 april 1958 te Amsterdam. Preadviezen werden uitgebracht door dr. J. G. Ramaker, ir. W. Ybema, drs. C. G. van Leeuwen, prof. H. W. Ouweleen en ir. S. A. Posthumus. Zij verschenen gebundeld onder de titel 'Weggebruiker en openbaar vervoer'.

## V. OVERIGE ACTIVITEITEN

### *Grotere publikaties*

In deze serie verscheen in het verslagjaar 'Confrontatie', het door de staf bewerkte verslag van de Jubileumconferentie 1956.

### *Klein Bestek*

In de verslagperiode verschenen in totaal 24 excerpten van belangrijke uitgaven.

Het aantal abonnees bedroeg ca. 600, terwijl de abonnementsprijs gehandhaafd werd op f 2,- per jaar.

### *Bibliotheek*

Het aantal uitleningen bedroeg ca. 2500 boeken (vorige verslagperiode ca. 1800). Het aantal aanwinsten 1464 (vorige periode 2400).

Voorts werd een groot aantal tijdschriften en krantenknipsels en ander documentatiemateriaal uitgeleend. Door het personeel van de bibliotheek werd, evenals in vorige verslagperiodes, een groot aantal andere bezigheden verricht, zoals het bijhouden van kaartsystemen, bevattend de namen van raads- en statenleden en partijgenoten-deskundigen op velerlei terrein. Vele malen werden inlichtingen verstrekt over de meest uiteenlopende onderwerpen.

Het bestaande boekenbezit werd gesaneerd. Een groot aantal dubbele exemplaren, in het bijzonder betrekking hebbend op de S.D.A.P. werd overgedragen aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis. Naast de vele schenkingen, die in dank werden aanvaard, was de Stichting bijzonder erkentelijk voor de genereuze schenkingen uit de nagelaten bibliotheek van de overleden partijgenoten Albarda en Vorrink.

## *Mededelingenblad*

Het mededelingenblad voor donateurs van de W.B.S. verscheen in de verslagperiode zes maal.

### *Stichting Scholendienst*

De Stichting wordt gevormd door het Instituut voor Arbeidersontwikkeling, het Nederlands Verbond van Vakverenigingen en de dr. Wiardi Beckman Stichting. Voor de W.B.S. hadden aan het eind van de verslagperiode W. Mensink en drs. G. W. B. Borrie zitting in het bestuur.

In verband met de reeds in vorige jaren geconstateerde daling van het leerlingenaantal werd het programma van de Stichting Scholendienst gereorganiseerd en een nieuwe leergang 'Mens en Maatschappij' geïntroduceerd. Het feit dat ook deze nieuwe leergang weinig belangstelling genoot heeft ertoe geleid, dat de Stichting na rijp beraad aan de betreffende organisaties een voorstel tot ontbinding heeft ingediend.

## KOOS VORRINK INSTITUUT

Op het congres van de Partij van de Arbeid, dat in 1955 te Leiden werd gehouden, werd besloten tot oprichting binnen het kader van de Partij van een instituut ter bestudering van internationale vraagstukken, dat de naam zou dragen van de af-tredende partijvoorzitter die steeds zo grote belangstelling had gehad voor de internationale politiek: Koos Vorrink.

Het Koos Vorrink Instituut heeft de volgende taken:

1. Het opstellen van studies en rapporten over internationale vraagstukken;
2. het stimuleren van de gedachtenwisseling binnen de Partij over internationale problemen door middel van het beleggen van studieconferenties e.d.;
3. het verstrekken van documentatie en voorlichting aan geïnteresseerde partijgenoten over internationale vraagstukken.

Het bestuur van het Koos Vorrink Instituut bestond tijdens de verslagperiode uit de volgende personen: E. A. Vermeer (voorzitter), A. Mozer (vice-voorzitter), J. de Kadt, mr. J. J. v. d. Lee, dr. C. L. Patijn, G. J. N. M. Ruygers, dr. B. W. Schaper. Per 11 februari 1957 werd als secretaris van het Koos Vorrink Instituut, tevens belast met de dagelijkse leiding van het Instituut, aangewezen mr. M. van der Stoel. Per 1 januari 1958 werd voorts mej. dra. F. van den Burg tot medewerkster van het Instituut benoemd.

In de verslagperiode had het werkprogramma van het Koos Vorrink Instituut een beperkte omvang. Dit was voornamelijk een gevolg van het feit dat de beide medewerkers nog een aantal taken in het kader van de dr. Wiardi Beckman Stichting hadden te voltooien. Naar verwachting zal het echter mogelijk blijken in de komende verslagperiode de activiteiten van het Instituut geleidelijk uit te breiden.

### *Commissie-arbeid*

Tijdens de verslagperiode was een tweetal commissies in het kader van het Koos Vorrink Instituut werkzaam, en wel:

1. De commissie inzake de ontwikkeling van de sowjet-economie, welke in maart 1957 haar werkzaamheden afsloot met een rapport van gelijke naam, waarin het

groeitempo van de sowjet-economie nader werd geanalyseerd. Voorzitter van de commissie was E. A. Vermeer, rapporteur mr. A. C. A. Dake.

2. De commissie verkeersintegratie (voorzitter ir. S. A. Posthumus, secretaris drs. P. Bosch), welke zich bezig houdt met het ingewikkelde vraagstuk van de integratie van het verkeer binnen het kader van de Europese Economische Gemeenschap. Tijdens de verslagperiode werd aan de hand van een aantal uitvoerige nota's gewerkt aan de opstelling van een rapport over deze materie.

### *Conferenties*

Tijdens de verslagperiode vond een drietal conferenties van het Koos Vorrink Instituut plaats en wel de volgende:

1. Een bijeenkomst op 9 maart 1957 te Den Haag, waar de voormalige minister-president van Israël, Moshe Sharett, het woord voerde over de ontwikkeling in het Midden-Oosten;

2. Een bijeenkomst met leden van de Buitenlandse Persvereniging op 21 februari 1958 te Amsterdam, tijdens welke een forum, bestaande uit de partijgenoten mr. J. A. W. Burger, mr. M. v. d. Goes van Naters, A. Mozer, drs. G. M. Nederhorst, G. J. N. M. Ruygers en E. A. Vermeer vragen beantwoordde over de visie van de P.v.d.A. inzake een aantal internationale organisaties in mondiaal, Atlantisch en Europees verband, waarvan Nederland deel uitmaakt.

3. Een bijeenkomst te Den Haag op 31 mei 1958 over de politieke instellingen van de Europese Economische Gemeenschap, tijdens welke als inleiders optraden de pgn. dr. S. L. Mansholt en mr. M. v. d. Goes van Naters.

### *Documentaties*

Tijdens de verslagperiode werden door het Koos Vorrink Instituut de volgende documentaties samengesteld:

1. Een documentatie over de nieuwe staatkundige ontwikkelingen in Frans-Afrika (de zg. loi-cadre);

2. Een documentatie over de proef-explosies met kernwapens en de daaraan verbonden gevaren voor de volksgezondheid;

3. Een documentatie over karakter en doelstellingen van het Nasser-regiem;

4. Een documentatie over het vraagstuk Algerië.

## NIEUWE KOERS

### JONGERENORGANISATIE VAN DE PARTIJ VAN DE ARBEID

#### *Hoofdbestuur*

Op het congres dat op 25, 26 en 27 januari 1957 in Hilversum gehouden werd, werd het volgende hoofdbestuur samengesteld:

Henk Voorwinde, algemeen voorzitter; Cees Boerman, vice-voorzitter; Jan Moes, alg. secretaris-penningmeester; Piet Reckman, hoofdredacteur; Dick Dolman, scholingssecretaris; Arie de Ruijter, internationaal secretaris; Dick v. d. Berg, Gradus Lanser, Joop Venema, Herman Zachte, Fien Bronkhorst, Eesje Gerdingh, Tonnis Kuipers, Otto van Zetten.

Op een buitengewoon congres dat op 11 en 12 mei 1957 in Utrecht werd

belegd werd Jan Moes vervangen door Henk v. d. Berg als algemeen secretaris-penningmeester.

In Zwolle werd op 25 en 26 januari 1958 gecongresseerd. Het hoofdbestuur werd nu als volgt samengesteld:

Henk Voorwinde, alg. voorzitter; Dick v. d. Berg, vice-voorzitter; Henk v. d. Berg, algemeen secretaris-penningmeester; Dick Dolman, hoofdredacteur; Hans Kliphuis, scholingssecretaresse; Jaap van den Bergh, internationaal secretaris; Max Albrecht, Cees Boerman, Gradus Lanser, Joop Venema, Reinier Krooshof, Eesje Gerdingh, Jan de Jong, Ria Baldwin, Ben Wondergem.

Dit hoofdbestuur trad in zijn geheel af op een buitengewoon congres dat op 27 en 28 september 1958 in Amsterdam plaatsvond. Er werd toen een tijdelijk bestuur samengesteld uit: Jaap de Haan, voorzitter; Piet Knollema, secretaris; Koos Kormelink, hoofdredacteur; Henk v. d. Berg, Joop Borgman en Ronald Harms, adviseurs.

### *Organisatie*

In de afgelopen verslagperiode waren, door het zgn. 'open lidmaatschap' dat Nieuwe Koers kent, ongeveer 800 niet-partijgenoten lid. Het maandblad De Nieuwe Koers telde op 1 oktober 1956 2998 abonnees en op 30 september 1958 2350.

Het aantal afdelingen bedroeg aan het begin van de verslagperiode 95 en aan het eind 66.

### *Landdag*

Het jaarlijks terugkerende evenement van de Landdag moest in 1957 helaas vervallen. Het kleine aantal deelnemers noodzaakte tot deze maatregel. Mede gezien de financiële situatie van de organisatie kon dit jaar het zeker dreigende deficit niet worden genomen.

In 1958 vond de Landdag op 15 mei plaats op de terreinen van de Stichting voor Zon en Vrijheid te Vierhouten. Er waren ongeveer 400 deelnemers, waarvan een redelijk aantal niet-leden. Het programma werd door 'de deelnemers met enthousiasme ontvangen. Het Amsterdamse Studenten Cabaret, Thom Kelling en het kwartet Ger van Leeuwen oogstten veel succes. De beide sprekers, de pgn. Vermeer en Vondeling hadden een aandachtig gehoor.

### *Kampwerk*

Helaas kon in 1957 geen Nieuwe-Koerskamp georganiseerd worden. Oorzaak hiervoor was, dat er bij de leden weinig of geen belangstelling bestond voor het kampwerk. Dat sommige leden wel behoefte hebben aan een scholingskamp bleek uit het feit, dat 6 Nieuwe-Koersers deelnamen aan een Fakkeldragerskamp in Vierhouten. Aan het Oostenrijks-Italiaanse kamp in Italië werd door 14 Nieuwe-Koersers deelgenomen.

De fietstrektocht naar Brussel door Nieuwe Koers voor 1958 gepland, kon door gebrek aan deelnemers niet doorgaan. Ook nu bleek weer dat voor eigen kampen de belangstelling zeer gering is.

Aan het kamp van de Oostenrijkse en Italiaanse zusterorganisaties namen 18 Nieuwe-Koersers deel. De afdeling Wageningen ging met 9 van haar leden naar Oostenrijk.

Aan de scholingskampen van de Partij namen ook dit jaar weer een verheugend — ondanks dat, toch klein — aantal leden deel.

## *Vertegenwoordigingen*

Nieuwe Koers was in de afgelopen verslagperiode o.a. vertegenwoordigd op congressen van PvdA, Vrouwenbond, KWG, PCWG, AJC, Politeia, MSEUE en IUSY en op conferenties van de Europese Jeugd-Campagne, van het democratisch-socialistische studentendispuut Mega, van de NAVO voor politieke jongerenleiders, van de Jonge Socialistische Garde.

Cees Boerman trad gedurende deze verslagperiode op als vertegenwoordiger in het partijbestuur.

In de eerste helft van deze periode zaten voor Nieuwe Koers in de partijraad Jan Moes en Arie de Ruijter; plaatsvervangers waren Piet Reckman en Henk Voorwinde; in de tweede helft van deze verslagperiode waren dit respectievelijk Henk v. d. Berg en Henk Voorwinde, plaatsvervangers Dick v. d. Berg en Dick Dolman.

Het contact met de verschillende partijorganen was goed. Er bestond een regelmatig contact.

## *Politieke Jongeren Contact Raad*

De vertegenwoordigers in dit overkoepelend orgaan van alle politieke jongerenorganisaties waren in eerste instantie Jan Moes en Henk Voorwinde. Jan Moes trad op als secretaris. Later werd Nieuwe Koers vertegenwoordigd door Henk v. d. Berg (evenals Jan Moes tevens secretaris) en Henk Voorwinde.

De activiteiten van de PJCR werden beperkt door het wegvallen van de subsidie van de Europese Jeugd-Campagne en door het uittreden van de Jongerenorganisatie voor Vrijheid en Democratie.

In november 1956 werd een protestdemonstratie georganiseerd tegen het Russische optreden in Hongarije.

## *Maandblad*

De redactie van De Nieuwe Koers bestond tot aan 28 september 1958 uit: Dick Dolman, hoofdredacteur; Eesje Gerdingh, Johannes Brink, Bob Leibbrandt en Peter de Ruijter.

## *Kaderscholing*

In 1956-1957 werden er twee scholingsconferenties georganiseerd. De eerste werd op 20 en 21 oktober 1956 te Bentveld belegd over het onderwerp 'Jongeren en politiek'. De tweede conferentie had plaats op 11 en 12 mei in Utrecht over het onderwerp 'Problemen der democratie'.

In 1957-1958 werden er wederom twee scholingsbijeenkomsten georganiseerd. De eerste bijeenkomst vond op 23 en 24 november 1957 plaats in Rotterdam en droeg als titel 'Grenzen van samenwerking en scheiding op sociaal en politiek terrein'. De tweede vond in Arnhem plaats op 19 en 20 april 1958. Hier werd o.a. gesproken over de raads- en Statenverkiezingen en over de jeugdspaarwet.

Het in 1956 opgezette kenniskistenproject werd uitgebreid met series over: Volkshuisvesting, Landbouw, Verenigde Naties, Atoomenergie, Staatkundige vormgeving, Europese Eenwording. Aan de serie buitenland werden toegevoegd kisten over Duitsland en Frankrijk.

Door de afdelingen werd een behoorlijk aantal kisten afgenomen.

Ten behoeve van de scholing werd in 1956 het werkboek 'Zo doen we dat' en in 1957 'Dit is het' uitgegeven.

### *Militair Contact*

De NK-leden in militaire dienst kregen ook nu regelmatig De Nieuwe Koers en Paraat toegezonden. Dit is alleen voor militairen waarvan het militaire adres op het secretariaat bekend is. Ook aan ongeveer 450 niet-leden in militaire dienst werd de krant gezonden.

Ten einde de militairen in die plaatsen, waar een Nieuwe Koers-afdeling is, meer actief aan het Nieuwe Koers-werk te laten deelnemen werden pogingen ondernomen de programma's in kazernes te laten ophangen. Een aantal afdelingen vroegen het algemeen secretariaat om advies ten einde dit te bereiken. In de meeste gevallen werd een gunstige oplossing gevonden.

### *Nieuwe Koers Filmdienst*

Doordat van de Partij regelmatig de beschikking kon worden verkregen over een filmprojector, kon de algemeen secretaris in meerdere afdelingen filmprogramma's met een kleine inleiding verzorgen. Ook konden via het algemeen secretariaat veel afdelingen geholpen worden aan films voor hun programma's.

### *Politieke activiteiten*

Door de discussies in eigen kring betreffende de toekomstige status van Nieuwe Koers zijn de politieke activiteiten een beetje op de achtergrond geraakt.

Tijdens de Jongerenraad van 3 en 4 november 1956 werd gesproken over Nieuw-Guinea, de woningbouw en de militaire dienstplicht. Er werd een brief aan de ministerraad gestuurd betreffende Hongarije en een brief aan de regering van Israël betreffende de situatie in het Midden-Oosten.

Op het huishoudelijk congres van 25, 26 en 27 januari 1957, dat in Hilversum gehouden werd, werden de volgende resolutie aangenomen: 1. Over Nieuw-Guinea. 2. Over de woningbouw. De zaterdagmiddagzitting van dit congres had een demonstratief karakter en behandelde de woningbouw.

Tijdens het huishoudelijk congres van 25 en 26 januari 1958 in Zwolle werd een resolutie inzake het stopzetten van proeven met kernwapens aangenomen, een resolutie betreffende de bestedingsbeperking, en een resolutie betreffende de democratisering van het leger.

In maart 1956 werd een NK-bulletin betreffende de bestedingsbeperking verzonden.

Tijdens de verkiezingscampagnes 1958 van de Partij is een aantal dagelijks bestuurders bijzonder actief geweest. Henk Voorwinde en Dick Dolman schreven de teksten van de jongerenbrieven. Naar aanleiding van de Jeugdspaarwet schreef Dick Dolman een artikel in De Nieuwe Koers, dat nogal wat stof deed opwaaien.

### *Internationaal werk*

Het contact tussen de IUSY en Nieuwe Koers is er in de afgelopen periode niet steviger opgeworden. Een van de redenen was het feit dat het NK-bestuurslid in het IUSY-bestuur tijdens het laatstgehouden congres in Rome als bestuurslid aftrad.

Tijdens bovengenoemd congres is duidelijk gebleken dat de IUSY zich voor drie grote problemen gesteld ziet. 1. Wat is de taak van de IUSY en wat is de wezenlijke inhoud van het lidmaatschap voor de ledenorganisaties? 2. Hoe kan de IUSY een doelbewuste en concrete politiek volgen, nu door de toetreding van nieuwe niet-Europese organisaties interne tegenstellingen en meningsverschillen



onvermijdelijk toenemen? 3. Hoe kan de IUSY het beste functioneren nu de geografische spreiding nog steeds toeneemt, terwijl de inkomsten eerder dalen dan stijgen?

Op deze voor de toekomst van de IUSY beslissende vragen heeft het congres in Rome geen antwoord gegeven. Ten dele kan echter een uitweg worden geboden door een door Nieuwe Koers ingediende en eenstemmig aangenomen resolutie, die de weg wijst naar een decentralisatie van werkzaamheden en meningsvorming. Het zal echter van de activiteit van de organisatie zelf afhangen of deze regionale samenwerking inderdaad ook tot stand komt.

In de contacten met de jongerensectie van de Socialistische Beweging voor de Verenigde Staten van Europa kwam geen wijziging. Nieuwe Koers organiseerde voor deze organisatie op 20–22 september 1957 een conferentie te Gronsveld, waaraan 26 Nederlanders, 12 Duitsers en 1 Belg deelnamen.

Van 20–22 december 1957 organiseerde NK in Rotterdam bovendien het congres der MS-jongeren. Jaap v. d. Bergh werd als lid van het bestuur gekozen, terwijl in onderling overleg de Nederlandse zetel in de Europese Commissie aan Politeia werd toegewezen.

## SLOTWOORD

Wij sluiten ons verslag over een tweejarige periode af. Wie ons werk overziet komt tot de conclusie, dat veel werd gedaan; onze dank gaat uit naar allen die dit vele te zamen verrichtten. Naar de bestuurders van gewesten en afdelingen, naar de werkers die leden wonnen, publikaties verspreidden en contributies inden, Deze jaren waren moeilijke jaren. Wat er echter na de neergang volgde, bewijst dat onze Partij gezond is. Zij wist een terugslag te overwinnen, die op haar tegenstanders indruk maakte.

In de komende jaren wacht ons veel werk. Ons ledental moet omhoog; ons kader uitgebreid en versterkt. Er is veel te doen. Wij gaan met een sterke Partij van de Arbeid naar nieuwe overwinningen. Nu reeds besluiten wij onze kans in 1962 te grijpen.

E. MEESTER, *secretaris-penningmeester.*

# FINANCIËLE VERSLAGEN



# FINANCIËEL VERSLAG

over de periode van

1 oktober 1956 - 30 september 1957

## ACCOUNTANTSVERKLARING

Aan de Partijraad van de Partij van de Arbeid, Tesselschadestraat 31, A'dam-W.

Rapport No. 1802/581.

Amsterdam-Zd, 26 april 1958.

Mijne Heren,

Hierbij hebben wij de eer u over te leggen de jaarrekeningen over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 van de Partij van de Arbeid en haar instellingen.

Deze stukken zijn als volgt in de bijlagen opgenomen:

Bijlage 1: Balans per 30 september 1957 van de Partij van Arbeid;

Bijlage 2: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 3: Vergelijking van de begroting 1956/1957 met de Staat van baten en lasten over 1956/1957 van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 4: Balans per 30 september 1957 van de dr. Wiardi Beckman Stichting;

Bijlage 5: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 van de dr. Wiardi Beckman Stichting;

Bijlage 6: Balans per 30 september 1957 en de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 van de Vrouwenbond van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 7: Balans per 30 september 1957 en de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 van 'Nieuwe Koers', Jongerenorganisatie van de Partij van de Arbeid.

Onze controle geeft ons aanleiding tot de volgende opmerkingen:

1. Onder de 'Interne rekening-courantverhoudingen' komt onder andere op de balans van de Partij van de Arbeid per 30 september 1957 voor een bedrag groot f 140.316,78, zijnde de vordering op de N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen. Van deze N.V. is de Partij van de Arbeid enig aandeelhouder.

Genoemde vordering is ontstaan wegens betalingen door de Partij van de Arbeid voor rekening van deze N.V.; b.v. voor diverse herstelwerkzaamheden, kosten van rechtsherstel in de eigendom van het gebouw Tesselschadestraat 31 te Amsterdam, enz.

Naast het bedrag van deze vordering mag gesteld worden de waarde van de aandelen in de N.V. — eigenaresse van het gebouw — welke waarde momenteel hoger is te achten dan het bedrag der vordering. Hieruit volgt, dat deze vordering niet onbegrensd kan worden opgevoerd.

2. Aan de reserve voor bijzondere verplichtingen is ten laste van de kapitaalrekening een bedrag van f 17.271,87 toegevoegd. Per 30 september 1957 komt deze reserve in de balans van de Partij van de Arbeid voor met een bedrag van f 110.891,80. Dit bedrag is de uitkomst van een actuariële berekening en heeft slechts betrekking op de pensioenverplichtingen van reeds ingegane pensioenen,

waarbij inbegrepen de verplichtingen overgenomen van de SDAP-in liquidatie.

3. De jaarrekeningen, opgenomen in de bijlagen 1, 2, 4, 5, 6 en 7 kunnen wij op grond van ons onderzoek voor akkoord verklaren. Wij hebben deze stukken van een dienovereenkomstige verklaring voorzien.

Wij adviseren u om de algemeen secretaris-penningmeester voor het geldelijk beheer in de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 te dechargeren.

Hoogachtend,

w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens.

## VERKLARING CONTROLE-COMMISSIE

Amsterdam, 17 december 1958

Aan het congres van de Partij van de Arbeid.

Waarde partijgenoten,

Naar aanleiding van onze ingestelde controle over het boekjaar 1956-1957 delen wij u mede, dat wij, ingevolge artikel 66, laatste lid, van het huishoudelijk reglement, de zuiver technische controle aan de verantwoordelijkheid van de accountant overlaten.

Wij stellen u voor, op grond van het accountantsrapport en de daarop verkregen toelichtingen, de partijpenningmeester voor het gevoerde beleid decharge te verlenen.

Met partijgroeten,

J. C. v. d. VEER

D. VELTHEER

O. WOUDEMBERG

BALANS PARTIJ VAN DE ARBEID

*Dadelijk beschikbare middelen:*

1. Kas . . . . .	f	1.669,94	
2. Girorekeningen . . . . .	„	26.113,87	
3. De Twentsche Bank N.V. . . . .	„	13.412,05	
4. Effecten . . . . .	„	36.468,90	
			f 77.664,76

*Vorderingen en vooruitbetaald:*

5. Afdelingen . . . . .	f	132.372,01	
6. Debiteuren . . . . .	„	471,85	
7. Verrekeningen . . . . .	„	31.762,17	
8. Stichting 'Pensioenfonds Partij van de Arbeid' . . . . .	„	941,03	
9. Bureaukosten . . . . .	„	7.821,01	
10. Brochures . . . . .	„	9.382,22	
11. Vordering i/z liquidatie VDB . . . . .	pro	memorie	
12. Diversen . . . . .	„	1.017,69	
			„ 183.767,98

*Interne rekening-courantverhoudingen:*

13. 'Dr. W. B. Stichting':			
nadelig saldo 1-10-'56—30-9-'57 . . . . .	f	72.221,33	
Af: rekening-courantsaldo . . . . .	„	25.044,70	
			f 47.176,63
14. 'Nieuwe Koers':			
rekening-courantsaldo . . . . .	f	33.913,23	
Af: subsidie 1-10-'56—30-9-'57 . . . . .	„	29.433,69	
			„ 4.479,54
15. 'Vrouwenbond':			
nadelig saldo 1-10-'56—30-9-'57 . . . . .	f	51.287,71	
Af: rekening-courantsaldo . . . . .	„	43.955,33	
			„ 7.332,38
16. N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen . . . . .	„	140.316,78	
			„ 90.287,31

*Vastgelegde middelen:*

17. Meubilair en kantoormachines . . . . .	f	84.317,89	
Af: afschrijving . . . . .	„	59.983,44	
			f 24.334,45
18. Auto's . . . . .	f	40.930,—	
Af: afschrijving . . . . .	„	24.685,—	
			„ 16.245,—
			„ 40.579,45

*Deelnemingen:*

19. Aandelen N.V. 'De Arbeiderspers' . . . . .	f	500.000,—	
20. Aandelen N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen . . . . .	„	1.000,—	
			„ 501.000,—
			f 893.299,50

PER 30 SEPTEMBER 1957

*Schulden en vooruitontvangen:*

21. Crediteuren . . . . .	f 21.337,84	
22. Gewesten . . . . .	„ 10.732,22	
23. SDAP in liquidatie . . . . .	„ 1.047,74	f 33.117,80
		<hr/>
24. Reserveafdelingen . . . . .	f 21.142,—	
25. Reserve voor bijzondere verplichtingen	f 100.000,—	
Af: uitgekeerd pensioen . . . . .	„ 6.380,07	
	<hr/>	
	f 93.619,93	
Bij: toevoeging ten laste van de kapitaalrekening . . . . .	„ 17.271,87	
	<hr/>	„ 110.891,80
26. Reserve voor speciale acties . . . . .	f 49.000,—	
Bij: toevoeging ten laste van de Staat van baten en lasten over de periode 1 okt. '56 tot 30 sept. '57	„ 16.000,—	
	<hr/>	„ 65.000,—
		„ 197.033,80
27. Lening o/g . . . . .	„ 34.000,—	
28. Schulden uit borgstelling . . . . .		pro memorie
29. <i>Kapitaal:</i>		
Stand per 1 oktober 1956 . . . . .	f 649.743,15	
Bij: Ontvangen gedeelte van legaat Van Regteren Altena . . . . .	f 3.107,28	
Voordelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 okt. '56 tot 30 sept. '57	„ 408,58	
Aandelen N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen . . . . .	„ 1.000,—	
	<hr/>	„ 4.515,86
		<hr/>
	f 654.259,01	
Af: Uitkeringen op grond van verplichtingen van de SDAP in liquidatie overgenomen . . . . .	f 3.429,70	
Koersverlies op effecten . . . . .	„ 4.409,54	
Toevoeging aan de Reserve voor bijzondere verplichtingen . . . . .	„ 17.271,87	
	<hr/>	„ 25.111,11
Stand per 30 september 1957		„ 629.147,90

Gecontroleerd en akkoord bevonden  
 WEGERIF & LEGUYT  
 EN SWILLENS

f 893.299,50



STAAT VAN BATEN EN LASTEN PARTIJ VAN DE ARBEID

*Personeels- en bestuurskosten:*

30. Salarissen bestuur . . . . .	f	35.465,83	
31. Salarissen personeel . . . . .	„	86.572,03	
32. Sociale lasten . . . . .	„	19.557,58	
			f 141.595,44

*Organisatiekosten:*

33. Onkosten bestuur . . . . .	f	7.481,14	
34. Vergaderingen bestuur . . . . .	„	528,48	
35. Partijraadsvergaderingen . . . . .	„	1.468,65	
36. Diverse vergaderingen . . . . .	„	3.239,40	
37. Internationaal contact . . . . .	„	37.936,43	
38. Lidmaatschap Internationale . . . . .	„	2.928,45	
39. Abonnementen . . . . .	„	1.287,90	
40. Accountantskosten . . . . .	„	9.000,—	
41. Bureaustkosten . . . . .	„	2.988,93	
42. Porti, telefoon en telegrammen. . . . .	„	3.047,42	
43. Autokosten . . . . .	„	9.265,35	
44. Drukkosten zegels en contributiekaarten . . . . .	„	12.542,24	
45. Verzendkosten zegels . . . . .	„	1.158,37	
46. Kosten controle afdelingen . . . . .	„	13.251,92	
47. Bijdragen voor sanering afdelingen . . . . .	„	500,—	
48. Reserve afdelingen . . . . .	„	1.440,—	
49. Huur . . . . .	„	12.734,34	
50. Partijcongres . . . . .	f	34.363,09	
Af: reserve . . . . .	„	20.000,—	
			„ 14.363,09
			„ 135.162,11

*Propagandakosten:*

51. Salarissen en sociale lasten . . . . .	f	54.989,45	
Af: via Subsidies . . . . .	„	21.361,76	
			f 33.627,69
52. Onkosten propagandisten . . . . .	„	3.175,61	
53. Cabaretwerk . . . . .	„	7.559,16	
54. Diverse congressen en bijeenkomsten . . . . .	„	2.015,63	
55. Brochures en colportage . . . . .	„	5.883,08	
56. Bureaustkosten . . . . .	„	8.966,82	
57. Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	9.142,27	
58. Autokosten . . . . .	„	27.796,04	
59. Reserve speciale acties . . . . .	„	16.000,—	
60. Kosten ledenwerfactie . . . . .	„	11.509,05	
61. Diverse propagandakosten . . . . .	„	6.684,83	
			„ 132.360,18

Transporteren . . . . f 409.117,73

## OVER DE PERIODE 1 OKTOBER 1956 — 30 SEPTEMBER 1957

78. Contributies . . . . .	f	1.148.238,55	
79. Contributies verspreide leden . . . . .	„	530,48	
80. Nagekomen contributies vorige jaren . . . . .	„	12.481,16	
		<hr/>	
	f	1.161.250,19	
81. Af: Contributie-aandeel afdelingen f 459.294,31			
idem, vorige jaren . . . . . „ 1.173,39			
		<hr/>	
	„	460.467,70	
		<hr/>	
	f	700.782,49	
82. Interest . . . . .	„	23.377,95	

---

Transporteren . . . . f 724.160,44

	Transport . . . . .	f 409.117,73	
<i>Scholing en studie</i>			
62.	Kadercursussen en -kampen . . . . .	f 5.818,70	
63.	Dr. Wiardi Beckman Stichting . . . . .	„ 72.221,33	
64.	Sectie Gemeente en Provincie . . . . .	„ 6.393,39	
65.	Sectie Middenstand . . . . .	„ 11.250,12	
66.	Sectie Agrarische Vragen . . . . .	„ 12.183,38	
67.	Vrouwenbond . . . . .	„ 51.287,71	
68.	Subsidie Nieuwe Koers . . . . .	„ 29.433,69	
69.	Fakkeldragerswerk (incl. Paraat in een veranderende wereld) . . . . .	„ 48.653,66	
70.	Diverse commissies . . . . .	„ 2.175,01	
		<u>f 239.416,99</u>	
71.	Af: subsidie van De Centrale t.b.v. WBS en Scholingswerk . . . . .	„ 60.000,—	„ 179.416,99
<i>Diverse subsidies</i>			
72.	Gewestelijke en stedelijke federaties . . . . .	f 74.189,09	
73.	Werkgemeenschappen . . . . .	„ 40.590,48	
74.	Kamerfractie . . . . .	„ 8.833,37	
75.	Nederlandse Raad der Europese beweging . . . . .	„ 2.500,—	
		<u>„ 126.112,94</u>	
<i>Diversen</i>			
76.	Diverse kosten . . . . .	„ 9.104,20	
77.	Voordelig saldo . . . . .	„ 408,58	
		<u>f 724.160,44</u>	

Transport . . . . f 724.160,44

Gecontroleerd en akkoord bevonden  
WEGERIF & LEGUYT  
EN SWILLENS

---

f 724.160,44

PARTIJ VAN DE ARBEID  
VERGELIJKING VAN DE BEGROTING 1956—1957 MET

	<i>Begroting 1956—1957</i>	
<i>Baten:</i>		
Contributies . . . . .		f 660.600,—
Interest . . . . .		„ 20.000,—
Te dekken uit bijzondere middelen . .		„ 20.000,—
		<hr/> f 700.600,—
 <i>Lasten:</i>		
Personeels- en bestuurskosten . . . . .	f 140.540,—	
Organisatiekosten . . . . .	„ 140.022,50	
Propagandakosten . . . . .	„ 109.937,50	
Scholing en Studie . . . . .	„ 175.690,—	
Diverse subsidies . . . . .	„ 113.250,—	
Diversen . . . . .	„ 21.160,—	
	<hr/>	
		f 700.600,—
 <i>Voordelig saldo . . . . .</i>		<hr/> f —,—

<i>Baten en lasten over 1956—1957</i>		<i>Resultaat over 1956—1957 gunstiger   ongunstiger dan de begroting over 1956—1957</i>	
<p><i>f</i> 141.595,44                      „ 135.162,11                      „ 132.360,18                      „ 179.416,99                      „ 126.112,94                      „ 9.104,20</p> <hr/>	<p><i>f</i> 700.782,49                      „ 23.377,95                      „ —,—</p> <hr/> <p><i>f</i> 724.160,44</p>          <p>„ 723.751,86</p> <hr/> <p><i>f</i> 408,58</p>	<p><i>f</i> 40.182,49                      „ 3.377,95</p>          <p>„ 4.860,39</p>          <p>„ 12.055,80</p> <hr/> <p><i>f</i> 60.476,63                      resultaat                      gunstiger</p>	<p><i>f</i> 20.000,—</p>          <p>„ 1.055,44                      „ 22.422,68                      „ 3.726,99                      „ 12.862,94</p> <hr/> <p><i>f</i> 60.068,05</p>          <p>„ 408,58</p>

BALANS DR. WIARDI BECKMAN STICHTING

Postgiro . . . . .	f	1.006,19	
Deposito De Twentsche Bank N.V. . . . .	„	2.421,34	
Bibliotheek . . . . .	„	1,—	
Bureaubehoefden . . . . .	„	753,32	
<i>Partij van de Arbeid, rekening-courant:</i>			
Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 . . . . .	f	72.221,33	
Af: rekening-courantsaldo . . . . .	„	25.044,70	
			.. 47.176,63
			<u>f 51.358,48</u>

PER 30 SEPTEMBER 1957

Kapitaal . . . . .	f	2.000,—
Terug te ontvangen zegels 1956/57 . . . . .	„	6.000,—
Reserve voor nog af te rekenen zegels . . . . .	„	1.000,—
<i>Koos Vorrink Instituut:</i>		
Saldo 1 oktober 1956 . . . . .	f	53.077,04
Bij: ontvangen in 1956/57 . . . . .	„	510,16
		<hr/>
	f	53.587,20
Af: uitgaven in 1956/57 . . . . .	„	11.228,72
		<hr/>
Saldo 30 september 1957 . . . . .	„	42.358,48
Gecontroleerd en akkoord bevonden Wegerif & Leguyt en Swillens		<hr/>
	f	51.358,48



STAAT VAN BATEN EN LASTEN  
OVER DE PERIODE VAN 1

<i>Studie- en Werkgroepen</i>			
Reis- verblijf- en vergaderkosten . . . . .	f	5.168,78	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	27.031,44	
Aandeel porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	1.326,40	
Aandeel bureaunkosten . . . . .	„	2.758,29	
Diverse kosten . . . . .	„	1.192,19	
		f	37.477,10
<i>Scholing en Vorming</i>			
Salarissen en sociale lasten . . . . .	f	6.865,78	
Aandeel porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	397,92	
Aandeel bureaunkosten . . . . .	„	827,49	
Scholendienst . . . . .	„	1.984,25	
Diverse kosten . . . . .	„	357,65	
		f	10.433,09
Af: ontvangsten 'Klein Bestek' . . . . .	f	851,95	
Kosten 'Klein Bestek' . . . . .	„	527,62	
		„	324,33
			„ 10.108,76
<i>Bibliotheek en Documentatie</i>			
Bibliotheek . . . . .	f	1.242,18	
Abonnementen . . . . .	„	1.288,35	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	14.149,46	
Aandeel porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	1.728,81	
Aandeel bureaunkosten . . . . .	„	3.768,90	
Diverse kosten . . . . .	„	1.612,03	
		„	23.789,73
<i>Algemeen Onderzoek</i>			
Onkosten bureauleiding . . . . .	f	2.216,68	
Diverse vergaderingen . . . . .	„	2.306,65	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	13.267,37	
Aandeel porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	799,02	
Aandeel bureaunkosten . . . . .	„	1.654,97	
Diverse kosten . . . . .	„	715,31	
		f	20.960,—
Af: opbrengst voor bewezen diensten . . . . .	„	1.200,—	
		„	19.760,—
<i>Algemene Kosten</i>			
Subsidie . . . . .	f	1.750,—	
Accountantskosten . . . . .	„	600,—	
Kosten zegels, enz. . . . .	„	3.606,39	
Diverse kosten . . . . .	„	1.476,84	
		„	7.433,23
			f 98.568,82

OKTOBER 1956—30 SEPTEMBER 1957

Donaties . . . . .	f 12.918,55
Zegelverkopen . . . . .	„ 12.121,50
Brochures . . . . .	„ 1.197,60
Diverse ontvangsten . . . . .	„ 109,84
Nadelig saldo . . . . .	„ 72.221,33

Gecontroleerd en akkoord bevonden  
Wegerif & Leguyt en Swillens

---

f 98.568,82

BALANS VROUWENBOND VAN DE PARTIJ

De Twentsche Bank N.V. . . . . .	f	134,62
Postgiro . . . . .	„	605,78
Vrouwengroepen . . . . .	„	1.332,66
Bureaubehoefden . . . . .	„	421,77
Brochures . . . . .	„	970,26
Bibliotheek . . . . .	„	1,—
 <i>Partij van de Arbeid, rekening-courant:</i>		
Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 . . . . .	f	51.287,71
Af: rekening-courantsaldo . . . . .	„	43.955,33
		„ 7.332,38
		f 10.798,47

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER DE PERIODE VAN

Salarissen . . . . .	f	23.249,44
Sociale lasten . . . . .	„	3.242,73
Onkosten Hoofdbestuur . . . . .	„	1.162,22
Bestuursvergaderingen . . . . .	„	302,50
Congres . . . . .	f	6.381,20
Af: reserve . . . . .	„	1.500,—
		„ 4.881,20
Scholingswerk . . . . .	„	2.211,30
'Ons Werk' . . . . .	„	1.851,26
'Wij Vrouwen: uitgaven . . . . .	f	61.157,45
ontvangsten . . . . .	„	55.420,66
		„ 5.736,79
Bureaukosten . . . . .	„	3.625,69
Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	3.375,90
Bibliotheek . . . . .	„	49,40
Diverse vergaderingen . . . . .	„	61,15
Aandeel huur . . . . .	„	1.790,—
Accountantskosten . . . . .	„	650,—
Propagandakosten . . . . .	„	476,—
Diverse kosten . . . . .	„	1.101,04
		f 53.766,62

## VAN DE ARBEID PER 30 SEPTEMBER 1957

Onkosten redactie 'Wij Vrouwen' . . . . .	f	75,—
'Thiele Wibautfonds' rekening-courant . . . . .	„	9.482,24
Fonds getroffen gebieden . . . . .	„	1.241,23

---

f 10.798,47

## 1 OKTOBER 1956—30 SEPTEMBER 1957

Brochures . . . . .	f	1.003,21
Radio, vergoeding voor het voorbereiden, enz. van uitzendingen . . . . .	„	1.475,70
Nadelig saldo . . . . .	„	51.287,71

Gecontroleerd en akkoord bevonden  
 WEGERIF & LEGUYT  
 EN SWILLENS

---

f 53.766,62

## BALANS 'NIEUWE KOERS', JONGERENORGANISATIE

Postgiro . . . . .	f	407,09
Afdelingen . . . . .	„	2.254,25
Verrekeningen . . . . .	„	3.747,19
Bureaubehoefden . . . . .	„	169,05
Brochures, enz. . . . .	„	626,96
		f 7.204,54

## STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER DE PERIODE

Salarissen . . . . .	f	9.446,27
Sociale lasten . . . . .	„	1.336,89
Onkosten hoofdbestuur . . . . .	„	3.591,48
Bureaunkosten . . . . .	„	1.943,83
Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	1.610,21
Aandeel huur . . . . .	„	670,—
Accountantskosten . . . . .	„	250,—
Bestuursvergaderingen . . . . .	„	202,72
Gewestelijke functionarissenvergaderingen . . . . .	„	398,17
Kosten congres en Jongerenraad . . . . .	„	1.821,22
Internationaal contact . . . . .	„	122,52
Kaderscholing . . . . .	„	1.133,90
Divers scholingswerk . . . . .	„	985,20
Propagandakosten . . . . .	„	1.128,68
Abonnementen . . . . .	„	33,30
Kosten brochures, enz. . . . .	„	334,30
'Nieuwe Koers' . . . . .	„	2.869,18
Afschrijving dubieuze vorderingen . . . . .	„	917,18
Diverse kosten . . . . .	„	761,50
		f 29.556,15

## VANDEPARTIJ VANDE ARBEID, PER 30 SEPTEMBER 1957

Reserve IUSY-congres 1957 . . . . .	f	225,—
Reserve dubieuze vorderingen . . . . .	„	2.500,—
<i>Partij van de Arbeid, rekening-courant:</i>		
Rekening-courantsaldo . . . . .	f	33.913,23
Af: subsidie: nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 . . . . .	f	27.629,90
Restant nadelig saldo 1955/1956 . . . . .	„	1.803,79
		<u>29.433,69</u>
	„	4.479,54
	f	<u>7.204,54</u>

## 1 OKTOBER 1956—30 SEPTEMBER 1957

Contributies . . . . .	f	1.226,25
Subsidie 'De Centrale' . . . . .	„	700,—
Nadelig saldo . . . . .	„	27.629,90

Gecontroleerd en akkoord bevonden  
 WEGERIF & LEGUYT  
 EN SWILLENS

f 29.556,15

# ACCOUNTANTSVERKLARING

Amsterdam-Z., 28 mei 1958

Aan de directie van de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Verenigingsgebouwen, Tesselschadestraat 31, Amsterdam.

Rapport no. 1802/582

Mijne Heren,

Ingevolge uw opdracht controleerden wij de Balans per 30 september 1957 en de Verlies- en Winstrekening over het boekjaar 1 oktober 1956—30 september 1957, het jaar waarin het rechtsherstel van het pand Tesselschadestraat 31 te Amsterdam tot een einde kwam.

Deze jaarrekening is dus de eerste na 1940, die een beeld geeft van de financiële positie van uw vennootschap.

Het pand Tesselschadestraat 31 is in de balans opgenomen voor de fiscale waarde, die afgeleid is uit de vooroorlogse waardering.

Op de balans komt een bedrag van f 34.792,20 voor wegens 'Geactiveerde kosten', die te specificeren zijn als volgt:

*Groot onderhoud buitenshuis:*

Vernieuwen goot- en zinkwerk . . . . .	f	1.350,—	
Opmeten en bestek maken . . . . .	„	80,—	
Schoonmaken gevel . . . . .	„	450,—	
Draadglasruiten . . . . .	„	81,29	
Gasramen boven keuken, veranderen fietsenstalling . . . . .	„	312,40	
Schilderen buitenwerk . . . . .	„	5.019,—	
		f	7.292,69

*Groot onderhoud binnenshuis:*

Schilderen, materiaal enz. . . . .	„	25.248,31	
Onderzoek verzakking gebouw . . . . .	„	2.251,20	
		f	34.792,20

De hier aangegeven voorzieningen moesten getroffen worden, terwijl het onzeker was — hangende de rechtsherstelprocedure — voor wiens rekening zij zouden komen; daarom zijn zij geactiveerd. De aard der kosten brengt mede, dat zij thans op korte termijn (b.v. 3 jaar) worden afgeschreven.

Aan de SDAP in liquidatie bestaat een schuld van f 28.282,92. De oorsprong of de oorzaak van deze schuld hebben wij niet kunnen vaststellen. De enige aanwijzing voor het bestaan ervan vonden wij in de regelmatige vermelding in de vooroorlogse belastingaangiften van de n.v. Het fiscale bestaan van deze schuld is dus zeker. Hoewel de Partij van de Arbeid de rechtsopvolgster is van de SDAP, adviseren wij u de schuldvermelding voorlopig te laten zoals zij is.

De schuld aan de Partij van de Arbeid, groot f 140.316,78 is in de loop der jaren tot dit bedrag opgelopen, doordat de Partij de verliezen en investeringen (w.o. de genoemde Geactiveerde kosten) en ook de kosten van het rechtsherstel

voor de n.v. financierde. Zolang de n.v. ten behoeve van de huurder voortgaat de kosten van verlichting en verwarming te betalen en andere – voor een verhuurder ongebruikelijke – diensten te verlenen, alles tegen een huurvergoeding zoals tot dusverre, dan zal de n.v. regelmatig verlies op de exploitatie van het huis lijden, terwijl de schuld aan de Partij van de Arbeid nog verder zal toenemen. Zonder nog te stellen, dat de n.v. winstgevend behoort te zijn, menen wij wel, dat de verhouding tussen huurder en verhuurder in die mate gewijzigd behoort te worden, dat de Partij geen verdere investeringen meer behoeft te doen.

Het verlies over het boekjaar 1957 ad f 40.814,28 is voor een bedrag van f 33.871,78 (opgenomen onder Bijzondere kosten) veroorzaakt door de kosten van het rechtsherstel en wat daarmee samenhangt. Het verschil tussen deze beide bijdragen vormt het verlies uit de huidige exploitatie.

Bij onze controle van de in de aanhef vermelde jaarstukken hebben wij deze akkoord bevonden. De hierbijgaande exemplaren (bijlagen 1 en 2) voorzagen wij van een dienovereenkomstige verklaring.

Ons tot nadere toelichting bereid verklarend,

hoogachtend,

w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens



N. V. MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE EN  
BALANS PER

Huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam . . . . .	f 162.076,12	
Af: Afschrijving . . . . .	„ 55.676,12	
		f 106.400,—
Inventaris . . . . .	f 1.693,51	
Af: Afschrijving . . . . .	„ 1.692,51	
		„ 1,—
Centrale verwarming . . . . .	f 6.686,95	
Af: Afschrijving . . . . .	„ 6.061,95	
		„ 625,—
Geactiveerde kosten . . . . .		34.792,20
Schoonmaakartikelen . . . . .		42,72
Emballage . . . . .		„ 29,50
 <i>Exploitatiesaldo:</i>		
Nadelig saldo volgens de verlies- en winstrekening over het boekjaar 1956—1957 . . . . .	f 40.814,28	
Af: Voordelig saldo per 1-10-'56 . . . . .	„ 13.074,80	
		„ 27.739,48
		f 169.629,90

## ADMINISTRATIE VAN VERENIGINGSGEBOUWEN

30 SEPTEMBER 1957

Aandelenkapitaal . . . . .	f	10.000,—
Af: Aandelenkapitaal nog te storten . . . . .	„	9.000,—
		<hr/>
	f	1.000,—
SDAP in liquidatie . . . . .	„	28.282,92
Partij van de Arbeid, rekening-courant . . . . .	„	140.316,78
Onderhoud lift . . . . .	„	30,20

Gecontroleerd en akkoord bevonden  
 WEGERIF & LEGUYT  
 EN SWILLENS

---

 f 169.629,90

N.V. MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE EN  
VERLIES- EN WINSTREKENING

*Onderhoud:*

Loon conciërge . . . . .	f 3.346,08	
Lonen werksters . . . . .	„ 8.329,60	
Sociale lasten . . . . .	„ 1.603,38	
Onderhoud gebouw . . . . .	„ 4.582,95	
Onderhoud lift . . . . .	„ 434,90	
Onderhoud tuin . . . . .	„ 131,50	
Schoonmaakartikelen . . . . .	„ 500,98	
Ramen lappen . . . . .	„ 480,60	
	f 19.409,99	

*Verlichting en verwarming:*

Gas, elektriciteit en water . . . . .	f 1.767,57	
Brandstoffen . . . . .	„ 3.486,45	
Onderhoud en afschrijving centrale verwarming . . . . .	„ 795,10	
	„ 6.049,12	

*Algemene kosten:*

Bewaking . . . . .	f 70,20	
Pensioen mevrouw Hoogendijk . . . . .	„ 474,76	
Straatgeld, grond- en brandverzekeringsbelasting . . . . .	„ 703,38	
Assuranties . . . . .	„ 241,44	
Bureaunkosten . . . . .	„ 200,—	
Administratiekosten . . . . .	„ 300,—	
Accountantskosten . . . . .	„ 350,—	
Afschrijving huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam . . . . .	„ 1.600,—	
	„ 3.939,78	

*Bijzondere kosten:*

Hypotheekrente en -kosten . . . . .	f 19.214,59	
Kosten rechtsherstel . . . . .	„ 14.657,19	
	„ 33.871,78	
	f 63.270,67	

ADMINISTRATIE VAN VERENIGINGSGEBOUWEN  
OVER HET BOEKJAAR 1956-1957

Huur . . . . .	f	22.000,—
Diversen . . . . .	„	456,39
Exploitatieverlies . . . . .	„	40.814,28

Gecontroleerd en akkoord bevonden  
WEGERIF & LEGUYT  
EN SWILLENS

---

f 63.270,67

TOELICHTING OP DE BALANS PER  
30 SEPTEMBER 1957

*I tot en met 3* zijn de saldi van kas-, giro- en bankrekeningen per 30 september 1957.

*4. Effecten f 36.468,90*

30 Obligaties à f 1.000,— nom. 3—3½% Nederland 1957 à 80 <sup>0</sup> / <sub>16</sub>	f 24.168,90
5 Obligaties à f 1.000,— nom. 3¼% Nederland 1948 à 78 <sup>5</sup> / <sub>8</sub>	„ 3.931,25
5 Obligaties à f 1.000,— nom. 3% Nederland 1937 à 79½	„ 3.975,—
5 Obligaties à f 1.000,— nom. 3% Nederland <sup>62</sup> / <sub>64</sub> à 87 <sup>1</sup> / <sub>8</sub>	„ 4.393,75

f 36.468,90

*5. Afdelingen f 132.372,01*

De vordering per 30 september 1957, bestaande uit netto contributies, leveringen van brochures enz.	f 133.814,93
Af: reserve voor dubieuze vorderingen	„ 1.442,92

f 132.372,01

*7. Verrekeningen f 31.762,17*

Specificatie:

Voorschotten betaald aan de bedrijfsvereniging	f 28.595,50
Voorschotten aan afdelingen, gewesten en andere organen van de Partij, vaste reis- en onkostenvoorschotten voor diverse bestuurs- en personeelsleden	„ 35.846,69
Nog te ontvangen en te betalen posten per 30 september 1957	„ 15.629,02
Vooruitontvangen of betaalde posten per 30 september 1957	„ 4.606,74

f 84.677,95

Nog te betalen sociale lasten . . . . . f 20.501,72

Diverse nog te verrekenen posten . . . . . „ 32.414,06

„ 52.915,78

f 31.762,17

*9. Bureaukosten f 7.821,01*

Stencilpapier, stencils, inkt	f 2.727,30
Diverse kantoorbenodigdheden	„ 5.093,71

f 7.821,01

*10. Brochures f 9.382,22*

Per 30 september 1957 werden de voorraden van nog actueel zijnde brochures en ander verkoopmateriaal tegen de aanschaffingsprijs op de balans opgenomen. De waarde hiervan bedroeg f 9.382,22.

*12. Diversen f 1.017,69*

Voorraden van:

zegelverzendenveloppen	f 659,61
rentezegels	„ 4,80
postzegels en waardekaarten	„ 353,28

f 1.017,69

17. *Meubilair en kantoormachines f 24.334,45*

Aankoopwaarde 1 oktober 1956 . . . . .	f	76.219,70
In het boekjaar 1 oktober 1956—30 september 1957 werd aange- geschapt voor een totaal van . . . . .	„	8.098,19
		<hr/>
Aanschaffingswaarde per 30 september 1957 . . . . .	f	84.317,89
Per 1 oktober 1956 was afgeschreven . . . . .	f	53.986,09
Afgeschreven in 1956—1957 . . . . .	„	5.997,35
		<hr/>
Totaal afgeschreven per 30 september 1957 . . . . .	f	59.983,44
Aanschaffingen . . . . .	f	84.317,89
Afschrijvingen . . . . .	„	59.983,44
		<hr/>
	f	24.334,45

18. *Auto's f 16.245,—*

Op 1 oktober 1956 waren er 6 auto's in het bezit van de Partij, waarvan de totale aanschaffingswaarde was . . . . .	f	43.037,52
In het boekjaar 1956—1957 werd 1 auto verkocht waardoor de aanschaffingswaarde verminderde met . . . . .	„	7.607,52
		<hr/>
	f	35.430,—
In het boekjaar 1956—1957 werd 1 auto gekocht met een waarde van . . . . .	„	5.500,—
		<hr/>
Aanschaffingswaarde 6 auto's per 30 september 1957 . . . . .	f	40.930,—
Per 1 oktober 1956 was er afgeschreven totaal . . . . .	f	18.042,52
Over 1956—1957 afgeschreven . . . . .	„	11.250,—
		<hr/>
	f	29.292,52
Af: wegens verkoop auto . . . . .	„	4.607,52
		<hr/>
Saldo afschrijvingen per 30 september 1957 . . . . .	f	24.685,—

23. *SDAP in liquidatie f 1.047,74*

Saldo op 1 oktober 1956 . . . . .	f	2.247,74
Af: uitkering . . . . .	„	1.200,—
		<hr/>
Saldo op 30 september 1957 . . . . .	f	1.047,74

24. *Reserve afdelingen f 21.142,—*

Evenals in vorige jaren werd ook nu  $\frac{1}{8}$  % voor de ontvangen contributies (zie rekening 48) aan de reserve toegevoegd. Dit bedrag is f 1.440,—. Het totaal van dit reservefonds voor de vorderingen die het Partijbestuur heeft op de afdelingen was daardoor op 30 september 1957 gestegen tot f 21.142,—.

25. *Reserve bijzondere verplichtingen f 110.891,80*

Zie het accountantsrapport.

27. *Lening o.g. f 34.000,—*

Dit betreft een met de N.V. De Centrale afgesloten lening (opgenomen geld) tegen een rentevoet van 4 %.

29. *Uitkeringen op grond van verplichtingen van de SDAP in liquidatie overgenomen f 3.429,70*

Mevrouw Oudegeest . . . . .	f	750,—
Mevrouw Werkhoven . . . . .	„	500,04
Mevrouw Lindeyer-Noteboom . . . . .	„	1.125,—
Mevrouw De Nobel . . . . .	„	100,—
De heer Spier . . . . .	„	954,66
		<hr/>
	f	3.429,70

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN  
LASTEN OVER DE PERIODE  
1 OKTOBER 1956—30 SEPTEMBER 1957

*Salarissen en sociale lasten*

De salarissen en sociale lasten van bestuurders en personeel werden verdeeld over de hieronder genoemde onderdelen van de Partij. Onder 'algemene salarissen' worden verstaan de salarissen van de medewerkers op de afdelingen boekhouding en administratie, expeditie, typekamer, alsmede de salarissen van de telefonistes, de secretaresses en de chef de bureau. Deze salarissen konden niet bij een bepaald onderdeel worden ondergebracht.

	Salarissen	Sociale lasten	Totaal
Bestuur . . . . .	f 35.465,83	f 7.869,95	f 43.335,78
Algemene salarissen . . . . .	„ 86.572,03	„ 11.687,63	„ 98.259,66
Controle afdelingen . . . . .	„ 7.417,58	„ 1.180,01	„ 8.597,59
Sectie Gemeente en Provincie . . . . .	„ 8.387,86	„ 1.285,33	„ 9.673,19
Sectie Agrarische Vragen . . . . .	„ 3.210,55	„ 1.304,32	„ 4.514,87
Sectie Middenstand . . . . .	„ 6.539,41	„ 807,96	„ 7.347,37
Wiardi Beckman Stichting . . . . .	„ 53.053,45	„ 8.260,60	„ 61.314,05
Fakkeldragersactie (incl. Paraat) . . . . .	„ 14.203,68	„ 2.202,79	„ 16.406,47
Internationaal contact . . . . .	„ 12.832,74	„ 1.910,05	„ 14.742,79
Cabaret . . . . .	„ 1.080,—	„ 100,—	„ 1.180,—
Propaganda . . . . .	„ 29.348,53	„ 4.279,16	„ 33.627,69
Via subsidies . . . . .	„ 26.095,23	„ 3.681,10	„ 29.776,33
Nieuwe Koers . . . . .	„ 9.446,27	„ 1.336,89	„ 10.783,16
Vrouwenbond . . . . .	„ 23.249,44	„ 3.242,73	„ 26.492,17
Autokosten . . . . .	„ 6.186,29	„ 1.208,44	„ 7.394,73
Werkgemeenschappen . . . . .	„ 3.975,—	„ 780,—	„ 4.755,—
Ledenwerfactie . . . . .	„ 4.881,69	„ 858,86	„ 5.740,55
Koos Vorrink Instituut . . . . .	„ 7.331,64	„ 969,80	„ 8.301,44
	f 339.277,22	f 52.965,62	f 392.242,84

35. *Partijraadsvergaderingen* f 1.468,65

In het boekjaar 1956—1957 vond één vergadering van de Partijraad plaats en wel op 29 juni in het N.V. huis te Utrecht.

Zaalhuur en geluidsinstallatie . . . . .	f 65,—
Maaltijden en consumpties . . . . .	„ 429,80
Reiskosten afgevaardigden . . . . .	„ 973,85
	f 1.468,65

36. *Diverse vergaderingen* f 3.239,40

Demonstratieve bijeenkomst i.z. Hongarije 31 oktober 1956 in de Beurs te Amsterdam . . . . .	f 924,50
Demonstratieve bijeenkomsten i.z. Hongarije 5 november 1956, in samenwerking met andere politieke partijen; ons aandeel . . . . .	„ 532,83
Transporteren . . . . .	f 1.457,33



Transport . . . . .	f	1.457,33
Vergaderingen met gewestelijke secretarissen . . . . .	„	569,57
Vergadering met penningmeesters 50 grote afdelingen 16 februari 1957 Krasnapolsky te Amsterdam . . . . .	„	409,25
Diverse vergaderingen, kosten sprekers e.d. . . . .	„	803,25
	f	3.239,40

37. *Internationaal contact* f 37.936,43

Ontvangst buitenlandse gasten . . . . .	f	321,95
Vertegenwoordigingen op diverse congressen, internationale besprekingen en gebeurtenissen, conferenties van experts . . . . .	„	7.411,95
Oostenrijk: Congres Socialistische Internationale . . . . .	f	3.592,25
Diversen . . . . .	„	519,90
	„	4.112,15
Reis Israël . . . . .	„	4.496,14
Diverse bijdragen aan internationale organisaties . . . . .	„	3.567,74
Aandeel in algemene kosten . . . . .	„	1.901,02
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	14.742,79
Diverse kosten . . . . .	„	1.382,69
	f	37.936,43

41. en 56. *Bureaunkosten* f 11.955,75

Totaalbedrag aan bureaunkosten, uitgegeven in het boekjaar 1956—1957:

Stencilpapier, stencils inkt . . . . .	f	8.956,98
Kantoorbenodigdheden, papier, enveloppen enz. . . . .	„	8.476,01
Onderhoud machines en meubilair . . . . .	„	1.618,29
Diverse bureaunkosten . . . . .	„	7.173,49
Afschrijvingen machines en meubilair . . . . .	„	5.922,35
	f	32.147,12

Dit bedrag werd als volgt verdeeld over de verschillende onderdelen van de Partij:

Doorberekening van vervaardigd stencilwerk . . . . .	f	6.728,66
Algemene omslag . . . . .	„	25.418,46
	f	32.147,12

Ten laste van de algemene rekening Partij:

Stencilwerk . . . . .	f	1.870,46
Omslagkosten . . . . .	„	10.085,29
	f	11.955,75

Van dit bedrag is 25 % of f 2.988,93 geboekt onder de groep 'Organisatiekosten' (41) en 75 % of f 8.966,82 onder de groep 'Propagandakosten' (56).

42/57 *Porti, telefoon en telegrammen* f 12.189,69

Totale bedragen uitgegeven in het boekjaar 1956—1957:

Porti, vracht en adresseerkosten . . . . .	f	17.364,41
Telefoon en telegrammen . . . . .	„	8.922,33
Afschrijving telefooncentrale (10 % van f 7.500,—) . . . . .	„	750,—
	f	27.036,74

De portiekosten werden per kwartaal verdeeld volgens het werkelijke verbruik van elk onderdeel van de Partij.

De telefoon- en telegramkosten alsmede de afschrijving van de telefooncentrale werden verdeeld volgens een algemene omslag.

Ten laste van de algemene rekening Partij:

Porti, vracht- en adresseerkosten . . . . .	f	7.922,05
Telefoon en telegrammen . . . . .	„	4.267,64
	f	<u>12.189,69</u>

Van dit bedrag werd 25 % of f 3.047,42 geboekt onder de groep 'Organisatiekosten' (42) en 75 % of f 9.142,27 onder de groep 'Propagandakosten' (57).

43/58. *Autokosten f 37.061,39*

Salaris en sociale lasten chauffeur . . . . .	f	7.394,73
Olie en benzine . . . . .	„	8.236,68
Onderhoud . . . . .	„	7.882,57
Stalling, verzekering, belasting en diverse kosten . . . . .	„	5.136,83
Afschrijvingen . . . . .	„	11.562,50
	f	<u>40.213,31</u>
Af: vergoeding autokosten kamerleden . . . . .	„	3.151,92
	f	<u>37.061,39</u>

Van dit bedrag werd 25 % of f 9.265,35 geboekt onder de groep 'Organisatiekosten' (43) en 75 % of f 27.796,04 onder de groep 'Propagandakosten' (58).

44. *Drukkosten zegels en contributiekaarten f 12.542,24*

Contributiekaarten . . . . .	f	3.962,02
Zegels . . . . .	„	8.580,22
	f	<u>12.542,24</u>

46. *Kosten controle afdelingen f 13.251,92*

Reis- en verblijfkosten . . . . .	f	527,05
Salaris en sociale lasten . . . . .	„	8.597,59
Autokosten, olie en benzine . . . . .	f	702,73
Onderhoud . . . . .	„	716,64
Stalling, verzekering, afschrijving . . . . .	„	1.957,09
	„	<u>3.376,46</u>
Aandeel in algemene kosten . . . . .	„	725,51
Diverse kosten . . . . .	„	25,31
	f	<u>13.251,92</u>

47. *Bijdragen sanering afdelingen f 500,—*

Tot sanering van afdelingen is f 1.144,07 bijgedragen. Van dit bedrag werd f 644,07 op de in 1953—1954 voor dit doel geformeerde reserve geboekt. f 500,— werd ten laste van de exploitatierekening gebracht.

48. *Reserve afdelingen f 1.440,—*

Evenals vorige jaren werd  $\frac{1}{3}\%$  van de contributie aan de reserve toegevoegd (zie 24).

49. *Huur f 12.734,34*

De huur voor het gebouw Tesselschadestraat over het boekjaar 1956—57 te betalen aan de N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen bedraagt f 22.000,—.

In dit huurbedrag zijn bepaalde voorzieningen, zoals schoonmaken, begrepen. Een gedeelte van dit bedrag werd op grond van de beschikbaar gestelde werkruimte verdeeld over de verschillende onderdelen van de Partij. Per saldo bleef f 12.734,34 ten laste van de algemene afdelingen.

50. *Partijcongres f 14.363,09*

Op 7, 8 en 9 maart werd in de Dierentuin te Den Haag het tweejaarlijks congres gehouden. De totale kosten van dit congres bedroegen f 34.363,09.

Het Partijcongres in 1953 kostte f 27.288,98 en dat in 1955 f 32.270,27.

In het boekjaar 1955—1956 werd voor het congres 1957 f 20.000,— gereserveerd, zodat t.l.v. het boekjaar 1956—1957 f 14.363,09 moest worden gebracht.

Zaalhuur, geluidsinstallatie, garderobe e.d. . . . .	f	1.978,34
Reis- en verblijfkosten afgevaardigden, bestuur en medewerkers, werkverzuim enz. onder aftrek van de omslag over de afdelingen	„	701,94
Maaltijden, consumpties en lunchpakketten . . . . .	„	13.754,07
Drukwerk, stencil- en tekenkosten:		
Jaarverslagen . . . . .	f	8.514,95
Congresverslagen . . . . .	„	2.291,50
Diverse drukwerken . . . . .	„	5.186,21
		<hr/>
	„	15.992,66
Diverse kosten . . . . .	„	1.936,08
		<hr/>
	f	34.363,09
Af: ten laste van het boekjaar 1955—1956 . . . . .	„	20.000,—
		<hr/>
	f	14.363,09

53. *Cabaretwerk f 7.559,16*

In het boekjaar 1956—1957 werd overgegaan tot het subsidiëren van voorstellingen in partij-afdelingen die gegeven werden door een aantal politieke-leken-cabarettgroepen. Totaal werden 81 afdelingen gesubsidieerd.

Reis- en verblijfkosten . . . . .	f	219,16
Regisseur . . . . .	„	455,—
Lichtdrukken . . . . .	„	34,77
Stencilwerk . . . . .	„	71,04
Auteursrechten . . . . .	„	150,—
Aandeel in salarissen en sociale lasten . . . . .	„	725,—
Subsidies aan afdelingen . . . . .	„	5.894,33
Diverse kosten . . . . .	„	9,86
		<hr/>
	f	7.559,16

54. *Diverse vergaderingen en bijeenkomsten f 2.015,63*

<i>Werkgeversbijeenkomst</i> 10 januari 1957, Amsterdam; <i>Conferentie Nieuw-Guinea</i> 11 januari 1957, Utrecht; <i>Conferentie Atoomwapens</i> 21 januari 1957, Utrecht; <i>Kunstenaarsdag</i> 15 juni 1957, Amersfoort. Totaalkosten . . . . .	f 2.015,63
--	------------

55. *Brochures en colportage f 5.883,08*

*Brochures*

De waarde van de voorraad van actuele brochures op 1 oktober 1956 was . . . . .	f 1.979,15
Drukkosten van brochures in 1956—1957 . . . . .	„ 13.085,04
	<hr/>
	f 15.064,19
Verkopen in het verslagjaar . . . . .	„ 6.823,60
	<hr/>
	f 8.240,59
Voorraad op 30 september 1957 . . . . .	„ 9.216,30
	<hr/>
Voordelig saldo . . . . .	f 975,71
Aandeel in verzendkosten . . . . .	„ 978,46
	<hr/>
Nadelig saldo brochureverkoop . . . . .	f 2,75

*Colportage*

In het verslagjaar verschenen 2 uitgaven voor colportage	
Hongarije-nummer 94.744 ex. kosten . . . . .	f 17.066,58
Verkopen . . . . .	„ 13.149,85
	<hr/>
Nadelig saldo . . . . .	f 3.916,73
Onderwijs-nummer 24.584 ex. kosten . . . . .	f 4.471,90
Verkopen . . . . .	„ 2.508,30
	<hr/>
Nadelig saldo . . . . .	„ 1.963,60
	<hr/>
Totaal nadelig saldo colportage . . . . .	f 5.880,33
Nadelig saldo brochureverkoop . . . . .	f 2,75
Nadelig saldo colportage . . . . .	„ 5.880,33
	<hr/>
	f 5.883,08

59. *Reserve speciale acties f 16.000,—*

Ten laste van het boekjaar 1956—1957 werd f 16.000,— gebracht ter verhoging van de reserve speciale acties. Per 30 september 1957 is deze reserve f 65.000,— groot (zie 26).

Deze reserve is geformeerd voor bijzondere activiteiten die in het volgend boekjaar zullen plaatsvinden.

60. *Kosten ledenwerfactie f 11.509,05*

11.000 ex. Nu u zich heeft laten inschrijven . . . . .	f	470,50	
22.680 ex. Politiek advies . . . . .	„	878,93	
20.000 ex. De PvdA heeft u iets te zeggen . . . . .	„	402,—	
1.100 ex. Telegramformulieren . . . . .	„	61,—	
2.000 ex. omslagen Wenken voor huisbezoekers „	„	185,—	
Lintdrukken circulaires . . . . .	„	98,19	
Stencilkosten . . . . .	„	152,54	
Portikosten . . . . .	„	68,33	
Tekenkosten Op volle toeren . . . . .	„	92,50	
			f 2.408,99
Uitkeringen betreffende behaalde resultaten aan gewesten en federaties . . . . .	„	2.409,—	
Aandeel in algemene kosten . . . . .	„	950,51	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	5.740,55	
			f 11.509,05

61. *Diverse propagandakosten f 6.684,83*

3000 actieboeken . . . . .	f	2.274,—	
Typewerk . . . . .	„	337,80	
Verzendkosten Nieuw Europa . . . . .	„	274,12	
6000 circulaires Nat. comité concentratiekampen . . . . .	„	148,37	
Onkosten filmtoestel . . . . .	„	93,65	
Verkiezingskosten Alblasserwaard . . . . .	„	164,40	
Aandeel in algemene kosten . . . . .	„	1.691,54	
Aandeel in kosten meicomité . . . . .	„	1.395,60	
Diverse kosten . . . . .	„	305,35	
			f 6.684,83

62. *Kadercursussen en -kampen f 5.818,70*

Scholingskamp 6—13 juli 1957 en een Politiek vakantiecamp 24—31 augustus 1957 op Vierhouten.

Verblijfkosten . . . . .	f	2.783,43	
Reiskosten . . . . .	„	689,95	
Diverse kosten . . . . .	„	1.083,92	
			f 4.557,30
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	330,—	
			f 4.227,30
Kaderbijeekomsten:			
Bijeekomsten met secr. en penn. en kaderbijeekomsten inzake de Bestedingsbeperking . . . . .	„	1.591,40	
			f 5.818,70

63, 67 en 68

Voor de specificaties van deze onderdelen wordt verwezen naar de betreffende staten van baten en lasten.

64. *Sectie Gemeente en Provincie f 6.393,39*

*De Gemeente*

Druk- en clichékosten . . . . .	f	6.829,—	
Verzendkosten . . . . .	„	1.014,01	
Honoraria . . . . .	„	488,—	
			f 8.331,01
Conferentie met vrouwelijke raadsleden 8, 9 en 10 april 1957			
De Born . . . . .	„	286,20	
Diverse vergaderingen en besprekingen . . . . .	„	799,66	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	9.673,19	
Bureaunkosten, porti, telefoon en telegrammen en aandeel huur . . . . .	„	1.302,26	
Reiskosten . . . . .	„	462,70	
Diverse kosten . . . . .	„	223,65	
			f 21.078,67
Af: voordelig saldo brochureverkoop . . . . .	„	781,90	
			f 20.296,77
Af: contributies Sectie Gemeente en Provincie en			
abonnementen De Gemeente . . . . .	f	13.490,26	
Advertenties . . . . .	„	413,12	
			„ 13.903,38
			f 6.393,39

65. *Sectie Middenstand f 11.250,12*

Salarissen en sociale lasten . . . . .	f	7.347,37	
Porti, telefoon en telegrammen, bureaunkosten en aandeel huur . . . . .	„	969,66	
Diverse vergaderingen en besprekingen . . . . .	„	511,83	
Reiskosten . . . . .	„	960,—	
3 uitgaven Middenstand en Welvaart . . . . .	„	1.161,42	
Middenstandsconferentie 4 juni 1957 N.V. Huis Utrecht . . . . .	„	299,84	
			f 11.250,12

66. *Sectie Agrarische vragen f 12.183,38*

*Ploegen en zaaien*

Druk- en clichékosten . . . . .	f	1.739,87	
Verzendkosten . . . . .	„	544,12	
			f 2.283,99
Af: abonnementsgelden . . . . .	f	1.351,70	
Extra verkopen . . . . .	„	210,24	
			„ 1.561,94
			f 722,05

*Agrarisch congres 9 en 10 januari 1957 Tiel.*

Zaalhuur, geluidsinstallatie, garderobe en versiering			
zaal . . . . .	f	335,65	
Consumpties en lunchpakketten . . . . .	„	992,26	
			f 722,05
Transporteren . . . . .	f	1.327,91	f 722,05

Transport . . . . .	f	1.327,91	f	722,05
Reis- en verblijfkosten afgevaardigden, sprekers, enz. . . . .	„	2.187,10		
Diverse kosten . . . . .	„	237,21		
		<hr/>		
	f	3.752,22		
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	1.800,—		
		<hr/>	„	1.952,22
Diverse vergaderingen, commissies . . . . .	„		„	1.437,88
Reis- en verblijfkosten . . . . .	„		„	1.987,36
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„		„	4.514,87
Porti, telefoon en telegrammen, bureaunkosten en aandeel huur .	„		„	1.036,06
Diverse kosten . . . . .	„		„	532,94
			<hr/>	
	f			12.183,38

69. *Fakkeldragerswerk (incl. Paraat) f 48.653,66*

*Fakkeldragersdag 17 november 1957 Tivoli, Utrecht*

Zaalhuur, geluidsinstallatie, piano . . . . .	f	450,—		
Zaalhuur en consumpties div. kleine zaaltjes . . . . .	„	921,28		
Bloemen en versiering . . . . .	„	319,27		
Lunches en consumpties . . . . .	„	3.616,95		
Reis- en verblijfkosten afgevaardigden, medewerkers enz. . . . .	„	3.763,07		
Diverse kosten . . . . .	„	1.088,02		
		<hr/>		
	f	10.158,59		
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	4.471,50	f	5.687,09
		<hr/>		

*Paraat*

Druk- en clichékosten . . . . .	f	31.543,37		
Verzendkosten . . . . .	„	8.584,87		
Redactiekosten . . . . .	„	1.037,56		
Honoraria . . . . .	„	1.000,—		
Diverse kosten . . . . .	„	1.654,16		
		<hr/>		
	f	43.819,96		
Af: abonnementsgelden . . . . .	f	20.781,29		
Advertenties . . . . .	„	1.200,—		
		<hr/>	„	21.981,29
			<hr/>	„ 21.838,67

*Diverse kosten Fakkeldragerswerk en Paraat*

Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	16.406,47		
Aandeel huur, bureaunkosten, telefoon en telegrammen . . . . .	„	2.846,53		
Diverse kosten . . . . .	„	1.874,90		
		<hr/>	f	48.653,66

70. *Diverse commissies f 2.175,01*

Commissie Nederlanders uit Indonesië 3 nrs. De Wegwijzer . . .	f	1.326,72
Reis- en verblijfkosten diverse commissies . . . . .	„	759,50
Stencilkosten . . . . .	„	88,79
		<hr/>
	f	2.175,01

72. *Gewestelijke en stedelijke federaties f 74.189,09*

Friesland . . . . .	f	6.500,34
Groningen . . . . .	„	1.250,—
Drente . . . . .	„	3.250,—
Overijsel . . . . .	„	2.250,—
Gelderland . . . . .	„	12.363,86
Utrecht . . . . .	„	2.487,45
N.-Holland Noord . . . . .	„	1.250,—
Zuid-Holland . . . . .	„	10.717,25
Zeeland . . . . .	„	3.850,—
Noord-Brabant . . . . .	„	9.389,14
Limburg . . . . .	„	15.535,75
Amsterdam . . . . .	„	3.000,—
Den Haag . . . . .	„	5.924,86
Rotterdam . . . . .	„	6.000,—
Ongevallenverzekeringen . . . . .	„	420,44
		<hr/>
	f	74.189,09

73. *Werkgemeenschappen f 40.590,48*

*Humanistische Werkgemeenschap*

'Vernieuwing': Druk- en clichékosten . . . . .	f	6.993,74
Verzendkosten . . . . .	„	1.268,04
Diverse kosten . . . . .	„	158,72
		<hr/>
	f	8.420,50
Af: abonnementsgelden . . . . .	„	1.693,72
		<hr/>
	f	6.726,78
Vergoedingen . . . . .	„	6.750,—
Aandeel in salarissen en sociale lasten . . . . .	„	1.585,—
		<hr/>
	f	15.061,78

*Protestant-Christelijke Werkgemeenschap*

'Doorbraak': Druk- en clichékosten . . . . .	f	6.190,36
Verzendkosten . . . . .	„	642,22
Diverse kosten . . . . .	„	1.154,35
		<hr/>
	f	7.986,93
Af: abonnementen e.d. . . . .	„	4.206,40
		<hr/>
	f	3.780,53
Aandeel salarissen en sociale lasten . . . . .	„	1.585,—
		<hr/>
Transporteren . . . . .	f	5.365,53



	Transport . . . . .	f	5.365,53
Vergoedingen . . . . .	„	2.524,75	
Kosten jaarvergadering . . . . .	„	1.537,91	
Onkosten bestuur en vergaderingen . . . . .	„	1.072,51	
Diverse vergaderingen en conferenties . . . . .	„	926,38	
Druk- en stencilkosten . . . . .	„	1.426,10	
Porti, telefoon en bureaunkosten . . . . .	„	1.180,19	
Bijdragen aan afdelingen en gewesten . . . . .	„	1.564,48	
Diverse kosten . . . . .	„	779,79	
			„ 11.012,11
			f 16.377,64

*Katholieke Werkgemeenschap*

'De Katholiek': Druk- en clichékosten . . . . .	f	6.538,95	
Verzendkosten . . . . .	„	756,33	
Diverse kosten . . . . .	„	835,15	
		f 8.130,43	
Af: abonnementsgelden e.d. . . . .	„	2.265,18	
			f 5.865,25
Vergoedingen . . . . .	„		1.000,—
Kosten weekend Woudschoten . . . . .	f	560,85	
Kosten jaarvergadering . . . . .	„	114,96	
			„ 675,81
Aandeel salarissen en sociale lasten . . . . .	„		1.585,—
Diverse kosten . . . . .	„		25,—
			f 9.151,06

*Recapitulatie*

Humanistische Werkgemeenschap . . . . .	f	15.061,78
Prot.-Chr. Werkgemeenschap . . . . .	„	16.377,64
Kath. Werkgemeenschap . . . . .	„	9.151,06
		f 40.590,48

*76. Diverse kosten f 9.104,20*

Cadeau's, bloemen e.d. bij jubilea en andere gelegenheden . . . . .	f	1.207,85
Representatiekosten . . . . .	„	80,30
Personeelskosten (advertenties, verhuiskosten, medisch onderzoek enz.) . . . . .	„	2.224,84
Kosten personeelsdag . . . . .	„	1.015,57
Bijdrage personeelspot . . . . .	„	75,—
Bijdrage pensioenraad . . . . .	„	40,—
Bijdrage in de kosten van de uitvaart mr. Ten Hagen . . . . .	„	700,—
Auteursrechten BUMA 1955—1956 . . . . .	„	1.932,99
Bijdrage inzameling inzake Hongarije . . . . .	„	1.652,07
Bijdrage herstel Meenthuis . . . . .	„	1.000,—
Taxatiekosten . . . . .	„	122,—
		f 10.050,62

Transport . . . . .	f	10.050,62	
Verplaatsing kantoor telefoniste . . . . .	„	1.931,—	
Nagekomen ontvangsten en uitgaven betreffende vorig boekjaar . . . . .	„	1.068,85	
Diverse kosten . . . . .	„	1.008,66	
			f 14.059,13
Saldo van nagekomen ontvangsten en uitgaven betreffende het Doorbraakfonds . . . . .	f	4.162,39	
Ontvangen korting op incassokosten kwitanties . . . . .	„	792,54	
			„ 4.954,93
			f 9.104,20

78. *Contributies f 1.148.238,55*

De contributie-ontvangsten per gewest hebben zich de laatste 3 jaar als volgt ontwikkeld:

	1954—1955	1955—1956	1956—1957
Friesland . . . . .	f 90.691,40	f 95.151,35	f 107.176,25
Groningen . . . . .	„ 77.686,55	„ 77.711,15	„ 81.430,40
Drente . . . . .	„ 33.816,50	„ 41.278,65	„ 45.667,45
Overijssel . . . . .	„ 75.115,75	„ 82.896,10	„ 91.245,85
Gelderland . . . . .	„ 95.937,85	„ 109.271,65	„ 116.875,80
Utrecht . . . . .	„ 55.337,20	„ 61.425,35	„ 71.980,25
Noord-Holland N. . . . .	„ 68.523,10	„ 74.808,65	„ 83.444,05
Noord-Holland Z. . . . .	„ 92.910,90	„ 95.579,85	„ 109.911,80
Zuid-Holland . . . . .	„ 129.811,05	„ 142.164,05	„ 156.568,20
Zeeland . . . . .	„ 24.762,80	„ 26.266,70	„ 27.988,80
Noord-Brabant . . . . .	„ 20.349,95	„ 25.335,90	„ 29.056,75
Limburg . . . . .	„ 13.962,20	„ 15.689,05	„ 17.997,65
Federaties . . . . .	„ 226.865,—	„ 238.925,—	„ 258.895,30
	f 1.005.770,25	f 1.086.503,45	f 1.198.238,55
Schatting nog terug te ontvangen zegels . . . . .	„ 50.000,—	„ 45.000,—	„ 50.000,—
	f 955.770,25	f 1.041.503,45	f 1.148.238,55

82. *Interest f 23.377,95*

Dividend N.V. De Arbeiderspers . . . . .	f	22.450,—
Rente effecten . . . . .	„	1.451,37
Rente Twentsche Bank . . . . .	„	43,25
		f 23.944,62
Af: rente geldlening N.V. De Centrale . . . . .	„	566,67
		f 23.377,95

DR. WIARDI BECKMAN STICHTING

Toelichting op de balans per 30 september 1957

*Koos Vorrink Instituut*

Saldo 1 oktober 1956 . . . . .	f	53.077,04
Bij: diverse bijdragen . . . . .	„	510,16
	f	<u>53.587,20</u>
Af: salarissen en sociale lasten . . . . .	f	8.301,44
Kosten vergaderingen, besprekingen . . . . .	„	124,53
Bijeenkomst 9 maart 1957 met minister Sharett uit Israël . . . . .	„	193,59
Aankoop boekwerken . . . . .	„	107,05
Drukwerk . . . . .	„	259,15
Kosten vergaderingen, besprekingen . . . . .	„	955,63
Aandeel huur, bureaunkosten, porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	1.287,33
	„	<u>11.228,72</u>
Saldo 30 september 1957 . . . . .	f	42.358,48

Toelichting op de staat van baten en lasten per 30 september 1957

*Diverse vergaderingen f 2.306,65*

*Conferentie inzake resp. 'Ruimtelijke ordening' 12 november*

1956, Rotterdam . . . . .	f	217,60
'Consumentenbelangen' 12 januari 1957, Den Haag . . . . .	„	661,90
'Socialisme en Democratie' 8 maart 1957, Den Haag . . . . .	„	119,67
'Bezitsvorming' 16 maart 1957, Den Haag . . . . .	„	123,35
'Afbetalingswezen' 6 april 1957, Amsterdam . . . . .	„	176,85
'Vrijheid en gelijkwaardigheid in de Welvaartstaat' 11 mei 1957 . . . . .	„	593,20
	f	<u>1.892,57</u>
Diversen . . . . .	„	414,08
	f	<u>2.306,65</u>

*Brochures f 1.197,60*

In het verslagjaar 1956—1957 verschenen als uitgaven van de WBS de volgende rapporten in brochurevorm:

1040 ex. Vrijheid van drukpers

1050 ex. Sociale aspecten van het afbetalingswezen

500 ex. Overdrukken uit S & D (verzuilingsnummer)

1000 ex. Vrijheid en gelijkwaardigheid in de welvaartstaat

1540 ex. Alimentatieplicht en verhaal van steun.

De gezamenlijke aanschaffingswaarde van de brochures bedroeg f 2.651,46

Verkocht van nieuwe en in vroegere jaren verschenen brochures  
totaal . . . . . „ 4.249,06

Saldo . . . . . f 1.597,60

Af: aandeel in verzendkosten . . . . . „ 400,—

Voordelige saldo brochureverkoppen . . . . . f 1.197,60

## V R O U W E N B O N D

Toelichting op de staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1956—30 september 1957

*Congres f 4.881,20* 4 en 5 april '57 in Krasnapolsky te Amsterdam

Zaalhuur . . . . .	f	500,—
Drukwerk: 2005 jaarverslagen . . . . .	f	805,06
diverse drukwerk . . . . .	„	160,25
		965,31
Declaraties afgevaardigden enz. . . . .	„	3.078,68
Consumpties, maaltijden en 1300 lunchpakketten . . . . .	f	3.526,05
Af: verkochte bonkaarten . . . . .	„	1.623,64
		1.902,41
Medewerking . . . . .	„	210,—
Diverse kosten . . . . .	„	39,90
		f 6.696,30
Af: verkoop jaarverslagen en toegangskaarten . . . . .	„	315,10
		f 6.381,20
Af: geboekt ten laste van het boekjaar 1955—1956 . . . . .	„	1.500,—
		f 4.881,20

*Scholingswerk f 2.211,30*

In het verslagjaar werden op de Born 2 scholingsweken gehouden voor leesclubleidsters en wel van 1—6 oktober 1956 en van 6—11 mei 1957.

De kosten hiervan bedragen:

reis- en verblijfkosten . . . . .	f	2.014,—
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	405,—
		f 1.609,—
Verder vonden er 3 bijeenkomsten plaats met het scholingskader en wel op 23 oktober en 20 december 1956 en op 13 juni 1957. De kosten van deze bijeenkomsten bedragen totaal . . . . .	„	602,30
		f 2.211,30

*Wij Vrouwen f 5.736,79*

*Uitgaven:*

Drukkosten 12 nummers . . . . .	f	42.387,18
Clichékosten . . . . .	„	3.357,91
Verzendkosten . . . . .	„	2.146,28
Honoraria . . . . .	„	2.275,—
Foto's en tekeningen . . . . .	„	332,—
Onkosten redactie . . . . .	„	343,59
Administratiekosten Arbeiderspers . . . . .	„	10.304,58
Diverse kosten . . . . .	„	10,91
		f 61.157,45
Transporteren . . . . .	f	61.157,45

*Ontvangsten:*

	Transport . . . . .	f	61.157,45
Abonnementen . . . . .	f	33.587,88	
Colportage-opbrengst . . . . .	„	15.903,32	
Advertenties . . . . .	„	1.929,46	
Diverse bijdragen . . . . .	„	4.000,—	
			<hr/>
		„	55.420,66
		f	5.736,79

*Diverse kosten f 1.101,04*

Contributies en bijdragen . . . . .	f	350,—
Auteursrechten BUMA 1955—1956 . . . . .	„	433,54
Accountantskosten 1955—1956 . . . . .	„	175,68
Diverse kosten . . . . .	„	141,82
		<hr/>
	f	1.101,04

*Brochures f 1.003,21*

Voorraad op 1 oktober 1956 van de nog actueel zijnde brochures en van het verkoopmateriaal tegen aanschaffingswaarde . . .	f	1.592,46
Aankopen in boekjaar 1956—1957 . . . . .	„	525,28
		<hr/>
	f	2.117,74
Verkocht in 1956—1957 voor . . . . .	„	2.150,69
		<hr/>
Saldo . . . . .	f	32,95
Voorraden op 30 september 1957 . . . . .	„	970,26
		<hr/>
Batig saldo verkopen . . . . .	f	1.003,21

# FINANCIËEL VERSLAG

over de periode van  
1 oktober 1957 - 30 september 1958

## ACCOUNTANTSVERKLARING

Aan de Partijraad van de Partij van de Arbeid, Tesselschadestraat 31, Amsterdam-W.

Rapport no. 1802/591.

Amsterdam-Z., 29 mei 1959

Mijne Heren,

Hierbij hebben wij de eer u over te leggen de jaarrekeningen over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 van de Partij van de Arbeid en haar instellingen.

Deze stukken zijn als volgt in de bijlagen opgenomen:

Bijlage 1: Balans per 30 september 1958 van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 2: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 3: Vergelijking van de begroting 1957/1958 met de Staat van baten en lasten over 1957/1958 van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 4: Balans per 30 september 1958 van de Dr. Wiardi Beckman Stichting;

Bijlage 5: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 van de Dr. Wiardi Beckman Stichting;

Bijlage 6: Balans per 30 september 1958 en de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 van het Koos Vorrink Instituut;

Bijlage 7: Balans per 30 september 1958 en de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 van de Vrouwenbond van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 8: Balans per 30 september 1958 en de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 van 'Nieuwe Koers' Jongerenorganisatie van de Partij van de Arbeid.

Onze controle geeft ons aanleiding tot de volgende opmerkingen:

1. Onder de 'Interne rekening-courantverhoudingen' komt onder andere op de balans van de Partij van de Arbeid per 30 september 1958 voor een bedrag groot f 170.881,52, zijnde de vordering op de N.V. Maatschappij tot exploitatie en administratie van Verenigingsgebouwen. Van deze n.v. is de Partij van de Arbeid enig aandeelhouder.

In ons rapport no. 1802/581 d.d. 26 april 1958, betreffende de jaarrekeningen over de periode 1 oktober 1956 tot 30 september 1957 van de Partij van de Arbeid en haar instellingen, hebben wij het ontstaan dezer vordering reeds toegelicht (zie aldaar pag. 2).

Wij hebben er toen tevens op gewezen, dat verdere toeneming dezer vordering — door investeringen of door financiering van tekorten van deze n.v. — door grenzen te stellen aan de waardering der vordering in de balans van de Partij van de Arbeid, moet worden beperkt.

In het onderhavige boekjaar is echter deze vordering weer gestegen en wel met f 30.564,74 tot het genoemde bedrag van f 170.881,52.

Redelijkerwijze kan verondersteld worden, dat een bedrag van 1½ ton bij eventuele liquidatie van de n.v. beschikbaar zal zijn ter voldoening van de vordering der Partij. Deswege is de vordering in de balans van de Partij gewaardeerd voor f 150.000,— terwijl het verschil tussen die vordering en laatstgenoemd bedrag is afgeschreven ten laste der kapitaalrekening.

2. Ten laste van de kapitaalrekening is geboekt een bedrag van f 49.799,81, zijnde de, door de Partij van de Arbeid voor haar rekening genomen premiën ineens wegens backservice voor toekomstige pensioenverplichtingen, welke zijn ontstaan uit de nieuwe, per 1 januari 1958 ingegane, pensioenregeling voor bestuurders en personeel.

3. De jaarrekeningen, opgenomen in de bijlagen 1, 2, 4, 5, 6, 7 en 8 kunnen wij op grond van ons onderzoek voor akkoord verklaren. Wij voorzagen deze stukken van een dienovereenkomstige verklaring.

Wij adviseren u om de algemeen secretaris-penningmeester voor het geldelijk beheer in de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 te dechargeren.

Hoogachtend,

w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens

## VERKLARING VAN DE CONTROLECOMMISSIE

Aan het congres van de Partij van de Arbeid.

Amsterdam, 28 juli 1959

Waarde partijgenoten,

Naar aanleiding van onze ingestelde controle over het boekjaar 1957—1958 delen wij u mede, dat wij, ingevolge artikel 66, laatste lid, van het huishoudelijk reglement, de zuiver technische controle aan de verantwoordelijkheid van de accountant overlaten.

Wij stellen u voor, op grond van het accountantsrapport en de daarop verkregen toelichtingen, de partijpenningmeester voor het gevoerde beleid décharge te verlenen.

Met partijgroeten,

J. C. v. d. VEER

D. VELTHEER

O. WOUDENBERG



BALANS PARTIJ VAN DE ARBEID

<i>Dagelijks beschikbare middelen:</i>			
1. Kas . . . . .	f	925,09	
2. Girorekeningen . . . . .	„	15.337,41	
3. De Twentsche Bank N.V. . . . . .	„	12.339,64	
4. Effecten . . . . .	„	41.254,55	
			f 69.856,69
<i>Vorderingen en vooruitbetaald:</i>			
5. Afdelingen . . . . .	f	168.396,22	
6. Debiteuren . . . . .	„	2.862,19	
7. Bureaukosten . . . . .	„	5.821,49	
8. Brochures . . . . .	„	6.697,02	
9. Vordering i/z liquidatie VDB . . . . .	pro	memorie	
10. Diversen . . . . .	„	1.700,62	
			„ 185.477,54
<i>Interne rekening-courantverhoudingen:</i>			
11. 'Dr. W. B. Stichting':			
Nadelig saldo 1-10-'57—30-9-'58 . . . . .	f	82.650,02	
Af: rekening-courantsaldo . . . . .	„	76.701,78	
			f 5.948,24
12. 'Nieuwe Koers':			
Rekening-courantsaldo . . . . .	f	30.908,63	
Af: subsidie 1-10-'57—30-9-'58 . . . . .	„	29.096,47	
			„ 1.812,16
13. 'Vrouwenbond':			
Nadelig saldo 1-10-'57—30-9-'58 . . . . .	f	55.377,20	
Af: rekening-courantsaldo . . . . .	„	53.391,89	
			„ 1.985,31
14. 'Koos Vorrink Instituut' . . . . .			
	„	30.256,59	
15. N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebou- wen:			
Rekening-courantsaldo . . . . .	f	170.881,52	
Af: afschrijving . . . . .	„	20.881,52	
			„ 150.000,—
			„ 113.622,02
<i>Vastgelegde middelen:</i>			
16. Meubilair en kantoormachines . . . . .			
Af: afschrijving . . . . .	f	86.379,19	
	„	65.854,13	
			f 20.525,06
17. Auto's . . . . .			
Af: afschrijving . . . . .	f	41.240,—	
	„	24.345,—	
			„ 16.895,—
			„ 37.420,06
<i>Deelnemingen:</i>			
18. Aandelen N.V. 'De Arbeiderspers' . . . . .			
	f	500.000,—	
19. Aandelen N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Admi- nistratie van Verenigingsgebouwen . . . . .			
	„	1.000,—	
			„ 501.000,—
			f 907.376,31

PER 30 SEPTEMBER 1958

*Schulden en vooruitontvangen:*

20. Crediteuren . . . . .	f 49.484,27	
21. Gewesten . . . . .	„ 7.022,29	
22. Verrekeningen . . . . .	„ 102.486,54	
23. Stichting 'Pensioenfonds Partij van de Arbeid' . . . . .	„ 1.766,93	
24. SDAP in liquidatie . . . . .	„ 1.047,74	
	<hr/>	f 161.807,77
25. Reserve afdelingen . . . . .	f 22.582,—	
26. Reserve voor bijzondere verplichtingen	f 110.891,80	
Af: uitgekeerd pensioen en betaalde		
koopsommen . . . . .	„ 20.535,54	
	<hr/>	
	f 90.356,26	
Bij: toevoeging rente . . . . .	„ 3.270,28	
	<hr/>	„ 93.626,54
27. Reserve voor speciale acties . . . . .	f 65.000,—	
Af: overboeking t.g.v. kosten Raads- en		
Staten verkiezingen . . . . .	„ 45.000,—	
	<hr/>	„ 20.000,—
28. Reserve Partijcongres 1959 . . . . .	„ 17.500,—	
	<hr/>	„ 153.708,54
29. Lening o/g . . . . .		„ 27.000,—
30. Schulden uit borgstelling . . . . .		pro memorie
31. <i>Kapitaal:</i>		
stand per 1 oktober 1957 . . . . .	f 629.147,90	
Bij: ontvangen legaat mevr. Van Emb-		
den-de Ridder . . . . .	„ 500,—	
Af: voor rekening van 'Thiele Wibaut-		
fonds' . . . . .	„ 100,—	
	<hr/>	
	f 400,—	
Ontvangen laatste gedeelte van legaat		
Van Regteren Altena . . . . .	„ 462,87	
Koerswinst op effecten . . . . .	„ 4.785,65	
Voordelig saldo volgens de staat van		
baten en lasten over de periode 1-10-'57		
—30-9-'58 . . . . .	„ 744,91	
	<hr/>	„ 6.393,43
	<hr/>	f 635.541,33
Af: Backservice pensioenverzekeringen		
bestuur en personeel . . . . .	f 49.799,81	
Afschrijving i/z Mij. tot Expl. en Adm.		
van Verenigingsgebouwen . . . . .	„ 20.881,52	
	<hr/>	„ 70.681,33
Stand per 30 september 1958 . . . . .		„ 564.860,—
		<hr/>
		f 907.376,31

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
 WEGERIF & LEGUYT  
 EN SWILLENS

STAAT VAN BATEN EN LASTEN  
OVER DE PERIODE

*Personeels- en bestuurskosten:*

32. Salarissen bestuurders . . . . .	f	39.389,81
33. Salarissen personeel . . . . .	„	89.216,34
34. Sociale lasten . . . . .	„	22.973,82
		f 151.579,97

*Organisatiekosten:*

35. Onkosten bestuur . . . . .	f	8.340,03
36. Vergaderingen bestuur . . . . .	„	794,53
37. Partijraadsvergaderingen . . . . .	„	3.107,89
38. Diverse vergaderingen . . . . .	„	2.782,36
39. Internationaal contact . . . . .	„	26.696,83
40. Lidmaatschap Internationale . . . . .	„	2.897,61
41. Abonnementen . . . . .	„	1.369,62
42. Accountantskosten . . . . .	„	9.000,—
43. Bureaukosten . . . . .	„	2.703,91
44. Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	3.441,53
45. Autokosten . . . . .	„	7.486,73
46. Drukkosten zegels en contributiekaarten . . . . .	„	13.337,64
47. Verzendkosten zegels . . . . .	„	2.590,18
48. Kosten controle afdelingen . . . . .	„	13.802,99
49. Bijdrage voor sanering afdelingen . . . . .	„	500,—
50. Reserve afdelingen . . . . .	„	1.440,—
51. Huur . . . . .	„	14.291,56
52. Reserve Partijcongres 1959 . . . . .	„	17.500,—
		„ 132.083,41

*Propagandakosten:*

53. Salarissen en sociale lasten . . . . .	f	69.913,53
Af: via Subsidies . . . . .	„	31.977,44
		f 37.936,09
54. Onkosten propagandisten . . . . .	„	3.193,97
55. Cabaretwerk . . . . .	„	6.755,21
56. Diverse congressen en bijeenkomsten . . . . .	„	1.341,32
57. Brochures en colportage . . . . .	„	2.054,65
58. Bureaukosten . . . . .	„	8.111,73
59. Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	10.324,54
60. Autokosten . . . . .	„	22.460,20
61. Kosten ledenwerfactie . . . . .	„	9.229,52
62. Diverse propagandakosten . . . . .	„	4.088,58
63. Kosten Raads- en Statenverkiezingen . . . . .	f	95.203,80
Af: overboeking t.l.v. Reserve voor speciale acties . . . . .	„	45.000,—
		„ 50.203,80
		„ 155.699,61

Transporteren . . . . . f 439.362,99

1 OKTOBER 1957—30 SEPTEMBER 1958

81. Contributies . . . . .	f 1.148.974,95	
82. Contributies verspreide leden . . . . .	„ 726,27	
83. Nagekomen contributies vorige jaren . . . . .	„ 13.791,07	
	<u>f 1.163.492,29</u>	
84. Af: Contributie-aandeel afdelingen . . . . .	f 459.588,56	
Idem, vorige jaren . . . . .	„ 1.586,69	
	<u>„ 461.175,25</u>	f 702.317,04
85. Interest . . . . .		„ 22.007,53

Transporteren . . . . . f 724.324,57

	Transport . . . . .	f 439.362,99	
<i>Scholing en studie:</i>			
64.	Kadercursussen en -kampen . . . . .	f 4.792,81	
65.	'Dr. Wiardi Beckman Stichting' . . . . .	„ 82.650,02	
66.	Sectie 'Gemeente en Provincie' . . . . .	„ 7.390,19	
67.	Sectie 'Middenstand' . . . . .	„ 10.673,23	
68.	Sectie 'Agrarische Vragen' . . . . .	„ 10.829,32	
69.	'Vrouwenbond' . . . . .	„ 55.377,20	
70.	Subsidie 'Nieuwe Koers' . . . . .	„ 29.096,47	
71.	Fakkeldragerswerk (incl. Paraat in een veranderde wereld) . . . . .	„ 47.870,37	
72.	Diverse commissies . . . . .	„ 4.117,81	
		<u>f 252.797,42</u>	
73.	Af: Subsidies t.b.v. WBS en scholingswerk: 'De Centrale' . . . . .	f 95.000,—	
	Diversen . . . . .	„ 10.000,—	
		<u>„ 105.000,—</u>	„ 147.797,42
<i>Diverse subsidies:</i>			
74.	Gewestelijke en stedelijke federaties . . . . .	f 63.832,83	
75.	Werkgemeenschappen . . . . .	„ 45.952,16	
76.	Kamerfractie . . . . .	„ 8.833,41	
77.	Nederlandse Raad der Europese beweging . . . . .	„ 2.500,—	
78.	Diverse bijdragen . . . . .	„ 300,—	
		<u>„ 121.418,40</u>	
<i>Diversen:</i>			
79.	Diverse kosten . . . . .	„ 15.000,85	
80.	Voordelig saldo . . . . .	„ 744,91	
		<u>f 724.324,57</u>	

Transport . . . . . f 724.324,57

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
WEGERIF & LEGUYT  
EN SWILLENS

---

f 724.324,57

PARTIJ VAN DE ARBEID  
VERGELIJKING VAN DE BEGROTING 1957/1958 MET

	Begroting 1957—1958	
<i>Baten:</i>		
Contributies . . . . .		f 690.600,—
Interest . . . . .		„ 21.000,—
Te dekken uit bijzondere middelen . . . . .		„ 20.000,—
		<hr style="width: 100%;"/>
		f 731.600,—
<i>Lasten:</i>		
Personeels- en bestuurskosten . . . . .	f 146.100,—	
Organisatiekosten . . . . .	„ 138.075,—	
Propagandakosten . . . . .	„ 112.625,—	
Scholing en studie . . . . .	„ 196.875,—	
Diverse subsidies . . . . .	„ 117.100,—	
Diversen . . . . .	„ 20.825,—	
	<hr style="width: 100%;"/>	
		„ 731.600,—
		<hr style="width: 100%;"/>
<i>Voordelig saldo</i> . . . . .		f —,—

GEVESTIGD TE AMSTERDAM  
DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 1957/1958

Baten en lasten over 1957—1958		Resultaat over 1957—1958 gunstiger   ongunstiger dan de begroting over 1957—1958	
<i>f</i> 151.579,97 „ 132.083,41 „ 155.699,61 „ 147.797,42 „ 121.418,40 „ 15.000,85 <hr/>	<i>f</i> 702.317,04 „ 22.007,53 „ —,— <hr/> <i>f</i> 724.324,57	<i>f</i> 11.717,04 „ 1.007,53 <i>f</i> 20.000,—  „ 5.479,97 „ 5.991,59  „ 49.077,58  „ 5.824,15 <hr/> <i>f</i> 73.617,89	          „ 43.074,61  „ 4.318,40 <hr/> <i>f</i> 72.872,98
	„ 723.579,66 <hr/> <i>f</i> 744,91	resultaat gunstiger	„ 744,91



BALANS DR. WIARDI BECKMAN STICHTING

Postcheque- en Girodienst . . . . .	f	904,35
Deposito De Twentsche Bank N.V. . . . .	„	2.519,56
Bibliotheek . . . . .	„	1,—
Bureaubehoeften . . . . .	„	626,85
 <i>Partij van de Arbeid, rekening-courant:</i>		
Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 . . . . .	f	82.650,02
Af: Rekening-courantsaldo . . . . .	„	76.701,78
		5.948,24
		f 10.000,—

PER 30 SEPTEMBER 1958

Kapitaal . . . . .	f	2.000,—
Terug te ontvangen zegels 1957—1958 . . . . .	„	7.000,—
Reserve voor nog af te rekenen zegels . . . . .	„	1.000,—

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
**WEGERIF & LEGUYT**  
**EN SWILLENS**

---

 f 10.000,—

STAAT VAN BATEN EN LASTEN  
OVER DE PERIODE

*Studie- en Werkgroepen:*

Reis-, verblijf en vergaderkosten . . . . .	f	6.825,35	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	,,	33.647,20	
Aandeel porti, telefoon en telegrammen . . . . .	,,	1.609,01	
Aandeel bureaustkosten . . . . .	,,	2.605,70	
Diverse kosten . . . . .	,,	1.632,40	
		f	46.319,66

*Scholing en Vorming:*

Salarissen en sociale lasten . . . . .	f	5.509,24	
Aandeel porti, telefoon en telegrammen . . . . .	,,	268,57	
Aandeel bureaustkosten . . . . .	,,	427,79	
Scholendienst . . . . .	,,	2.839,91	
Diverse kosten . . . . .	,,	283,—	
		f	9.328,51
Af: Ontvangsten 'Klein Bestek' . . . . .	f	969,25	
Kosten 'Klein Bestek' . . . . .	,,	435,53	
		,,	533,72
			,, 8.794,79

*Bibliotheek en Documentatie:*

Bibliotheek . . . . .	f	986,16	
Abonnementen . . . . .	,,	1.369,61	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	,,	18.368,39	
Aandeel porti, telefoon en telegrammen . . . . .	,,	1.599,50	
Aandeel bureaustkosten . . . . .	,,	2.566,75	
Diverse kosten . . . . .	,,	1.674,75	
		,,	26.565,16

*Algemeen Onderzoek:*

Onkosten bureauleiding . . . . .	f	2.069,17	
Diverse vergaderingen . . . . .	,,	405,61	
Salarissen en Sociale Lasten . . . . .	,,	21.277,82	
Aandeel porti, telefoon, telegrammen . . . . .	,,	807,15	
Aandeel bureaustkosten . . . . .	,,	1.283,37	
Diverse kosten . . . . .	,,	813,75	
		f	26.656,87
Af: Opbrengst voor bewezen diensten . . . . .	,,	1.200,—	
			,, 25.456,87
Brochures . . . . .			,, 1.378,84

*Algemene kosten:*

Subsidie . . . . .	f	750,—	
Accountantskosten . . . . .	,,	500,—	
Kosten zegels, enz. . . . .	,,	641,58	
Diverse kosten . . . . .	,,	1.234,38	
		,,	3.125,96
			f 111.641,28

1 OKTOBER 1957—30 SEPTEMBER 1958

Donaties . . . . .	f	16.970,60
Zegelverkopen . . . . .	„	11.904,75
Diverse ontvangsten . . . . .	„	115,91
Nadelig saldo . . . . .	„	82.650,02

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
WEGERIF & LEGUYT  
EN SWILLENS

---

f 111.641,28

# BALANS 'KOOS VORRINK INSTITUUT'

Partij van de Arbeid, rekening-courant . . . . .	f	30.256,59
--	---	-----------

---

f 30.256,59

## STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER DE PERIODE

Salarissen en sociale lasten . . . . .	f	10.261,59
Bureaustkosten . . . . .	"	490,66
Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	"	211,69
Diverse vergaderingen . . . . .	"	340,82
Diverse kosten . . . . .	"	901,24
	f	12.206,—

PER 30 SEPTEMBER 1958

*Kapitaal:*

Stand per 1 oktober 1957 . . . . .	f	42.358,48
Af: nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957—30 september 1958 . . . . .	„	12.101,89
		<hr/>
Stand per 30 september 1958 . . . . .	f	30.256,59
		<hr/>
	f	30.256,59

1 OKTOBER 1957—30 SEPTEMBER 1958

Brochures . . . . .	f	75,61
Diverse ontvangsten . . . . .	„	28,50
Nadelig saldo . . . . .	„	12.101,89
		<hr/>
	f	12.206,--

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
**WEGERIF & LEGUYT**  
**EN SWILLENS**

## BALANS VROUWENBOND VAN DE PARTIJ

De Twentsche Bank N.V. . . . . .	f	135,37
Postcheque- en Girodienst . . . . .	„	3.691,18
Vrouwengroepen . . . . .	„	1.855,19
Bureaubehoeften . . . . .	„	306,65
Brochures . . . . .	„	624,37
Bibliotheek . . . . .	„	1,—
<i>Partij van de Arbeid, rekening-courant:</i>		
nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1957 tot 30 september 1958 . . . . .	f	55.377,20
Af: Rekening-courantsaldo . . . . .	„	53.391,89
		1.985,31
	f	8.599,07

## STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER DE PERIODE

Salarissen . . . . .	f	22.729,18
Sociale lasten . . . . .	„	2.790,58
Onkosten hoofdbestuur . . . . .	„	1.316,64
Bestuursvergaderingen . . . . .	„	96,59
Bondsraadsvergadering . . . . .	„	605,62
Reserve Congres 1959 . . . . .	„	3.000,—
Scholingswerk . . . . .	„	3.542,26
Brochures . . . . .	„	284,94
'Ons Werk' . . . . .	„	2.292,37
'Wij Vrouwen': uitgaven . . . . .	f	63.590,73
Ontvangsten . . . . .	„	54.099,43
		9.491,30
Bereaukosten . . . . .	„	3.254,91
Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	„	3.390,99
Bibliotheek . . . . .	„	45,—
Diverse vergaderingen . . . . .	„	42,21
Aandeel huur . . . . .	„	2.040,—
Accountantskosten . . . . .	„	650,—
Diverse kosten . . . . .	„	1.475,61
		57.048,20
	f	57.048,20

## VAN DE ARBEID PER 30 SEPTEMBER 1958

'Thiele Wibautfonds' rekening-courant . . . . .	f	5.599,07
Reserve Congres 1959 . . . . .	„	3.000,—

---

f 8.599,07

## 1 OKTOBER 1957—30 SEPTEMBER 1958

Radio, vergoeding voor het voorbereiden, enz. van uitzendingen . . . . .	f	1.671,—
Nadelig saldo . . . . .	„	55.377,20

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
 WEGERIF & LEGUYT  
 EN SWILLENS

---

f 57.048,20



## BALANS 'NIEUWE KOERS', JONGERENORGANISATIE

Postcheque- en Girodienst . . . . .	f	137,64
Afdelingen . . . . .	"	420,77
Verrekeningen . . . . .	"	2.174,87
Bureaubehoeften . . . . .	"	161,49
Brochures, enz. . . . .	"	517,39
		f 3.412,16

## STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER DE PERIODE

Salarissen . . . . .	f	10.845,44
Sociale lasten . . . . .	"	1.962,05
Onkosten hoofdbestuur . . . . .	"	3.808,08
Bureaukosten . . . . .	"	2.139,67
Porti, telefoon en telegrammen . . . . .	"	1.500,57
Aandeel huur . . . . .	"	765,—
Accountantskosten . . . . .	"	250,—
Bestuursvergaderingen . . . . .	"	388,05
Landdag . . . . .	"	862,41
Kosten congres en jongerenraad . . . . .	"	1.795,70
Internationaal contact . . . . .	"	582,97
Kaderscholing . . . . .	"	603,45
Divers scholingswerk . . . . .	"	251,05
Propagandakosten . . . . .	"	351,—
Abonnementen . . . . .	"	82,80
Kosten brochures enz. . . . .	"	14,82
'Nieuwe Koers' . . . . .	"	3.090,88
Afschrijving dubieuze vorderingen . . . . .	"	732,94
Diverse kosten . . . . .	"	115,34
		f 30.142,22

## VAN DE PARTIJ VAN DE ARBEID PER 30 SEPT. 1958

Reserve dubieuze vorderingen . . . . .	f	1.600,—
<i>Partij van de Arbeid, rekening-courant:</i>		
Rekening-courantsaldo . . . . .	f	30.908,83
Af: Subsidie: Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober '57 tot 30 september '58	„	29.096,47
		<hr/>
	„	1.812,16
	f	<hr/> 3.412,16

1 OKTOBER 1957—30 SEPTEMBER 1958

Contributies . . . . .	f	1.045,75
Nadelig saldo . . . . .	„	29.096,47

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
**WEGERIF & LEGUYT**  
**EN SWILLENS**

---

f 30.142,22

## ACCOUNTANTSVERKLARING

Amsterdam-Z., 29 mei 1959

Aan de Directie van de N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen, Tesselschadestraat 31, Amsterdam-W.  
Rapport no. 2108/591.

Mijne Heren,

Ingevolge uw opdracht controleerden wij de Balans per 30 september 1958 en de Verlies- en winstrekening over het boekjaar 1 oktober 1957-30 september 1958. Wij bevonden deze stukken akkoord en voorzagen de hierbijgaande exemplaren (bijlagen 1 en 2) van een dienovereenkomstige verklaring.

De schuld aan de Partij van de Arbeid liep verder op en wel tot f 170.881,52, door de oorzaken aangewezen in ons rapport no. 1802/582 dd. 28 mei 1958, pag. 2 al. 3. Wij herhalen ons advies de verhouding tussen huurder en verhuurder zodanig te herzien, dat de huurder geen verdere investeringen meer behoeft te doen.

Ons tot nadere toelichting bereid verklaarend,

hoogachtend,

w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens

## BALANS PER

Huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam . . . . .	f 162.076,12	
Af: Afschrijving . . . . .	„ 57.276,12	
		f 104,800,—
Lift . . . . .	f 25.507,34	
Af: Afschrijving . . . . .	„ 2.107,34	
		„ 23.400,—
Inventaris . . . . .	f 1.693,51	
Af: Afschrijving . . . . .	„ 1.692,51	
		„ 1,—
Centrale verwarming . . . . .	f 6.686,95	
Af: Afschrijving . . . . .	„ 6.373,95	
		„ 313,—
Geactiveerde kosten . . . . .	f 34.792,20	
Af: afschrijving . . . . .	„ 11.592,20	
		„ 23.200,—
Brandstoffen . . . . .		„ 326,98
<i>Exploitatiesaldo:</i>		
Nadelig saldo volgens de verlies- en winst- rekening over het boekjaar 1957-1958 . . . . .	f 20.383,98	
Bij: Nadelig saldo per 1-10-'57 . . . . .	„ 27.739,48	
		„ 48.123,46
		f 200.164,44

*Bijlage no. 1*

30 SEPTEMBER 1958

Aandelenkapitaal . . . . .	f 10.000,—	
Af: Aandelenkapitaal nog te storten . . . . .	„ 9.000,—	
	<hr/>	f 1.000,—
SDAP in luiquidatie . . . . .	„ 28.282,92	
Partij van de Arbeid, rekening-courant . . . . .	„ 170.881,52	

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
**WEGERIF & LEGUYT**  
**EN SWILLENS**

---

f 200.164,44

*Onderhoud:*

Loon conciërge . . . . .	f	3.297,21	
Lonen werkers . . . . .	„	9.722,59	
Sociale lasten . . . . .	„	1.765,71	
Onderhoud gebouw . . . . .	„	5.189,30	
Kosten van herstel . . . . .	„	11.592,20	
Onderhoud lift . . . . .	„	181,65	
Onderhoud tuin . . . . .	„	120,80	
Schoonmaakartikelen . . . . .	„	617,34	
Ramen lappen . . . . .	„	504,60	
			f 32.991,40

*Verlichting en verwarming:*

Gas, elektriciteit en water . . . . .	f	2.148,46	
Brandstoffen . . . . .	„	3.382,68	
Onderhoud en afschrijving centrale verwarming . . . . .	„	498,25	
			„ 6.029,39

*Algemene kosten:*

Bewaking . . . . .	f	74,20	
Pensioen mevrouw Hoogendijk . . . . .	„	520,—	
Straatgeld, grond- en brandverzekeringsbelasting . . . . .	„	671,53	
Assuranties . . . . .	„	241,44	
Bureaunkosten . . . . .	„	200,—	
Administratiekosten . . . . .	„	300,—	
Accountantskosten . . . . .	„	450,—	
Afschrijving huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam . . . . .	„	1.600,—	
Afschrijving lift . . . . .	„	2.107,34	
			„ 6.164,51
Diverse kosten . . . . .	„	198,68	
			f 45.383,98

ADMINISTRATIE VAN VERENIGINGSGEBOUWEN  
WINSTREKENING OVER HET BOEKJAAR 1957/1958

Huur . . . . .	f	25.000,—
Exploitatieverlies . . . . .	„	20.383,98

Gecontroleerd en akkoord bevonden,  
WEGERIF & LEGUYT  
EN SWILLENS

---

f 45.383,98

TOELICHTING OP DE BALANS PER  
30 SEPTEMBER 1958

*I tot en met 3* zijn de saldi van kas-, giro- en bankrekening per 30 september 1958.

*4. Effecten f 41.254,55*

30 obligaties à f 1000,— nom. 3—3½% Nederland 1947 à 92 <sup>11</sup> / <sub>16</sub> . . . . .	f 27.806,10
5 obligaties à f 1000,— nom. 3½% Nederland 1948 à 85% . . . . .	,, 4.287,50
5 obligaties à f 1000,— nom. 3% Nederland 1962/64 à 94 <sup>11</sup> / <sub>32</sub> . . . . .	,, 4.717,20
5 obligaties à f 1000,— nom. 3% Nederland 1937 à 88½ . . . . .	,, 4.443,75
	f 41.254,55

*5. Afdelingen f 168.396,22*

De vordering per 30 september 1958 bestaande uit netto contributies, leveringen van brochures enz. was . . . . .	f 169.607,74
Af: reserve voor dubieuze vorderingen . . . . .	,, 1.211,52
	f 168.396,22

*7. Bureauvoorraden f 5.821,49*

Stencilpapier, stencils, inkt . . . . .	f 2.692,94
Diverse kantoorbenodigdheden . . . . .	,, 3.128,55
	f 5.821,49

*8. Brochures f 6.697,02*

Dit bedrag bestaat uit de aanschafwaarde van op 30 september 1958 nog in voorraad zijnde brochures en andere verkoopartikelen.

*10. Diversen f 1.700,62*

Voorraden van:	
rentezegels . . . . .	f 1,30
postzegels . . . . .	,, 1.071,12
zegelverzendenveloppen . . . . .	,, 628,20
	f 1.700,62

*16. Meubilair en kantoormachines f 20.525,06*

Aankoopwaarde 1 oktober 1957 . . . . .	f 84.317,89
In het boekjaar 1957—1958 werd aangeschaft voor een totaal van . . . . .	,, 2.061,30
	f 86.379,19
Aanschafwaarde per 30 september 1958 . . . . .	f 86.379,19
Per 1 oktober 1957 was hiervan afgeschreven . . . . .	f 59.983,44
Afgeschreven in 1957/1958 . . . . .	,, 5.870,69
	f 65.854,13
Afgeschreven tot en met 30 september 1958 . . . . .	f 65.854,13

17. *Auto's f 16.895,—*

De aanschaffingswaarde van 6 auto's bedroeg per 1 oktober 1957	f	40.930,—
In 1957/1958 werd 1 auto door een nieuwe vervangen, waardoor het bedrag der aanschaffingen veranderde met . . . . .	„	310,—
	f	41.240,—

Per 1 oktober 1957 was hiervan afgeschreven . . . . .	f	24.685,—
In 1957/1958 afgeschreven . . . . .	„	7.410,—

	f	32.095,—
Verandering i.v.m. vervanging auto . . . . .	„	7.750,—

Afgeschreven tot en met 30 september 1958 . . . . . f 24.345,—

22. *Verrekeningen f 102.486.54*

N.V. de Centrale . . . . .	f	72.017,12
Te betalen sociale lasten . . . . .	„	20.501,64
Af te rekenen met afdelingen inzake terugontvangen zegels 1957/1958 (netto) . . . . .	„	34.200,—
Diverse te betalen of te verrekenen posten . . . . .	f	50.629,75
Diverse te ontvangen of te verrekenen posten . . . . .	„	8.301,63
	f	42.328,12
Te verrekenen i.z. 'actie revanche' . . . . .	„	2.383,97
	„	44.712,09
	f	171.430,85

Af: voorschotten betaald aan bedrijfsvereniging . . . . . f 25.669,—

Voorschotten aan afdelingen, gewesten en andere organen van de Partij, vaste reis- en onkostenvoorschotten voor diverse bestuurs- en personeelsleden . . . . .	„	43.275,31
	„	68.944,31
	f	102.486,54

24. *SDAP in liquidatie f 1.047,74*

Het saldo bleef gedurende 1957/1958 ongewijzigd.

25. *Reserve afdelingen f 22.582,—*

$\frac{1}{3}$  % van de contributies werd aan de reserve toegevoegd (zie 50). Het totaal van dit reservefonds voor de vorderingen die het Partijbestuur heeft op de afdelingen was daardoor gestegen tot f 22.582,—.

28. *Reserve congres 1959 f 17.500,—*

De totale kosten van het Partijcongres, dat in 1959 zal worden gehouden worden geschat op f 35.000,— (zie 52). De helft hiervan komt ten laste van het boekjaar 1957/1958.

29. *Lening o.g. f 27.000,—*

Van de in het boekjaar 1956/1957 afgesloten lening (opgenomen gelden) van de Centrale ad f 34.000,— werd f 7.000,— afgelost. De rentevoet van deze lening bedraagt 4 %.



TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN  
LASTEN OVER DE PERIODE  
1 OKTOBER 1957—30 SEPTEMBER 1958

*Salarissen en sociale lasten*

De salarissen en sociale lasten van bestuurders en personeel werden verdeeld over de hieronder vermelde onderdelen van de Partij. Onder 'algemene salarissen' worden verstaan de salarissen van die medewerkers die, in verband met de aard van hun werkzaamheden niet bij een bepaald onderdeel konden worden ondergebracht.

*Salarissen en sociale lasten, ten laste van:*

	Salarissen	Sociale lasten	Totaal
Bestuur . . . . .	f 39.389,81	f 10.813,17	f 50.202,98
Algemene salarissen . . . . .	„ 89.216,34	„ 12.160,65	„ 101.376,99
Controle afdelingen . . . . .	„ 7.644,50	„ 1.574,35	„ 9.218,85
Internationaal contact . . . . .	„ 11.890,63	„ 2.006,02	„ 13.896,65
Paraat/fakkeldragersactie . . . . .	„ 14.682,29	„ 2.021,52	„ 16.703,81
Ledenwerfactie . . . . .	„ 3.579,23	„ 553,85	„ 4.133,08
Actie en propaganda . . . . .	„ 31.736,44	„ 6.199,65	„ 37.936,09
Nieuwe Koers . . . . .	„ 10.845,44	„ 1.962,05	„ 12.807,49
Autokosten . . . . .	„ 6.217,14	„ 1.491,05	„ 7.708,19
Vrouwenbond . . . . .	„ 22.729,18	„ 2.790,58	„ 25.519,76
Sectie Gem. en Provincie . . . . .	„ 7.680,77	„ 641,11	„ 8.321,88
Sectie Agrarische Vragen . . . . .	„ 3.151,92	„ 857,95	„ 4.009,87
Sectie Middenstand . . . . .	„ 5.649,12	„ 481,61	„ 6.130,73
Koos Vorrink Instituut . . . . .	„ 8.866,69	„ 1.394,90	„ 10.261,59
Dr. Wiardi Beckman Stichting . . . . .	„ 66.996,73	„ 11.805,92	„ 78.802,65
Werkgemeenschappen . . . . .	„ 4.000,—	„ 800,—	„ 4.800,—
Cabaret . . . . .	„ 625,—	„ 75,—	„ 700,—
	f 334.901,23	f 57.629,38	f 392.530,61
Via subsidies . . . . .	„ 32.164,24	„ 5.980,65	„ 38.144,89
	f 367.065,47	f 63.610,03	f 430.675,50

37. *Partijraadsvergaderingen: f 3.107,89*

In het verslagjaar vonden 3 vergaderingen van de Partijraad plaats en wel op 21 december 1957 en op 29 maart en 30 augustus 1958.

De kosten hiervan bedroegen:

Zaalhuren . . . . .	f 100,—
Maaltijden en consumpties . . . . .	„ 310,45
Reiskosten afgevaardigden . . . . .	„ 2.536,80
Stencil- en portiekosten . . . . .	„ 160,64
	f 3.107,89

38. *Diverse vergaderingen: f 2.782,36*

Kadervergadering Egmond aan Zee 17 en 18 oktober 1957 . . . . .	f	730,56
Hedenkingsbijeenkomst inzake Hongarije . . . . .	„	519,20
Bijeenkomst burgemeesters . . . . .	„	91,55
Bijeenkomsten werkgevers . . . . .	„	72,74
Vergaderingen met gewestelijke secretarissen . . . . .	„	226,60
Diverse vergaderingen en bijeenkomsten . . . . .	„	793,59
Diverse kosten (w.a. stencil- en portkosten) . . . . .	„	348,12
	f	<u>2.782,36</u>

39. *Internationaal contact: f 26.696,83*

Ontvangst buitenlandse gasten . . . . .	f	1.435,30
Vertegenwoordigingen op diverse congressen, internationale besprekingen en gebeurtenissen, conferenties van experts . . . . .	„	7.793,62
Bijdrage: UIUSD . . . . .	„	100,—
Abonnementen . . . . .	„	300,48
Aandeel in algemene kosten . . . . .	„	1.897,59
Diverse kosten . . . . .	„	1.273,19
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	13.896,65
	f	<u>26.696,83</u>

43/58. *Bureaunkosten: f 10.815,64*

Totaalbedrag aan bureaunkosten, uitgegeven in het boekjaar 1957—58:		
Stencilpapier, stencils, inkt . . . . .	f	8.002,29
Kantoorbenodigdheden, papier, enveloppen enz. . . . .	„	7.656,09
Onderhoud machines en meubilair . . . . .	„	2.119,97
Diverse bureaunkosten . . . . .	„	6.755,98
Afschrijvingen machines en meubilair . . . . .	„	5.870,69
	f	<u>30.405,02</u>

Dit bedrag werd als volgt verdeeld over de verschillende onderdelen van de Partij:

Doorberekening van vervaardigd stencilwerk . . . . .	f	7.288,14
Algemene omslag . . . . .	„	23.116,88
	f	<u>30.405,02</u>

Ten laste van de algemene rekening van de Partij:

Stencilwerk . . . . .	f	1.645,19
Omslagkosten . . . . .	„	9.170,45
	f	<u>10.815,64</u>

Van dit laatste bedrag is 25 % of f 2.703,91 geboekt onder de groep 'organisatiekosten' (43) en 75 % of f 8.111,73 onder de groep 'propagandakosten' (58).

44/59. *Porti, telefoon en telegrammen: f 13.766,07*

Totale bedragen uitgegeven in het boekjaar 1957—58.

Porti, vracht- en adresseerkosten . . . . .	f	21.319,94
Telefoon en telegrammen . . . . .	„	9.637,18
Afschrijving telefooncentrale (10 % van f 7500,—) . . . . .	„	750,—
		<hr/>
	f	31.707,12

De portikosten werden per kwartaal verdeeld volgens het werkelijke verbruik van elk onderdeel van de Partij. De overige kosten werden verdeeld met een algemene omslag.

Ten laste van de algemene rekening van de Partij.

Porti-, vracht- en adresseerkosten . . . . .	f	9.594,08
Telefoon en telegrammen . . . . .	„	4.171,99
		<hr/>
	f	13.766,07

Van dit bedrag werd 25 % of f 3.441,53 geboekt onder de groep 'organisatiekosten' (44) en 75 % of f 10.324,54 onder de groep 'propagandakosten' (59).

45/60. *Autokosten: f 29.946,93*

Salaris en sociale lasten chauffeur . . . . .	f	7.708,19
Olie en benzine . . . . .	„	6.619,58
Onderhoud . . . . .	„	7.399,53
Stalling, verzekering, belasting en diverse kosten . . . . .	„	3.161,55
Afschrijvingen . . . . .	„	8.210,—
		<hr/>
	f	33.098,85
Af: vergoeding autokosten kamerleden . . . . .	„	3.151,92
		<hr/>
	f	29.946,93

Van dit bedrag werd 25 % of f 7.486,73 geboekt onder de groep 'organisatiekosten' (45) en 76% of f 22.460,20 onder de groep 'propagandakosten' (65).

46. *Drukkosten, zegels en contributiekaarten: f 13.337,64*

Contributiekaarten . . . . .	f	3.945,—
Zegels . . . . .	„	9.392,64
		<hr/>
	f	13.337,64

48. *Kosten controle afdelingen: f 13.802,99*

Reis- en verblijfkosten . . . . .	f	469,39
Salaris en sociale lasten . . . . .	„	9.218,85
Autokosten . . . . .	„	3.418,21
Aandeel in algemene kosten . . . . .	„	675,51
Diverse kosten . . . . .	„	21,03
		<hr/>
	f	13.802,99

49. *Bijdragen voor sanering afdelingen: f 500,—*

Voor sanering van afdelingen is totaal f 731,40 bijgedragen. Van dit bedrag werd f 231,40 op de in 1953—54 voor dit doel geformeerde reserve geboekt, terwijl f 500,— ten laste van 1957—58 werd gebracht.

51. *Huur: f 14.291,56*

De huur van het gebouw Tesselschadestraat 31 te betalen aan de N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen bedraagt f 25.000,—. In dit huurbedrag zijn bepaalde voorzieningen, zoals schoonmaken e.d. begrepen. Een gedeelte van dit bedrag wordt op grond van de beschikbaar gestelde ruimten verdeeld over de onderdelen van de Partij. Per saldo bleef f 14.291,56 ten laste van de algemene afdelingen.

55. *Cabaretwerk: f 6.755,21*

Subsidies aan afdelingen . . . . .	f	4.651,12
Honoraria teksten . . . . .	„	450,—
Kosten regisseur . . . . .	„	70,—
Reis- en verblijfkosten . . . . .	„	494,85
Aandeel salarissen en sociale lasten . . . . .	„	700,—
Diverse kosten . . . . .	„	389,24
	f	6.755,21

56. *Diverse bijeenkomsten: f 1.341,32*

Sportconferentie 17 mei 1958 Amsterdam . . . . .	f	403,99
Kosten Partijberaad 22 en 23 september 1958 . . . . .	„	937,33
	f	1.341,32

57. *Brochures: f 2.054,65*

Waarde van de op 1 okt. 1958 nog aanwezige actuele brochures	„	9.216,30
Drukkosten 1957—58 . . . . .	„	6.430,98
	f	15.647,28
Verkopen 1957—58 . . . . .	„	7.882,01
	f	7.765,27
Voorraad op 30 september 1958 . . . . .	„	6.610,62
	f	1.154,65
Aandeel in de verzendkosten . . . . .	„	900,—
Nadelig saldo . . . . .	f	2.054,65

61. *Kosten ledenwerfactie: f 9.229,52*

Drukwerk . . . . .	f	2.219,60
Stencilwerk . . . . .	„	665,60
Transporteren . . . . .	f	2.885,20

	Transport . . . . .	f	2.885,20
Teken- en fotokosten . . . . .		„	199,80
Portikosten . . . . .		„	918,19
Bureaunkosten . . . . .		„	471,43
Aandeel in algemene kosten . . . . .		„	255,—
Diverse kosten (o.a. reis- en verblijfkosten) . . . . .		„	366,82
Salarissen en sociale lasten . . . . .		„	4.133,08
		f	9.229,52

62. *Diverse propagandakosten: f 4.088,58*

Verzendkosten Nieuw Europa . . . . .	f	393,95
Onkosten film- en geluidsinstallaties . . . . .	„	381,35
Aandeel in kosten mei-comité . . . . .	„	1.034,82
Portikosten . . . . .	„	417,04
Stencilkosten . . . . .	„	16,42
Bureaunkosten . . . . .	„	942,86
Aandeel in algemene kosten . . . . .	„	510,—
Diverse kosten . . . . .	„	392,14
	f	4.088,58

63. *Kosten verkiezingen: f 50.203,80*

*Drukwerken*

Statenverkiezingen . . . . .	f	73.983,24
Raadsverkiezingen . . . . .	„	43.114,12
PCWG-materiaal . . . . .	„	12.659,17
Divers drukwerk . . . . .	„	8.534,55
	f	138.291,08
Af: doorberekend aan afdelingen, federaties en gewesten . . . . .	„	120.190,40
	f	18.100,68

*Subsidies*

Drente . . . . .	f	4.950,—
Utrecht . . . . .	„	4.500,—
Noord-Holland Zuid . . . . .	„	1.500,—
Noord-Brabant . . . . .	„	30.416,56
Limburg . . . . .	„	26.073,29
	f	67.439,85

*Verkiezingscongres 17 en 18 januari 1958 Utrecht*

Zaalhuur, geluidsinstallatie, versiering . . . . .	f	1.070,25
Druk- en stencilkosten . . . . .	„	1.707,74
Medewerking . . . . .	„	615,—
Lunchpakketten en consumpties . . . . .	„	3.214,48
Kosten brochures gem. en prov. program . . . . .	„	778,92
	f	7.386,39
Transporteren . . . . .	f	85.540,53

Transport . . . . .	f	7.386,39	f	85.540,53
Reis- en verblijf- en andere kosten afgevaardigden en personeel . . . . .	f	9.559,29		
Af: deelnemersgelden . . . . .	f	1.516,—		
omslag afdelingen . . . . .	„	5.711,11		
		<u>7.227,11</u>	„	2.332,18
Porti, telefoon- en vrachtkosten . . . . .	„	176,47		
Diverse kosten . . . . .	„	99,05		
			f	9.994,09

*Congres drie noordelijke provincies te Assen 8 maart 1958*

Zaalhuur . . . . .	f	150,—		
Consumpties en lunchpakketten . . . . .	„	710,80		
Reis- en verblijfkosten deelnemers . . . . .	f	600,46		
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	536,—		
		<u>64,46</u>	„	76,24
Diverse kosten . . . . .	„	76,24		
			f	1.001,50

*Actie ideeënbus der democratie*

360.750 enquête-formulieren met sluitzegels . . . . .	f	12.215,32		
3.325 actieboeken . . . . .	„	2.026,50		
6.000 bedankbrieven . . . . .	„	567,90		
		<u>14.809,72</u>	f	1.810,32
Kosten excursies . . . . .	„	1.810,32		
Vergaderkosten . . . . .	„	470,95		
Porti- en stencilkosten . . . . .	„	426,85		
Diverse kosten . . . . .	„	71,25		
			f	17.589,09
Netto-opbrengst brochures ideeënbus (oplage 45.111 ex.) . . . . .	„	2.289,93		
			f	15.299,16

*Diverse kosten*

Vergaderingen, reis- en verblijfkosten . . . . .	f	677,90		
Porti-, vracht- en telefoonkosten . . . . .	„	144,70		
Stencilwerk . . . . .	„	193,36		
Diverse kosten PCWG . . . . .	„	846,24		
Diverse kosten . . . . .	„	73,20		
			f	1.935,40
			f	113.770,68
Af: ten laste van reserve speciale acties . . . . .	f	45.000,—		
Netto-opbrengst actie revanche . . . . .	„	18.566,88		
			f	63.566,88
			f	50.203,80

64. *Kadercursussen en kampen: f 4.792,81*

Scholingskamp 23—30 augustus 1958 Vierhouten en een Politiek vakantiecamp  
2—9 augustus 1958 op De Born.

Verblijfkosten . . . . .	f	3.088,25	
Reiskosten . . . . .	„	523,55	
Diverse kosten . . . . .	„	1.146,56	
		<hr/>	
	f	4.758,36	
Af. deelnemersgelden . . . . .	„	1.255,—	
		<hr/>	f 3.503,36
5 bijeenkomsten met afdelingsvoorzitters (Meppel, Arnhem, Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven) kosten . . . . .	„	1.871,45	
Af: deelnemersgelden à f 1,50 . . . . .	„	582,—	
		<hr/>	f 1.289,45
			<hr/>
	f		4.792,81

66. *Sectie gemeente en provincie: f 7.390,19*

*De Gemeente*

Druk- en clichékosten . . . . .	f	7.378,64	
Verzendkosten . . . . .	„	1.056,16	
Honoraria . . . . .	„	478,—	
		<hr/>	f 8.912,80
Diverse vergaderingen en besprekingen . . . . .	„	524,07	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	8.321,88	
Bureaunkosten, porti, telefoon en telegrammen en aandeel huur . . . . .	„	1.929,02	
Reiskosten . . . . .	„	480,—	
Diverse kosten . . . . .	„	221,92	
		<hr/>	f 20.389,69
Af: contributie Sectie Gemeente en Provincie en abonnementen De Gemeente . . . . .	f	12.679,05	
Advertenties . . . . .	„	320,45	
		<hr/>	f 12.999,50
			<hr/>
	f		7.390,19

67. *Sectie middenstand: f 10.673,23*

*Middenstand en Welvaart*

3 uitgaven druk-, cliché- en verzendkosten . . . . .	f	1.380,29	
Adresplaatjes . . . . .	„	1.086,30	
		<hr/>	f 2.466,59
Reiskosten . . . . .	„	900,—	
Diverse vergaderingen . . . . .	„	339,70	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	6.130,73	
Bureaunkosten, porti, telefoon en telegr. en aandeel in de huur . . . . .	„	831,46	
Diverse kosten . . . . .	„	4,75	
		<hr/>	f 10.673,23

68. *Sectie Agrarische vragen: f 10.829,32*

*Ploegen en Zaaïen*

Druk- en clichékosten . . . . .	f	1.728,—	
Verzendkosten . . . . .	„	934,31	
		<hr/>	
	f	2.662,31	
Af: abonnementsgelden . . . . .	„	1.285,25	
		<hr/>	f 1.377,06

*Agrarisch congres 5 en 6 februari 1958 Meppel*

Zaalhuur e.d. . . . .	f	230,—	
Consumpties en lunchpakketten . . . . .	„	1.357,50	
Reis- en verblijfkosten afgevaardigden, sprekers e.d. . . . .	„	1.739,55	
Diverse kosten . . . . .	„	351,01	
		<hr/>	
	f	3.678,06	
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	1.260,—	
		<hr/>	„ 2.418,06
Diverse vergaderingen . . . . .	„	955,48	
Reis- en verblijfkosten . . . . .	„	973,45	
Salarissen en sociale lasten . . . . .	„	4.009,87	
Bureaustkosten, porti, telefoon en telegrammen en aandeel huur . . . . .	„	1.061,41	
Diverse kosten . . . . .	„	33,99	
		<hr/>	
	f	10.829,32	

71. *Fakkeldragerswerk (incl. Paraat): f 47.870,37*

*Fakkeldragersdag 16 nov. 1958 Utrecht*

Zaalhuur Tivoli . . . . .	f	300,—	
Zaalhuur en consumpties kleine zaaltjes . . . . .	„	843,79	
Bloemen en versiering . . . . .	„	339,68	
Lunches en consumpties . . . . .	„	3.380,65	
Reis- en verblijfkosten afgevaardigden en medewerkers enz. . . . .	„	3.775,68	
Rapport V.N. inz. Hongarije . . . . .	f	2.000,—	
Af: inzameling . . . . .	„	855,42	
		<hr/>	
	f	1.144,58	
Diverse kosten . . . . .	„	506,90	
		<hr/>	
	f	10.291,38	
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	4.107,10	
		<hr/>	f 6.184,28

*Paraat*

Druk en clichékosten . . . . .	f	29.424,74
Verzendkosten . . . . .	„	8.475,23
Honoraria . . . . .	„	1.662,50
Redactiekosten . . . . .	„	1.517,51
Diverse kosten . . . . .	„	827,45
		<hr/>
Transporteren . . . . .	f	41.907,43



Transport . . . . .	f	41.907,43	
Af: abonnementsgelden . . . . .	f	19.696,73	
advertenties . . . . .	„	1.100,—	
extra verkopen . . . . .	„	312,20	
		<u>f</u>	<u>21.108,93</u>
			f 20.798,50
Diverse kosten Fakkeldragersactie en Paraat			
Salarissen en sociale lasten . . . . .	f	16.703,81	
Aandeel huur, bureaunkosten, telef. en telegrammen	„	2.791,54	
		<u>„</u>	<u>19.495,35</u>
Diverse kosten . . . . .	„		1.392,24
			<u>f</u>
			47.870,37

74. *Gewestelijke en stedelijke federaties: f 63.832,83*

Friesland . . . . .	f	10.009,50	
Groningen . . . . .	„	1.250,—	
Drente . . . . .	„	3.250,—	
Overijssel . . . . .	„	1.250,—	
Gelderland . . . . .	„	13.951,61	
Utrecht . . . . .	„	2.301,03	
Noord-Holland Noord . . . . .	„	1.250,—	
Zuid-Holland . . . . .	„	9.809,56	
Zeeland . . . . .	„	3.850,—	
Noord-Brabant . . . . .	„	1.200,—	
Limburg . . . . .	„	2.910,52	
Den Haag . . . . .	„	6.250,71	
Rotterdam . . . . .	„	6.000,—	
Ongevallenverzekering . . . . .	„	549,90	
		<u>f</u>	
			63.832,83

75. *Werkgemeenschappen: f 45.952,16*

*Humanistische Werkgemeenschap*

Vernieuwing, Druk- en clichékosten . . . . .	f	6.107,73	
Verzendkosten . . . . .	„	1.262,61	
Diverse kosten . . . . .	„	119,81	
		<u>f</u>	<u>7.490,15</u>
Af: abonnementsgelden . . . . .	„	1.724,97	
			f 5.765,18
Kosten weekend . . . . .	„		496,29
Vergoedingen . . . . .	„		6.500,—
Aandeel in salarissen en sociale lasten . . . . .	„		1.600,—
			<u>f</u>
			14.361,47

*Protestants-Christelijke Werkgemeenschap*

Doorbraak, Druk- en clichékosten . . . . .	f	6.515,58	
Verzendkosten . . . . .	„	793,77	
Diverse kosten . . . . .	„	1.159,82	
		<hr/>	
	f	8.469,17	
Af: abonnementen e.d. . . . .	„	4.417,08	
		<hr/>	
	f		4.052,09
Aandeel in salarissen en sociale lasten . . . . .	„		1.600,—
Vergoedingen . . . . .	f	3.423,88	
Kosten jaarvergadering . . . . .	„	1.049,79	
Onkosten bestuur en vergaderingen . . . . .	„	907,99	
Diverse vergaderingen en bijeenkomsten . . . . .	„	2.758,99	
Druk- en stencilkosten . . . . .	„	2.001,62	
Porti, telefoon en bureaunkosten . . . . .	„	2.050,96	
Bijdragen afdelingen en gewesten . . . . .	„	1.080,—	
Diverse kosten . . . . .	„	933,04	
		<hr/>	
	f		14.206,27
			<hr/>
	f		19.858,36

*Katholieke Werkgemeenschap*

De Katholiek. Druk- en clichékosten . . . . .	„	7.467,10	
Verzendkosten . . . . .	„	865,27	
Redactiekosten . . . . .	„	1.000,—	
Diverse kosten . . . . .	„	803,99	
		<hr/>	
	f	10.136,36	
Af: abonnementsgelden e.d. . . . .	„	2.118,45	
		<hr/>	
	f		8.017,91
Vergoedingen . . . . .	„		1.000,—
Kosten weekend . . . . .	f	604,60	
Kosten jaarvergadering . . . . .	„	66,70	
		<hr/>	
	f		671,30
Aandeel in salarissen en sociale lasten . . . . .	„		1.600,—
11.000 folders 'Waarom als katholiek lid van de PvdA' . . . . .	„		405,—
Diverse kosten . . . . .	„		38,12
		<hr/>	
	f		11.732,33

*Recapitulatie*

Humanistische Werkgemeenschap . . . . .	f	14.361,47	
Protestant Christelijke Werkgemeenschap . . . . .	„	19.858,36	
Katholieke Werkgemeenschap . . . . .	„	11.732,33	
		<hr/>	
	f		45.952,16

*79. Diverse kosten: f 15.000,85*

Cadeaus, bloemen e.d. bij jubilea e.a. gelegenheden . . . . .	f	1.446,65	
Representatiekosten . . . . .	„	177,—	
		<hr/>	
Transporteren . . . . .	f	1.623,65	

	Transport . . . . .	f	1.623,65
Personeelskosten:			
	advertenties, jubilea, doorlichten e.d. . . . .	f	2.338,27
	bijdrage sociaal fonds . . . . .	„	216,—
	bijdrage personeelskas . . . . .	„	150,—
	kosten personeelsdag . . . . .	„	932,75
		f	3.637,02
	Nieuwjaarsadvertenties . . . . .	„	336,72
	Auteursrechten BUMA '56/'57 . . . . .	„	1.543,39
	Nagekomen ontvangsten en uitgaven betreffende vorig boekjaar . . . . .	„	981,33
	Bijdrage instrumentenfonds Stem der Toekomst . . . . .	„	5.000,—
	Bijdragen jubilea Stem des Volks . . . . .	„	350,—
	Raad van rechtsherstel inz. aandelen Arbeiderspers . . . . .	„	925,—
	Bijdrage pensioenraad . . . . .	„	40,—
	Diverse kosten . . . . .	„	1.424,42
		f	15.861,53
	Af: ontvangen korting op incassokosten kwitanties . . . . .	„	860,68
		f	15.000,85

81. *Contributies: f 1.148.974,95*

De contributie-ontvangsten per gewest hebben zich de laatste drie jaren als volgt ontwikkeld.

	1955—1956	1956—1957	1957—1958
Friesland . . . . .	f 95.151,35	f 107.176,25	f 108.796,40
Groningen . . . . .	„ 77.711,15	„ 81.430,40	„ 82.800,—
Drente . . . . .	„ 41.278,65	„ 45.667,45	„ 45.955,15
Overijsel . . . . .	„ 82.896,10	„ 91.245,85	„ 92.500,55
Gelderland . . . . .	„ 109.271,65	„ 116.875,80	„ 115.020,40
Utrecht . . . . .	„ 61.425,35	„ 71.980,25	„ 69.900,85
Noord-Holland Noord . . . . .	„ 74.808,65	„ 83.444,05	„ 85.179,75
Noord-Holland Zuid . . . . .	„ 95.579,85	„ 109.911,80	„ 108.578,95
Zuid-Holland . . . . .	„ 142.164,05	„ 156.568,20	„ 154.219,05
Zeeland . . . . .	„ 26.266,70	„ 27.988,80	„ 29.054,05
Noord-Brabant . . . . .	„ 25.335,90	„ 29.056,75	„ 28.356,80
Limburg . . . . .	„ 15.689,05	„ 17.997,65	„ 17.368,80
Federaties . . . . .	„ 238.925,—	„ 258.895,30	„ 268.244,20
	f 1.086.503,45	f 1.198.238,55	f 1.205.974,95
Schatting nog terug te ontvangen zegels . . . . .	„ 45.000,—	„ 50.000,—	„ 57.000,—
	f 1.041.503,45	f 1.148.238,55	f 1.148.974,95

85. *Interest: f 22.007,53*

Dividend N.V. De Arbeiderspers . . . . .	f	24.950,—
Interest effecten . . . . .	„	1.503,42
Interest Twentsche Bank . . . . .	„	67,72
	f	26.521,14

	Transport . . . . .	f	26.521,14
Af: rente geldlening 'De Centrale' . . . . .	f	1.243,33	
rente reserve bijzondere verplichtingen . . . . .	„	3.270,28	
			„ 4.513,61
			f 22.007,53

## DR. WIARDI BECKMAN STICHTING

Toelichting op de Staat van baten en lasten 1957—1958

*Brochures: f 1.378,84*

In het verslagjaar verschenen als uitgaven van de WBS de volgende rapporten in brochurevorm.

- 300 exemplaren Ruimtelijke ordening. Waarom en hoel
- 1030 exemplaren Actieve filmpolitiek
- 250 exemplaren Kustvisserij en schelpdierencultuur in het Deltagebied
- 1500 exemplaren Sport en Toto
- 515 exemplaren Weggebruiker en openbaar vervoer
- 985 exemplaren Program voor bejaardenzorg
- 2000 exemplaren De landarbeider in de nieuwe tijd
- 2050 exemplaren Het vraagstuk Nieuw-Guinea

De totale aanschaffingskosten van deze brochures bedroegen inbegrepen de kosten van een actie ter stimulering van de brochureverkoop en een aandeel in de verzendkosten van

brochures: . . . . .	f	6.954,54
Verkocht aan nieuwe en reeds eerder verschenen brochures . . . . .	„	5.489,30

f 1.465,24

Af: voorraad per 30 september 1958 . . . . .	„	86,40
--	---	-------

Nadelig saldo . . . . .	f	1.378,84
-------------------------	---	----------

### *Donaties en zegelverkoppen*

De ontvangsten van donaties en de verkopen van WBS-zegels hebben zich in de laatste vier jaar als volgt ontwikkeld:

	1954—1955	1955—1956	1956—1957	1957—1958
Donaties . . . . .	f 9.242,30	f 10.411,65	f 12.918,55	f 16.970,60
Zegels . . . . .	„ 10.608,—	„ 9.554,75	„ 12.121,50	„ 11.904,75

## VROUWENBOND

Toelichting op de Staat van baten en lasten 1957—1958

*Scholingswerk f 3.542,26*

In het verslagjaar werden op 'De Born' twee bijeenkomsten gehouden voor leesclubleidsters en verder 2 scholingsweken.

De kosten hiervan bedroegen:

Reis- en verblijfkosten . . . . .	f	3.686,15
Diverse kosten . . . . .	„	49,96

Transporteren . . . . .	f	3.736,11
-------------------------	---	----------

Transport . . . . .	f	3.736,11	
Af: deelnemersgelden . . . . .	„	662,50	
			f 3.073,61
Kosten sprekersdag 7 oktober 1957 . . . . .	„		291,65
Bijeenkomst gewestelijk scholingskader 12 september 1958 . . . . .	„		177,—
			f 3.542,26

*Wij Vrouwen: f 9.491,30*

Drukkosten . . . . .	f	44.241,77	
Clichékosten . . . . .	„	3.965,39	
Foto- en tekenkosten . . . . .	„	235,50	
Verzendkosten . . . . .	„	2.435,42	
Honoraria . . . . .	„	2.309,—	
Administratiekosten Arbeiderspers . . . . .	„	9.919,38	
Onkosten redactie . . . . .	„	404,04	
Diverse kosten . . . . .	„	80,23	
			f 63.590,73
Abonnementen . . . . .	f	34.190,32	
Colportage-opbrengst . . . . .	„	17.412,58	
Advertenties . . . . .	„	2.496,53	
			„ 54.099,43

Nadelig saldo . . . . . f 9.491,30  
 In 1959 werd na het afsluiten van de jaarrekening 1957—1958 van de Arbeiderspers nog een bijdrage in de exploitatiekosten ontvangen ad f 2.500,—.

*Brochures: f 284,94*

Voorraad op 1 oktober 1957 van de nog actueel zijnde brochures en van het verkoopmateriaal tegen aanschaffingswaarde . . . . .	f	970,26	
Aankopen in het boekjaar 1957—1958 . . . . .	„	1.828,67	
			f 2.798,93
Verkocht in 1957—1958 . . . . .	„	1.889,62	
			f 909,31
Voorraden per 30 september 1958 . . . . .	„	624,37	
			f 284,94

*Diverse kosten: f 1.475,61*

Contributies en bijdragen . . . . .	f	350,—	
Auteursrechten BUMA 1956—1957 . . . . .	„	449,20	
Accountantskosten 1956—1957 . . . . .	„	31,50	
400 exemplaren 'Ieder het zijne' . . . . .	„	260,—	
Abonnementen op kranten en tijdschriften . . . . .	„	76,11	
Personeelekosten (advertenties) . . . . .	„	80,59	
Bloemen, cadeaus e.d. . . . .	„	153,25	
Diverse kosten . . . . .	„	74,96	
			f 1.475,61

# PARLEMENTAIRE VERSLAGEN



VERSLAG VAN DE  
TWEDE KAMERFRACTIE

over de periode van  
1 oktober 1956 - 30 september 1958





## SAMENSTELLING VAN DE FRACTIE

Op 6 november 1956 (na de uitbreiding van de kamer) was de samenstelling van de fractie als volgt: Baart, Blom, Boekhoven, Bommer, Van den Born, Burger, Daams, Deering, Egas, Franssen, Goedhart, Van der Goes van Naters, Ten Hagen, mevr. Heroma-Meilink, De Kadt, Kleywegt, Koopman, Kramer, Lamberts, Van Lienden, Van Lier, Nederhorst, Patijn, Peschar, mevr. Ploeg-Ploeg, Posthumus, Reehorst, Roemers, mevr. De Roos-Oudegeest, Ruygers, Scheps, mej. Schilthuis, Schurer, Van Sleen, Stufkens, Tans, mevr. Tellegen-Veldstra, Van den Tempel, Den Uyl, Venverloo, A. Vermeer, E. Vermeer, Vermooten, Vondeling, Vredeling, Vrolijk, Westerhout, Wierda, Willems en mej. Zeelenberg.

Op 11 maart 1957 kwam Ten Hagen ten gevolge van een verkeersongeval om het leven. De fractie betreurd dit tragische verlies van een van haar meest toegewijde en kundige leden ten zeerste. Ten Hagen was van 1945 af (noodparlement) lid geweest van de kamer en sinds haar oprichting had hij deel uitgemaakt van de fractie van de Partij van de Arbeid. In zijn plaats werd mej. Lemaire lid van kamer en fractie.

Ten gevolge van het bedanken van Deering op 30 april 1957 werd Verhoef lid van de fractie. Na benoeming van Vondeling tot minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en diens aftreden als lid der kamer op 12 januari 1958 werd Schouwenaar in de fractie opgenomen.

Het uit het kamerlidmaatschap voortvloeiende internationale werk nam geleidelijk méér tijd van méér leden der fractie in beslag. De oprichting van de Interparlementaire Beneluxraad en vooral die van het Europees Parlement, welke beide in deze verslagperiode met hun werkzaamheden begonnen, droegen wel het meest tot deze ontwikkeling bij.

Van het *Europees Parlement* maken de volgende leden deel uit: Van der Goes van Naters, Nederhorst, Posthumus en Vredeling.

In de *Raad van Europa* hebben zitting als lid: Van der Goes van Naters en als plaatsvervangende leden: Goedhart en Patijn.

In de *Assemblee van de Westeuropese Unie* hebben zitting: Van der Goes van Naters, Goedhart en Patijn.

Van de *Raadgevende Parlementaire Beneluxraad* maken deel uit: Burger, Egas, Roemers, E. Vermeer en Willems (hun plaatsvervangers zijn resp.: mej. Schilthuis, Vredeling, Peschar, Patijn en Tans).

Ten slotte dient nog vermeld de *Conferentie van Parlementsleden uit de NAVO-landen*, waarin onze fractie vertegenwoordigd wordt door E. Vermeer, Goedhart en Patijn.

In de regeringsdelegatie voor de Algemene Vergadering der *Verenigde Naties* was in 1956 Tans opgenomen, in 1957 en in 1958 Ruygers.

Ruygers was bovendien in 1957 lid der regeringsdelegatie voor de jaarvergadering van de *Economische en Sociale Raad* der Verenigde Naties te Genève, mej. Lemaire vervulde deze functie in 1958.

Posthumus maakte in 1957 deel uit van de regeringsdelegatie voor de eerste Algemene Conferentie van de *Internationale Atoomorganisatie* te Wenen.

In maart 1957 bracht een parlementaire delegatie, op uitnodiging van de Staten aldaar, een bezoek aan *Suriname*. Voorzitter dezer delegatie was Van Sleen; leden waren Van Lienden en Willems.

Eveneens in maart 1957 bracht een delegatie der partij een bezoek aan *Israël*. Van de fractie namen hieraan deel: Burger, Posthumus en E. Vermeer.

De tweede parlementaire delegatie naar *Nieuw-Guinea*, welke in augustus 1957 vertrok, telde onder haar leden de fractiegenoten De Kadt en Wierda.

Een parlementaire delegatie bracht in juni 1958 op uitnodiging van de West-duitse Bondsdag een bezoek aan *West-Duitsland*. Koopman en Van Lier maakten deel uit van deze delegatie.

In de verslagperiode was Van Sleen tweede voorzitter van de kamer. In september 1958 stelde hij zich om gezondheidsredenen niet meer beschikbaar. Bommer werd toen tot tweede voorzitter van de kamer benoemd. Van de volgende vaste commissies berustte het voorzitterschap bij leden der fractie:

Begrotingscommissie voor Buitenlandse Zaken: Van der Goes van Naters;

Vaste Commissie voor de Binnenlandse Veiligheidsdienst: Burger;

voor de Bescherming van de Burgerbevolking: Van Sleen;

voor Ambtenarenzaken en pensioenen: Blom;

voor Economische Zaken: Nederhorst;

voor de Industrie: Van den Born;

voor de Volksgezondheid: Van Lienden;

voor Maatschappelijk Werk: mevr. Heroma-Meilink

en sinds april 1958 Vaste Commissie voor de Rijksuitgaven: Peschar.

Ondervoorzitters waren de volgende fractieleden: Scheps van de Vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken, Roemers van die voor Bezitsvorming en PBO, E. Vermeer van Oorlog en Marine, Bommer van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, Posthumus van Verkeer en Waterstaat en Van Lienden van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Wierda werd 2e ondervoorzitter van de Commissie Onderzoek Militair Aankoopbeleid.

In april 1957 bracht de fractie een bezoek aan Overijssel, in april 1958 aan het noorden van Noord-Holland. Het program dezer reizen werd vastgesteld in overleg met de betrokken gewestelijke besturen. Beide reizen, waaraan het merendeel der fractieleden deelnam, maakten het de fractie mogelijk zich van nabij op de hoogte te stellen van een aantal problemen in deze delen van het land.

Aan het eind der verslagperiode was de samenstelling der fractie als volgt: Baart, Blom, Boekhoven, Bommer, Van den Born, Burger, Daams, Egas, Franssen, Goedhart, Van der Goes van Naters, mevr. Heroma-Meilink, De Kadt, Kleywegt, Koopman, Kramer, Lamberts, mej. Lemaire, Van Lienden, Van Lier, Nederhorst, Patijn, Peschar, mevr. Ploeg-Ploeg, Posthumus, Reehorst, Roemers, mevr. De Roos-Oudegeest, Ruygers, Scheps, mej. Schilthuis, Schouwenaar, Schurer, Van Sleen, Stufkens, Tans, mevr. Tellegen-Veldstra, Van den Tempel, Den Uyl, Venverloo, Verhoef, A. Vermeer, E. Vermeer, Vermooten, Vredeling, Vrolijk, Westerhout, Wierda, Willems en mej. Zeelenberg.

## HET FRACTIEBUREAU

Op 1 oktober 1956 bestond het fractiebureau uit de volgende leden: Burger (voorzitter), Willems (tweede voorzitter), Hofstra (derde voorzitter) Posthumus (eerste secretaris), E. Vermeer (penningmeester), Roemers, Van Sleen, Stufkens en Van Lier (tweede secretaris).

Na het tot stand komen van het kabinet-Drees en de uitbreiding van de kamer in november 1956 werd Hofstra als derde voorzitter vervangen door Bommer en werd Vondeling lid van het Bureau. Na de benoeming van Vondeling tot minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening werden De Kadt en Peschar in het bureau gekozen.

De samenstelling van het bureau was aan het eind der verslagperiode als volgt:

Burger (eerste voorzitter), Willems (tweede voorzitter), Bommer (derde voorzitter), Posthumus (eerste secretaris), E. Vermeer (penningmeester), De Kadt, Peschar, Roemers, Van Sleen, Stufkens en Van Lier (tweede secretaris).

## BEHANDELDE ONDERWERPEN

### ALGEMENE POLITIEK

Voor het verloop van zaken met betrekking tot de kabinetscrisis van 13 juni tot 12 oktober 1956 wordt verwezen naar het vorig verslag.

*24 oktober 1956. Beraadslaging over de op 23 oktober afgelegde Regeringsverklaring en algemene politieke beschouwingen over de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1957 (4500).*

Burger begon zijn rede met een bespreking van de internationale toestand. In meerdere opzichten toont het Westen zich zwak: het is te zeer verdeeld, doet nog steeds veel te weinig om de welvaartsverschillen in de wereld te overbruggen, het heeft nog steeds geen voldoende antwoord weten te vinden op het jonge en onbesuisde nationalisme dat zich ontplooit in de vroegere koloniale gebieden. Van die zwakheden maakt de Sowjet-Unie gebruik om haar positie voortdurend te versterken, zoals ook blijkt uit het Suez-conflict. Burger had kritiek op de te ver gaande steun door Nederland gegeven aan de Britse en Franse politiek ter zake. Burger juichte het toe, dat de regeringsverklaring een principiële bereidheid inhield tot grotere bijdragen voor steun aan de onderontwikkelde gebieden. Met betrekking tot Nieuw-Guinea sloot hij zich aan bij de oproep gedaan door de synode van de Nederlandse Hervormde Kerk tot blijvende bezinning over de in de toekomst te volgen politiek. Hij drong er op aan, dat een zo snel mogelijke ontwikkeling zou worden bevorderd van de mogelijkheid, dat de bevolking aldaar over haar eigen lot zou kunnen beslissen.

Vervolgens besprak Burger het verloop der kabinetscrisis. Hij zette omstandig uiteen, hoe het om objectieve redenen niet mogelijk bleek tot een opheffing van het departement van Zaken Overzee te geraken. Toen in de eerste formatiepoging-Drees eenmaal een compromis was bereikt over moeilijke vraagstukken als de defensie en de huurkwestie, had de KVP juister gehandeld wanneer zij de resterende moeilijkheden had willen leggen in handen van het beraad in de minister-raad en de gedachtenwisseling tussen kabinet en parlement. De langdurige kabinetsformatie was in de grond van de zaak te wijten aan een politieke crisis die men niet kan te boven komen door de parlementaire fracties bij de kabinetsformatie uit te schakelen, maar door een wijziging van de partijformaties in de geest van de doorbraak. De in de pers hier en daar verspreide opvatting, als zou de VVD in de laatste fase der formatie op onredelijke wijze zijn terzijde gesteld, werd door Burger weerlegd door een uitvoerige uiteenzetting van de feiten, zoals deze zich in werkelijkheid hadden voorgedaan en waaruit bleek, dat de VVD zelf een welbewuste politieke beslissing had genomen.

Ten aanzien van het regeringsprogram verklaarde Burger, dat de PvdA-fractie geneigd was te staan achter dat program als geheel, ter wille van zijn progressief karakter, doch dit slechts op voorwaarde dat de andere fracties dit program niet zouden beschouwen als een soort hors d'oeuvre varié, waaruit men naar believen kan kiezen. Hij sprak de hoop uit, dat het kabinet erin zou slagen een stevige grondslag te krijgen om zijn program in daden te kunnen omzetten en de maatschappelijke structuur in de richting van groter sociale rechtvaardigheid te ver-

anderen. Uitvoerig ging Burger nog in op een aantal onderdelen van het regerings-program. Hij wees b.v. op de noodzaak tot het voeren van een sluitend structuur-beleid voor de landbouw met aan de ene kant prijsgaranties voor de producenten en aan de andere kant gezonde waarborgen voor zo goedkoop mogelijke produktie. Voorts drong hij aan op een steviger en moderner beleid met betrekking tot de ruimtelijke ordening, onder meer om de toenemende recreatiebehoefte van onze snelgroeiende bevolking veilig te stellen. Hij waarschuwde tegen maatregelen op salarisgebied waarvan slechts de hogere ambtenaren zouden profiteren. Hij oefende kritiek uit op het standpunt der KVP inzake de bezitsvorming. De voorstellen der KVP om deze te bevorderen door fiscale maatregelen werken averechts, daar zij degenen die reeds bezitten eenzijdig bevoordelen; hij vroeg zich af hoe de KVP dit soort voorstellen in overeenstemming kan brengen met de pauselijke uitspraken gedaan in de encycliek 'Quadragesimo Anno'.

*6 november 1956. Algemene financiële beschouwingen over de Rijksbegroting 1957 (4500).*

Vondeling betreunde het dat de begroting een zo groot tekort vertoonde. In volle omvang zal over de in dit verband te nemen maatregelen pas kunnen worden gesproken, nadat het advies van de SER door de regering zal zijn ontvangen en beoordeeld. Het huidige tekort is ongeveer even groot als het bedrag der belastingverlaging van 1955, die de PvdA-fractie slechts met moeite heeft kunnen aanvaarden. Gezonde bedrijfseconomische principes moeten niet alleen in het particuliere bedrijf, maar ook in de staatshuishouding worden toegepast. De deskundigen zijn het erover eens, dat dit betekent; het kweken van overschotten op de Overheidsrekening in tijden van hoogconjunctuur, een matige staatsschuld en een behoorlijke deviezenreserve; verschillende fracties weigeren zich echter in de politieke praktijk door deze juiste beginselen te laten leiden. Herhaaldelijk doet men het voorkomen alsof er maar één beginsel is van gezonde financiën: verlaging van overheidsuitgaven. Men gaat er daarbij ten onrechte van uit, dat het economische en sociale nut van overheidsuitgaven steeds lager zou zijn dan van die in de private sector. Vondeling wees in dit verband op de groeiende behoefte aan meer en beter onderwijs, dat vrijwel geheel door de overheid moet worden bekostigd. Merkwaardig is ook dat deze roep om bezuiniging slechts gehoord wordt bij de financiële debatten, bij alle andere gelegenheden vraagt men om verhoging der uitgaven. Vondeling wees in dit verband b.v. op het verkiezingsprogramma van de Antirevolutionaire Partij. Verwezenlijking der daarin genoemde wensen zou de staatsuitgaven jaarlijks met honderden miljoenen doen toenemen, het tekort zou nog veel groter worden, en tegelijk houdt men dan nog een pleidooi voor belastingverlagingen.

De door de regering reeds aangekondigde belastingmaatregelen kan de fractie in hoofdzaak aanvaarden. Dat de regering besloten heeft de omzetbelasting op textiel niet weder in te voeren, had de warme instemming van de fractie. Ook overigens heeft de regering ernaar gestreefd de lasten voor de minst-draagkrachtigen zo gering mogelijk te houden.

Reeds nu wilde Vondeling echter waarschuwen tegen de mogelijkheid, dat de consumptiemelkprijs met 10 cent per liter zou worden verhoogd. Vondeling drong er nog op aan, dat de groep der meest-draagkrachtigen een duidelijke bijdrage in de bestedingsbeperking zou leveren, hetgeen zou kunnen door verhoging van de toptarieven der inkomstenbelasting.

Vondeling oefende voorts kritiek op het beleid van de directeur van de Nederlandse Bank, die z.i. een forsere krediet- en rentepolitiek had moeten voeren.

Voor het geval de woningbouw ten gevolge van de toenemende kapitaalschaarste zou gaan stagneren, bepleitte Vondeling verstrekking van rijksvoorschotten aan de gemeenten.

*20 december 1956. Begroting van Algemene Zaken voor 1957 (4500).*

*Scheps* herinnerde aan het reeds verscheidene malen door de fractie verdedigde standpunt met betrekking tot de viering van de 5e mei als nationale feestdag. Nu de andere partijen blijkbaar op hun vroegere standpunt zijn blijven staan, heeft het geen zin opnieuw een uitspraak van de kamer te vragen.

*21 december 1956. Voorstel tot beëindiging van de werkzaamheden van de Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945 (4561).*

*Van der Goes van Naters* bracht in herinnering dat deze commissie negen jaar geleden met haar arbeid was aangevangen en inmiddels 8 delen (19 boekwerken) heeft uitgegeven. Zij heeft zich in die tijd op zeer gewetensvolle wijze van haar taak gekweten, eerst onder leiding van Donker, daarna van Schilthuis en ten slotte van Koersen. Het is jammer dat men thans het laatste nog te onderzoeken punt, het regeringsbeleid ten opzichte van Nederlands-Indië, zal moeten laten rusten. Maar men kan moeilijk anders beslissen, want men zou nog zeer vele getuigen moeten gaan horen en hun verklaringen over zo lange tijd geleden kunnen moeilijk nog betrouwbaar zijn. Het is trouwens al meermalen gebleken, dat getuigen, b.v. prof. Gerbrandy, die nu het onderzoek wil doen voortzetten, moesten verklaren zich de feiten onvoldoende te herinneren. Van der Goes van Naters drong er ten slotte op aan, dat de kamer zelf een zo nuttig mogelijk gebruik zou maken van de resultaten van het onderzoek.

*26 februari 1957. Nota inzake beperking van de bestedingen (4600).*

*Roemers* stelde het op prijs, dat de nota door de gehele regering was ondertekend, hierdoor komt duidelijk tot uitdrukking, dat de uitgestippelde beleidslijn door het gehele kabinet wordt gedragen. Wij staan thans met onze sociaal-economische politiek voor drie moeilijke vraagstukken, in de eerste plaats de noodzaak van bestedingsbeperking, welke duidelijk blijkt uit het tekort op onze betalingsbalans voor 1956. Wij hebben onze economische mogelijkheden overschat en zo zijn de bestedingen uitgegroeid boven de middelen. In de tweede plaats hebben wij te maken met de wijzigingen in het landbouwbeleid, waardoor een verschuiving in de bestedingen ten gunste van de agrarische sector geboden is. In de derde plaats moeten wij de gevolgen van het Suez-conflict te boven komen.

De regering deelt mede, dat de economische situatie sinds de publikatie van het SER-advies is verslechterd. De KVP heeft bij monde van de heer Jansen te kennen gegeven, dat er eigenlijk nog een veel zwaardere oplossing nodig zou zijn. *Roemers* bestreed deze opvatting, omdat er geen reële verslechtering was ingetreden: er heeft slechts een veel sterkere voorraadvorming plaatsgehadt, hetgeen betekent een omzetting van deviezenreserves in goederenreserves.

Als oorzaken van de overbesteding noemde *Roemers* de te ver gaande belastingverlaging van 1955, de veel te grote toeneming der particuliere investeringen en pas in de laatste plaats een iets te sterke stijging van de lonen als gevolg van de invoering der vrijere loonpolitiek. Gelukkig heeft de regering een verhoging van 5 pct. van de landarbeiderslonen toegestaan; om de positie van de landarbeiders volledig veilig te stellen zal men echter ook zo spoedig mogelijk moeten overgaan tot toepassing van de werkclassificatie in de landbouw.

*Roemers* gaf als algemeen oordeel van de fractie over de door de regering voor-

gestelde politiek, dat de lastenverdeling wel rechtvaardig was, doch dat de beperkingen niet geheel rechtvaardig waren verdeeld. De overheidsbestedingen zullen iets meer worden beperkt dan de SER had voorgesteld, de consumptie ook meer, maar de particuliere investeringen aanzienlijk minder, omdat de regering het voorstel van de SER tot fysieke investeringscontrole langs de weg der bouwvergunningen niet heeft overgenomen. De regering had er beter aan gedaan op dit punt het SER-advies te volgen. Zij zou op die wijze ook de kapitaalvoorziening voor de woningbouw hebben kunnen veilig stellen. Nu wordt het huurpeil door de oplopende rentestand steeds hoger. Roemers verzocht de regering een deel van deze hoge rentelast voor haar rekening te nemen.

Roemers trok ernstig in twijfel of een algemene loonsverhoging van 2 pct. voldoende huurcompensatie zou geven, met name voor de lage-inkomensgroepen en met name in de grote steden. Hij bepleitte een meer op de afzonderlijke groepen afgestemde loonsverhoging.

Verder verzette hij zich tegen het voornemen van de regering om de melkprijs met 10 cent per liter te verhogen. De regering zal een deel voor haar rekening moeten nemen. De PvdA-fractie is bereid daartegenover een evenredige belastingverzwaring b.v. voor de hogere inkomens, te aanvaarden. De regering bleek bereid op deze gedachte in te gaan en de verhoging tot zes cent te beperken, doch de KVP wilde de kosten die dit voor de overheid met zich mee bracht, niet in de belastingverhoging doch in verdergaande bezuinigingen in de overheidssfeer vinden. De woordvoerder van de KVP, de heer Jansen, diende een motie met deze strekking in. Roemers bestreed deze motie, omdat zij het gevaar inhield, dat die bezuinigingen ten koste van de belangrijke sociale en culturele voorzieningen zouden gaan. De motie-Jansen werd echter met 91 tegen 48 stemmen aangenomen.

Zelf diende Roemers een motie in, waarin de regering werd verzocht om door subsidie een prijsstijging van de schoolmelk te voorkomen. Deze motie werd met algemene stemmen aangenomen.

In de verdere debatten keerde Roemers zich nog tegen Oud, die de huidige regeringspolitiek op één lijn gesteld had met die van Colijn en van hem zelf in de dertiger jaren. Roemers wees erop, dat die politiek juist tegengesteld was aan de huidige: in de dertiger jaren werden 'de bestedingen beperkt' toen er een diepe depressie was, nu gebeurt het in een tijd van zeer overspannen hoogconjunctuur. Volgens de heer Oud zou men de lonen niet hebben mogen verhogen. Van de werknemers moet zelfbeheersing worden gevraagd, maar de belastingbetalers mogen rustig geloven dat de bomen tot in de hemel groeien! De heer Oud blijft het symbool van de werkloosheidspolitiek der dertiger jaren, die ons veroordeelde zonder enig perspectief te leven, hij blijft dat tot hij bereid blijkt toe te geven, dat die politiek fout is geweest.

*Peschar* gaf zijn ongerustheid te kennen, dat het complex van regeringsmaatregelen te zware lasten zou leggen op de zelfstandigen met de lagere en laagste inkomens. Hij somde een aantal mogelijkheden op om enige verlichting te brengen voor deze groepen: 1) het financieren van de weduwen- en wezenwet of van de nieuwe kinderbijslagwet uit de algemene middelen in plaats van premiebetaling; 2) krachtige bevordering van de vrijwillige sanering in het middenstandsbedrijf; 3) geringere huurverhoging voor bedrijfspanden dan voor woningen; 4) verhoging van de vrijstellingsgrenzen voor premiebetaling bij de algemene ouderdomswet evenredig aan de gestegen kosten van levensonderhoud. Ten slotte vroeg hij een uiteenzetting over de normen, die worden toegepast bij het prijsstabilisatiebeleid.

*Vondeling* merkte op, dat er bij de beperking van de overheidsbestedingen onvoldoende aandacht was gegeven aan de departementen van Oorlog en Marine.

Blijkens de verstrekte gegevens zal het dit jaar niet gelukken de begroting in evenwicht te krijgen. Het is achteraf gezien fout geweest, dat wij in de jaren van superhoogconjunctuur geen overschotten op de begroting hebben gehad; met staatssocialisme heeft onze opvatting niets te maken, wel met gezond financieel inzicht. De politiek die wij voorstaan, wordt in Amerika en in West-Duitsland bewust gevolgd door regeringen, die alles behalve socialistisch zijn. Van verschillende kanten houdt men ons voor, dat onze fractie zich toch maar bij de belastingverlaging van 1955 heeft neergelegd; dat is zo, maar wij hebben geremd en iemand als prof. Oud heeft wel heel weinig recht in dit opzicht onze houding te kritiseren. Zijn fractie heeft voortdurend gepleit voor vrijere lonen, voor vrijere prijzen en voor belastingverlaging in de hoogconjunctuur, in zijn hoek moet dus een belangrijk deel van de oorzaken der overbesteding worden gezocht.

Vondeling bepleitte het verlenen van ruimere bevoegdheden aan de regering, om de belastingtarieven in de toekomst sneller op de ontwikkeling van de conjunctuur te kunnen afstemmen. Hij deed een aantal concrete voorstellen tot bezuiniging, bij voorbeeld door afschaffing van overheidspremies op de bouw van zeer dure koopwoningen. Hij gaf als zijn mening te kennen, dat de gemeenten een te groot deel van de beperkingen in de overheids sfeer voor hun rekening moeten nemen. In het bijzonder bepleitte hij grotere financiële armslag voor gemeenten in de achtergebleven gebieden.

Met de regeringsvoorstellen tot grotere steunverlening aan de landbouw kon Vondeling zich verenigen. Terecht heeft de regering de overdreven verlangens van het landbouwschap niet ingewilligd, deze zouden tot aanzienlijke en niet gerechtvaardigde pachtverhogingen en prijsverhogingen hebben geleid. Wij kunnen slechts akkoord gaan met grotere uitgaven ten behoeve van de landbouw, wanneer de regering ook werkelijk met alle middelen de structurele kwalen van de landbouw aanpakt. Dit is een eis van rechtvaardigheid tegenover de niet-agrarische bevolking en een eis van menselijkheid tegenover de vele jonge boeren, die, als er niets gebeurt, in de toekomst op een economisch onverantwoord bedrijf dreigen te komen.

Vondeling ging ermee akkoord, dat er in de nieuwe garantieprijzen voor landbouwprodukten rekening zal worden gehouden met de kosten voor verbetering en vernieuwing van de bedrijfsgebouwen (de zgn. eigenaarslasten). Hij eiste echter waarborgen dat de hiervoor bestemde bedragen ook voor het beoogde doel zouden worden besteed. Het is niet verantwoord om anders te handelen tegenover de rest van het bedrijfsleven, dat niet zulke garanties krijgt als de landbouw. Het is ook niet verantwoord tegenover de rest van de bevolking, die zich moet bekrimpen. De door de regering voorgestelde tijdelijke blokkering van deze eigenaarslasten zag hij als een weg om tot een gerichte besteding van deze bedragen te komen; om deze reden verzette hij zich tegen de motie van de heer Biewenga (a.r.), die deze blokkering afwees. Deze motie werd ten slotte met 90 tegen 49 stemmen verworpen. Ook verzette Vondeling zich tegen een motie van de heer Droesen (k.v.p.), die kritiek inhield op de berekening van de grondrente in het garantieprijnsbeleid. Vondeling stelde dat de regering bij dit beleid terecht slechts van een minimale grondrente was uitgegaan. De motie kreeg echter een meerderheid bij de stemming.

*15 oktober 1957. Algemene politieke beschouwingen over de rijksbegroting voor het dienstjaar 1958 (4900).*

Burger behandelde in zijn rede uitvoerig de problemen van de overbesteding. Hij wees erop, dat de uitgaven in de verschillende sectoren van het economisch leven



op zich zelf in het algemeen redelijk en verantwoord waren; op sociaal, cultureel en economisch gebied zijn er zelfs nog heel wat redelijke wensen niet vervuld kunnen worden. Ook wees hij erop, dat men bij de afzonderlijke onderdelen slechts iets boven de rode streep was uitgegaan, maar allemaal bij elkaar heeft het ons toch in de moeilijkheden gebracht. Hieruit blijkt duidelijk, dat het vooral op een goede coördinatie aankomt. Als een wezenlijke oorzaak van de economische evenwichtsverstoring zag Burger de overinvesteringen in de particuliere sector, deze hebben geleid tot overspanning van de arbeidsmarkt, tot opwaartse druk op de lonen en dus tot toeneming der consumptie. Twee jaar geleden heeft Hofstra reeds gewezen op de wenselijkheid om de fiscale maatregelen die de investeringen stimuleren, op te schorten. Ook heeft de door de kamer van de regering afgedwongen tijdelijkheid van de belastingverhogingen van 1951 ons parten gespeeld. Deze kamer is wel bereid de ondernemers tegemoet te komen, als dat in het algemeen belang wenselijk is, maar niet om hun tijdig zwaardere lasten op te leggen, indien het algemeen belang dit eist. De huidige moeilijkheden zijn dan ook niet als een onvermijdelijk natuurverschijnsel over ons gekomen, maar als een aanwijsbaar gevolg van de bestaande politieke machtsverhoudingen.

Intussen is er reden om aan te nemen, dat wij ten gevolge van de getroffen beperkende maatregelen de toestand weer binnen afzienbare tijd in de hand zullen hebben. Terecht is de regering voorzichtig geweest in haar beperkingen. Burger vroeg intussen aandacht voor de stijgende werkloosheidscijfers met name in de noordelijke provinciën en drong er bij de regering op aan tijdig de nodige geldmiddelen aan te vragen voor de uitvoering van werken om de werkgelegenheid daar op peil te houden.

Met aangekondigde belastingverhogingen op televisietoestellen, sigaretten, auto's en vermogen kon Burger zich verenigen, daar zij een billijke spreiding van de lasten over de verschillende lagen van onze bevolking inhielden. Toch had hij bedenkingen op een tweetal punten: door een grotere stijging van de kosten van levensonderhoud dan bedoeld en verwacht was, staat de grote massa der minder-draagkrachtigen met de rug tegen de muur. Burger vroeg of de regering in verband hiermee niet zou moeten overgaan tot een tijdelijke verhoging van de subsidies op levensmiddelen en of zij niet speciaal de gezinnen met jonge kinderen tegemoet zou moeten komen. In de tweede plaats toonde Burger zich verontrust over de positie der gemeenten. Op hun terrein is veel ruwer gesnoeid dan ten aanzien van het bedrijfsleven. De suggestie van de regering, dat de openbare nutsbedrijven hun tarieven zouden moeten verhogen, zou de positie van de minder-draagkrachtigen kunnen aantasten. Het was Burger alles bij elkaar niet duidelijk, hoe de regering het noodzakelijke zou kunnen verrichten zonder tot verhoging van de belastingen op de hoge inkomens over te gaan. Voorts drong Burger met klem aan op meer ordening op de kapitaalmarkt en vroeg hij om financiële tegemoetkomingen ter overbrugging van de rentestijging der leningen voor de woningbouw. Ook drong hij aan op een spoedige en gunstige beslissing in de kwestie der salariering van de lagere ambtenaren.

Vervolgens besprak Burger een aantal onderwerpen van niet-economische aard. Hij had kritiek op het feit, dat er voorshands niets terechtgekomen was van de bevordering der vakantiespreiding en van een coördinatie der ruimtelijke ordening op nationaal niveau, beide zaken die uitdrukkelijk in het regeringsprogram waren genoemd.

Met betrekking tot Nieuw-Guinea drong Burger opnieuw aan op bezinning over de mogelijkheden voor de toekomst. Wel is onze soevereiniteit over dat gebied te pas en te onpas benadrukt, doch een duidelijk plan van de overheid ontbreekt. Hoe

staat het met de vraag, op welke wijze een andere departementale indeling kan bereikt worden met opheffing van het departement van Zaken Overzee.

Aan Bruins Slot verweet Burger zijn vlucht in het negatieve anti-socialisme. Het is wel duidelijk geworden, dat de Partij van de Arbeid slechts deel uitmaakt van de regering krachtens de voor haar gunstige verkiezingsuitslag van 1956. Slechts deze verkiezingsuitslag was het die het ijverig pogen om de PvdA uit het kabinet te werken, heeft verijdeld. Wij schuwen de oppositie niet, zei Burger, maar juist in de huidige omstandigheden zou hij het hebben betreurd als de PvdA geen deel van de regering zou uitmaken. In moeilijke omstandigheden verlangt een partij, die zich mede verantwoordelijk weet voor het wel en wee van de bevolking, op de brug te zijn en niet in het vooronder.

Met voldoening constateerde Burger uitlatingen van KVP-zijde, die erop wezen, dat men in die kringen zich bewust wordt van allerlei vragen en onzekerheden over de te nemen maatregelen voor de bezitsvorming. Burger gaf toe dat er op lange termijn een probleem ligt met betrekking tot het deel krijgen der arbeiders in het nieuw geïnvesteerde vermogen. Een redelijke en hanteerbare oplossing voor dit vraagstuk is intussen nog niet gevonden.

Ten slotte gaf Burger zijn voldoening te kennen over het herstel van de samenwerking tussen de vakcentrales na het overleg tussen het r.-k. episcopaat en het NVV. Destijds is ons het recht ontzegd onze mening te zeggen over het mandement. Thans blijkt dat (op initiatief van katholieke zijde) het episcopaat er prijs op heeft gesteld duidelijk te tonen, dat het rekening wil houden met de inzichten ook van andersdenkenden.

*12 november 1957. Algemene financiële beschouwingen over de rijksbegroting voor 1958 (4900).*

Vondeling drong er bij de regering op aan, dat zij over een aantal punten ruimere gegevens zou verstrekken. De regering gaat er thans voor de eerste maal van uit, dat jaarlijks minstens 20 pct. van het nationaal inkomen moet worden bespaard. Wil zij in een nota verduidelijken hoe zij tot dit percentage komt? — Kan zij er niet voor zorgen, dat we voortaan bij de algemene financiële beschouwingen meteen beschikken over het Centraal Economisch Plan voor het volgend jaar? Het is noodzakelijk, dat de regering spoedig de beschikking krijgt over een goede voorraadstatistiek en dat zij voortaan tijdig en voldoende nauwkeurig op de hoogte zal zijn van de omvang van de investeringsplannen en de kapitaalbehoeften der gemeenten. Met de gebrekkige gegevens waarover zij thans beschikt, kan de regering geen voldoende doeltreffend conjunctuurbeleid voeren.

Voorts leverde Vondeling een pleidooi voor grotere bevoegdheden op fiscaal gebied in handen van de regering. Een goed conjunctuurbeleid moet slagvaardig zijn; aanstonds, wanneer de economische situatie dit wenselijk maakt, moeten belastingtarieven kunnen worden verlaagd of verhoogd; de huidige wettelijke weg duurt veel te lang. De grondwet zou zich, naar Vondeling meende, niet verzetten tegen een delegatie van de bevoegdheid (binnen zekere grenzen) om tarieven vast te stellen aan een aantal ministers (of het gehele kabinet) gezamenlijk, met de verplichting om achteraf de goedkeuring van de Staten-Generaal te vragen.

Vervolgens bracht Vondeling het financiële en monetaire beleid ter sprake. Naar zijn mening hadden zowel de regering als de Nederlandse Bank te aarzelend en in te geringe mate gebruik gemaakt van de bevoegdheden die zij hebben. De regering behoort actiever in te grijpen op de vermogensmarkt, zij moet de nodige maatregelen nemen, opdat in de meest dringende kapitaalbehoeften tegen een niet te hoge rente kan worden voorzien. Speciaal voor de financiering van de

woningbouw vroeg Vondeling de aandacht. De regering zal het mogelijk moeten maken, dat de woningwetbouw tegen geen hogere rente dan 4 pct. wordt gefinancierd.

Vondeling deed een beroep op de minister van Volkshuisvesting om de bouw van (niet te dure) woningen veilig te stellen door de bouw in andere sectoren binnen de perken te houden, en op de minister van Binnenlandse Zaken om de gemeentebesturen ertoe te brengen tijdig hun jaarlijkse investeringsplannen op te stellen. Ten slotte toonde hij zijn ontevredenheid over de verlaging van de steun aan de onderontwikkelde gebieden, zowel in het binnenland als in het buitenland.

Roemers sloot zich aan bij de rede van Burger bij de algemene politieke beschouwingen, waarin deze had verklaard, dat we de ernst van de economische moeilijkheid waar wij thans voor staan, wel moeten erkennen, doch niet moeten overdrijven. In de afgelopen jaren heeft immers een geweldige versterking van het fundament van ons economisch bestel plaatsgevonden.

Roemers achtte het met de regering van het grootste belang om de inflatietendenzen te bestrijden; hij geloofde echter met Vondeling, dat het niet mogelijk was hierbij te volstaan met maatregelen op monetair gebied en op het gebied van de overheidsfinanciën. De regering moet meer greep krijgen op de vermogensmarkt, om de voorziening in primaire behoeften als die van de woningbouw te kunnen veilig stellen. Alleen met een rentegamma voor de gemeenten komen wij er niet: in een tijd van hoogconjunctuur kunnen de industriële ondernemingen iedere rentevoet verbieden.

Roemers zegde verdere steun van de fractie toe aan het prijsstabilisatiebeleid van de regering, waarbij hij zich keerde tegen de woordvoerder van de VVD, die wel de lonen wilde bevriezen, maar niet de prijzen. Een gedetailleerd ingrijpen in de prijzen is echter in het algemeen ongewenst, daar hiervan geen goed resultaat is te verwachten. Het kartelbeleid van de regering moet zo actief mogelijk zijn, en de minister van Economische Zaken moet zo nauw mogelijk samenwerken met de consumentenorganisaties. Onlangs, toen een nieuw en duur soort margarine op de markt gebracht werd, hebben deze organisaties hun nut nog eens bewezen.

Al ligt het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud thans boven het peil waarop de vakcentrales zich vorig jaar hebben voorbehouden over de loonpolitiek te gaan spreken, toch verklaarde Roemers, dat de fractie akkoord ging met het standpunt van de vakcentrales en voor het moment een algemene loonsverhoging sociaal en economisch ongewenst achtte. Hij wilde zich echter niet reeds voor het gehele jaar 1958 binden, wij zullen de ontwikkeling van de produktiviteit, van de ruilvoet en van de prijzen moeten afwachten. Met genoeg had hij vernomen dat er plaats zou blijven voor het wegnemen van aperte onbillijkheden in de loonopbouw; in dit verband vroeg hij speciale aandacht voor de voorstellen der ambtenarenorganisaties.

Roemers wees er voorts op, dat in tegenstelling tot de particuliere investeringen, die tot dit ogenblik nauwelijks waren teruggelopen, de particuliere consumptie duidelijk was beperkt, verder zelfs dan in de bedoeling had gelegen. Om de gevolgen van deze teruggang voor de grote massa te verzachten, dacht Roemers aan een verhoging van de subsidies op levensmiddelen. De KVP voelt daarvoor blijkbaar niets, zulks in tegenstelling tot de leiding van de KAB. In ieder geval zal de subsidie op de melk niet mogen worden verlaagd, en zullen er speciale tegemoetkomingen moeten worden gegeven aan de gezinnen met niet-verdienende kinderen die het meest van de prijsstijging te lijden hebben. Roemers sprak er zijn teleurstelling over uit, dat de regering nog geen gevolg had gegeven aan de door hem ingediende en door de gehele kamer aanvaarde motie om de schoolmelk niet

in prijs te verhogen. De plannen van de regering om een geringer deel van de premielast van de werkloosheidsverzekering voor haar rekening te nemen, bestreed hij, vooral omdat zij dit niet als een tijdelijke maatregel had voorgesteld.

*26 november 1957. Begroting van Algemene Zaken voor 1958 (4900).*

*Scheps* drong er op aan om in de toekomst bij het verlenen van koninklijke onderscheidingen niet meer onderscheid te maken tussen rangen en standen, doch uitsluitend te letten op de persoonlijke verdiensten van de betrokkenen.

*23 december 1957. Regeringsverklaring omtrent de gebeurtenissen in Indonesië.*

*Willems*, die als waarnemend fractievoorzitter het woord voerde, gaf uiting aan de grote bezorgdheid van de fractie over de gang van zaken in Indonesië. Terecht is de regering met zelfbeheersing en zorgvuldigheid opgetreden en heeft zij zelfs de geringste schijn vermeden alsof zij voor Nederland van belang zijnde economische posities anders dan met medewerking en instemming van het onafhankelijke Indonesië zou willen handhaven. Het was verstandig van de regering om uit zich zelf niet tot vertrek uit Indonesië uit te nodigen, maar wel hulp toe te zeggen aan wie verlangt te vertrekken of daartoe genoodzaakt wordt. *Willems* twijfelde er niet aan, of de regering zou de rijksvoorschotregeling en de terugbetaling op soepele wijze regelen.

*Willems* zeide niet te geloven, dat de oorzaak van de huidige moeilijkheden gelegen was in het onvervuld blijven van de Indonesische aanspraken op Nieuw-Guinea, maar er veeleer van overtuigd te zijn, dat zowel de moeilijkheden over Nieuw-Guinea als de huidige moeilijkheden in Indonesië zelf het gevolg zijn van een en dezelfde oorzaak, nl. dat de destructieve krachten van de Indonesische revolutie de constructieve zijn gaan overheersen. Mochten de constructieve krachten weer de overhand krijgen, dan verwachtte *Willems* echter van de regering dat zij alle mogelijkheden tot verzoening zou aangrijpen.

*15 april 1958. Aflegging van verklaringen over de breuk in de communistische kamerfractie.*

*Burger* wilde, nu de mensen niet meer altijd beseffen dat de vrijheid het allerhoogste goed is, naar aanleiding van de communistische ruzie nog eens duidelijk zeggen wat ons van dit stelsel, zoals dat door elk van beide groepen wordt vertegenwoordigd, gescheiden houdt. Aan de ene kant zien wij b.v. hoe iemand, die als partijloze kandidaat gesteld was voor deze kamer, op bevel van de partij aanstonds zijn zetel moest beschikbaar stellen, hoe het verleden van de heer Wagenaar, die zich tijdens de bezetting gedragen heeft op een wijze die respect verdient, met slijk wordt besmeurd, hoe zogenaamd democratisch gekozen bestuursorganen met hand tastelijk geweld opzij worden gezet. Aan de andere kant zien wij hoe de groep die zich over deze handeling beklagt, zelf geen vinger heeft uitgestoken toen anderen werden belasterd en hoe zij blijven hopen op de zegepraal van het communisme, dat op geweldpleging berust en elke moraliteit mist.

#### BUITENLANDSE ZAKEN (BEGROTINGSHOOFDSTUK III)

*4 december 1956. Begroting van Buitenlandse Zaken voor 1957 (4500).*

*Ruygers* verklaarde dat de jongste gebeurtenissen duidelijk degenen in het gelijk hebben gesteld, die sceptisch waren over de mogelijkheid van een werkelijk vreedzaam samenleven van het Sowjet-blok en het Westen. Hij betreurde het, dat juist op het hoogtepunt van de Hongaarse opstand de Frans-Britse actie in Suez moest

plaatsvinden. Met de minister-president was Ruygers van mening, dat men de houding van Israël enerzijds en die van Engeland en Frankrijk anderzijds verschillend moest beoordelen. Israëls voortbestaan wordt voortdurend bedreigd door de legers der omringende Arabische landen, welke blijven weigeren de staat Israël te erkennen. De Israëliësch actie had het karakter van een daad van rechtmatige zelfverdediging. Daarentegen hadden Frankrijk en Engeland bij de verdediging van hun rechtmatige belangen geweld kunnen en moeten voorkomen. De gang van zaken heeft trouwens aangetoond, dat deze landen niet meer in de positie verkeren rechter te kunnen spelen in eigen zaak. Al had Ruygers ook kritiek op bepaalde onderdelen der Amerikaanse politiek, hij waarschuwde zich niet te laten meedrijven op de gevolgen van een gemakkelijk anti-Amerikanisme. Wij moeten solidair blijven met onze bondgenoten, doch ook Amerika hoort daartoe en de regering heeft zich de laatste maanden te nauw bij de Engelse en Franse standpunten aangesloten. Het gaat er nu om tot nieuwe oplossingen te komen, waarbij het voortbestaan van Israël als onafhankelijke staat wordt veiliggesteld, het opdringende communisme een halt wordt toegeeroepen en het beginsel van de vrije vaart door het Suezkanaal wordt verzekerd. Blijft Egypte weigerachtig tot redelijke overeenstemming te komen, dan moeten we het kanaal overbodig maken.

Ruygers signaleerde het gevaar van overdreven nationalisme der jonge staten in Azië en Afrika, maar drong er tevens op aan, dat men met alle kracht zou blijven zoeken naar samenwerking met alle constructieve krachten in die landen. Wij moeten ook de materiële hulp aan de minder-ontwikkelde gebieden voortzetten en uitbreiden. In dit verband drong hij aan op uitvoering van de vorig jaar door de kamer aanvaarde motie-Ruygers en deed hij een aantal suggesties voor de besteding der daarin genoemde 25 miljoen.

Men moet de betekenis der Verenigde Naties, zo verklaarde Ruygers, ondanks de duidelijke gebreken van deze organisatie, niet onderschatten. In de NAVO komt het er op aan zo snel mogelijk de ontstane verwijdering te overbruggen en eindelijk eens tot een gemeenschappelijke buitenlandse politiek te komen. Er moet veel meer overleg zijn tussen de bondgenoten en aan de samenkomsten der NAVO-parlementariërs moet een officiële status worden gegeven. De gebeurtenissen in Oost-Europa hebben de noodzaak van de Europese integratie weer eens duidelijk aangetoond. Wij moeten de Europese Economische Gemeenschap en Euratom zo snel mogelijk verwezenlijken en niet wachten tot we volstreekte zekerheid hebben dat alle moeilijkheden zullen worden opgelost.

*De Kadet* besprak uitvoerig de gebeurtenissen in Hongarije en Oost-Europa. Het Hongaarse volk heeft volstrekt duidelijk gemaakt, dat het in zijn geheel de leugenachtige volksdemocratie verafschuwt en dat het een hereniging wil met de hoogste zedelijke waarden van het westen. Overal in Oost-Europa komt de afkeer van het despotisch communisme tot uiting. Nadat eerst de stalinisatie onhoudbare spanningen had opgeroepen, is ook de destalinisatie in de satellietstaten mislukt. Het enige geneesmiddel draagt de naam Vrijheid.

Wat het Suez-conflict betreft ontwikkelde *De Kadet* een enigszins andere visie dan Ruygers. Met Ruygers was hij het erover eens, dat de Frans-Britse actie, zoals zij was gevoerd, in allerlei opzichten foutief was geweest, maar men moest volgens *De Kadet* erkennen, dat er in het Midden-Oosten een grote schoonmaak nodig was, die zonder militair optreden niet tot stand gebracht kon worden. Als men een politieke veroordeling wil uitspreken, moet die tegen de Verenigde Staten en niet tegen Engeland en Frankrijk gericht zijn. De Verenigde Staten immers hebben door hun aarzelende en halfslachtige politiek Engeland en Frankrijk in een on-

houdbare positie gebracht. 'De weg van de Verenigde Naties' bestaat niet. Het heeft geen zin zijn vertrouwen te stellen op een organisatie die wel bereid is tot een absolute veroordeling van Engeland, Frankrijk en Israël, maar niet van Rusland en Egypte. Als er uit deze geschiedenis nog iets goeds komt, b.v. een politieleger aan de grens van Israël en Egypte, dan is dat het resultaat van het optreden van Engeland, Frankrijk en Israël, zélf in zijn mislukking. Amerika moet beseffen dat het moet ophouden te wijken voor Rusland, dat de crisis in het Midden-Oosten aanwakkert en organiseert.

De Kadet zag voorlopig geen mogelijkheden voor een betere verhouding met Indonesië, zolang daar niet het besef groeit, dat men op velerlei gebied is vastgelopen. Hij vroeg de regering om een onderzoek naar de toekomst van Nieuw-Guinea, om een streefdatum voor de zelfbeschikking van dat gebied, om een nadere uitwerking van de verhouding tot Australië en om een ernstig onderzoek naar de mogelijkheden van Nieuw-Guinea een trustschapsgebied te maken.

*Stufkens* besprak de sociale aangelegenheden betreffende Indonesië. Hij drong er o.m. op aan de sanering van de pensioenen vóór 1 januari 1957 tot stand te brengen, vroeg om het verlenen van voorschotten op de zogenaamde smartgelden en bepleitte de belangen van enkele bijzondere groepen van getroffenen. Hij verweet de regering zich van de kwestie der spijt-optanten met juridische en formele overwegingen af te maken en drong aan op een royale oplossing welke recht zou doen aan de morele en menselijke kant van de zaak en aan de verantwoordelijkheid die de regering destijds op zich heeft geladen door het advies te geven het Indonesisch staatsburgerschap aan te vragen. Ten aanzien van de backpay der salarissen over de bezettingsjaren verklaarde hij, dat met de bestaande tegemoetkomingen aan de morele verplichtingen van de Nederlandse Staat nog niet is voldaan.

#### *6 december 1956. Goedkeuring der Overeenkomst betreffende de Internationale Financieringsmaatschappij.*

*Ruygers* sprak zijn voldoening uit over het tot stand komen van deze maatschappij. Gelukkig hebben de Verenigde Staten hun aanvankelijke aarzeling om aan de oprichting ervan mede te werken overwonnen. Deze financieringsmaatschappij is overigens slechts van betekenis ter bevordering van rendabele particuliere investeringen in de minder-ontwikkelde gebieden; om het vraagstuk van deze gebieden werkelijk in de kern aan te pakken, zal men een belangrijke stap verder moeten zetten en eindelijk moeten geraken tot het fonds voor financiering van de op zich zelf privaat-economisch niet rendabele projecten: het zogenaamde SUNFED.

#### *8 maart 1957. Behandeling van verzoekschriften.*

*Blom* diende een amendement in op een aantal voorstellen van de commissie voor de verzoekschriften. In tegenstelling tot deze commissie meende hij dat het niet vaststond dat recht was gedaan aan een aantal Indische verlofgangers die al hun eigendommen waren kwijtgeraakt. Hij vroeg deze zaak opnieuw in onderzoek te nemen. Zijn amendement werd echter met 52 tegen 45 stemmen verworpen.

#### *8 mei 1957. Goedkeuring van een verdrag van vriendschap tussen Nederland en de Verenigde Staten (4338, R 38).*

*De Kadet* deelde namens de fractie mede, dat zij het Verdrag kon aanvaarden. Al hebben wij wel eens aanleiding gezien kritische geluiden te laten horen ten aanzien van bepaalde aspecten van de Amerikaanse politiek (waar we het volste

recht toe hebben), wij houden altijd de grote belangen en de grote gevoelens in het oog, die wij met de Verenigde Staten van Amerika gemeen hebben.

Door de woordvoerder van de KVP is in verband met de tekst van bepaalde artikelen van het verdrag de kwestie van de processievrijheid ter sprake gebracht. Het verdrag zou een wijziging van de grondwet inhouden, omdat het aan Amerikaanse staatsburgers grotere vrijheid van processies te houden zou toekennen dan de Nederlanders zelf genieten. De Kadt bestreed deze opvatting, want het verdrag geeft aan de onderdanen van beide landen de gelegenheid om binnen het raam van de in dat land geldende gewoonten en wetten die vrijheid te genieten, die ook de onderdanen van dat eigen land genieten. De Kadt vroeg de regering om een uitspraak, dat het verdrag inderdaad zo moest worden uitgelegd. De regering gaf die verklaring en nodigde de KVP-fractie uit om een amendement in te dienen indien zij van mening bleef, dat het verdrag een wijziging van de grondwet inhield. Toen deze fractie op zo'n amendement geen prijs scheen te stellen, diende De Kadt eerst een motie in, waarin de kamer werd uitgenodigd te verklaren, dat zij geen strijd met de grondwet aanwezig achtte. Later trok De Kadt deze motie weer in onder het motief, dat de kamer zich reeds duidelijk genoeg zou uitspreken door de considerans van het wetsontwerp waarmede het verdrag werd goedgekeurd te aanvaarden. In deze considerans stond nl., dat het verdrag ingevolge art. 60, lid 2 van de grondwet aan de goedkeuring van de Staten-Generaal werd onderworpen, als er strijd met de grondwet zou zijn, had men zich op art. 63 der grondwet moeten baseren.

De Kadt hekelde de houding van de KVP en van de VVD. De hele discussie is een slag in de lucht, de aanvaarding van het wetsontwerp wordt afhankelijk gesteld van een zaak, die er niets mee te maken heeft en bovendien weigert men zelf het nodige te doen om duidelijkheid te scheppen. De Kadt moest denken aan een opmerking van Hegel over een bepaald filosofisch debat, het lijkt wel of de een de bok melkt en de ander de zeef eronder houdt.

*Burger* hield een uitvoerig juridisch betoog, waarin hij aantoonde, dat van strijd met de grondwet geen sprake kan zijn. Als het de bedoeling was geweest Amerikanen meerdere rechten te geven dan Nederlanders, dan had dat duidelijk uit de tekst moeten blijken. Vrijheid van godsdienst is een concreet begrip, dat bijna in elk land enigszins anders is omgrend. Als wij de Amerikanen vrijheid van godsdiensdienst waarborgen, dan garanderen wij wat wij daaronder verstaan, en de Amerikanen garanderen aan Nederlanders datgene wat zij eronder verstaan. Voorts wees *Burger* erop, dat de beperkingen van de processievrijheid in ons land onder het begrip openbare orde vallen en dat er voor deze beperkingen in het internationale recht steeds ruimte wordt gelaten.

Het verdrag werd met 120 tegen 12 stemmen aangenomen.

*14 mei 1957. Goedkeuring van de luchtvaartovereenkomst tussen Nederland en de Verenigde Staten (4647, R 54).*

*Posthumus* zeide, dat men dit verdrag van twee kanten kon benaderen. Sprekende vanuit het gezichtspunt van een redelijke verhouding tussen de Verenigde Staten en Nederland zou men moeten vaststellen, dat het verdrag beneden de maat is, wanneer men echter uitgaat van de feitelijke interne verhoudingen in Amerika, en men meet het verdrag aan de daar aanwezige mogelijkheden, dan is het een aanvaardbaar resultaat.

*12 juni 1957. Interpellatie van Ruygers over de besteding van 25 miljoen voor de hulp aan de minderontwikkelde gebieden.*

*Ruygers* wees erop, dat de regering zich tegenover de kamer gebonden heeft een

bedrag van 25 miljoen voor dit doel te besteden. Dat hiervan, alléén voor dit jaar, een bedrag aan extra-hulp voor de vluchtelingen wordt afgetrokken, daarmee kon Ruygers zich verenigen. Hij betreurde het echter, dat het bedrag met 5 miljoen was verminderd, als gevolg van de bij de debatten over de bestedingsbeperking aangenomen motie-Janssen. Ruygers achtte het niet-socialistisch en niet-christelijk om bezuinigingen op de economisch-zwaksten af te wentelen. De hulpverlening aan de minder-ontwikkelde gebieden is van even groot belang als het vraagstuk van oorlog en vrede. Het is niet mogelijk deze hulpverlening doeltreffend te laten werken als het van jaar tot jaar onzeker is welke bedragen beschikbaar zullen worden gesteld. Ruygers verwierp de gedachte om een deel van de 25 miljoen te bestemmen voor economische hulpverlening aan Franse overzeese gebieden in het kader van de Europese Economische Gemeenschap. Ten slotte diende hij een motie in, waarin aan de regering werd gevraagd bij de opstelling van de rijksbegroting een hoge prioriteit toe te kennen aan de hulpverlening aan de minder-ontwikkelde gebieden. Deze motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*9 juli 1957. Beperkingswet Nederlandse toeslagen op Indonesische pensioenen (4683).*

*Stufkens* uitte zijn waardering voor de loyale wijze waarop de regering haar morele verplichtingen inzake de sanering der Indonesische pensioenen was nagekomen. Hij vroeg en verkreeg de toezegging van de regering, dat de trekkers van Indonesische pensioenen evengoed een huurcompensatie zouden krijgen als degenen, die Nederlandse pensioenen genieten. Voorts ging hij nog diepgaand in op een aantal onderdelen van het wetsontwerp.

*9 juli 1957. Goedkeuring van een overeenkomst tussen Nederland en de Verenigde Staten van Amerika betreffende atoomenergie (4634) en goedkeuring van het statuut van de Internationale organisatie voor atoomenergie (4651, R 55).*

*Posthumus* achtte het verdrag en het statuut aanvaardbaar, al was het beter geweest als de landen die uranium produceren, wat minder uitvoerende bevoegdheden hadden gekregen. Hij stelde voorts de vraag of wij niet, evenals vele andere landen een afzonderlijk regeringsorgaan moeten hebben, dat stimulerend en leidend kan optreden voor de ontwikkeling van de kernenergie.

*1 oktober 1957. Goedkeuring van het verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en van Euratom (4725).*

*Burger* achtte het een hoopgevend feit, dat blijkens dit verdrag in West-Europa een sterke wil tot toenemende samenwerking aanwezig is. Het feit, dat wij niet alleen elkaars concurrenten zijn, doch ook een belangengemeenschap vormen, vindt thans erkenning. Het is van het grootste belang, dat Europa zijn positie in de wereld tussen de grootmachten versterkt. Het verdrag is een compromis, dat een aantal zwakke plekken vertoont, maar het enige alternatief is geen verdrag en dat is een noodlottig alternatief. *Burger* uitte nog een aantal wensen met betrekking tot de toepassing van het verdrag en diende, namens de commissie van voorbereiding, een motie in, waarin er bij de regering op werd aangedrongen, dat zij al het mogelijke zou doen om tot een grotere vertegenwoordiging van Nederland in het Europese Parlement te geraken. Deze motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*Van der Goes van Naters* betreurde een aantal politieke kanten van het verdrag. Hij sprak er zijn voldoening over uit, dat er nu, na de integratie per sector van het



KSG-verdrag een alzijdige economische integratie tot stand komt. Helaas kent het verdrag minder supra-nationale kenmerken en is het minder soepel als oorspronkelijk werd gehoopt, maar het is nog soepel genoeg. Er zijn er, die vrezen, dat Nederland zijn huidige vrijheid om volgens eigen berekening te handelen zal verliezen, maar die vrijheid hebben wij in feite allang verloren. Ook binnen de grenzen van het verdrag zullen we kunnen blijven streven naar lage kosten, naar openheid naar buiten. Het verdrag is een vertrekpunt van een lange reis in de toekomst. Een vastberaden assemblee en een dynamische 'Europese Commissie' zullen heel wat kunnen doorzetten tot versteviging der economische eenwording. Van der Goes besprak voorts het probleem der vrijhandelszone. Wij moeten trachten de democratische landen buiten de gemeenschap naar ons toe te halen. Vervolgens ging hij in op de problemen van Afrika, waarbij hij een verband zag met de problemen van Tunis en Algiers. De EEG heeft zeer groot belang bij de beëindiging van het Algerijnse drama. Van der Goes drong er met klem op aan, dat er overeenstemming zou worden bereikt met de vertegenwoordigers van de bevolking der Afrikaanse gebieden over de in hun landen aan te vangen investeringsprojecten. De politieke leidraad bij de aansluiting van nog niet onafhankelijke landen aan de EEG moet zijn, het verhaasten van de volledige politieke heerschappij van die landen over hun eigen lot. Vanwege de vele goede mogelijkheden, die het verdrag bevat, zullen wij het moeten aanvaarden.

Van der Goes bestreed een amendement van Oud, die bij de bekrachtiging van het verdrag een Nederlandse verklaring over de uitleg ervan wilde voegen. Een dergelijke verklaring is overbodig, zij helpt ons niets, bovendien zou het nu achter- of voor de dag komen met zo'n verklaring niet behoorlijk zijn. Het amendement werd met 77 tegen 48 stemmen verworpen.

Bovendien keerde Van der Goes zich tegen een amendement van de KVP'er Blaisse, die wilde voorschrijven, dat nadere overeenkomsten tot uitvoering van het verdrag afzonderlijk aan de goedkeuring van de Staten-Generaal zouden worden onderworpen. Op deze manier wordt de ontwikkeling van de Europese interne wetgeving geremd. Het amendement werd echter met 82 tegen 45 stemmen aangenomen.

Nederhorst verwierp de gedachte dat het verdrag niet op economische doch slechts op politieke gronden zou moeten worden aanvaard. Al hebben wij kritiek op onderdelen, wij zien in het verdrag juist een uitgangspunt voor een verdere opbloei van ons economische leven. Nederhorst achtte het voor het welslagen van de EEG van het grootste belang, dat men geleidelijk zou komen tot een gemeenschappelijk beleid op economisch, sociaal en monetair gebied. Hiervoor geeft het verdrag weliswaar geen garanties, maar het opent wel gunstige mogelijkheden. Nederhorst bepleitte in dit verband de instelling van een permanent orgaan met een staf van deskundigen ter voorbereiding van een gelijkgericht economisch beleid, een soort Europees Planbureau, dat ten dienste zou staan van de Europese commissie en de Raad van Ministers. Een gemeenschappelijk economisch beleid is ook noodzakelijk om te bereiken dat het welvaartspeil van de verschillende minder-ontwikkelde Europese gebieden geleidelijk aan tot het algemene welvaartspeil wordt opgetrokken; dit doel is alléén langs de weg van vrij handelsverkeer niet te bereiken.

Uitvoerig besprak Nederhorst de problemen van het buitentarief en van de vrijhandelszone. Wat dit laatste betreft wees hij erop, dat daarbij Europese instituten met bepaalde bevoegdheden niet zullen kunnen worden gemist. De vervoersparagraaf van het verdrag is nogal mager, zij betekent echter geen achteruitgang vergeleken bij de huidige toestand en biedt zelfs hier en daar een opening voor de

door ons gewenste Europese vervoerspolitiek. De minister van Verkeer en Waterstaat zal dan echter gedwongen zijn bepaalde achterstellingen van de Nederlandse Spoorwegen als overheidsbedrijf op te heffen. Nederhorst betreude het, dat het verdrag wat het monetaire beleid betreft beneden de maat bleef. Ten slotte maakte hij een aantal opmerkingen over de sociale paragrafen, waarbij hij een sociale harmonisatie van anderen op bepleitte en er bij de regering op aandrang in overeenstemming met de opvattingen van de kamermeerderheid een verdergaande verwezenlijking op zo kort mogelijke termijn na te streven van het beginsel van gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid.

*Patijn* behandelde de Europese Gemeenschap voor atoomenergie; hij achtte de oprichting van Euratom een zeer belangrijke stap vooruit. Het verdrag geeft, weliswaar minder dan het Comité-Monnet heeft gewild, maar in ieder geval méér, dan wij nog kort geleden moesten vrezen. De waarschuwing van het Suezconflict heeft ertoe bijgedragen, dat zekere weerstanden gemakkelijker konden worden overwonnen. Het is een levensbelang van Europa, zich in mindere mate afhankelijk te maken van de olievoorziening uit het Midden-Oosten. — Het verdrag van Euratom levert bovendien het grote voordeel op, dat wij nu zullen kunnen rekenen op krachtige hulp van Amerika, zowel ten aanzien van splijtstoffen, machinerieën als van deskundigen.

Enigszins ongerust toonde *Patijn* zich over een zekere tendens in de memorie van antwoord, als zouden wij het in Nederland met de ontwikkeling van de kernenergie met een beetje hulp van Engeland en Amerika zelf wel afkunnen; het lijkt er niet op dat dit mogelijk zou zijn. Duidelijk sprak *Patijn* zijn voorkeur uit voor internationale samenwerking in het verband van Euratom boven dat van de OEEES. Hij vroeg zich af, of er in ons land wel voldoende coördinatie bestaat van het atoombeleid en of er geen plaats is voor een regeringscommissariaat voor de atoomenergie. *Patijn* betreude het, dat Frankrijk zich het recht heeft voorbehouden een eigen nationaal militair productieprogramma voor kernwapens uit te voeren. Ten slotte behandelde hij het volksgezondheidsaspect van de kernenergie. Omdat ons land gelegen is aan de mond van grote rivieren, moeten wij, meer nog dan onze partners, bedacht zijn op een doeltreffend systeem van veiligheidsmaatregelen.

*Lamberts* diende een motie in, waarin aan de regering werd gevraagd over te gaan tot het vestigen van opleidingsmogelijkheden voor specialisten op het gebied van de gezondheidsbescherming tegen gevolgen van radioactieve straling. Deze motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*Vredeling* sprak er zijn verheugenis over uit, dat de landbouw, onder de werkingssfeer van het verdrag der EEG valt. De doeleinden van een gemeenschappelijk landbouwbeleid, zoals die in het verdrag zijn omschreven, waren voor hem aanvaardbaar. Wel was het voor hem teleurstellend, dat de structuurpolitiek niet genoemd was onder de middelen om tot een dergelijk beleid te geraken. Hij vroeg aan de regering om aanstonds een onderlinge vergelijking van het structuurbeleid der lid-staten te bevorderen en van haar kant ook op het punt van het structuurbeleid met concrete voorstellen voor een gemeenschappelijke politiek te komen. Ten slotte behandelde *Vredeling* een aantal onderdelen van de landbouwparagraaf van het verdrag.

*4 februari 1958. Begroting van Buitenlandse Zaken voor 1958 (4900).*

*Goedhart* achtte de tegenstelling tussen het vrije Westen en het Sowjet-blok nog steeds het allesoverheersende feit in de internationale situatie. Het is in de grond van de zaak een conflict om de wereldheerschappij, waarbij het Westen zich in

het algemeen tot een defensieve houding bepaalt. Het Kremlin voert een ware zenuwoorlog tegen het Westen om de publieke opinie bij ons in de war te brengen. De moderne kernwapenen vervullen in dit spel een belangrijke rol. De grote meerderheid van de fractie gaat met de houding van de regering inzake de raketbasis akkoord. Goedhart verklaarde voorts, dat een te houden topconferentie, die tot resultaten wil komen, concessies van beide kanten zal moeten opleveren. Drie punten zijn hierbij vooral van belang: 1. een overeenkomst tot vermindering van bewapening zal gepaard moeten gaan met afdoende inspectie en controle en zich niet tot kernwapens mogen beperken; 2. de status quo in Europa kan wel als realistisch uitgangspunt van onderhandelingen, doch niet als aanvaardbaar doel gezien worden; 3. de Sowjet-Unie zal een eind moeten maken met het scheppen van anti-westerse verzetshaarden, speciaal in het Midden-Oosten.

Goedhart vroeg de regering te bevorderen, dat de Verenigde Naties de zogenaamde Hongaarse delegatie, die de Sowjet-Unie als vertegenwoordiging van het Hongaarse volk van Boedapest naar New York stuurt, niet langer zou erkennen. Ten slotte wees Goedhart op het aan de gang zijnde geestelijke gistingsproces in de Sowjet-Unie, dat enige hoop geeft voor de toekomst. De westerse politiek moet rekening houden met de ontwikkelingsmogelijkheden binnen de Sowjet-Unie en daarom krachtig en soepel tegelijk zijn. Met het laatste bedoelde Goedhart onder meer dat uitwisseling van toeristen zoveel mogelijk moet worden bevorderd.

*Patijn* wees erop, dat er ook in ons land een wijd verbreid gevoel van onbehagen bestaat over de huidige internationale toestand. De NAVO zelf en ons lidmaatschap ervan mogen echter niet ter discussie staan omdat zij onmisbaar zijn voor onze veiligheid. In de discussie over neutralisering en atoomvrije zones moeten wij als beginsel stellen, dat offers in veiligheid van westelijke zijde gecompenseerd moeten worden door duurzame offers op het gebied van politieke vrijheid van de zijde der Sowjet-Unie. Wij hebben echter de indruk, dat er hierbij niet veel ruimte voor onderhandelingen zal blijken te zijn. Met alle duidelijkheid stelde *Patijn*, dat tegenover een eventuele uittreding van Duitsland uit de NAVO niet alleen papieren garanties, maar zeer ingrijpende offers van de Sowjet-Unie zouden moeten staan. Sedert Yalta heeft de Sowjet-Unie vrijwel niets gedaan in de richting van een werkelijke Europese ontspanning, dit zou bepaald moeten veranderen. Tegen de laatste besluiten van de Noordatlantische Raad op het gebied der atombewapening en de raketbases en tegen het standpunt der regering bestaat bij de grote meerderheid van de PvdA-fractie in beginsel geen bezwaar, mits van de zijde van de NAVO met ernst wordt onderzocht welke marge voor onderhandelingen er in het RAPACKI-plan zou kunnen zitten. De ontwapeningsbesprekingen dienen te worden voortgezet in de daartoe meest geëigende vorm, waarbij van westelijke zijde het zwaartepunt zou moeten worden gelegd op de controle en de inspectie. Een onvoorwaardelijke stopzetting van de atoomproeven — mits gecontroleerd — moet ernstig worden overwogen, tenzij overtuigend zou worden aangetoond, dat deze proeven voor onze wezenlijke veiligheid onmisbaar zijn.

*Van der Goes van Naters* vroeg of onze departementale organisatie nog wel geschikt is om de problemen van de groeiende Europese samenwerking op te vangen. Er moet een coördinatie tot stand komen, waarbij het departement van Buitenlandse Zaken de eenheid van het buitenlandse beleid bewaakt, zonder de andere departementen aan zich ondergeschikt te maken.

*Van der Goes* was verheugd, dat de regeringen van België, Nederland en Luxemburg ernstig rekening hadden gehouden met de adviezen van de Interparlementaire Beneluxraad en het verdrag dienovereenkomstig hadden aangevuld. Opnieuw bepleitte *Van der Goes* de aanvaarding door Nederland van het klachtrecht van

individuele klagers krachtens artikel 25 van de Europese Conventie tot bescherming van de Rechten van de Mens. Voor het geval deze zaak niet voor 1 mei a.s. bevredigend zou zijn geregeld, kondigde Van der Goes een interpellatie aan. Vervolgens ging hij in op een aantal vraagstukken betreffende de Westeuropese Unie en de EEG. Hij vroeg de regering aan het beginsel van één zetel voor alle Europese instellingen te blijven vasthouden. Ten slotte deed hij een beroep op de regering ervoor te zorgen, dat werkgevers en werknemers paritair zouden worden vertegenwoordigd in het raadgevende Europese Sociaal-Economische Comité.

*Ruygers* besprak de problemen van de Verenigde Naties. Hoeveel gebreken deze organisatie ook vertoont, wij kunnen haar niet missen en zullen moeten pogen haar geleidelijk te verbeteren. Te veel hebben de westelijke landen het initiatief aan anderen overgelaten. *Ruygers* deed een aantal suggesties om onze bijdrage in de VN zo constructief mogelijk te maken en behandelde vervolgens het vraagstuk van de hulp aan de minder-ontwikkelde gebieden. Hij waarschuwde de regering te veel de kant van tweezijdige overeenkomsten uit te gaan. Voorts verheugde hij zich over de totstandkoming van het nieuwe multilaterale fonds der VN ter financiering van de sociale en economische onderbouw der minder-ontwikkelde gebieden. Eindelijk is men op deze wijze — met medewerking van de Verenigde Staten — de weg naar SUNFED opgegaan. *Ruygers* vroeg de regering om vanaf 1 januari 1959 de Nederlandse bijdrage aan het nieuwe fonds evenredig te verhogen. Hij betreurdde het, dat de regering 10 miljoen van het voor hulpverlening bestemde bedrag voorlopig had geblokkeerd en drong er met kracht op aan op het ogenblik van deblokking dit bedrag voor een extrabijdrage aan het nieuwe fonds te bestemmen.

*De Kadt*, die de verhouding Nederland-Indonesië behandelde, constateerde, dat Indonesië sinds 1949 steeds meer een weg koos, die het in toenemende mate van Nederland moest verwijderen. Indonesië heeft natuurlijk het recht zijn eigen weg te kiezen, maar als het de voorkeur geeft, niet aan een eigen ontwikkeling los van Nederland, maar aan het beledigen en schaden van Nederland, dan zal het daarmee niet alleen ons doch ook zich zelf schaden. Heeft een gesprek met Indonesië op het ogenblik geen zin — waarover zouden we nog moeten spreken? — de regering zal aanstonds bereid moeten zijn actief naar een oplossing van de moeilijkheden met Indonesië te streven, zodra er in Indonesië weer een constructieve regering is, die een beleid voor lange termijn weet te verzekeren. Ook een gesprek over Nieuw-Guinea met Indonesië heeft thans geen zin, nu de huidige regering aldaar niet bereid is tot een werkelijk gesprek, maar slechts een dictaat wil: overdracht. Wij hebben de internationale aspecten van het vraagstuk Nieuw-Guinea steeds belangrijker geacht dan de nationale en wij zijn het niet eens met een politiek, die haar ideaal ziet in het tot iedere prijs handhaven van de status quo inzake Nieuw-Guinea. Wat de belangen der Papoea's betreft, een Westeuropes land is niet het meest aangewezen dit volk tot ontwikkeling te brengen; de verdediging tegen een opdringend communisme in die hoek van de wereld kan niet in de eerste plaats onze taak zijn. Daarom is het juist, dat de regering een wending heeft gemaakt naar de Australische en daardoor naar de Melanesische kant. Wij moeten de politieke opvoeding der Papoea's tot medebestuur en zelfbestuur met meer kracht ter hand nemen. Ook moeten wij eventuele mogelijkheden van een internationale regeling niet uit de weg gaan. De Kadt deed nog de suggestie aan de VN te verzoeken een onderzoek in te stellen naar de verhouding Indonesië—Nederland en over de daardoor ontstane spanningen.

*Stufkens* verklaarde, dat hij de discussie over de uitbetaling van salarissen gedurende de periode der Japanse bezetting niet als gesloten kon beschouwen,

juist vanwege het morele karakter van de eventuele verplichtingen van de Nederlandse staat.

Stufkens behandelde een groot aantal sociale aangelegenheden betreffende Indonesië, die hij van groot belang achtte, omdat het materieel bestaan van veel minder bedeeden erbij betrokken is. Hij drong bij herhaling aan op toekenning van een huurcompensatie aan de trekkers van Indonesische pensioenen en betreunde het dat de regering zich niet op royelere wijze had uitgesproken over de regeling der overtochtscosten. Voorts laakte hij de houding van een deel van het Nederlandse bedrijfsleven in Indonesië, waarbij men door het onverhoeds geven van ontslag eigen moeilijkheden op het personeel afwentelde. Ten slotte maakte hij nog een aantal opmerkingen over de spijtoptanten en over de emigratie van gepatrieerden.

*11 februari 1958. Behandeling van de conclusie over het adres van H. Hogendoorn (4384).*

Blom bestreed de weigering van de regering om aan het verzoek van de heer Hogendoorn inzake vergoeding van overtochtscosten uit Indonesië, te voldoen.

*12 maart 1958. Goedkeuring van een wijziging van het verdrag tot oprichting der Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (4763).*

Van der Goes van Naters verzette zich tegen de procedure, die de regeringen (ook de Nederlandse regering) hadden gevolgd om deze wijziging van het EGKS-verdrag tot stand te brengen. Het gaat hier om een multilateraal verdrag, waarbij eigen organen en eigen recht van supranationaal karakter zijn tot stand gekomen, een verdrag, dat ook eigen normen kent voor het tot stand brengen van wijzigingen. De regeringen hebben niet het recht tegen het verdrag in te handelen bij wijzigingen van het verdrag; als wij ons niet tegen de houding van de regering zouden verzetten, zou het gehele verdrag (trouwens ook de andere Europese verdragen) op losse schroeven komen te staan. Van der Goes, die door het antwoord van de minister niet was overtuigd, diende een motie in, waarin aan de kamer gevraagd werd als haar oordeel uit te spreken, dat het EGKS-verdrag behoort te worden gewijzigd volgens de in dat verdrag zelf voorgeschreven wijzigingsprocedure.

Van der Goes ging akkoord met uitstel van de behandeling van zijn motie en onmiddellijke afhandeling van het ingediende wetsontwerp tot wijziging van het verdrag.

*4 juni 1958. Behandeling van de motie van orde van Van der Goes van Naters over de te volgen procedure bij wijziging der Europese verdragen (4763, nr. 8).*

Van der Goes van Naters verving zijn motie door een enigszins gewijzigde tekst, welke de handtekeningen verkreeg van vertegenwoordigers van alle grote fracties. Van der Goes gaf een uitvoerige verdediging van zijn standpunt, waar de minister zich toen namens de regering mede akkoord kon verklaren. De motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

#### JUSTITIE (BEGROTINGSHOOFDSTUK IV)

*16 november 1956. Wet teboekgestelde luchtvaartuigen (4134).*

Mej. Zeelenberg achtte dit wetsontwerp en het verdrag dat daarbij werd goedgekeurd een verbetering, omdat het de mogelijkheid brengt van hypotheeken op

luchtvaartuigen, met registratie op naam van luchtvaartuigen, en een speciale executieregeling. Het is noodzakelijk deze stap te zetten nu de waarde van vliegtuigen in de miljoenen loopt en de kredietverlening, zonder een stelsel van zekerheid als dit verdrag geeft, ernstig zou worden belemmerd. Mej. Zeelenberg betreurde het dat niet tevens de mogelijkheid van hypotheek op reservedelen was geschapen, de totale waarde hiervan bedraagt ongeveer 20 pct. van het vliegtuig. Vroeg of laat zal men hier toch toe over moeten gaan. Verder bestreed zij de bepaling, dat tussenkomst van een procureur niet nodig zou zijn bij teboekstelling van een luchtvaartuig in het register of bij doorhaling daarvan. Amendementen in deze geest werden door de kamer zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

### *30 januari 1957. Begroting van Justitie voor 1957 (4500).*

*Mej. Zeelenberg* vroeg de minister of hij reeds de grote lijnen kan aangeven van zijn wetgevingsprogram. Wordt het geen tijd, zo vroeg zij verder, om bijzondere aandacht te gaan geven aan de administratieve rechtspraak en aan het strafrecht? Zij hoopte, dat men er in zou slagen het plan van de minister te verwezenlijken om elk jaar één boek van het nieuwe Burgerlijk Wetboek in openbare behandeling af te werken. Uitvoerig besprak zij de gang van zaken met betrekking tot wetsontwerp 3266, betreffende de regeling van rechtsbijstand aan on- en minvermogen-den. Het speet haar, dat de advocaten zich tegen de voorgestelde regeling hadden verzet. Zij gaf de minister de raad aan de door hen naar voren gebrachte bezwaren tegemoet te komen en de gehele balie in de vergoedingen te doen delen; de minister zou echter meer moeten doen dan aan de advocaten tegemoetkomen, doch ook de rechtshulp aan onvermogenen moeten verbeteren. Binnen zekere grenzen zou aan de min- en onvermogenen ook de vrije advocatenkeuze moeten worden toegestaan.

Vervolgens deed zij een beroep op de minister om meer vrouwen te benoemen in de rechterlijke macht. Zij verkreeg de toezegging van de minister, dat hij een wetsontwerp zou voorbereiden om de vrouw, die huwt, de mogelijkheid te geven, indien zij dit verzoekt, haar eigen nationaliteit te behouden.

Ten slotte behandelde zij de brandende kwestie van de voetbalpools. Zij schetste de voor- en nadelen van het poolwezen, wees erop, dat over dit verschijnsel in zedelijk opzicht door ons volk verschillend wordt gedacht en drong er bij de minister op aan een staatscommissie in het leven te roepen, die deze materie van alle kanten zou bestuderen, zowel van de principiële als van de praktische kant. Die commissie zou dan spoedig met een rapport moeten komen en met een advies, hoe hier te lande de onmiskenbare voorliefde van het publiek om voetbaluitslagen te voorspellen met kans op een geldprijs behoort te worden tegemoetgetreden, mede met het oog op het belang van de financiering van de Nederlandse sport.

*Mevr. Ploeg-Ploeg* behandelde eerst de kinderbescherming. Ons land heeft op dit gebied een goede naam, maar we moeten oppassen die niet te verliezen. Er zijn langzamerhand op heel wat punten moeilijkheden gekomen. Tenzij men goede pleegouders kan vinden, verdient verpleging in het eigen gezin over het algemeen de voorkeur boven opname in een gesticht. Er zijn te veel voogdijverenigingen, die slechts zeer weinig pupillen hebben. Wil de minister concentratie bevorderen? vroeg *mevr. Ploeg-Ploeg*. Er zijn te weinig goed opgeleide krachten onder het inrichtingspersoneel ten gevolge van onder meer een te lage salariering. Ook de materiële outillage van een aantal inrichtingen laat van alles te wensen over. *Mevr. Ploeg-Ploeg* drong voorts aan op

een betere subsidieregeling. Ook wanneer men het totaalbedrag nu niet zou kunnen verhogen, zou men al iets kunnen bereiken door een betere verdeling van dit bedrag. Voorts wees zij erop, dat na de omzetting van de voorgedragen in Raden voor de Kinderbescherming deze instellingen volkomen klem zaten. Men zal de personeelsvoorziening van deze raden moeten verbeteren. Mevr. Ploeg-Ploeg drong er bij de minister op aan, dat hij de opsporingspogingen in het geval Anneke Beekman met kracht zou voortzetten.

Over het gevangeniswezen maakte mevr. Ploeg-Ploeg een aantal opmerkingen in dezelfde geest als over de kinderbescherming; ook hier constateerde zij een ernstig tekort aan personeel, een te lage salariëring en een gebrekkige inrichting van de gebouwen. Met name besprak zij het vraagstuk van een centrale vrouwengevangenis en de onwenselijke situatie in de Groninger gevangenis, waar beroeps- en gewooneheidsmisdadigers te zamen met geestelijk gestoorde worden verpleegd. Met kracht bepleitte zij het verschaffen van meer plaatsruimte voor de ter beschikking van de regering gestelden. Ten slotte bepleitte zij ruimere mogelijkheden voor de geestelijke verzorging van buitenkerkelijken in de gevangnissen.

27 maart 1957. *Politiewet (3525)*.

*Boekhoven* toonde in een uitvoerig historisch overzicht aan, hoe er sinds lang op een reorganisatie van de politie werd aangedrongen, maar dat er grote verschillen van opvatting bestaan over de meest wenselijke oplossing. Er zijn voor- en tegenstanders van centralisatie en van decentralisatie, van rijkszorg en van gemeentelijke zorg, van justitiële en van bestuurlijke zorg. Het ontwerp geeft een goed compromis, ook in deze zin, dat het vernieuwing brengt zonder te zeer het historisch gegroeide aan te tasten. Terecht is men ook niet teruggekeerd tot het systeem van voor de oorlog, dat allerlei gebreken vertoonde; ook heeft men er gelukkig tegen gewaakt, dat de politie een zelfstandige macht zou worden. *Boekhoven* ging uitvoerig op een groot aantal onderdelen van het ontwerp in, waarbij hij allerlei wensen naar voren bracht. Hij kreeg gedaan, dat Steenwijk zijn gemeentepolitie mocht behouden, doch slaagde er niet in hetzelfde te bereiken voor Enkhuizen, Valkenburg en Oegstgeest. Hij ondersteunde een amendement van Van Doorn (k.v.p.) dat de mogelijkheid openstelde om bij afzonderlijke wet een gezamenlijk politiekorps van twee of meer gemeenten in te stellen, welk amendement werd aangenomen. Zelf kwam *Boekhoven* nog met een amendement (dat later door de regering werd overgenomen) waarin duidelijk tot uitdrukking werd gebracht, dat de burgemeester voor de handhaving der openbare orde als hoofd van de politie ter plaatse optreedt en daarvoor de in de gemeente dienstdoende politie onder zijn bevelen heeft.

*Wierda* behandelde de taak en de bevoegdheden der Koninklijke Marechaussee. Dit korps heeft in vreedstijd, te velde en in oorlogstijd omvangrijke werkzaamheden te verrichten. *Wierda* betreurde het dat steeds meer pseudomilitaire patrouilles van de marine en van de luchtmacht zich op het terrein van de marechaussee begeven. Het leek hem juist, dat de opsporingsbevoegdheden van de Koninklijke Marechaussee beperkt zijn. Een militair korps als dit, dat in oorlogstijd voor een belangrijk deel met de strijdkrachten te velde trekt en bovendien duizenden dienstplichtigen in zijn gelederen telt, kan men volgens hem niet in ernst een politiekorps in Nederlandse zin meer noemen. *Wierda* verzette zich dan ook tegen een amendement van de heer Calmeijer, dat juist de politietak van de marechaussee wilde onderstrepen. Dit amendement werd met 60 tegen 37 stemmen verworpen. (Het gehele wetsvoorstel werd met 106 tegen 4 stemmen aangenomen).

7 mei 1957. *Regeling van de rechtsbijstand aan on- en minvermogenen (3266).*

Mej. Zeelenberg toonde zich over dit wetsontwerp verheugd. De oorspronkelijke opzet van minister Donker is op zodanige manier gewijzigd, dat niet alleen met de belangen van de advocaten, maar ook met de belangen van de rechtzoekenden rekening is gehouden. Voor de advocaten en deurwaarders brengt het verbetering, doordat deze nu ontheven zijn van een stuk sociale zorg, dat ten onrechte op deze speciale groep was gelegd; zij zullen voortaan immers een — zij het voorlopig bescheiden — vergoeding voor hun werkzaamheden ontvangen. Voor de rechtzoekenden is er een dubbele verbetering: in de eerste plaats zullen zij voortaan veel meer rechtsbijstand in de vorm van advies kunnen verkrijgen en in de tweede plaats zal de mogelijkheid van processuele rechtsbijstand belangrijk worden uitgebreid, namelijk tot de kantongerechten en het brede terrein van de administratieve en fiscale rechtspraak. In tegenstelling tot de oorspronkelijke opzet zullen thans de bureaus voor rechtsbijstand van de vakbeweging zich kunnen blijven ontplooiën. Op verzoek van de advocaten zullen alle leden van de balie zaken van on- en minvermogenenden toegevoegd kunnen krijgen. De balie komt dus niet los te staan van de grote massa der rechtzoekenden. De prijs, die hiervoor moet worden betaald, is echter, dat de door het rijk gehonoreerde rechtshulp niet gespecialiseerd is. Mej. Zeelenberg verheugde zich over de brede samenstelling van de nieuwe bureaus van consultatie. Zij drong er op aan, dat in elk bureau ook een vertegenwoordiger van de vakbeweging zou worden opgenomen. De minister zegde toe, in een later stadium te zullen overwegen of hij aan dit verlangen zou kunnen voldoen.

25 juni 1957. *Nieuwe regeling van de pacht (3884).*

Egas besprak voornamelijk de landbouwkundige kanten van het wetsontwerp. Sinds de dertiger jaren wordt in de pachtwetgeving aandacht geschonken aan bescherming van de positie der pachters. Geleidelijk aan zijn in deze wetgeving ook elementen van algemeen landbouwbelang opgenomen. De zgn. landbouwkundige toetsing, terecht ook in dit ontwerp vervat, geeft de mogelijkheid de zo noodzakelijke bodemsanering o.m. door een verantwoorde omvang van de pachtbedrijven, te bevorderen. Egas wees erop, hoe uit rapporten van KVP-zijde duidelijk gebleken was, dat men daar tegen deze landbouwkundige toetsing geen principiële bezwaren had. Om begrijpelijke redenen wenste men echter wel een soepele toepassing ervan. Thans blijkt echter, dat dezelfde leden van de KVP, die zich voor enkele jaren nog voorstanders verklaarden van deze toetsing, bezig zijn dit standpunt te verlaten. Egas wees erop, dat steeds hogere bedragen uit de overheidskas aan de landbouw toevloeien, en dat het gehele Nederlandse volk er dan ook recht op heeft, dat de structuur van de landbouw zo goed en zo snel mogelijk wordt verbeterd. Hij verzette zich dan ook tegen de verschillende beperkingen van de landbouwkundige toetsing, die de KVP'er Droessen bepleitte en vooral tegen de poging van de AR-afgevaardigde Biewenga, om haar geheel uit de wet te verwijderen. Werd het amendement-Biewenga met 72 tegen 38 stemmen verworpen, een amendement van Droessen werd met 71 tegen 41 stemmen aangenomen. De kern van dit amendement was, dat de toetsing niet mocht plaatsvinden om verbetering te verkrijgen van de bestaande toestand, doch slechts om verdere verslechtering te voorkomen. Succes had Egas met een amendement, (dat door de regering werd overgenomen), waarin werd voorgesteld geen goedkeuring aan een pachtovereenkomst te verlenen, als deze zou leiden tot vergroting van een toch al omvangrijk bedrijf, terwijl in de naaste omgeving een aantal kleine bedrijven dringend vergroting behoeven. Andere amendementen van Egas, die erop gericht waren, de positie van de pachters te versterken, werden



niet aangenomen. Zo verging het b.v. zijn poging om te verhinderen, dat de verpachters zich zouden kunnen ontslaan van hun plicht tot onderhoud van het verpachte. Tegen zijn zin werd ook met 77 tegen 38 stemmen een wetsartikel verworpen, waarbij bepaald was, dat een door de minister aan te wijzen ambtenaar alle zittingen van de grondkamers zou kunnen bijwonen.

*Vredeling* bracht in herinnering hoe in de dertiger jaren in de landbouw nog een felle strijd gestreden werd tussen kapitaal en arbeid. Sinds 1932 en 1934 is de regering echter de pachtprizen en de landarbeiderslonen gaan beïnvloeden. Na 1941 is de toetsing der pachtprizen aan de grondkamers opgedragen, die geheel zelfstandig hun beslissingen konden nemen. De overheid kon hun hiervoor geen dwingende normen voorschrijven, wat zij sinds 1953 wel kon doen voor koopprizen. Het wetsontwerp maakt nu aan deze vreemde situatie een eind, door de overheid ook voor pachtprizen een dergelijke bevoegdheid te geven. *Vredeling* betreurde het echter, dat de wettelijke richtlijn voor de nader vast te stellen pachtprizenormen zeer vaag was; er wordt in gesteld dat met de redelijke belangen van de verpachter rekening moet worden gehouden, dit is op zich zelf niet onjuist, mits de redelijke belangen van de pachter niet in de verdrukking komen en de grondrente beperkt blijft tot wat nodig is om het verpachte in goede staat van produktie te houden. Als er een netto-overschot is, heeft de pachter daarop zelfs een groter recht dan de verpachter. *Vredeling* stelde bij amendement een duidelijker formulering voor, maar de kamer verwierp dit amendement.

*Vredeling* drukte er zijn spijt over uit, dat de minister nog steeds niet de nieuwe pachtprizenormen, die zouden gaan gelden als dit wetsontwerp in werking zal treden, had bekendgemaakt. Hij deelde mede, dat naar de mening van de fractie geen grotere verhoging van de pachtprizen mocht worden toegestaan dan in de garantiëprizen wordt toegestaan, anders zouden de pachters de dupe worden. Voorts drong hij er op aan, dat de pachtprizen in de toekomst meer zouden worden gedifferentieerd al naar kwaliteit, ligging, enz. van de grond.

Ten slotte betoogde *Vredeling*, dat als de redelijke belangen van de verpachter in het pachtprizenbeleid niet geheel tot hun recht zouden kunnen komen, daarin door aanvullende middelen zou moeten worden voorzien, b.v. door tegemoetkoming in de grond-, polder- en waterschapslasten, subsidie van de boerderijbouw enz. Indien dit op grote praktische moeilijkheden zou stuiten, zou de fractie een ernstig onderzoek wenselijk naar de mogelijkheid alle grond in gemeenschapsbezit te brengen, natuurlijk met handhaving van de particuliere bedrijfsvorm. Hierbij stelde *Vredeling* uitdrukkelijk, dat de socialisatie ook van de grond voor de fractie geen kwestie van principe is, doch van doelmatigheid. Indien het bereiken van gezonde toestanden in de landbouw een diep ingrijpen van de overheid in de eigendomsverhoudingen noodzakelijk maakt, dan sluit de fractie daarbij het middel van gemeenschapseigendom geenszins bij voorbaat uit.

*Mej. Zeelenberg* zeide, dat de zakelijke elementen van het recht van pacht hoe langer hoe sterker worden. Toch zou het naar haar mening nog niet juist zijn van de pacht een zakelijk recht te maken. De pacht zou dan kunnen vererven, en dan zal de landbouwkundige toetsing moeilijker worden. Een nog belangrijker bezwaar is, dat dan de mondelinge pachtovereenkomsten zouden moeten worden afgeschaft. Naar de mening van *mej. Zeelenberg* zou dit, gezien de heersende gebruiken en gewoonten de eerste 5 à 10 jaar nog niet kunnen gebeuren. Pas als het nieuwe Burgerlijk Wetboek zal worden ingevoerd, waarin waarschijnlijk de inschrijving van de pacht in de registers zal voorkomen, zal men de mondelinge pachtovereenkomsten nietig kunnen verklaren. *Mej. Zeelenberg* besprak voorts uitvoerig allerlei juridische problemen, die vastzitten aan de regeling van de

schadevergoeding aan de pachter, wanneer deze om verschillende redenen zijn positie als pachter moet verliezen. Zij verzette zich tegen een amendement van de heer De Ruiters (c.-h.), die ook de volkstuinten onder de pachtwet wilde brengen. Dit amendement werd verworpen.

(Het wetsontwerp werd met 104 tegen 7 stemmen aangenomen).

3 september 1957. Vaststelling van Boek I van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek (3767, 3768).

Mej. Zeelenberg begon haar rede met een woord van hulde aan het adres van de overleden ministers Van Maarseveen, die het initiatief heeft genomen tot de herziening van het BW, en Donker die zo'n belangrijk aandeel heeft gehad in het op gang brengen van dit werk. Ook aan prof. Meyers, die tijdens zijn laatste levensjaren in belangrijke mate de voorbereiding ervan verzorgd had bracht zij hulde en dank. Het eerste boek van het nieuwe BW, handelende over personen- en familierecht, bracht naar haar mening op tal van punten belangrijke verbeteringen. De positie van de gehuwde vrouw wordt verder verbeterd, al achtte zij het onjuist, dat de vader ten aanzien van de kinderen een sterkere positie blijft toegerekend dan de moeder bezit. Uitvoerig besprak zij de nieuwe regeling van de positie van overspelige en bloedschennige kinderen. Terecht heeft men hier het belang van het kind de doorslag gegeven; in feite droeg de oude regeling trouwens niet eens iets van betekenis bij tot het hooghouden van het huwelijk.

Mej. Zeelenberg sprak de hoop uit, dat een herziening van het echtscheidingsrecht niet lang meer op zich zou hoeven te laten wachten. Uitdrukkelijk verklaarde zij dat de fundamentele waarde van huwelijk en gezin voor de fractie vaststaat en dat het huwelijk een duurzame levensgemeenschap is en behoort te zijn. Dit sluit echter in het geheel niet in, dat echtscheiding onder alle omstandigheden moet worden tegengegaan. Een verbetering van de geldende bepaling is noodzakelijk, maar helaas op dit moment nog niet mogelijk, omdat de opvattingen tussen de verschillende groepen nog te veel uiteenlopen. Zij hoopte, dat het intussen begonnen gesprek tussen zeer bevoegde personen uit de verschillende richtingen de partijen tot een goede oplossing bij elkaar zou brengen en dat een herziening mogelijk zou blijken nog voor het nieuwe BW zal zijn ingevoerd. — Verder bepleitte zij het tot stand komen van een wettelijke bepaling die aan de rechter de bevoegdheid zou geven om een bezoekregeling te treffen voor de gescheiden echtgenoot, aan wie de kinderen niet worden toegewezen.

Mej. Zeelenberg ging er mee akkoord, dat het huwelijksverbod tussen personen, die met elkaar overspel gepleegd hebben, zou komen te vervallen. Zij bestreed een amendement van de heer Van Rijckevorsel (k.v.p.), die dit verbod weer wilde invoeren. Schrapping van het verbod, zo verklaarde zij, was in overeenstemming met de in ons volk als geheel levende rechtsgevoelens en niet in strijd met de rechtsgevoelens van het katholieke volksdeel. (Het amendement werd met 79 tegen 39 stemmen verworpen). Mej. Zeelenberg bepleitte verder, dat de regering de ontwikkeling van het probleem der kunstmatige inseminatie nauwlettend zou volgen en als de tijd daarvoor rijp was, met nadere voorstellen zou komen.

Nadat mej. Zeelenberg nog op enkele technische punten door amendering verbeteringen in de wetstekst had verkregen, kwam de kwestie van de onderhoudsplicht aan de orde. Zij verheugde zich erover, dat deze verplichting niet zou gelden tussen grootouders en kleinkinderen en tussen schoonouders en behuiskinderen. De wet had echter een stap verder moeten gaan en ook de onderhoudsplicht tussen ouders en meerderjarige (niet geestelijk of lichamelijke hulpbehoevende) kinderen moeten schrappen. In deze geest diende zij een amendement in.

Zij ontkende niet, dat er tussen hen morele verplichtingen tot hulp in levensonderhoud bestaan, die ook op religieuze gronden rusten, doch het blijven vastleggen van die verplichtingen in de wet achtte zij onjuist; het zou de verdere beleving van de morele plichten meer schaden dan goed doen. De praktijk wijst uit, dat de geldende regeling de goede verhouding tussen veel ouders en kinderen verstoort en van vele andere ouders stille armen maakt. De wettelijke onderhoudsplicht tussen ouders en meerderjarige kinderen past niet meer in onze maatschappelijke orde. Afschaffing van het verhaalsrecht alleen is niet genoeg, de onderhoudsverplichting zelf zal geschrapt moeten worden. Het door haar ingediende amendement werd echter met 63 tegen 52 stemmen verworpen. Een amendement van de heer Berkhouwer (v.v.d.) om de onderhoudsplicht tussen grootouders en kleinkinderen en die tussen schoonouders en behuwdkinderen in de wet op te nemen, hetgeen door mej. Zeelenberg was bestreden, werd met 58 tegen 57 stemmen verworpen.

*22 oktober 1957. Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en van het Wetboek van strafvordering (4415).*

Vrolijk had waardering voor de invoering van de zgn. politietransactie, die hij beschouwde als een soort betaalde waarschuwing. De waarde van deze regeling zal in de praktijk moeten blijken. Vrolijk vreesde echter geen gevaren van fraude en misbruik en verwachtte dat zij vooral een middel zal zijn ter bevordering van de verkeersdiscipline.

*20 november 1957. Begroting van Justitie voor 1958 (4900).*

Vrolijk gaf uiting aan zijn waardering voor het beleid van de minister, dat gekenmerkt wordt door visie, deskundigheid en slagvaardigheid. Hij drong aan op spoed bij de voorbereiding van een voorlopige en van een definitieve herziening van het militaire straf- en strafprocesrecht en van een regeling voor de administratieve rechtspraak. Met het standpunt van de minister inzake de voorstellen van de commissie-Pompe over het vervroegen van de voorwaardelijke invrijdestelling van langgestraften, kon hij zich verenigen. De minister had z.i. de juiste maatregelen genomen om ontsnappingen uit de gevangenissen tegen te gaan en was terecht niet van plan het nieuwe gevangenisbeleid op te geven. Vrolijk bepleitte met klem het spoedig tot stand brengen van een salarisverbetering voor het gevangenispersoneel, waarop reeds zo lang was gewacht. Ook bepleitte hij een urgentieschema voor de verbetering van de oude gebouwen. Ten slotte behandelde hij het vraagstuk van de voetbalpools en van de geldpuzzels. Opnieuw vroeg hij om een nader onderzoek over de wenselijkheid van wetswijziging. Sinds de kabinetsformatie hebben zich zoveel nieuwe ontwikkelingen voorgedaan, dat men zich niet langer mag verschuilen achter het voorbehoud destijds gemaakt door de anti-revolutionaire leden van het kabinet. De grote meerderheid van de fractie heeft behoefte aan een nieuwe aanpak, aldus Vrolijk, waardoor de situatie weer zal kunnen worden beheerst. Daarbij moet recht worden gedaan, zowel aan begrijpelijke verontrusting als aan een wijziging van de rechtsovertuiging, zodat enerzijds regulering en beperking niet zullen kunnen worden gemist, terwijl anderzijds meer zou behoren te worden toegestaan dan thans geoorloofd is. Toen de minister in zijn beantwoording een diepgaand en breed onderzoek had toegezegd, dankte Vrolijk hem daarvoor.

*Mevr. Ploeg-Ploeg* dankte de minister, dat hij ondanks de bestedingsbeperking een hoger subsidiebedrag had uitgetrokken voor de kinderbescherming en dat hij

meer differentiatie in de subsidiëring had gebracht. Uitvoerig schetste zij de nadelen van de slechte personeelsvoorziening, en met name van het tekort aan geschoolde krachten bij de inrichtingen voor kindbescherming. Zij deed een aantal suggesties om tot verbetering te komen. Vervolgens besprak zij de overbelasting van de raden voor de Kinderbescherming, die het onder meer nog niet mogelijk maken om de wet tot 'het tegengaan van lichtvaardige echtscheidingen' in te voeren. Ook op dit punt deed zij een aantal voorstellen om uit de moeilijkheden te komen.

*3 december 1957. Nieuwe regeling van de samenstelling der burgerlijke gerechten en van de bezoldiging van de rechterlijke ambtenaren (4777).*

*Mej. Zeelenberg* kon zich met het wetsontwerp verenigen, ook met het feit, dat de rechterlijke ambtenaren de verhoging van de topsalarissen zullen ontvangen. Destijds heeft de fractie zich verzet tegen deze verhoging voor de overige ambtenaren, doch de meerderheid van de kamer heeft deze verhoging toch willen doorzetten en nu wil de fractie achterstelling van de rechterlijke ambtenaren vermijden.

*11 maart 1958. Wijziging van de artikelen 40 en 41 van het Wetboek van strafvordering (4366)*

*Mej. Zeelenberg* ging in hoofdtrekken akkoord met de in dit wetsontwerp vervatte nieuwe regeling van de rechtsbijstand van personen, die van hun vrijheid beroofd zijn. Zij stelde een wijziging voor, die door de minister werd overgenomen, waardoor kwam vast te staan, dat de rechters steeds moeten overgaan tot ambtshalve toevoeging van een raadsman aan iemand, die van zijn vrijheid beroofd is, behalve als dat niet nodig is vanwege de korte duur van de vrijheidsberoving.

*12 maart 1958. Wijziging van de bepalingen betreffende verbeurdverklaring en inbeslagneming (4034)*

*Vrolijk* toonde zich verheugd over dit stuk wetgeving, dat een zeer noodzakelijk geworden modernisering en vereenvoudiging inhoudt en dat ons bovendien van een tweetal bezettingsmaatregelen afhelpt. Hij besprak een aantal onderdelen van de regeling en hoopte, dat zij zo spoedig mogelijk in werking zou kunnen treden.

*25 juni 1958. Vaststelling van Boek 2 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek (3769)*

*Mej. Zeelenberg* ving haar rede aan met een woord van waardering voor de juridische deskundigen, die door hun opbouwende kritiek het werk van de regering en de Staten-Generaal aan het nieuwe BW vergemakkelijken. Zij ging akkoord met het nieuwe systeem van het BW, dat de verschillende vormen van rechtspersonen van elkaar afgrenst door iedere vorm af te stemmen op een speciale behoefte. Toch kan men voor een speciale activiteit in de regel tussen meerdere vormen kiezen; heeft men echter zijn keuze gedaan, dan zit men vast aan de voor die vorm geldende bepalingen. Ook juichte zij het toe, dat de gewone vereniging als rechtspersoon zal kunnen worden opgericht zonder enige inmenging van het staatsgezag. Men is terecht teruggekeerd tot het vrije systeem van voor 1855. *Mej. Zeelenberg* achtte het echter begrijpelijk dat de regering toch zekere waarborgen heeft willen behouden, dat deze vrijheid niet tot ernstige misbruiken zou kunnen leiden. Daarom is de ministeriële verklaring van 'geen bezwaar'

ingevoerd. Verenigingen die deze verklaring niet hebben, zullen geen registergoederen kunnen bezitten, niet door testamentaire beschikkingen kunnen worden bevoordeeld en de bestuurders ervan zullen hoofdelijk aansprakelijk zijn. Zij wist te bereiken, dat het verschil tussen beide soorten verenigingen nog iets verminderd werd: ook de verenigingen zonder verklaring van geen bezwaar zullen legaten kunnen krijgen, zij zullen slechts geen erfgenaam kunnen zijn. Met kracht bepleitte zij, dat een vereniging, aan wie een verklaring van geen bezwaar geweigerd is, tegen die weigering in beroep moet kunnen gaan. De minister deed de toezegging, dat hij dit beroepsrecht zou regelen. Er ontstond een levendige strijd in de kamer, over de vraag of men niet beter in plaats van de ministeriële verklaring in te voeren een notariële akte zou kunnen voorschrijven voor de oprichting van een vereniging. Mej. Zeelenberg verdedigde het stelsel van de ministeriële verklaring: anders zouden de notarissen weer een monopolie krijgen, het oprichten van verenigingen zou duurder worden, de notarissen zullen waarschijnlijk niet zo veel interesse in dit soort werk hebben. Bovendien is de erkenning van een vereniging niet alleen een juridische doch ook een bestuursrechtelijke zaak en die kan veel beter door het ene departement van Justitie dan door honderden notarissen vervuld worden. Een amendement van de heer Van Rijckevorsel, dat de notariële akte bindend wilde voorschrijven, werd ten slotte met 60 tegen 59 stemmen verworpen.

Mej. Zeelenberg betreunde het, dat de weg naar de 'eenmans-NV' door het ontwerp zou worden afgesloten. Naar haar mening bestaat er in de praktijk een reële behoefte aan deze vorm. Zij kwam voorts tegen de heer Van Berkhouwer (v.v.d.) op voor het persoonlijk karakter van het lidmaatschap van een vereniging, dat niet overdraagbaar zou zijn. De vereniging moet de vrijheid behouden adspirantleden al of niet toe te laten en omgekeerd moet niemand tegen zijn wil het lidmaatschap van een vereniging afgedwongen kunnen worden.

Mej. Zeelenberg ging ermee akkoord, dat het nieuwe BW, ten aanzien van de kerkgenootschappen slechts vastlegde, wat in de rechtspraak tot nu toe is gegroeid. Terecht heeft men zich niet gewaagd aan een definitie van het begrip 'kerkgenootschap'; dit zou tot onoplosbare theologische discussies hebben geleid. Wel betreunde zij het, dat de minister een artikel, waarbij bepaald werd, dat ook kerkgenootschappen verboden zouden kunnen worden, later weer had teruggenomen. Mej. Zeelenberg ging nog uitvoerig op allerlei vraagpunten in en wist nog enkele technische verbeteringen in het wetsontwerp tot stand te brengen.

#### *9 juli 1958. Wijziging van de Hoger Onderwijswet en de wet op het notarisambt (4768)*

*Mej. Zeelenberg* verheugde zich erover, dat de notariële studierichting voortaan universitair zou worden. Het wordt een juridische studie van een normale duur, die zeker niet minder zwaar zal zijn dan de studie in het Nederlands recht, zodat het juist is dat aan het met goed gevolg afleggen van het doctoraalexamen de meestertitel zal verbonden worden. Een soepele overgangsregeling helpt de huidige generatie van degenen, die voor het notariaat studeren en die geen gymnasiale opleiding hebben. *Mej. Zeelenberg* verdedigde deze overgangsregeling tegen de heer Berkhouwer (v.v.d.) en wel uit overwegingen van rechtvaardigheid. Het is trouwens steeds gebruik geweest wanneer men op een bepaald gebied van vakexamens overging op universitaire examens om degenen, die het vakexamen reeds hadden gedaan, gedurende een zekere tijd de gelegenheid te geven universitaire examens te doen of te promoveren. De heer Berkhouwer trok later een amendement om de overgangsregeling te schrappen, in.

29 november 1956. *Wijziging Pensioenwetten (4283, 4452, 4508).*

*Blom* uitte zijn waardering over de verhoging der vroeger tegekende pensioenen. De lappendeken van toeslag- en bijslagregelingen wordt gelukkig door één algemene en betere regeling vervangen. Ook met de aanpassing van de pensioenen aan de algemene ouderdomswet kon *Blom* zich verenigen. Als men deze aanpassing afwijst, geeft men ook de rechtsgrond prijs voor pensioenverhogingen in verband met de waardedaling van het geld. Wat zou er gebeurd zijn als niet zou worden aangepast en men alle toeslagregelingen had laten vervallen en in de toekomst ook geen toeslagen meer zou geven? Dan was precies gehandeld volgens de gedachte der verkregen rechten, maar dan waren de gepensioneerden van nu en van de toekomst er slechter aan toe geweest. Het was de fractie onmogelijk deze consequentie te aanvaarden. *Blom* aanvaardde de aanpassing, mits de oude pensioenen tot het huidige pensioenpeil worden opgetrokken. Dat gebeurt nu inderdaad, wel niet volgens de methode van individuele herberekening, die is administratief helaas onuitvoerbaar, maar volgens een redelijk meer globaal stelsel. *Blom* toonde zich ontevreden, dat de regering niet meteen alle voorstellen tot verbetering van ons pensioenstelsel, die de staatscommissie-Van Poelje had aanbevolen, had overgenomen, maar met enkele daarvan wil wachten tot de komende algehele herziening van de pensioenwetgeving. Zijns inziens had de regering juist gehandeld indien zij nu reeds de glijdende pensioenschaal (het waardevast pensioen ook voor de toekomst) had aanvaard, de wachttijden afgeschaft en de voorstellen over het invaliditeitspensioen had doorgevoerd. *Blom* beklagde zich er voorts over, dat een aantal noodzakelijke verbeteringen van de wetsontwerpen door de regering pas na de indiening waren aangebracht; het zou veel beter geweest zijn, als dit reeds tijdens het overleg met de ambtenarenorganisaties was geschied. Ten slotte verkreeg hij nog een verbetering op een onderdeel: degenen, die nu nog in actieve dienst zijn, zullen bij een pensioengrondslag beneden de f 7000,— nooit meer dan f 165,— premie wegens gezinspensioen behoeven te betalen. De wetsontwerpen werden met 94 tegen 9 stemmen aangenomen.

29 januari 1957. *Begroting van Binnenlandse Zaken enz. voor 1957 (4500).*

*Blom* dankte de minister voor zijn beslissing om het verbod van de arbeid van de gehuwde vrouw in overheidsdienst te doen vervallen. Hij uitte scherpe kritiek op de gang van zaken bij het georganiseerd overleg. In de laatste jaren heeft bijna geen enkele zaak van enig gewicht, waarover tegengestelde opvattingen bestonden, het in dit overleg kunnen halen. De hoofdoorzaak ligt in de onvoldoende bevoegdheden van de regeringsdelegatie. Er zal ook een middel gevonden moeten worden om in bepaalde belangrijke gevallen, wanneer de knoop niet meer is te ontwarren, tot de een of andere vorm van arbitrage te komen. Bij de lagere organen verloopt het overleg bijna overal bevredigend, dus moet het bij het rijk ook kunnen.

Vervolgens besprak *Blom* de voorgenomen verhoging van de topsalarissen, die hij een trieste zaak vond. Achtereenvolgens toonde hij de zwakte van alle door de minister naar voren gebrachte argumenten aan. Het enige argument, dat overblijft, is de sterke aandrang tot die verhoging onder de topambtenaren, alsof er niets leeft onder de lagere en middelbare ambtenaren! De meeste ambtenarenorganisaties hebben zich tegen deze verhoging gekant. Wel was *Blom* bereid een

verhoging van bepaalde groepen ambtenaren (maar dan niet alleen onder de hogere, doch ook onder de middelbare en lagere rangen) onder de ogen te zien wanneer dit nodig mocht blijken. Het automatisme van de voorgenomen verhoging komt neer op een doortrekken van de denivellering, terwijl de voorganger van deze minister in 1955 had toegegeven, dat deze was voltooid. De minister doet nu wel een aantal zogenaamde toezeggingen voor de lagere en middelbare ambtenaren, maar die binden hem tot niets. Blom diende een amendement in, waarbij werd bepaald, dat het bedrag van 10 miljoen, nodig voor de verhoging, zou worden omgezet in een memoriepost. De bedoeling was de regering de gelegenheid te geven tot het overwegen van een salarisverbetering voor het burger-Rijkspersoneel, die niet automatisch voor alle hogere ambtenaren zou gelden en niet beperkt zou zijn tot de groep der topfunctionarissen. Blom bestreed de heer Oud (v.v.d.), die het voornemen van de regering verdedigde. Vóór de verkiezingen diende zijn partij zich aan als volkspartij, nu bewijst zij eens te meer, dat zij niet op de bres staat voor alle groepen van de bevolking. Het amendement-Blom werd met 76 tegen 57 stemmen verworpen (vóór stemden alleen de PvdA, de CHU, de SGP; de heer Roosjen van de ARP en de heer Weijters van de KVP). Toen dit amendement verworpen was, vroeg Blom stemming over het begrotings-artikel zelf. Dit werd aangenomen met 77 tegen 55 stemmen (de PvdA, de CHU, SGP en de heren Roosjen en Weijters stemden tegen).

*Boekhoven* drong er bij de minister op aan, dat hij zo spoedig mogelijk overleg zou plegen met zijn ambtgenoot van Justitie over het ontwerp-politiewet. Hij besprak het grote aantal vacatures bij de rijks- en bij de gemeentepolitie en weet dit voor een groot deel aan de veel te lage salarissen in de lagere rangen. Ten slotte besprak hij de Bescherming Burgerbevolking. Wanneer er een oorlog zou komen, wat wij niet hopen, moet het thuisfront zo goed mogelijk zijn toegerust. Men mag de organisatie van de BB dan ook niet tijdelijk afremmen. De organisatie van de BB mag niet worden aangepast aan de beschikbare middelen, maar het omgekeerde moet gebeuren. Boekhoven ging nog uitvoerig in op een reeks van vraagstukken betreffende de BB.

*Franssen* besprak allereerst het onlangs gereedgekomen rapport van de commissie-Oud over de herziening van de financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten. Hij verheugde zich over het daarin opgenomen voorstel om de gemeenten weer een eigen belastinggebied te geven, maar vond het jammer, dat de commissie de vraag niet had onderzocht of een wijziging van de taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeenten niet tot besparing zou kunnen leiden. Hij klaagde erover, dat de subjectieve verhogingen de laatste jaren niet meer aan hun doel beantwoorden en te laag uitvallen met name voor een aantal kleine gemeenten, die nog een laag verzorgingspeil hebben. Juist deze gemeenten moeten direct geholpen worden. Met kracht bestreed hij de circulaire, die de minister op 14 januari aan de colleges van Gedeputeerde Staten had gericht over de gemeentelijke investeringen. Deze circulaire gaat geheel ten onrechte uit van de veronderstelling, dat het de gemeenten zijn geweest, die ons land in financiële moeilijkheden hebben gebracht. Het grondwettelijk recht, dat de gemeenten hun eigen huishouding mogen regelen en besturen, wordt door deze circulaire geweld aan gedaan. Er komt een overbodige warwinkel van papieren en omvangrijke controle. De uitvoering van een aantal noodzakelijke werken dreigt te worden lamgelegd. Franssen wees op de voorstellen van B en W van Rotterdam, die een veel betere weg wezen om uit de moeilijkheden te komen met behoud van de zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid der gemeenten.

Ten slotte betuigde Franssen zijn instemming met het voornemen van de

regering een wijziging van de gemeentewet voor te bereiden. Hij hoopte, dat het een radicale wijziging zou worden, waarbij o.m. een betere regeling van het financiële beheer der gemeenten zou worden gegeven.

*Scheps* drong aan op de opheffing van te kleine gemeenten en informeerde naar de resultaten verkregen met de wijkraden. Hij oefende kritiek op een aantal onbegrijpelijke negatieve beslissingen van de Centrale Filmkeuringscommissie. Vervolgens besprak hij de vragen, die gerezen waren naar aanleiding van de benoeming van een katholiek, lid van de KVP, tot burgemeester van Den Haag. Natuurlijk moet steeds de meest geschikte persoon worden benoemd, en bij de geschiktheid moet met alle factoren worden rekening gehouden. Is hier sprake van een wijziging in het benoemingsbeleid nu een vertegenwoordiger van een in Den Haag niet zeer sterk vertegenwoordigde groep aldaar tot burgemeester te benoemen? *Scheps* betreurde het, dat het niet was mogen gelukken in Den Haag een man van christelijk-historische richting te benoemen. Hij verklaarde het een ramp te achten als de twee grote partijen voortaan alle belangrijke posten zouden krijgen. Op zich zelf kan hij zich wel verenigen met de gedachte, dat ook iemand uit een plaatselijke minderheidsgroep als burgemeester zou kunnen worden benoemd, maar dan behoort dat voor het gehele land te gelden, met name ook in het zuiden en met name ook voor de katholieken, die lid zijn van de PvdA.

*1 februari 1957. Vervallen van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 (4566).*

*Den Uyl* maakte een aantal opmerkingen, waarbij hij onder meer op een latere vervaldatum aandrong.

*5 februari 1957. Begroting van Binnenlandse Zaken enz. voor 1957. Onderdeel PBO en Bezitsvorming (4500).*

*Den Uyl* begon zijn rede met op te merken, dat het onderbrengen van p.b.o. en bezitsvorming onder een staatssecretaris bij het departement van Binnenlandse Zaken geen gelukkige greep was geweest. Het is onjuist afzonderlijke bewindslieden te benoemen voor bepaalde programmapunten van het regeringsbeleid, waarmee alle departementen te maken hebben. Er is toch ook geen minister voor werkgelegenheid of voor de gelijke kansen? *Den Uyl* klaagde over het traag tot stand komen van p.b.o.-organen in de industrie. Wanneer de oorzaak van het niet tot stand komen gelegen is in onwil om de samenwerking op voet van gelijkheid tussen werknemers en werkgevers te verwezenlijken, dan zou z.i. de regering meer druk moeten uitoefenen. Voor de verdere ontwikkeling van de p.b.o. is het nodig, dat de bedrijfslichamen reële bevoegdheden krijgen, ook in medebewind. De consumentenbelangen moeten bij de p.b.o. beter beschermd worden, dat kan niet zonder een behoorlijk toegerust instituut voor consumentenbelangen. Er is veel discussie geweest over de eenstemmigheid van SER-adviezen. Als een advies maatregelen raakt, die allereerst tot de taak van het bedrijfsleven behoren, is een streven naar eenheid van standpunt geboden. De SER vertegenwoordigt echter niet het gehele maatschappelijke leven, zelfs niet het gehele arbeidsleven. Daarom is de taak van regering en parlement veel ruimer dan die van de SER en zullen zij steeds met veel meer gezichtspunten rekening moeten houden. Zo gezien hoeft er geen vrees voor te bestaan, dat regering en parlement zich hun eigen verantwoordelijkheid zien ontnemen.

*Den Uyl* was het eens met de staatssecretaris, dat thans een constructieve bezinning over de bezitsvorming nodig is. Het is jammer, dat die er al niet vóór



de kabinetsformatie is geweest, dan zou men niet zozeer de nadruk gelegd hebben op fiscale maatregelen, die het minst hulp bieden aan degenen, die het het meest nodig hebben. Den Uyl bestreed de opvatting, dat bezitsvorming een geschikt middel zou zijn om de hoogconjunctuur af te remmen. Hij wees er op, dat de socialisten de eersten zijn geweest, die de kapitalistische bezitsverhoudingen hebben bestreden. Algemene maatregelen op het gebied van de lonen, de sociale verzekering, het gezond maken van het midden- en kleinbedrijf, op het gebied der gelijkheid van kansen dragen er veel meer toe bij om de bezitlozen aan bezit te helpen dan bijzondere maatregelen. Den Uyl stelde uitdrukkelijk, dat de fractie voorstandster is van bezitsvorming. De vorming van een gezinsbezit in de orde van grootte van een jaarinkomen moet tot het sociaal minimumvermogen worden gerekend. Het bezit kan echter niet losgemaakt worden van het beheer van het bezit. Om zoveel mogelijk mensen in het beheer te doen delen is het veel beter de medezeggenschap tot ontwikkeling te brengen (onder meer door herziening van het vennootschapsrecht) dan het aandelenbezit van arbeiders te stimuleren. Bij de bezitsvorming gaat het ons om de mensvorming, en de mensvorming wordt het meest gediend door maatregelen op het gebied van onderwijs en cultuur, van medezeggenschap en medebeheer. Niet het bezit, maar de functie, die men vervult en de taak die men verricht, zijn het belangrijkste in het maatschappelijk leven.

*5 februari 1957. Opheffing der gemeenten Tienhoven en Westbroek (4254).*

*Scheps* ging met het ontwerp akkoord, doch betreunde het dat men niet één grote landelijke gemeente Maartensdijk had gesticht. Hij achtte het minder juist, dat landelijke gebieden aan de industriële gemeente Maarssen werden toegevoegd.

*5 februari 1957. Wijziging van de grens tussen Delft en Pijnacker (4319).*

*Scheps* ging akkoord met de beperkte wijziging, die was voorgesteld doch drong aan op spoedige algehele wijziging van de gemeentegrenzen van Delft.

*5 juli 1957. Wijziging van de wet op de woonwagens en woonschepen (4363).*

*Mej. Schilthuis* ging akkoord met dit wetsontwerp, dat de bemoeiingen van de Centrale Overheid met de woonwagens in één hand legt, en wel bij de minister van Maatschappelijk Werk, bij wie ook de zorg voor het maatschappelijk werk onder de woonwagenbewoners berust. Zij uitte echter haar twijfel, of ook de woonschepen onder deze wet moeten blijven. De meeste mensen, die op woonschepen wonen, verschillen in niets met mensen, die op de vaste wal wonen; ook is niet gebleken, dat zij in bijzondere mate behoefte zouden hebben aan maatschappelijk werk.

*22 oktober 1957. Zesde wijziging van de kieswet (4731)*

*Scheps* kwam terug op een kwestie, waarover hij bij een vorige gelegenheid al eens een amendement had ingediend, nl. het kosteloos verstrekken van afschriften der kiezerslijsten aan politieke partijen, die daarom vragen. Zijns inziens was in de praktijk gebleken, dat het mogelijk was zulks te doen voor de toestand van 31 januari aan de verkiezingen voorafgaande; ook behoefde misbruik niet te worden gevreesd. *Scheps* vroeg de minister de zaak nog eens te onderzoeken en per circulaire aan de gemeenten te willen vragen hun medewerking te verlenen.

*14 november 1957. Begroting van Binnenlandse Zaken enz. voor 1958 (4900).*

*Franssen* sprak er zijn twijfel over uit of er wel voldoende gedaan werd om de zelfstandigheid van provincies en gemeenten en het beginsel van decentralisatie

van het bestuur te bevorderen. Hij juichte het toe, dat de minister aandacht schenkt aan het probleem van de te kleine gemeenten. Samenvoeging van dergelijke gemeenten, zal de zelfstandigheid der Nederlandse gemeenten juist bevorderen. Ook dient het preventief toezicht op de daden der gemeentebesturen beperkt te worden.

Vervolgens besprak Franssen de financiële toestand der gemeenten. Zij zitten in de knel ten gevolge van de bestedingsbeperking, de budgetaire moeilijkheden en de krapte op de kapitaalmarkt. De klacht, dat de gemeenten het zwaarste deel van de beperkingen in de overheidssector te dragen hebben, is niet ongegrond. Beperking van gemeentelijke uitgaven drukt vaak het meest op de minstdraagkrachtigen, b.v. door opschorting van rioleringswerkzaamheden of van aanleg van drinkwataeraanleidingen. Speciaal de gemeenten in de ontwikkelingsgebieden worden zwaar getroffen door de beperkingen. Franssen drong aan op spoediger beslissingen op aanvragen om subjectieve verhoging en op het beschikbaar stellen van grotere bedragen voor deze verhogingen. Hij uitte kritiek op 's ministers aansporing de tarieven van gemeentebedrijven juist nu in een tijd van bestedingsbeperking te verhogen. Ten slotte informeerde hij naar de omvang van de gezamenlijke tekorten op de gemeentelijke begrotingen en vroeg hij welke maatregelen de regering zou nemen om in die tekorten te voorzien.

Blom hekelde opnieuw de onbevredigende gang van zaken bij het georganiseerd overleg. Er zijn voorstellen gedaan door de organisaties, die niet eens in bespreking zijn genomen. Voor overleg is het nodig, dat men begrip toont voor elkaars redelijke argumenten, en daaraan ontbreekt het in het rijksoverleg. Men kan ook niet onderhandelen met een partner, die onvoldoende volmachten heeft.

Hij verklaarde voorts, dat intussen wel duidelijk was gebleken, hoe onjuist de eenzijdige verhoging der topsalarissen was geweest. De onvriendelijke reacties van de ambtenaren en hun organisaties zijn volkomen begrijpelijk. Ook aan de middelbare en lagere ambtenaren behoort recht te worden gedaan. Blom uitte kritiek op de woordvoerder van de KVP, die de middelbare ambtenaren niet had genoemd, voorts viel hij de heer Van Doorn (voorzitter k.v.p.) aan, die het ageren tegen de verhoging der topsalarissen demagogie had genoemd. Was daarom de heer Weijters, die ook tegen die verhoging heeft gestemd, nu de woordvoerder van de KVP? Blom diende een motie in, waarin er bij de regering op werd aangedrongen nieuwe voorstellen voor verbetering der salarissen bij het Georganiseerd Overleg in te dienen. Met 77 tegen 51 stemmen werd deze motie verworpen. Daarna kwam in stemming een motie-Weijters (k.v.p.). Hoewel, naar Blom mededeelde, deze motie niet geheel juist was (het was niet duidelijk of zij op alle niet-topfunctionarissen dan wel alleen op de laagst-gesalarieerden sloeg), steunde hij die motie. Een tegenstemmen van de fractie zou namelijk kunnen worden uitgelegd, als een uitspraak dat er niets zou moeten gebeuren.

*19 november 1957. Begroting van Binnenlandse Zaken enz. Onderdeel PBO (4900)*  
*Den Uyl* bestreed de opvattingen, zoals die o.m. in een rapport van de liberale Telderstichting naar voren zijn gebracht, dat de ontwikkeling van de PBO niet zou moeten worden bevorderd, maar geremd. Wij zijn in de Europese Economische Gemeenschap op dit punt onze partners voor. Vroeger of later zullen ook zij tot ontwikkeling van de medezeggenschap op het niveau van de bedrijfstak moeten komen. Den Uyl toonde zich bezorgd over de vertraging in het tot stand komen van nieuwe bedrijfslichamen. Het meespreken van de werknemers op het niveau van de bedrijfstak, ook in de economische aangelegenheden vraagt een spoedige verwezenlijking. Hij drong aan op grotere activiteit van overheidswege

om de oprichting van bedrijfslichamen te bevorderen, en op persoonlijke initiatieven van de staatssecretaris ter oplossing van moeilijkheden. In bepaalde gevallen zouden bedrijfslichamen ook zonder dat zij direct over economische bevoegdheden beschikken een nuttige rol kunnen vervullen. Voorts behandelde Den Uyl de bestuursamenstelling van het bedrijfschap voor de rayonindustrie. Naar zijn mening had de regering ten onrechte een vertegenwoordiger van de alleen in die bedrijfstak werkende Vereniging voor Hoger Personeel als lid van het bestuur aangewezen. De bestuursleden behoren organisaties te vertegenwoordigen, die op een breder vlak dan dat van hun bedrijfstak verantwoordelijkheid aanvaarden. Anders dreigt ook het gevaar, dat die vertegenwoordigers te dicht bij hun eigen directie staan en dan komt de pariteit in gevaar.

*17 december 1957. Wijziging der gemeentewet ten aanzien van de incompatibiliteiten (4350).*

*Van Sleen* verklaarde dat de fractie het aantal met het raadslidmaatschap onverenigbare betrekkingen zoveel mogelijk wilde zien beperkt, nog meer dan dit wetsontwerp reeds doet. Hij betreurde het, dat de minister niet was ingegaan op de argumentatie van prof. v. d. Bergh, die alle onverenigbaarheden wilde afschaffen. Helaas is de tijd nog niet rijp om zover te gaan als de fractie wil en zullen b.v. gemeente-ambtenaren ook in de toekomst geen lid van de raad kunnen zijn. Terecht wil dit wetsontwerp het raadslidmaatschap openstellen voor alle onderwijskrachten, uit het openbaar zo goed als uit het bijzonder onderwijs. Van Sleen bestreed een amendement-Oud (v.v.d.) dat de onverenigbaarheid wilde handhaven voor onderwijskrachten bij het openbaar onderwijs. De gemeentelijke onderwijskrachten zijn in feite nauwelijks als ondergeschikt aan het gemeentebestuur te beschouwen, voor bijzondere gevallen (als b.v. disciplinaire straffen) zijn gemakkelijk oplossingen te bereiken, b.v. door Gedeputeerde Staten in te schakelen. Bovendien zou het amendement-Oud een discrepantie tussen het openbaar en het bijzonder onderwijs scheppen, het zou een meten met twee maten worden, wat de onderwijzers van het openbaar onderwijs weinig van de kamer zouden waarderen. Van Sleen wees er nog op, dat in 1930 de gehele kamer, de heer Oud en de confessionele partijen ingesloten, duidelijk had uitgesproken, dat dit verschil niet behoorde te worden gemaakt. Het amendement-Oud werd echter met 70 tegen 49 stemmen aangenomen. Eveneens werd aangenomen, met 68 tegen 61 stemmen, een ander amendement-Oud, dat door Van Sleen was ondersteund en waarbij bepaald werd, dat de onverenigbaarheid niet zou gelden voor de echtgeno(o)t(e) van iemand die een onverenigbare betrekking bekleedt. Omdat het eerstgenoemde amendement-Oud was aangenomen, stemde de fractie tegen het wetsontwerp, dat met 73 tegen 55 stemmen werd aangenomen.

*19 december 1957. Wijziging van de gemeentegrens tussen Heerlen en Schaesberg (4974).*

*Scheps* ging akkoord met het ontwerp en vroeg de minister te willen bevorderen, dat de wet zo spoedig in werking zou treden, dat in deze gemeenten niet snel achter elkaar twee gemeenteraadsverkiezingen zouden behoeven te worden gehouden.

*4 juni 1958. Verslag van het mondeling overleg over de begroting van Binnenlandse Zaken enz. (4900).*

*Franssen* drong er bij de minister op aan, tijdig te overleggen met zijn ambtgenoot van Volkhuysvesting en Bouwnijverheid over een aan de kamer voor te leggen

nota inzake de satellietsteden. Deze kwestie kan geen uitstel lijden. Vervolgens besprak hij de grote aantallen nog niet goedgekeurde gemeentebegrotingen en niet vastgestelde, ja zelfs nog niet voorlopig vastgestelde gemeenterekeningen. Kan de controle-arbeid niet vereenvoudigd worden door de controle van provincie- en van gemeentewege te combineren? Gemeenten en provincies zullen voortaan ook eerder moeten weten, waar zij financieel aan toe zijn. Ten slotte vroeg Franssen om maatregelen, die op korte termijn de provincie Groningen financieel enige verlichting zouden brengen.

*Van Sleen* betreurde het, dat de regering in 1956 het beginsel van het waardevaste ambtenarenpensioen nog niet had aanvaard; nu is er weer een achterstand, waarin moet worden voorzien. Hij vroeg de minister spoed te betrachten met het doen van voorstellen tot definitieve herziening der pensioenwetten, nu het eindrapport van de Staatscommissie voor de Pensioenwetgeving al 4 maanden geleden is verschenen. Voorts besprak hij de gemeenteclassificatie, drong aan op een spoedige beslissing over de ziektekostenregeling voor ambtenaren en klaagde over de lange tijd, die ermee gemoeid is om de werkclassificatie bij de overheid in te voeren.

*11 juni 1958. Jeugdspaarwet (4742).*

*Den Uyl* behandelde eerst de bezitsvorming in het algemeen. Hij uitte kritiek op de regering, dat er de afgelopen twee jaar nog zo weinig was tot stand gebracht om de bezitsvorming van de armsten te bevorderen. Er zijn nog slechts de richtlijnen voor de ambtenarenregeling en dit wetsontwerp. Minister Witte wees een verzoek van Bommer af, om de kleine bouwsparenders een tegemoetkoming in de gestegen rente te geven. *Den Uyl* verklaarde, dat er over de doelstelling van de bezitsvorming, t.w. het verschaffen van mede-eigendom in het industriële vermogen aan de grote massa der werknemers, geen verschil van mening is. Dat bestaat wel ten aanzien van de motieven en de middelen. De staatssecretaris en anderen romantiseren het persoonlijk bezit en dreigen te vergeten, dat de positie van de arbeid belangrijker is en blijft. De heer Hazenbosch (a.r.) wil bezitsvorming om de bestaande maatschappelijke orde te handhaven, wij willen haar juist om die orde te wijzigen. Wij willen niet alleen spreiding van vermogen, maar ook spreiding van economische macht met gebruik van afzonderlijke middelen voor dat doel, wij geloven niet dat men alleen door spreiding van aandelenbezit alles kan bereiken. *Den Uyl* wees er op, hoe de ongelijke bezitsverhoudingen een grote ongelijkheid van kansen veroorzaken. Hij zou de belastingpolitiek willen gebruiken om de armsten te helpen: verhoging van de successierechten en verlaging van inkomensbelasting voor de kleine inkomens. — Ook over de middelen heerst strijd. *Den Uyl* verklaarde, dat de fractie fiscale faciliteiten van spaarders blijft afwijzen, omdat de hoogste inkomensgroepen daarvan het meest profiteren en de laagste het minst of helemaal niet. En het gaat er toch in de eerste plaats om de armsten te helpen!

*Den Uyl* achtte de richtlijnen voor de ambtenarenspaarregeling aanvaardbaar, al had hij graag meer differentiatie in de premiehoogte gehad naar de hoogte van het salaris. Hij verklaarde niet onder alle omstandigheden voor bevordering van sparen te zijn. Hij aanvaardde sparen voor later gebruik, uitgestelde consumptie dus, maar achtte het bij het huidige welvaartspeil onjuist de grote massa der arbeiders te dwingen tot 'productief' sparen uit hun loon, waarbij zij het bespaarde bedrag niet mogen gebruiken. Wil men werkelijk zorgen, dat de grote massa tot bezit van enige betekenis komt, zonder aantasting van het voor velen minimale welvaartspeil, dan komt men er niet met het bevorderen van besparingen uit het

arbeidsinkomen, dan zal men veel radicalere wegen moeten gaan en een herverdeling van het nationale vermogen, bezitsspreiding dus, ter hand moeten nemen. Dit zou kunnen, door alle werknemers langs de weg van de winstdeling b.v. aanspraken te geven op een aandeel in het industriële vermogen.

Den Uyl zeide aan het adres van Koersen (k.v.p.), dat de KVP niet het recht had zich te beklagen over het verwijt dat zij niet met reële voorstellen was gekomen, nu het congres van de KVP zelf onlangs besloten had voor 1960 nieuwe voorstellen te doen.

Vervolgens behandelde Den Uyl de Jeugdspaarwet. Hij kon zich met de voorgestelde regeling in hoofdzaak verenigen, al vond hij dat de betekenis ervan door de staatssecretaris nogal was overdreven. Hij drong met kracht aan op belastingverlichting voor de ongehuwden, waarbij hij met nadruk verklaarde, dat de fractie geen belastingmaatregelen meer van de regering zou aanvaarden, indien daar niet tegelijk aan gekoppeld zou worden een verlaging van de inkomstenbelasting voor ongehuwden.

Den Uyl bestreed een bepaling in het wetsontwerp, waarbij de hoogte van de premie bepaald werd op 'ten minste 10 percent'. Zijns inziens diende het percentage in de wet te worden genoemd, hij wilde de regering echter een marge laten, zodat hij een amendement indiende, dat de premie ten minste 10 en ten hoogste 15 percent zou mogen zijn. De heer Hazenbosch (a.r.) diende echter een amendement in om de premie niet meer en niet minder dan 10 percent te stellen. Dit amendement, dat voor de jeugdige spaarders bepaald minder voordelig was dan dat van Den Uyl, werd echter aangenomen, waarop Den Uyl zijn amendement introk. Den Uyl ondersteunde onder meer een amendement van Van Buel (k.v.p.), dat een tegemoetkoming inhield voor jeugdspaarders in militaire dienst en zag een ander amendement, dat hij had ingediend, aangenomen. Hierdoor werd de mogelijkheid geopend, dat jeugdspaarders bij het overlijden van een van hun ouders, voortijdig hun spaarbedrag zouden kunnen opnemen zonder verlies van de premie.

#### ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN (BEGROTINGSHOOFDSTUK VI)

*13 december 1956. Begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voor 1957 (4500).*

*Van Sleen* achtte het juist, dat de minister de gehele onderwijssector voor zijn eigen rekening had genomen. Hij hoopte, dat de nieuwe staatssecretaris het nodige voor de kunsten en de wetenschappen tot stand zou brengen. Niet in de laatste plaats als vrucht van de socialistische strijd is in het lot van de werkende mens zoveel verbetering gekomen, dat het nu mogelijk is ruimer aandacht aan zijn ontplooiing te schenken. Hij hoopte, dat het beleid steeds meer zou gaan in de richting van de actieve cultuurpolitiek; het moet zo worden, dat het financieel voor alle leden van de gemeenschap mogelijk wordt aan het kunstleven deel te nemen. Van Sleen hoopte, dat de reorganisatie van het onderwijs nu spoedig zou worden aangevat, hij drong er op aan het nieuwe wetsontwerp voor het voortgezet onderwijs nog voor de zomer van 1957 in te dienen. In dit verband hield hij een pleidooi voor een verband tussen verschillende schooltypen in een scholengemeenschap. Voorts drong hij er op aan, dat spoedig een onderwijsraad, met verordenende bevoegdheden in het leven zou worden geroepen. Hij klaagde erover, dat er in het nijverheidsonderwijs nog te weinig van vernieuwing was te merken. Het dagonderwijs zal de plaats moeten innemen van het avondonderwijs en de studieduur zal 4 jaar moeten worden. Om strijd tussen de richtingen te voorkomen,

vroeg hij een spreidingsplan voor de nijverheidsscholen, zoals er al een bestond voor de kweekscholen. Over de onderwijsnood sprekend zei Van Sleen, dat we opgescheept zitten met de gevolgen van in het verleden gemaakte fouten. Hij ging akkoord met de plannen van de minister op lange termijn om tot verlaging van de leerlingenschaal te komen. Ten slotte uitte hij zijn ontevredenheid over de gang van zaken met de onderwijzerssalarissen; hij betreurde het dat aan deze groep niet was recht gedaan en eiste dat dit spoedig zou geschieden. In dit verband uitte hij nog kritiek op de woordvoerder van de KVP die het had doen voorkomen, alsof niet Cals de verantwoordelijke minister was, maar minister Hofstra aansprakelijk zou zijn voor de vertraging.

*Kleywegt* merkte op, dat er niet de minste reden voor zelfvoldaanheid is als we ons onderwijs met dat van het buitenland vergelijken. Het onderwijs moet volkszaak worden. De technische en maatschappelijke ontwikkelingen vergen, dat wij aan onderwijs en cultuur meer aandacht zullen schenken dan tot nu toe en bovendien, dat wij daarvoor een belangrijk groter percentage van het nationale inkomen ten koste leggen. Wij doen ook nog te weinig om alle bestaande begaafdheid op te sporen en haar kans te geven. Er moet een wettelijke regeling komen voor de studiefinanciering. Nadat hij het selectievraagstuk besproken had, behandelde *Kleywegt* het voortgezet onderwijs. Er moeten niet meer schooltypen komen dan strikt noodzakelijk is, er moet een ruime gelegenheid komen voor experimentescholen, de overgang van het ene schooltype naar het andere moet zo ruim mogelijk zijn en elk schooltype moet duidelijk gericht zijn op een eigen doel. Uitvoerig besprak *Kleywegt* vervolgens de opleiding van leerkrachten voor de verschillende soorten onderwijs, waaraan nog zeer veel moet worden verbeterd. Vooral de praktisch-didactische, de pedagogische en psychologische vorming schieten vaak hopeeloos te kort. Daarna besprak *Kleywegt* de nood aan leerkrachten, hij deed de suggestie, door de minister overgenomen, dat door persoonlijk contact op de verschillende scholen de wervingsmogelijkheden zouden worden vergroot.

Aangezien het gerucht rondging, dat de regering reeds zou zijn begonnen met de uitbetaling van voorschotten op de voorgenomen salarisverhoging voor topambtenaren, waarschuwde *Kleywegt* de regering, namens de fractie om aan deze, overigens onjuiste maatregel, geen uitvoering te geven vóórdat de kamer in de gelegenheid zou zijn geweest haar oordeel erover uit te spreken. *Kleywegt* verklaarde zich al bij voorbaat tegen die verhoging, doch keurde het bovendien af, dat in dit salarisplan de leraren waren achtergesteld bij de topambtenaren.

*Stufkens* behandelde de jeugdvorming, de volksontwikkeling, de lichamelijke opvoeding en de sport. Hij toonde zich verheugd, dat er nu een staatssecretaris was, die op deze terreinen verantwoordelijkheid draagt. Hij maakte een groot aantal opmerkingen over de op deze gebieden liggende vraagstukken. Hij wees er b.v. op, dat het jeugdzorgwerk vaak in de knoei komt, doordat de subsidiëring van overheidswege, nationaal, regionaal en gemeentelijk te zamen, nooit meer dan 80 pct. mag bedragen; hij vroeg dit percentage tot 90 pct. te verhogen. Ten aanzien van het bibliotheekwezen betreurde hij het bestaan van een zekere 'organisatiedwang' van gesubsidieerde instellingen en bibliotheken tot aansluiting aan de centrale vereniging. Hij beschouwde de bemoeiing van de landsoverheid met de sportaccommodatie in de ontwikkelingsgebieden als een principiële eerste stap in de richting van een algemene bemoeienis der centrale overheid met dit vraagstuk. Ten slotte verklaarde hij met spanning de aangekondigde regeringsnota over de wijze waarop de regering de sport en de lichamelijke opvoeding zou bevorderen, tegemoet te zien.

*Willems* betoogde, dat de bestedingsbeperking ons juist de gelegenheid biedt

te tonen, wat onze mooie en ware woorden over het besef van de onmisbaarheid van de kunst in het dagelijks leven waard zijn. Bij het streven om de kunst in het leven van ons volk een belangrijke plaats te laten innemen, speelt de kunstzinnige vorming van de jeugd een voorname rol. Worden hierbij onze kunstenaars wel in voldoende mate ingeschakeld? Uitvoerig besprak Willems ook een aantal aspecten van het kunstonderwijs. Hij betreurde het, dat de noordelijke provincies zo zwak vertegenwoordigd waren in de Raad voor de Kunst. Het beleid, door de minister ten aanzien van het toneel gevoerd, zeide hij in vele opzichten maar moeilijk te kunnen volgen. Terwijl b.v. de nieuwe stichting 'Het Zuidelijk Toneel' een ruime proefsubsidie krijgt, ontvangt 'Puck' dat veel waardering verdient voor wat het reeds heeft gepresteerd, veel minder. Willems drong aan op subsidiëring van het literaire tijdschrift 'Die Tsjerne'. Ten slotte besprak hij nog een aantal vraagstukken van de film en van de monumentenzorg.

*Van Sleen* achtte het onjuist, dat de uitzendingen van de Wereldomroep uit de luisterbijdragen worden gefinancierd. Vervolgens besprak hij het toekennen van zendtijd aan de politieke partijen. Zou de NCRV geen onderdak kunnen geven aan CH en AR en de AVRO aan de VVD? Hij bekritiseerde het verbod door de staatssecretaris opgelegd voor de uitzending van enkele goedgekeurde films over de televisie. Men verwijt ons ten onrechte 'staatsopvoeding', laat men de hand in eigen boezem steken en de beslissing over wat de kinderen zullen zien, leggen in handen van de ouders en de omroepverenigingen. *Van Sleen* bestreed de opmerking van de minister, dat invoering van commerciële televisie de zendtijd belangrijk zou kunnen verruimen zonder kosten voor het rijk. De ervaring in Engeland leert, dat dit juist tot een enorme kostenverhoging voor de overheid leidt.

*25 juni 1957. Kweekscholenplan (4246).*

*Kleijwegt* ging akkoord met de procedure, waarbij de minister de instemming, doch niet de goedkeuring van de Staten-Generaal voor dit plan vroeg. Hij achtte een kweekscholenplan niet alleen gewenst, maar ook een noodzakelijke aanvulling van de kweekschoolwet en betuigde zijn instemming met de opzet van het plan, gebaseerd enerzijds op een verlaagde leerlingenschaal en een verlenging van de leerplicht, anderzijds op een kweekschoolgrootte van circa 200 leerlingen. Hij had echter bedenkingen tegen de conclusies en de te nemen maatregelen, omdat hij vreesde dat daarvan het resultaat zou zijn, dat met name in de sector van het bijzonder onderwijs een te groot aantal te kleine kweekscholen zal worden gehandhaafd. Te kleine kweekscholen bieden onvoldoende mogelijkheden voor het vormen van een goed docentenkorps, voor een behoorlijke materiële uitrusting en de gewenste mate van differentiatie in het onderwijs; bovendien worden zij te duur. Indien men daarom langs de weg der vrijwilligheid niet op korte termijn tot de nodige concentratie zou komen, achtte *Kleijwegt* een wettelijke dwang in het belang van het onderwijs geboden; het gaat er immers in de eerste plaats om de kweekscholen op te trekken tot het pedagogisch niveau waarop de wetgever hen heeft bedoeld.

*22 oktober 1957. Wijziging van de wet tot instelling van de Onderwijsraad (4568)*

*Van Sleen* toonde zich teleurgesteld, dat de voorgestelde regeling zo weinig te betekenen had. Hij achtte de gestelde leeftijdsgrens voor de leden van de raad van 75 jaar te hoog en diende een amendement in, waarbij deze werd verlaagd tot 70 jaar. Dit amendement werd door de staatssecretaris overgenomen. *Van Sleen* had echter verwacht, dat de minister zou zijn gekomen met een algehele herziening van de wet op de Onderwijsraad, omdat de minister dat had toegezegd

en omdat dit noodzakelijk was. Hij begreep, dat de minister thans nog niet was gekomen met het voorstel om de Onderwijsraad verordenende bevoegdheid te geven. Dat zou zeker spoedig moeten gebeuren, maar eerst zou dan de hele opzet en samenstelling van de raad moeten worden gewijzigd. Het zou een permanent college moeten worden, samengesteld uit vertegenwoordigers van het rijk, de gemeenten, de schoolbesturen, de docentenorganisaties, het bedrijfsleven en moeten worden toegerust met een researchbureau en worden bijgestaan door bestaande instituten als b.v. de pedagogische centra. Zo zou de raad de nodige bijstand kunnen leveren voor de oplossing van onderwijsproblemen.

*3 december 1957. Begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voor 1958 (4900).*

*Kleywegt* verklaarde, dat het grootste gebrek van de Nederlandse onderwijsorganisatie hierin bestaat, dat er geen organisatie is. Al meer dan 50 jaar geleden heeft men dit vastgesteld en de toestand is, ook na de oorlog, niet of nauwelijks beter geworden. *Kleywegt* geloofde wel, dat men hard werkt op het departement, maar moest, gezien de geringe resultaten van wetgevende aard toch veronderstellen, dat er iets aan de departementale machine haperde. Als er een Onderwijsraad zou zijn geweest, zoals onlangs door Van Sleen bepleit, zou er zeker al veel zijn gewonnen. Alle adviesinstanties had men dan immers gebundeld. Ook in de Verenigde Staten, waar men toch veel meer met de tijd is meegegaan dan bij ons, spreekt men reeds over de noodzaak van vernieuwing. Wij in Nederland moeten het hebben van kwaliteitsproductie en dus moeten we kwaliteitsmensen opleiden. *Kleywegt* verheugde zich erover, dat de belangstelling voor het onderwijs buiten onderwijskringen, zozeer groeiende was, als voorbeeld noemde hij het Verdelingsplan van het NVV. — Niet alleen het voortgezet, doch ook het lager onderwijs dient meer gedifferentieerd te zijn dan het nu is. Het vraagstuk van de studietoelating vraagt een onderzoek op korte termijn voor een definitieve regeling. *Kleywegt* vroeg voorts om een reorganisatie van het rijksschooltoezicht en om verbetering van de salarispositie van de leraren a.v.o. bij het n.o. en voor die van het v.g.l.o. De koppeling van hun salarissen met die van de onderwijzers, is door de laatste verhoging der onderwijzerssalaries doorbroken. Ten slotte vroeg hij grotere soepelheid bij het verlenen van uitstel voor vervulling van militaire dienst door onderwijskrachten en drong hij aan op een plan voor vakantieverspreiding.

*Tans* behandelde het v.h.m.o. en het h.o. en wees op het hoge en toenemende percentage van door onbevoegde leerkrachten gegeven lessen. Hij onderschreef de conclusie van de commissie-v.h.m.o., dat kwalitatief onvoldoende pre-universitair onderwijs onherstelbare schade zal toebrengen aan het universitair onderwijs, juist in de jaren, dat academisch geschoold intellect meer dan ooit in het verleden de kwaliteit van de Nederlandse prestaties mede zal moeten garanderen. Er zijn niet te veel maar nog veel te weinig leerlingen bij het v.h.m.o. Dat zoveel leerlingen moeten doubleren, ligt aan ons onderwijsstelsel, dat worstelt met overladen schoolprogramma's, dat geen weg weet met de problemen van aansluiting en aanpassing en dat te weinig is ingesteld op individuele aanleg en behoefte. Hij verheugde zich erover, dat de voorbereiding van de wet op het voortgezet onderwijs niet op onoverkomelijke moeilijkheden is gestuit, maar wees de minister op zijn morele plicht alles erop te zetten, dat die wet nog in de lopende kabinetsperiode in het staatsblad zou komen. Ter oplossing van de noodsituatie bij het v.h.m.o. ten aanzien van gebouwen en leerkrachten deed *Tans* nog een reeks van suggesties. Ten slotte besprak hij nog enige detailkwesties van uiteenlopende aard.



*Mevr. Tellegen-Veldstra* besprak het kleuteronderwijs, dat zo niet een onmisbare, dan toch een zeer waardevolle aanvulling op het gezin weet te bieden. Zij drong aan op verlenging van de duur der opleiding van kleuterleidsters en vroeg de minister de niet-gesubsidieerde dagscholen zo spoedig mogelijk te erkennen, waar zij aan de eisen voldoen. Uitvoerig toonde zij aan, dat men met 36 opleidingen in de toekomst niet zou kunnen volstaan, voor een werkelijke uitgroei en sanering van het kleuteronderwijs zal men moeten komen tot een aantal tussen de 50 en de 60. Het verheugde *mevr. Tellegen-Veldstra*, dat de minister de grens van vrijstelling van de schoolgeldregeling wilde verhogen, al was het haar liever geweest, wanneer de gehele schoolgeldregeling was afgeschaft. Zij vroeg bij het salarisbeleid minder uit te gaan van wat in het verleden was, doch hierbij het oog te richten op de hoge eisen, waaraan een kleuterleidster moet voldoen. Ten slotte deed zij nog een aantal suggesties om de achterstand in de scholenbouw in te lopen.

*Stufkens* uitte scherpe kritiek op de regering omdat de uitgaven voor lichamelijke opvoeding en sport met een derde waren verminderd en de begroting voor jeugdvorming en volksontwikkeling geen enkele stevige verhoging vertoonde. Dit beleid is overigens in de stukken volkomen onvoldoende toegelicht en de raad voor de jeugdvorming is er helemaal niet in gekend. Het jeugdwerk staat voor diep ingrijpende veranderingen van organisatorische en methodische aard, om aansluiting te kunnen vinden aan de dynamiek van onze tijd, zoals die in de jongerenwereld, uiteraard op eigen wijze, het levensbeeld heeft gewijzigd. Dit streven vraagt een grote inspanning en uiterste deskundigheid en de steun van de overheid kan hier minder dan ooit worden gemist. Voorts klaagde *Stufkens* over de vermindering der subsidies aan de stichting 'Film en Jeugd' en voor de leatuurvoorziening. Ten slotte bestreed hij de bezuinigingen op het gebied van de lichamelijke opvoeding en de sport. De regering onderschat blijkbaar ernstig de betekenis daarvan, mede in het licht van de komende 5-daagse werkweek. Als de financiële moeilijkheden op het ogenblik remmen, dan is het zaak, juist nu ons gereed te maken voor een hopelijk nabije, onbezorgde toekomst. De beloofde nota van de regering over de lichamelijke opvoeding en de sport is niet gekomen en de minister verschuilt zich achter het argument, dat er op het ogenblik toch geen geld is. Moeten wij dan daadloos op betere tijden wachten en dan, als zij komen, die goede tijd weer voorbij laten gaan met voorbereidingen? *Stufkens* diende, toen het antwoord van de minister en de staatssecretaris onbevredigend was, een motie in waarin er bij de regering op werd aangedrongen de beloofde nota op zo kort mogelijke termijn aan de kamer te doen toekomen. Deze motie werd echter met 76 tegen 51 stemmen verworpen.

*Willems* behandelde uitvoerig allerlei afzonderlijke vraagstukken op het gebied van de kunsten. Hij toonde zich bezorgd over het feit, dat, afgezien van subsidieverhoging in verband met gestegen personeelsuitgaven, er geen verhogingen in de subsidies waren voorzien, waardoor de bestaande achterstand gehandhaafd blijft. Hij drong aan op publikatie van meer statistische gegevens over het bezoek aan kunstmanifestaties, daar dit van belang is voor de bepaling van het toekomstige cultuurbeleid. Hij bepleitte de bevordering van het individuele kunstbezit door het in het leven roepen van zgn. 'kunstbeurzen', waarbij de Nederlandse Kunststichting belangrijk werk zou kunnen doen. Voor de werkgroep experimenteel toneel vroeg hij meer financiële mogelijkheden. Nadat hij o.m. de rechtspositie van het operapersoneel, de aankopen door musea en de monumentenzorg had besproken, maakte hij ten slotte nog een aantal opmerkingen over natuurbescherming. Hij gaf uiting aan zijn twijfel, of de staatssecretaris wel al het

mogelijke deed om de bestemming van de schaarse recreatiegebieden te eerbiedigen.

*17 december 1957. Brieven van de minister van O. K. en W. betreffende de zendtijd van politieke partijen (4900, VI, nrs. 20 en 26).*

Burger verheugde zich erover, dat de regering met een regeling gekomen was. Het verlangen daartoe was in het bijzonder uitgegaan van de VVD. Weliswaar heeft die partij de voor haar onprettige situatie, dat zij onvoldoende toegang tot de microfoon had goeddeels aan eigen beleid te wijten, maar dat neemt niet weg, dat op democratische gronden aan het verlangen van die partij tegemoet gekomen dient te worden. Ook de PvdA begeert eigen zendtijd, verklaarde Burger voorts. Want hoe zinvol het werk van de VARA voor het democratische socialisme moge wezen, er is geen sprake van, dat de PvdA zich met deze omroepvereniging zou kunnen of willen vereenzelvigen. Niet willen: omdat de PvdA een politieke boodschap meent te hebben voor het gehele Nederlandse volk, niet kunnen vereenzelvigen, omdat we nu eenmaal met het feit te maken hebben, dat een belangrijk volksdeel, het katholieke, met velerlei middelen van de VARA en de VARA-microfoon wordt afgehouden. Burger bestreed dan ook de door de regering gekozen oplossing, waarbij aan de PvdA slechts zendtijd werd gegeven in de VARA-zendtijd, de KVP bij de KRO en de CH en AR bij de NCRV werden ondergebracht. Op die manier probeert men te bereiken, en dat is vooral het streven van de KRO, dat de verschillende godsdienstige groepen zoveel mogelijk de uitzendingen van de confessionele partijen beluisteren. Politieke voorlichting voor de radio behoort echter zo vrij mogelijk voor iedereen toegankelijk te zijn. Burger diende een motie in, waarin gevraagd werd om een rouleersysteem van de verschillende politieke uitzendingen over alle omroepen. Deze motie werd met 79 tegen 49 stemmen verworpen.

*19 juni 1958. Wijziging der lager-onderwijswet 1920 (4611).*

Van Sleen aanvaardde het wetsontwerp om vele verbeteringen, die het bracht, al had hij gaarne nog meer wensen vervuld gezien als b.v. een regeling van vergoeding van pensiekosten aan leerlingen, een betere beheersvorm van het openbaar onderwijs, enz. Hij achtte het juist, dat het verkeersonderwijs en de muzikale vorming meer ruimte zullen krijgen. Ook kon hij zich verenigen met het als regel stellen van de zesjarige basisschool. Vooral toonde hij zich ingenomen met het vervallen van het voorschrift, dat de onderwijzeres bij het openbaar onderwijs, die in het huwelijk treedt, ontslagen moet worden. Van Sleen drong er op aan, de wet zo spoedig mogelijk in werking te laten treden, opdat er geen gevallen van gedwongen ontslag meer zouden hoeven voor te komen.

Van Sleen verzette zich er ernstig tegen, dat in het wetsontwerp een bepaling was opgenomen, die aan de gemeenteraad de bevoegdheid gaf zelf een regeling voor ontslag bij huwelijk te treffen. Deze bepaling is overbodig, betoogde Van Sleen, zij maakt een ongewenst onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs (want voor het laatste ontbreekt zo'n bepaling) en vooral is zij gevaarlijk, door de indruk, die zij wekt, alsof de wetgever de gemeentebesturen ertoe wil aanzetten om zelf een ontslagregeling te maken. Hij diende dan ook een amendement in, waarbij deze bepaling geschrapt werd. Dit amendement werd met 71 tegen 46 stemmen aangenomen. Van Sleen verzette zich tegen een amendement-Toxopeus (v.v.d.) (dat door de minister onaanvaardbaar was verklaard), die de gemeenten wilde verbieden een ontslagregeling te maken. Van Sleen liet er geen twijfel over bestaan, dat men z.i. in de gemeenteraden tegen een eventuele

ontslagregeling zou moeten stemmen, doch hij achtte het een aantasting van de gemeentelijke autonomie, indien men dit amendement zou aannemen. Het amendement werd met 81 tegen 36 stemmen verworpen, een deel van de fractie stemde ervoor, een ander deel ertegen.

Het wetsontwerp zelf werd met 69 tegen 19 stemmen aangenomen.

*24 juni 1958. Wijziging van de kweekschoolwet (4819).*

*Kleywegt* ging in hoofdlijnen akkoord met het wetsontwerp, dat z.i. voor de onderwijzersopleiding en daarmee voor het gehele onderwijs van grote betekenis was. Op een aantal onderdelen had hij echter enige kritiek. Zo bepleitte hij b.v. dat voor begaafde leerlingen de mogelijkheid geschapen zou worden om keuzevakken ook in de derde leerkring te blijven volgen. Voorts vreesde hij uitholling van de eerste leerkring van het kweekschoolonderwijs, indien men het te gemakkelijk zou maken in plaats daarvan een staatsexamen af te leggen. Tot nu toe werden immers geen examens afgenomen in de zgn. expressievakken als tekenen, muziek, handenarbeid enz. Hij verkreeg echter de toezegging van de minister dat in de toekomst ook in die vakken examens zou kunnen worden afgenomen.

*25 juni 1958. Wijziging van de middelbaar-onderwijswet, de hoger-onderwijswet en de pensioenwet 1922 (4821).*

*Tans* ging akkoord met dit wetsontwerp, dat een verbetering bracht voor een aantal pensioengerechtigden en drong erop aan zo spoedig mogelijke invoering van de wet te bevorderen.

#### FINANCIËN (BEGROTINGSHOOFDSTUK VII B)

*(De algemene financiële beschouwingen worden onder hoofdstuk I weergegeven).*

*11 december 1956. Vrijstelling van omzetbelasting voor textielgoederen en verhoging van enkele andere belastingen (4550).*

*Burger* drong erop aan, dat de regering spoedig zou komen met de toegezegde nota over het SER-advies inzake de bestedingen. Hij stelde het op prijs, dat de minister vóór de beraadslaging mondeling nog een aantal gegevens had verstrekt en wilde zich niet verzetten tegen een voorstel van de heer Romme de behandeling van het wetsontwerp een dag uit te stellen.

*12 december 1956.*

*Vondeling* kon zich zowel met de voortzetting van de afschaffing der omzetbelasting op textiel als met de verhoging van het bijzonder invoerrecht op benzine, de verhoging van het accijns op gedistilleerd en de wederinvoering van de omzetbelasting op suiker verenigen. In tegenstelling tot de heer Lucas zag *Vondeling* niet alleen psychologische, doch ook sociale, economische en financiële redenen om de voorstellen van de regering te aanvaarden. In KVP-kringen zijn er trouwens meerderen, die dit ook zo zien. *Vondeling* achtte de opbrengsten van de diverse verhogingen wel wat aan de hoge kant geraamd. Hij gaf toe, dat we moeten oppassen het verkeer niet te zwaar te belasten, maar ook na deze verhoging komt Nederland er niet slecht af, wanneer men de lasten op het verkeer vergelijkt met die in het buitenland.

*Vondeling* bestreed verder een amendement-Lucas, dat de voorgestelde verhoging

van de benzinebelasting aan een termijn van twee jaar wilde binden. Het amendement werd echter, met alleen de stemmen van onze fractie tegen, aanvaard.

*Burger* keerde zich tegen Oud, die had gevraagd: wie regeert er nu eigenlijk in Nederland, de regering of de SER? Het gaat er, zeker bij onaangename maatregelen als belastingverhogingen, om, een brede vertrouwensbasis daarvoor te vinden. Daarom was er voor de Regering alle aanleiding te doen wat de SER reeds had verondersteld. De heer Oud zegt: wij zijn niet tegen elke belastingverhoging, maar telkens als er een voorstel op tafel ligt om een belasting te verhogen, is hij er tegen. Ten slotte zei de heer Oud: geef mij maar Colijn, dat betekent dus dat hij die onjuiste en wetenschappelijk onverantwoorde politiek van Colijn, waarvan minister Zijlstra gezegd heeft: men wist toen niet beter, weer zou willen invoeren met alle ongunstige gevolgen op de koop toe.

*6 februari 1957. Begroting van het departement van Financiën voor 1957 (4500).*

*Vondeling* behandelde vooral de organisatie- en efficiëncyzaken, waarover hij een reeks van vragen tot de minister richtte. Er zijn een heleboel instanties, die voor een zuinig en doelmatig beheer van de rijksdiensten moeten waken, b.v. de Generale Thesaurie, de Algemene Rekenkamer, de Adviescommissie Doelmatige Organisatie Rijksdiensten (de ADOR), de Organisatie- en Efficiëncydeskundigen op de verschillende departementen, wordt van hen wel een voldoende gebruik gemaakt? Bemoeit ook het kabinet zelf zich voldoende met deze problemen? Zou het niet verstandig zijn vóór een kabinetsformatie de ADOR om advies te vragen over de meest doelmatige indeling der departementen? *Vondeling* was van mening, dat de dienst van het kadaster en de dienst der domeinen niet onder het departement van Financiën thuishoren doch beter bij landbouw kunnen worden ondergebracht.

*Peschar* was het eens met de minister, dat er bij de komende wetsontwerpen tot herziening der belastingen geen sprake kan zijn van belastingverlagingen. Hij vroeg wat de minister zou doen als in strijd met een circulaire van de werkgeversorganisatie door een aantal ondernemers toch agiodividenden in geld zouden worden uitgekeerd. Hij drong aan op soepelheid bij de belastingheffing op de winst bij de overdracht van kleine en middelmatige bedrijven. Nadat hij een aantal opmerkingen had gemaakt over de registratiewet en de wet assurantiebemiddeling behandelde hij de kwestie van de zgn. 'Auslands Bonds'. Z.i. was de eis door de Nederlandse regering aan de Duitse regering gesteld tot betaling van een bedrag van 113 miljoen bepaald niet overdreven. *Peschar* klaagde erover, dat er te weinig controle was op de verkoop van tabaksartikelen in hotels, restaurants, bioscopen enz. Ook vroeg hij om een lagere huurvaststelling van middenstandsbedrijfspanen in de NO-polder.

*7 februari 1957. Begroting van het Staatsmuntbedrijf voor 1957 (4500 I).*

*Peschar* toonde zich niet tevreden over de wel zeer beknopte toelichting bij deze begroting.

*14 februari 1957. Herziening vrijstelling grondbelasting voor Zuiaerzeegronden en andere gronden (4457).*

*Vondeling* zag het nut niet in van het heffen van grondbelasting op ongebouwde eigendommen van de staat. Dit leek hem een soort werkverschaffing waarbij geld van de ene hoek van de schatkist naar een andere werd gelegd. De argumenten van de minister om deze belasting toch te heffen, leken hem niet al te sterk.

14 februari 1957. *Wijziging financiële verhouding tussen rijk en gemeenten enz. (4104).*

Venverloo klaagde erover, dat het wetsontwerp onvoldoende schriftelijk was toegelicht, waardoor mondeling overleg nodig was. Hij wees het verwijt van de hand dat er bij vele gemeenten een gevoel van royaliteit zou bestaan. In samenhang met de stijgende welvaart is er natuurlijk een prikkel tot uitbreiding van gemeentelijke activiteiten, zoals die er ook is bij het rijk. Verder worden vele gemeentelijke activiteiten door het rijk gestimuleerd, b.v. doordat rijkssubsidie afhankelijk wordt gesteld van het verlenen van subsidie door de gemeenten. De groei van de bevolking doet allerlei uitgaven, b.v. op onderwijsgebied, sterk toenemen en dan zijn er nog de algemene kosten- en loonstijgingen.

Venverloo had er bezwaar tegen, dat de gemeenten zouden moeten delen in de financiële gevolgen van de belastingverlaging van 1955. Toen in 1951 de belastingen tijdelijk werden verhoogd, mochten de gemeenten immers ook niet mee profiteren. Er is een tendens merkbaar tot bevrozing van de gemeentelijke inkomsten. Steeds meer gemeenten zien dan ook geen kans meer een sluitende begroting te krijgen en moeten om verhoging van de subjectieve uitkering vragen. Venverloo vroeg om verhoging van de uitkeringspercentages aan de gemeenten, zodat ook nog een redelijke versterking van de reserve van het gemeentefonds mogelijk zou worden. Ten slotte drong hij aan op speciale maatregelen voor de provincie Groningen, die bij de huidige regeling onvoldoende in staat is op dezelfde voet als de andere provincies activiteiten op cultureel, sociaal en hygiënisch terrein te ontplooiën.

19 juni 1957. *Schorsing van de investeringsaftrek (4621).*

A. Vermeer merkte op, dat het onzeker is of de investeringsaftrek, die in 1953 was ingevoerd ter bevordering van de industrialisatie, veel invloed in die richting heeft uitgeoefend. Hij achtte het waarschijnlijk, dat de gunstige verwachtingen over de toekomstige ontwikkeling van de conjunctuur in veel sterkere mate hebben bijgedragen tot het toenemen der investeringen. Van de schorsing der investeringsaftrek verwachtte Vermeer dus evenmin een sterke invloed. De PvdA-fractie zou in beginsel veel voelen voor differentiatie bij de investeringsaftrek, wanneer dit niet zoveel technische bezwaren zou meebrengen. Men zou b.v. verschil kunnen maken tussen bedrijfstakken die wél en die niet in een moeilijke internationale concurrentiepositie zitten en tussen diepte-investeringen en investeringen in de breedte. Vermeer bestreed een amendement van de VVD (dat later verworpen werd) om de investeringsaftrek wel te laten gelden voor zeeschepen en luchtvaartuigen. Men zal de moeilijkheden, die de zeescheepvaart ondervindt van de 'goedkope vlaggen' op andere wijze, op internationaal niveau moeten zien op te lossen. De belastingen, die op de luchtvaart drukken, zijn in Nederland al bijzonder laag.

19 juni 1958. *Machtiging tot het garanderen door de staat van geldleningen aan de Bank voor Nederlandse Gemeenten (4608).*

Venverloo uitte zijn voldoening over de geslaagde poging van de minister om tot overeenstemming te komen met institutionele beleggers voor de financiering van ruim 600 miljoen voor de gemeentelijke woningbouw. Opnieuw bracht Venverloo het verlangen van de fractie naar voren, dat de regering de bevoegdheid zou krijgen deze beleggers te verplichten een deel van de geaccumuleerde besparingen voor de woningbouw beschikbaar te stellen. In West-Duitsland bestaat reeds een dergelijke regeling. Voorts vroeg Venverloo de reservemiddelen

van het Gemeentefonds geheel of ten dele voor financiering van gemeentelijke investeringen beschikbaar te stellen. De financieringsmoeilijkheden van de gemeenten zijn zeer groot, terwijl slechts een zeer gering gedeelte van hun investeringen kan worden beperkt of uitgesteld. De rentevoorschriften helpen niet, want de particuliere geldnemers zijn vrij. Het blijkt nodig te zijn spoedig een oplossing te vinden voor het probleem van de controle der kapitaalmarkt. Indien deze oplossing niet spoedig zal worden gevonden, zal het rijk de financiering van de woningbouw weer zelf ter hand moeten nemen.

*3 juli 1957. Tijdelijke verhoging van de vennootschapsbelasting en wijziging van andere belastingen (4644).*

Vondeling bracht in herinnering, dat de fractie zich reeds in februari, bij de debatten over de bestedingsbeperking, met de voorgenomen belastingverhogingen akkoord had verklaard. Sindsdien is er niets gebeurd, wat aanleiding zou kunnen zijn op dit standpunt terug te komen, integendeel de begrotings situatie ziet er nog een stuk slechter uit dan wij toen al wisten. Uitvoerig en met kracht bestreed Vondeling een voorstel van de KVP'er Lucas om een deel van de verhoging van de vennootschapsbelasting te laten vallen en daarvoor in de plaats een gedwongen lening te heffen. Dit zou erop neerkomen, dat het evenwicht bij de bestedingsbeperking zou worden doorbroken: de bedrijven zouden minder offers moeten brengen, wat zij nu betalen, zouden zij later terugkrijgen, maar de gewone man krijgt zijn consumptieoffer straks niet terug. Bovendien toonde Vondeling aan, dat er allerlei technische gebreken in het KVP-voorstel zaten.

*22 oktober 1957. Regeling financiële verhouding tussen rijk en gemeenten voor 1958 (4650).*

Venverloo drong erop aan, dat de regering, nu zij het rapport van de commissie-Oud heeft kunnen bestuderen, spoedig zou komen met een wetsontwerp voor een nieuwe regeling voor de financiële verhouding. Hij bestreed de opvatting van de minister, dat van 1953 tot 1956 de gemeentelijke uitgaven zouden zijn gestegen met 34 pct. en de rijksuitgaven slechts met 16 pct. Als men de juiste vergelijkingen maakt, ziet men dat de rijksuitgaven in die tijd met bijna 38 pct. gestegen zijn. Venverloo ging niet akkoord met het regeringsvoorstel om voor het jaar 1958 de mogelijkheid tot aanvragen en verkrijgen van een subjectieve verhoging van de algemene uitkering voor de gemeenten uit te sluiten. De regering was volgens hem te optimistisch geweest in haar beoordeling van de ontwikkeling der financiële positie der gemeenten. Hij drong er dus op aan, dat de regering alsnog de mogelijkheid zou openlaten van subjectieve verhoging. Minister Hofstra kwam aan dit verlangen tegemoet.

*23 oktober 1957. Wet op de herkapitalisatie (4610).*

Van den Tempel achtte de voorgestelde regeling aanvaardbaar. Voor een goede economische ontwikkeling van een aantal naamloze vennootschappen is het immers noodzakelijk, dat er een betere verhouding bestaat tussen het nominale kapitaal en het eigen vermogen, vooral naarmate er veel met interne financiering is geïnvesteerd. Een herkapitalisatie levert echter bijna steeds onoverkomelijke bezwaren op om fiscale redenen. Daarom is het vooral voor de besloten vennootschappen inderdaad gewenst gunstige bepalingen in het leven te roepen. Beter dan in de vorige wet van 1951 is men er thans in geslaagd misbruiken onmogelijk te maken. Van den Tempel achtte de huidige schaarste op de kapitaalmarkt geen bezwaar om de regeling doorgang te laten vinden. Inderdaad zouden de moeilijk-

heden een zekere overheidscontrole op de kapitaalmarkt rechtvaardigen, maar dat zou dan een controle moeten zijn volgens algemene gezichtspunten, het zou niet juist zijn vanwege die moeilijkheden alleen een bepaalde groep te treffen.

*18 december 1957. Begroting van het departement van Financiën voor 1958 (4900).*

A. Vermeer vroeg de minister of het niet wenselijk zou zijn, dat hij de bevoegdheid zou hebben om meer efficiënte werkmethoden, die op een bepaald departement zijn uitgevonden ook voor andere departementen of diensten voor te schrijven. Voorts bepleitte hij de belangen van het personeel der Schade-Enquête-commissie en van het Commissariaat voor Oorlogsschade die beide worden opgeheven. Ten slotte behandelde hij een groot aantal technische kwestie, als b.v. de samenvoeging van enkele kantoren van registratie en successie, de achterstand bij het kadaster, de wenselijkheid van huurdifferentiatie voor bedrijfspanden in de Noordoostpolder, de openstelling gedurende de nacht van grenskantoren, enz.

*2 januari 1958. Tijdelijke verhoging van enige belastingen en tijdelijke verlenging van de schorsing der investeringsaftrek (4983).*

Vondeling betoogde dat de voorgestelde maatregelen noodzakelijk waren uit economisch zowel als uit financieel oogpunt. Zij zullen ertoe medewerken onze deviezenreserves te verbeteren en onze betalingsbalans gunstiger te maken, hetgeen uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek gewenst is. De OEES kwam in haar beoordeling van de Nederlandse situatie trouwens tot dezelfde conclusie. Voor de regering zullen bovendien middelen beschikbaar komen tot verbetering van de werkgelegenheid in de zwarte gebieden. Vondeling begreep niets van de weerstand die de KVP bood tegen een sluitende begroting, een land als Amerika dat bepaald niet door socialisten wordt geregeerd, voert op het ogenblik in een soortgelijke situatie dezelfde politiek. Ook moeten we nog rekening houden met extra-uitgaven van de overheid in verband met de gebeurtenissen in Indonesië. Uit een oogpunt van rechtvaardige lastenverdeling hadden we liever meer aandacht zien geschonken aan verhoging van de successierechten en van de vermogensbelasting, maar de regeringsvoorstellen kunnen toch worden gerekend tot de minst onrechtvaardige die gedaan kunnen worden. Wel zijn de voorstellen te laat ingediend en te traag behandeld. Vondeling herhaalde daarom zijn reeds eerder gedaan voorstel om de regering meer bevoegdheden te geven om de belastingtarieven sneller te kunnen aanpassen aan de economische en financiële situatie, hij dacht hierbij niet alleen aan de mogelijkheid de tarieven te verhogen, maar ook om ze te verlagen.

Scherp keerde Vondeling zich tegen een aantal moties van de KVP'er Lucas, die o.a. de gemeenten en provincies niet wilde laten profiteren van de voorgestelde belastingverhogingen en op die manier deze verhogingen wilde beperken.

Vondeling wees erop hoe onlogisch deze motie van de KVP was, daar een van haar woordvoerders, de heer Helvoort nog onlangs had verklaard, dat er tal van gemeenten zijn, die in 1958 in de onmogelijkheid verkeren hun taak op normale wijze te vervullen door gebrek aan financiën. Wil men de werkloosheid in de zwarte gebieden bestrijden, dan zal men de gemeenten en de provincies daarbij toch ook een taak moeten geven en de nodige financiële ruimte. De motie van de heer Lucas werd echter met 66 tegen 62 stemmen aangenomen.

Toen op deze manier de belastingverhogingen toch tegen het oordeel van de fractie in waren beperkt, ontbrandde er een strijd over de vraag welke verlichtingen zouden moeten worden aangebracht. De KVP gaf voorkeur aan een geringere

verhoging van de sigaretten-accijns, Vondeling echter aan het intrekken van het reeds door de Tweede Kamer aanvaarde wetsontwerp tot wijziging van de verdeelsleutel van de premie voor de werkloosheidsverzekering, wat een verhoging van de lasten voor werkgevers en werknemers betekende. Hij diende een motie in deze geest in. Met 79 tegen 51 stemmen besliste de kamer echter, dat deze motie niet in behandeling kon worden genomen; de kamer aanvaardde daarna de beperking van de verhoging der sigaretten-accijns en Vondeling trok zijn motie in. Vondeling bestreed nog enkele minder belangrijke amendementen van de heer Lucas, die toch werden aangenomen, o.a. een waarbij bepaald werd, dat de investeringsaftrek weer direct zou gaan werken voor schepen en luchtvaartuigen. Ook een door Vondeling bestreden motie-Lucas, waarin de regering werd uitgenodigd de wederinvoering van de investeringsaftrek opnieuw in overweging te nemen bij de over enige maanden in te dienen zesde industrialisatie-nota, werd aangenomen.

*19 februari 1958. Vaststelling van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Gemeentefonds voor 1958 en wijziging van deze begrotingen voor 1956 en 1957 (4900 D), (4949), (4728).*

Venverloo stelde nog eens de financiële moeilijkheden in het licht, waarin de gemeenten verkeren, die bovendien voor onontkoombare stijgingen van hun uitgaven staan. De subjectieve verhogingen worden te laat toegekend en er worden onvoldoende bedragen voor uitgetrokken. Venverloo kreeg gedaan, dat een voorstel van de regering tot blokkering van een totaalbedrag van 12 miljoen aan belastinguitkeringen voor de gemeenten (voor de jaren 1957 en 1958) werd teruggenomen. Ten slotte bepleitte hij een hogere rentevergoeding van het Rijk over de reservemiddelen van het Gemeentefonds.

*20 februari 1958. Algemene wet inzake rijksbelastingen (4080).*

Peschar weer erop, dat onze belastingwetgeving zo ingewikkeld is geworden, dat reeds lang een aanmerkelijke vereenvoudiging nodig is. Reeds voor de oorlog was dat het geval, maar in de bezettingstijd is de ingewikkeldheid nog veel erger geworden. De tegenwoordige minister van Financiën heeft direct na de bevrijding als lid van deze kamer reeds op voorbereiding van een algemene herziening aangedrongen. Minister Liefstinck heeft daarop gunstig gereageerd en men is met de voorbereiding begonnen, waarvan dit wetsontwerp het eerste resultaat is en de pas ingediende algemene wet inzake de douane en accijnzen het tweede; nog zeker een zevental nadere wetsontwerpen zal daarna volgen. Voor de belastingwetgeving is hiermede een werk begonnen, waarvan de omvang te vergelijken is met de samenstelling van het nieuwe Burgerlijk Wetboek.

Peschar maakte voorts een groot aantal opmerkingen van technische aard over onderdelen van het wetsontwerp en besprak een aantal door andere fracties ingediende amendementen, die alle een meer technisch karakter hadden.

De behandeling van het wetsontwerp moest worden geschorst toen een aantal amendementen van de heren Lucas en Van Leeuwen ter sprake kwam, waarover de regering nader beraad wenste. De moeilijkheid was o.m., dat de gevraagde mogelijkheden van administratief beroep bij navorderingen tot een zo groot aantal procedures zou kunnen leiden, dat het niet meer zou kunnen worden verwerkt.

Peschar had geen bezwaar tegen dit uitstel van behandeling, wel keerde hij zich tegen een z.i. merkwaardige uitlating van de heer Oud. Deze had nl. gezegd, dat we de rechtsstaat zouden ondermijnen, wanneer de amendementen niet werden aangenomen. De nieuwe wet ontnemt geen enkele rechtswaarborg die



er vroeger was, de toestand wordt dus volstrekt niet slechter dan ze b.v. was in de tijd, toen Oud zelf aan het hoofd stond van het departement van Financiën. Zelfs is het zo, dat het wetsontwerp een aantal belangrijke nieuwe waarborgen van rechtszekerheid geeft.

*7 mei 1958. Voortzetting behandeling algemene wet inzake rijksbelastingen (4080).*

*Peschar* ging akkoord met de door de regering ingediende voorstellen van wijziging en bestreed een aantal nieuwe amendementen van de heer *Lucas*, die verworpen werden, o.m. een amendement waarbij de medici onttrokken zouden worden aan de normale en noodzakelijke controle door de belastingdienst.

*11 juni 1958. Goedkeuring van de overeenkomst nopens Duitse buitenlandse schulden (3941, R 5).*

*Peschar* maakte van de gelegenheid gebruik om zijn ontevredenheid te uiten over het gebrek aan bereidheid van Duitse zijde om met ons land over een aantal hangende kwesties, waaronder die van de Auslandsbonds, tot overeenstemming te komen. Men zal in Duitsland de onderhandelingen niet los mogen zien van het onrecht en de materiële schade, welke ons land in de jaren 1940—1945 is aangedaan.

#### OORLOG EN MARINE (BEGROTINGSHOOFDSTUKKEN VIII A en B)

*8 november 1956. Begroting van Oorlog en Marine voor 1957 (4500).*

*E. Vermeer* constateerde dat de gebeurtenissen in Hongarije weer eens hebben aangetoond, wat de waarde is van de Sowjet-Russische vredespropaganda. Het communistische regime in Oost-Europa steunt alleen maar op geweld en als dat gebruikt wordt om de wil tot vrijheid te smoren, geven de Nederlandse communisten hun goedkeuring. *Vermeer* dankte de regering voor haar bereidheid onmiddellijk hulp te verlenen aan de Hongaarse vluchtelingen en om een duizendtal van hen in ons land toe te laten. Hij keurde het gewapend optreden van Engeland en Frankrijk bij het Suez-kanaal af, maar achtte het onjuist dit op één lijn te stellen met het Russische optreden in Hongarije. Het maken van een politieke fout is iets heel anders dan het fundamenteel politiek fout zijn. *Vermeer* stelde zich achter het kleine Israël, dat vecht voor het behoud van zijn bestaan. Israël zal zich alleen kunnen neerleggen bij het terugtrekken achter zijn grenzen, indien internationaal voldoende daadwerkelijke garanties worden gegeven voor de veiligheid en het voortbestaan van deze jonge staat.

Vervolgens drong *Vermeer* aan op betere voorlichting van de dienstplichtigen over de politieke en militaire doelstellingen van onze defensie-inspanning. Hij betreurde het, dat er bij het verenigingswerk nog altijd sprake is van een ongerechtvaardigde achterstelling der humanisten. Hij bepleitte een grotere coördinatie van de westelijke defensie en een betere standaardisatie. *Vermeer* waarschuwde de minister de kamer niet voor voldongen feiten te plaatsen met betrekking tot eventuele verhogingen der defensie-uitgaven. Hij vroeg de minister te verzekeren, dat in het defensieprogram voor de komende jaren niets zou staan, dat de NAVO niet van ons verlangt. In dit verband sprekend over onze vlootbijdrage verklaarde *Vermeer* geen enkel politiek motief te zien voor de handhaving van de 'Karel Doorman'. Wij moeten onze vlootbijdrage beperken tot kleinere eenheden. Vervolgens vroeg *Vermeer* of er voldoende kader en materiaal beschikbaar zijn om de tweede parate divisie te vormen. Hij bestreed het zgn. filler-systeem, gaf als zijn oordeel te kennen, dat wij onze grootste aandacht moeten schenken aan onze

luchtmachtbijdrage in de NAVO en deed ten slotte een aantal voorstellen tot verbetering van de geest in onze strijdkrachten.

*Blom* behandelde een aantal personeelskwesaties. Hij betreunde het hardnekkig verzet van de minister tegen de wederinvoering van de hoofdcursus, welke aan onderofficieren op latere leeftijd een mogelijkheid bood om tot officier te worden opgeleid. Ook vroeg hij om verlaging van de studiegelden voor de KMA en het Koninklijk Instituut voor de Marine. Uitvoerig zette hij uiteen welke en dwaze verwarring was ontstaan met betrekking tot de groetplicht en hij vroeg om een eenvoudiger regeling. Hij drong erop aan, dat grote overplaatsingen van beroeps-personeel zouden worden voorkomen en deed een aantal suggesties tot oplossing van de huisvestingsmoeilijkheden voor deze groep. Voorts bepleitte hij soepeler toepassing van de bestaande mogelijkheid onderofficieren tot de officiersrang te bevorderen. Ten slotte maakte hij nog een aantal opmerkingen over diverse onderwerpen, o.m. betreffende de verstrekking van kleding, bevorderingen bij de Koninklijke Marechaussee en een herziening der kostwinnersvergoedingen.

*29 maart 1957. Nieuwe bepalingen betreffende de loodsdienst voor zeeschepen (4263).*

*Westerhout* vroeg om een nader onderzoek over de vraag, of de dienst van het loodswezen niet beter bij een niet-militair departement kan worden ondergebracht. Voorts maakte hij enkele opmerkingen met betrekking tot de aan de gang zijnde onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden van het loodspersoneel.

*21 mei 1957. Interpellatie van de heer Roosjen over de voorgenomen opheffing van de Nationale Reserve.*

*E. Vermeer* achtte het begrijpelijk, dat het voornemen van de regering om de Nationale Reserve van haar taak in de territoriale verdediging te ontheffen allerwege reacties had uitgelokt. De oprichting van particuliere organisaties op het punt van de weerbaarheid zou in een democratische staat funest zijn, de regering heeft tot taak bestaande wensen en verlangens van goede democratische burgers te kanaliseren en te leiden. Er is best een weg te vinden om de goede wil van een aantal Nederlanders te gebruiken, die zich in tijden van gevaar dienstbaar willen maken terwille van onze volksgemeenschap. Laat de minister nog eens in overleg treden met het Nationaal Instituut 'Steun Wettig Gezag' dat op dit gebied een aantal bruikbare suggesties heeft gedaan om te komen tot een nieuwe opzet van de Nationale Reserve. Vermeer ondersteunde de motie-Roosjen, die in dezelfde richting ging, — welke motie werd aangenomen.

*22 oktober 1957. Wetsontwerp staatsbedrijf 'Artillerie-inrichtingen' (4170).*

*Wierda* stelde met voldoening vast, dat na een strijd die bijna 9 jaar had geduurd, de regering nu eindelijk was gezwicht voor de aandrang van de kamer om de Artillerie-Inrichtingen de vorm van een staatsbedrijf te geven. De fabricage van wapens en munitie behoort niet aan de controle van de volksvertegenwoordiging onttrokken te worden, indien zo'n controle mogelijk is. Wierda kon er zich geheel mee verenigen, dat de produktie van wapenen en munitie geheel op de voorgrond werd geplaatst, maar achtte het noodzakelijk, dat de mogelijkheid van aanvullende produktie op niet-militair gebied, dus b.v. van gereedschapsmachines en meet-instrumenten zou blijven bestaan; dit is noodzakelijk met het oog op een stabiele werkgelegenheid, van groot belang voor Amsterdam en de Zaanstreek. Met de heer Koersen (k.v.p.) diende Wierda een amendement in om de minister van Oorlog een sterker invloed te geven bij de samenstelling van de Raad van Bestuur dan de andere departementen. Dit amendement werd zonder hoofdelijke

stemming aangenomen. Ten slotte ging Wierda nog in op de rechtspositie van het personeel bij de 'Artillerie-Inrichtingen'.

*11 februari 1958. Begroting van Oorlog en Marine voor 1958 (4900).*

E. Vermeer betoogde, dat de Russische druk en expansiezucht de grondslag hebben gelegd voor de NAVO. Wij aanvaarden de militaire krachtsinspanning niet uit enthousiasme voor de zaak zelf, maar als bittere noodzaak. Met voldoening constateerde Vermeer, dat wij niet als in België, de lengte van de eerste oefentijd voor dienstplichtigen als een element in de verkiezingsstrijd hanteren. Daarna ging hij in op de kwestie van de raketbases, die tot veel verontrusting aanleiding heeft gegeven. Voor ieder, die zich ernstig met deze zaak bezighoudt, liggen hier grote gewetensvragen. Discussie hierover heeft bij alle geestelijke stromingen plaats. Enkele leden van de fractie staan hier voor een gewetensconflict, waaruit een afwijkend standpunt voortvloeit. Vermeer betreurde het, dat de voorlichting van de regering niet geheel de onjuiste indruk had kunnen voorkomen, als zou zij met een zekere gretigheid hebben toegestemd in de vestiging van raketbases in ons land. Hij haalde met instemming een zinsnede aan uit een geschrift van de generale synode der Nederlandse hervormde kerk waarin werd gesteld, dat een verzwakking van het westen op militair en politiek gebied zou leiden tot ernstige gevaren voor de vrede en voor een verantwoordelijke samenleving in de gehele wereld.

Constaterend, dat onze krijgsmacht de laatste tijd helaas nogal eens in opspraak is geweest, stelde Vermeer een aantal vragen rond het militair aankoopbeleid. Ook vroeg hij maatregelen tegen voorkomend drankmisbruik, de onjuiste wijze, waarop sommige meerderen hun minderen aanspreken en de militaristische toon van sommige instructiefilms. Met betrekking tot de Nationale Reserve verklaarde hij het onjuist te vinden, om de bereidheid bij een deel van ons volk, om vrijwillig iets te doen, zonder meer terzijde te schuiven. Hij gaf de minister de raad de gedachte van de volksweerbaarheid in een organisatie te concretiseren. De minister wil de thans bij de Nationale Reserve in dienst zijnde vrijwilligers handhaven, maar dan moet hij haar ook toestaan nieuwe vrijwilligers te werven.

Vermeer klaagde over de geringe samenwerking in NAVO-verband. Hij vroeg of de nieuwe ontwikkelingen sinds de kabinetsformatie van 1956 geen aanleiding zouden moeten zijn om het totaal van onze defensie-inspanning opnieuw in beschouwing te nemen. Naar zijn mening zouden er een aantal bezuinigingen mogelijk zijn, die onze wezenlijke bijdrage tot de NAVO-verdediging niet zouden schaden. Hij vroeg om een inzicht in de financiële gevolgen, ook na 1960, van de militaire plannen, die nu worden opgezet en deelde mede, dat de fractie zich alle rechten voorbehield als deze zouden leiden tot defensie-uitgaven die ver boven de 1350 miljoen zouden uitgaan en de 2 miljard wel eens zouden kunnen benaderen. De minister moet duidelijk weten, dat naar onze overtuiging een dergelijk uitgavenniveau de draagkracht van het Nederlandse volk verre te boven gaat. Met betrekking tot onze militaire taak in Nieuw-Guinea waarschuwde Vermeer de regering, dat het dwaasheid zou zijn op eigen houtje een oorlog met Indonesië te beginnen. De fractie wil niets weten van militaire avonturen in het Verre Oosten.

Vermeer herhaalde zijn opvatting, dat het aanhouden van de 'Karel Doorman' onze financiële kracht te boven ging en diende een motie in, waarbij de regering werd uitgenodigd om in overleg met onze bondgenoten aan dit schip in de NAVO een andere en meer doelmatige bestemming te geven. Deze motie werd door alle andere fracties bestreden en met 72 tegen 43 stemmen verworpen.

*Wierda* uitte kritiek op Engeland en België, die zonder nader overleg hun militaire inspanning op bepaalde onderdelen hebben beperkt, en op de NAVO-chefs, welke onvoldoende leiding hebben gegeven aan de noodzakelijke reorganisatie van de verdediging. *Wierda* verklaarde, dat een werkelijk doeltreffende verdediging van West-Europa nog slechts zal kunnen geschieden met inschakeling van het gebruik van tactische kernwapens en dat de zeer grote meerderheid van de fractie van mening was, dat het gebruik van die wapens diende te worden aanvaard; hij stelde vervolgens een aantal vragen over de indeling van deze wapens. Hij ging akkoord met de gedachte van de minister om in sterkere mate de nadruk te leggen op de parate eenheden van de strijdmacht. Hij wees er echter op, dat een veel te groot gedeelte van het beschikbare beroepspersoneel bij de vredesonderdelen is ingedeeld. Door verschillende reorganisaties zou het mogelijk zijn het tekort aan kader op te vullen en wellicht ook over te gaan tot verkorting van de eerste oefentijd. Evenals *Vermeer* wilde *Wierda* het vraagstuk van de duur der eerste oefentijd buiten de politieke wedijver houden. Hij ging gaarne akkoord met het voornemen van de minister de mogelijkheid van verkorting der eerste oefentijd door een breed samengestelde commissie te laten onderzoeken.

Uitvoerig behandelde *Wierda* daarna een aantal personeelsvraagstukken. De bevordering tot majoor en tot luitenant-kolonel geschiedt veel te automatisch, zij zou bij keuze behoren te geschieden. Een verkorte opleiding van beroeps- en onderofficieren tot officier behoort te worden ingesteld. *Wierda* juichte het toe, dat de vergoeding wegens derving van inkomsten bij herhalingsoefeningen en de kostwinnersvergoeding bij eerste oefening waren verbeterd, al had hij nog enkele wensen. Hij maakte een aantal opmerkingen over de menselijke verhoudingen in de strijdmacht en deed een aantal suggesties tot verbetering van het militaire straf- en tuchtrecht, dat op zeer verouderde regelingen steunt. Ook besprak hij nog een aantal vraagstukken betreffende de vrouwelijke hulpkorpsen en betreffende de Koninklijke Marechaussee.

*Schurer* legde mede namens *Franssen* een verklaring af, waarin hij stelde, dat nu pogingen om te komen tot wederzijdse en gelijktijdige afschaffing van kernwapens gefaald hebben, Nederland het voorbeeld moet geven en die nucleaire bewapening moet afwijzen en van raketbases afzien. Er is geen ander alternatief wanneer men als christen de bereidheid tot het aantasten van het leven in zijn kern en in zijn totaliteit verwerpelijk acht. Het is niet goed, niet doelmatig en niet effectief gebruik te maken van een middel, dat universeel levenschennend is.

*6 maart 1958. Conclusie omtrent het adres van L. H. A. Blank, houdende verzoek om rechtsherstel (5013, nr. 5).*

*Wierda* lichtte het standpunt van de commissie voor verzoekschriften toe en dankte de minister voor het feit, dat hij op verzoek van de commissie zijn standpunt ten opzichte van de heer *Blank* in gunstige zin had gewijzigd.

*23 april 1958. Interpellatie van de heer Ritmeester over de levering van helmen aan de Nederlandse strijdkrachten.*

*E. Vermeer* zeide, dat de gebeurtenissen van de laatste maanden de krijgsmacht in opspraak hebben gebracht. De minister heeft bij deze discussie niets verbloemd en — evenals de staatssecretaris dat heeft gedaan bij de behandeling van de begroting — toegegeven dat er fouten zijn gemaakt. *Vermeer* betreunde het, dat de staatssecretaris niet aanwezig was doch keerde zich tegen een voor deze grievende uitlating van de heer *Ritmeester*. Ook na de uitvoerige inlichtingen van de minister hebben wij hier echter te maken met een moeilijke en onover-

zichtelijke zaak, vol technische details, die men niet ineens kan beoordelen. Nader onderzoek is dus noodzakelijk. Vermeer meende, dat de heer Ritmeester in zijn motie een onjuiste weg had gewezen, door voor te stellen dit onderzoek op te dragen aan een door de minister te benoemen commissie van gezaghebbende buitenstaanders. Zijns inziens zou het veel juister zijn als de kamer zelf een speciale commissie van onderzoek zou instellen om beter op de hoogte te komen. Hij diende dan ook een motie in, waarbij tot de instelling van zo'n commissie wordt besloten. Vermeer stelde, dat die commissie zich niet slechts met de helmenkwestie zou moeten bezighouden, doch met het gehele aankoopbeleid van de drie onderdelen der krijgsmacht.

Op voorstel van de voorzitter van de kamer werd besloten de motie-Ritmeester en de motie-Vermeer op een latere dag te behandelen.

*Wierda* verklaarde dat het bij de troep aanwezige materieel op het ogenblik van zeer redelijke kwaliteit is. Wat nog niet deugt, is de voorziening met materieel. Er is b.v. een onvoldoende coördinatie tussen de drie instanties, die hiermee te maken hebben, t.w. de materieelinspecteurs, die de behoeften bepalen, het Directoraat-Materieel, dat de aankopen doet, en het Basiscommando, dat met de verstrekkingen is belast. Dit is een van de zaken, die de commissie, zoals bedoeld door Vermeer, als zij er komt, zal moeten onderzoeken.

*24 april 1958. Interpellatie van de heer J. Peters over het plan tot reorganisatie van de Nationale Reserve.*

*E. Vermeer* betreurde het dat behalve de minister van Defensie niet ook de minister van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en PBO aanwezig was, dan was het namelijk mogelijk geweest met deze van gedachten te wisselen over de afkeurenswaardige wijze waarop hij het Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag heeft behandeld. Vermeer sprak als zijn oordeel uit, dat de minister van Defensie weinig nieuws had meegedeeld en dat zijn hervormingsplan onderling tegenstrijdige punten bevatte. Het schijnt de minister zelf niet duidelijk voor ogen te staan, wat er nu precies van de nieuwe organisatie zal worden. Bovendien hebben wij bij de nieuwe opzet in de grond van de zaak te maken met een uitstersysteem. Vermeer betreurde het, dat op deze manier aan de gedachte van de volksweerbaarheid een knauw werd toegebracht.

*7 mei 1958. Behandeling van de motie-Ritmeester en van de motie-Vermeer over het militair aankoopbeleid.*

*E. Vermeer* wijzigde zijn op 23 april ingediende motie op enkele punten, ten dele om misverstand uit te sluiten, voorts om de in te stellen commissie tevens de opdracht te geven indien mogelijk voorstellen te doen tot verbetering van de controlemogelijkheid van de kamer en ten slotte om de commissie de mogelijkheid te geven zich door deskundige buitenstaanders te doen bijstaan. Deze laatste toevoeging was geschied op verzoek van de heer Ritmeester, die de vorige dag akkoord was gegaan met de nieuwe tekst van deze motie. Nu bleek hij toch zijn eigen motie te handhaven. Vermeer bestreed die motie nogmaals omdat de kamer zich zelf op die manier een brevet van onvermogen zou geven. Vermeer bestreed voorts de verdediging, die Oud van de motie-Ritmeester had gegeven, welke neerkwam op een ondermijning van het parlementaire controlerecht.

Nadat de motie-Ritmeester met 103 tegen 17 stemmen was verworpen, verklaarde de heer Oud, dat zijn fractie zich toch niet tegen de fel door hem bestreden motie-Vermeer zou verzetten. Deze werd toen zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

18 december 1956. *Begroting van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid voor 1957 (4500).*

Ten Hagen besprak de problemen van de ruimtelijke ordening. Met name voor zover deze ordening een bovengemeentelijk aspect heeft, verkeert zij nog te zeer in het stadium van studie. Elke dag gaat echter de ongeordende ontwikkeling verder. Het ingediende wetsontwerp op de ruimtelijke ordening gaat lang niet ver genoeg. Nu in de regeringsverklaring is gezegd, dat gestreefd zal worden naar uitbreiding van de coördinatie op dit gebied, zou het wetsontwerp moeten worden herzien. Er moet één minister zijn, en wel de minister van het departement van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, die de verantwoordelijkheid krijgt voor de ruimtelijke ordening. Wij kunnen onmogelijk aanvaarden, dat verschillende departementen zich nog langer tegen een doelmatige organisatie van de ruimtelijke ordening verzetten. Vervolgens besprak Ten Hagen de problemen van 'het westen en overig Nederland'; er moet en kan een zodanige spreiding van de bevolking worden beoogd, die én in het belang van het westen zelf én in het belang van de andere landsdelen gewenst is. De problemen van de randstad vragen zeer ingrijpende beslissingen op korte termijn.

Ten Hagen ging voorts in op de stijging der bouwkosten. Terwijl in België de bouwkosten de laatste jaren zijn gedaald, zijn ze in Nederland flink gestegen, een duidelijk bewijs, dat de oorzaak van die stijging in ons tekort aan woningen is gelegen. De tendens tot stijging der bouwkosten kan worden tegengegaan door het verlenen van bouwpremies te beperken voor woningen, die niet voor verhuur bestemd zijn. In de bijdragerегeling voor de woningwetwoningen moet ook de mogelijkheid worden geopend dergelijke woningen voor alleenstaanden te bouwen. Vervolgens bepleitte Ten Hagen een gunstiger regeling voor de huurprijzen van woningen voor bejaarden. Ten slotte maakte hij nog een aantal opmerkingen over de research en de modernisering van het bouwbedrijf, waarbij hij nog eens bepleitte, dat de overheid (met evenredige zeggenschap) zou gaan deelnemen in particuliere bouwbedrijven, dit zou een geschikt middel zijn om in een sneller tempo tot modernisering te komen.

Bommer klaagde over de uiterst trage wijze waarop het woningtekort wordt ingelopen. Voor een deel is dit tekort te wijten aan oorzaken, waar de regering niets aan kan doen: lagere sterftcijfers, hogere huwelijkscijfers, een lager emigratiesaldo dan verwacht was. Ook de voortschrijdende krotopruijing speelt een rol. Maar van de andere kant is de trage inhaal van het woningtekort ook voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de te geringe prioriteit, die de woningbouw de laatste jaren in het bouwprogram gehad heeft. De sector gebouwen voor handel, verkeer en industrie heeft zich voortdurend uitgebreid, terwijl het bouwvolume voor de woningbouw relatief is achtergebleven. Nu is in de troonrede gezegd, dat aan de woningbouw de grootst mogelijke aandacht zou worden gegeven. Het minste, dat men had kunnen verwachten was geweest, dat het aandeel van de woningbouw in het bouwprogram voor 1957 zou zijn verhoogd, maar het is juist verlaagd. In overeenstemming met het advies van de SER bepleitte Bommer een vermindering van het bouwprogram voor de industrie en het meer van kracht maken van het beleid der rijksgoedkeuringen voor deze sector. Vervolgens rekende hij de minister voor hoe de stijging van de bouwrijzen en de verlenging van de bouwrijzen in de hand gewerkt worden door het in uitvoering nemen van te veel woningen ineens, hij drong ernstig aan op een zekere beperking. Om de kapitaal-

voorziening voor de woningbouw te verbeteren, drong Bommer er bij de regering op aan, in overleg met de institutionele beleggers een bepaald deel van hun beschikbare kapitalen voor de woningbouw te laten reserveren. Als dit geen onmiddellijk soelaas geeft, zal de regering niet anders kunnen doen dan rijksvoorschotten te geven ingevolge de woningwet. — Ten slotte besprak Bommer de aangekondigde algemene huurverhoging. Namens de fractie deelde hij mede, dat hij in beginsel geen bezwaar had tegen een huurverhoging waarvan de opbrengst voor de helft zou worden geblokkeerd, mits deze gepaard zou gaan met een volledige looncompensatie en een verhoging van de sociale uitkeringen.

*5 juni 1957. Wijziging van de huurwet enz. (4580, 4581, 4582).*

Bommer begon zijn rede met een uiteenzetting van de redenen, waarom de huurverhoging noodzakelijk was. De woningvoorziening in ons land moet op den duur weer zelfdekkend worden, anders komt straks 95 pct. van onze bevolking in gesubsidieerde woningen te wonen. Dit zou grote problemen scheppen, onder meer door een te grote centralisatie van bevoegdheden, een verslapping van de plaatselijke verantwoordelijkheid en een voortdurende druk op het woonpeil door de controle op de uitgaven, welke noodzakelijk verbonden is aan de subsidie. Bommer wees op het merkwaardige feit, dat verschillende partijen en groepen, voor wie de huurverhoging tot dusver nooit ver genoeg was gegaan, thans, nu een gedeeltelijke blokkering van de verhoging voorgesteld wordt, plotseling een lagere verhoging willen. Hij betoogde voorts, dat er na deze huurverhoging een tijdperk van rust moest komen, één huurverhoging per kabinetsperiode leek hem voldoende. Om de woningvoorziening zelfdekkend te maken, zal men niet alleen aan de huren iets moeten doen, maar ook meer aandacht moeten schenken aan de mogelijkheden om de kostprijshuren te verlagen. Hij deed hiervoor een aantal suggesties.

Vervolgens leverde Bommer een uitvoerige verdediging van de gedachte van de blokkering. De wet van vraag en aanbod werkt op het gebied van de woningvoorziening veel trager en moeizamer dan elders en de concurrentie werkt er onvoldoende. Daarom geeft de overheid ook voorschriften voor de volkshuisvesting, b.v. onbewoonbaarverklaring en lastgeving tot verbetering. Er is altijd onvoldoende reservevorming geweest door huiseigenaren om voor verbetering en vervanging zorg te dragen. Om die reden is in de kringen van de particuliere bouwnijverheid en huizenexploitatie de gedachte van een verplichte centrale fondsvorming voor dit doel naar voren gebracht. De bestemmingsreservering welke in dit wetsontwerp is neergelegd, gaat aanmerkelijk minder ver dan deze gedachte. Als de Partij van de Arbeid het alleen voor het zeggen had, zou een ander systeem hiervoor zijn gekozen dat eenvoudiger, radicaler en doelmatiger zou zijn, maar de fractie kan zich met dit compromis verenigen. Bommer keerde zich fel tegen de antirevolutionaire woordvoerder, die de blokkering niet wenste te aanvaarden, terwijl de antirevolutionaire fractievoorzitter bij de kabinetsformatie met het beginsel van een bestemmingsreservering akkoord was gegaan. Hij verzette zich met kracht tegen een amendement van de CH'er Beernink, die de huurverhoging wilde halveren, met afschaffing van de blokkering, dit zou in strijd zijn met de belangen van de volkshuisvesting, met die van de verhuurders, maar ook met die van de huurders, die dan een geringere huurcompensatie zouden krijgen; speciaal de bewoners van dure- na-oorlogse huizen zouden dan gedupeerd worden. Het amendement-Beernink werd met 97 tegen 46 stemmen verworpen.

Zelf diende Bommer een amendement in om de huurverhoging voor bedrijfspanden niet op 25 doch slechts op 15 pct. te stellen. De regering wil voor de

bedrijfspanden geen gedeeltelijke blokkering, dan mag men hier ook niet de volle huurverhoging laten gelden. Er is nog steeds een grote schaarste aan bedrijfspanden, men helpt de huurders van bedrijfspanden dus niet voldoende door te zeggen dat de huurverhoging van bedrijfspanden ten hoogste 25 pct. mag zijn, in de praktijk wordt dat toch steeds het maximum (Roemers wees er in zijn betoog nog op, dat vele kleine middenstanders moeite zouden hebben compensatie te krijgen voor de huurverhoging, ook dat zag hij als een argument voor het amendement-Bommer). Het amendement-Bommer werd met 105 tegen 39 stemmen aangenomen.

Bommer verzette zich nog tegen een amendement-Peters (k.v.p.) om nu al een datum in de wet vast te leggen, waarop de gehele afrekening van de blokkering zou moeten zijn beëindigd. Dit amendement werd toch door de kamer aanvaard. Ten slotte toonde hij zich ongerust over het grote aantal na 1950 gebouwde woningen, dat de minister, naar pas kort geleden was gebleken, ook (geheel of ten dele) onder de huurverhoging wilde brengen. Hij vroeg de minister de kamer over deze zaak nauwkeurig in te lichten en haar met de kamercommissie voor Volkshuisvesting en Bouwnijverheid te bespreken.

Roemers verklaarde, dat hij de voorgestelde compensatieregeling, gezien de economische omstandigheden waarin wij verkeren, bevredigend achtte, omdat zij in het bijzonder voor de trekkers van de laagste inkomens een volledige compensatie gaf. Terecht werd niet alleen voor de huurverhoging zelf, doch ook voor de daarbij behorende lasten, compensatie gegeven. Weliswaar wordt de opbouw van de loonstructuur minder fraai door de uitzondering van werknemers beneden 23 jaar en de nominale (niet reële) vergroting van het gemeenteklassenverschil, maar dit kan weer worden verbeterd zodra de economische omstandigheden dit mogelijk maken. Wel had hij bezwaren tegen de uitsluiting van de werkende gehuwde vrouw die geen kostwinster is. Ten slotte drong hij er bij de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid op aan, de langdurige sociale uitkeringen met een hoger percentage dan 3 te verhogen.

Vondeling wees er op, dat de belastingtechnische kant voor de blokkering nogal erg gunstig voor de eigenaar was uitgevallen. Oorspronkelijk was het percentage van de huurverhoging bestemd voor gerichte besteding (verbetering e.d.) op 50 gesteld. Doordat ook een deel voor belastingverhoging wordt gedeblokkeerd, is dit percentage niet meer dan 30. Vondeling had er bezwaar tegen, dat men het percentage van deblokkering voor belasting op 40 had gesteld; nu ook voor onderhoudswerk zal mogen worden gedeblokkeerd (wat men toch al van zijn inkomen mag aftrekken) zou 20 pct. voldoende zijn geweest. Een amendement van deze strekking door hem ingediend werd echter verworpen — Vondeling verzette zich tegen een amendement-Peters (k.v.p.), waarbij de rentevergoeding voor het geblokkeerde geld hoger dan 3 pct. zou kunnen worden. Dit amendement werd met 77 tegen 64 stemmen verworpen. Het gehele wetsontwerp werd ten slotte met 94 tegen 44 stemmen aangenomen (tegen stemden de VVD, de SGP, de ARP, 8 van de 11 CHU en 9 van de 47 KVP).

*10 december 1957. Begroting van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, voor 1958 (4900).*

Bommer verklaarde, dat de regering meer moest doen om te komen tot verlaging van de kostprijs huur. De laatste huurverhoging voor de oude woningen is voor een belangrijk deel verdwenen in de stijging van de hypotheekrente. Wat de nieuwe woningen betreft, hebben de stijging van de rentevoet en van de bouwkosten het effect van de huurverhoging praktisch ongedaan maakt. Er ontstaat zo



het gevaar van een wedloop tussen de stijging van de kostprijsuur en die van het huurpeil. De overspanning in de bouwmarkt was een van de voornaamste oorzaken hiervan. De minister ontkent wel, dat de bouwprijzen te sterk zijn gestegen, maar de aannemers zelf bevestigen het en de laatste statistieken tonen het aan. Er moet een algemeen program komen voor verlaging der bouwkosten door modernisering van het bouwbedrijf. Alleen de regering of een door de regering aan te wijzen instantie kan hiervoor de noodzakelijke lijnen weergeven. Voor de financiering van de research op nationaal niveau zou een geringe heffing op alle te bouwen woningen kunnen volstaan.

Bommer betoogde, dat de overspanning van de bouwmarkt der laatste jaren plaats dreigt te maken voor een grotere teruggang. Bewezen is, dat een jaarproductie van 80.000 woningen kan worden gehaald, men moet er dan ook alles op zetten om die te bereiken. Gelukkig heeft de regering de financiering van 40.000 woningwetwoningen gewaarborgd, maar het is lang niet zeker dat de overige 40.000, nl. de particuliere woningen, er zullen komen. Daarom bepleitte Bommer nogmaals een wettelijke regeling, waarbij de institutionele beleggers verplicht worden een bepaald deel van hun geldmiddelen tegen een matige rente voor de woningbouw beschikbaar te stellen. Ten slotte voerde hij nog een pleidooi ten gunste van de bouw van woningwetwoningen voor alleenstaanden en van een gunstiger subsidieregeling voor de bouw van bejaardenwoningen.

*Westerhout* verklaarde, dat de behoefte aan duidelijk gecoördineerde rijksplanologische maatregelen zich in de dagelijkse praktijk steeds sterker doet voelen. Duidelijk blijkt ook, dat op korte termijn maatregelen zullen moeten worden genomen om een aantal ontwikkelingen in goede banen te leiden. Als voorbeeld noemde *Westerhout* in de eerste plaats de geweldige uitbreiding van het Rotterdamse havenbekken, waarbij hij wees op het plan 'Europoort'. Hij achtte dit een belangrijk initiatief van de gemeente Rotterdam maar stelde, dat een zo belangrijk plan niet uitsluitend tot de bevoegdheid van één actief gemeentebestuur mag behoren. Als tweede voorbeeld noemde hij de ontwikkeling in en rond Den Haag, met het vraagstuk van de satellietsteden. De minister belooft allerlei verder onderzoek, maar de fase van onderzoek neemt hier toch wel te veel tijd in beslag. Wij hebben meer behoefte aan een beleid in hoofdlijnen. *Westerhout* sloot zich aan bij de heer *Andriessen* (k.v.p.), die een motie had ingediend, waarin aan de minister een nota over het beleid omtrent de ruimtelijke ordening werd gevraagd. (Deze motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.) In het bijzonder vroeg *Westerhout* de aandacht van de regering voor de behoefte aan recreatieruimte.

#### VERKEER EN WATERSTAAT (BEGROTINGSHOOFDSTUK IX B)

*22 november 1956. Begroting PTT en Rijkspostspaarbank voor 1957 (4500 H).*  
*Vermooten* informeerde naar de stand van voorbereiding van de automatisering van de girodienst en vroeg om maatregelen om de wachtljst van de telefoonaanvragers sneller af te werken. Hij gaf als zijn mening, dat het verzorgen van radioprogramma's niet de taak is van PTT, maar van de omroepverenigingen. Hij wees erop, dat geen enkel dienstonderdeel van PTT in 1957 nog winst zou opleveren en achtte deze toestand onbevredigend. Het bedrijf als geheel moet zonder subsidie kunnen werken, waarbij bepaalde onderdelen een overschot en andere een tekort kunnen hebben. *Vermooten* toonde zich verheugd, dat de draadomroep, ondanks de tekorten zal worden voortgezet. Hij achtte deze instelling van groot sociaal belang en bepleitte het in stand houden van onrendabele netten in dunner bevolkte streken.

22 november 1956. *Begroting van het Zuiderzeefonds voor 1957 (4500 B).*

*Vermooten* bracht de vele klachten tegen de Zuiderzeesteunwet ter sprake. Zijn bezwaar was, dat deze wet niet geleidelijk was aangepast aan de gewijzigde sociale inzichten en aan het geheel andere verloop van de drooglegging der Zuiderzee dan in 1918 was gepland. Hij oefende kritiek uit op de aftrek van inkomsten uit eigen spaargelden, uit eigen arbeid en uit inkomsten van inwonende kinderen. Hij bepleitte een herziening van de Zuiderzeesteunwet op korte termijn, waarbij de ergste grieven van belanghebbenden zouden worden weggenomen en de spoedige indiening van een wetsontwerp, waarin de leidende gedachten van het rapport der commissie-Van Zaal zouden worden verwerkt.

*Vondeling* bepleitte overleg in een zo vroeg mogelijk stadium over de waterbouwkundige werken van de Markerwaard met de belanghebbende autoriteiten en groepen in Noord-Holland. Hij achtte het van belang, dat de werken tot inpoldering van deze polder zouden worden voortgezet; als de middelen daartoe ontbreken, zal men zo nodig de belastingen moeten verhogen. Voorts bepleitte hij stopzetting van de uitgifteplannen in de Noordoostpolder en in oostelijk Flevoland, tenzij door de uitgifte structuurverbetering van de landbouw in het oude land kan plaatsvinden. Ten slotte bepleitte hij ruimer overleg van de zijde der directie van de Wieringermeer en van het openbaar lichaam 'Zuidelijke IJselmeerpolders' met het aangrenzende gebied over de kolonisatie van oostelijk Flevoland.

6 december 1956. *Begroting van Verkeer en Waterstaat voor 1957 (4500).*

*Posthumus* behandelde eerst een aantal vraagstukken betreffende de verkeersverbindingen van het westen van het land met de noordelijke en zuidelijke gebieden. Hij drong aan op spoedige uitvoering van de IJ- en Hemtunnels en verzocht de minister met spoed het probleem van de tunnels en bruggen in en rond Rotterdam te willen aanpakken. Hij bepleitte handhaving van de Biesbosch als recreatieterrain met gelijktijdige verbetering van de waterstaatkundige toestand in Noord-Brabant. Hij verweet de minister dat deze te veel de neiging had de ordenende taak van de overheid op het gebied van verkeer en vervoer tot het minimale te beperken, uitvoerig zette hij de noodzaak uiteen van een betere coördinatie en vervoerswetgeving. Hij betreurde het, dat de minister de vraag had ontkweten, in hoeverre er een fiscaal element zit in die belastingen, die het verkeer in totaal aan de overheid betaalt en informeerde naar de situatie van kosten en lasten in de binnenscheepvaart. Waarom, zo vroeg *Posthumus*, wordt er niet een actiever beleid gevoerd om ook intern in het goederenvervoer een gezondere situatie te krijgen? Vervolgens uitte *Posthumus* kritiek op de geringe geneigdheid der Amerikaanse regering om redelijke Nederlandse verlangens op het gebied van het luchtvervoer in te willigen. Hij besprak voorts de wijziging van de status der luchthaven Schiphol en uitte zijn ontevredenheid over de statutenwijziging der KLM, waarbij een pakket aandelen van de overheid in particuliere handen was overgegaan. Ten slotte ging hij uitvoerig in op de problemen der internationale vervoersintegratie. Hij uitte daarbij enige kritiek op de KSC en bepleitte de totstandkoming van een gemeenschappelijke vervoermarkt als onderdeel van de gemeenschappelijke Europese markt.

*Vermooten* behandelde het dringende probleem van de samenvoeging van kleine waterschappen en drong er op aan de mogelijkheden, die de ruilverkaveling biedt om deze concentratie te bevorderen, zo volledig mogelijk te benutten. Hij bepleitte een vertegenwoordiging van de visserij in de Raad van de Waterstaat. Voorts besprak hij een groot aantal kwesties, zoals de schutsluit bij Katseveer, de nieuwe veerhaven in Breskens (waarbij hij een tegemoetkoming aan gedupeerde

middenstanders bepleitte), de veren over de Westerschelde en de toenemende verzilting in het Waterweggebied. Hij klaagde erover, dat er nog zo weinig gebeurde om de waterverontreiniging tegen te gaan. Verder drong hij er krachtig op aan, dat de werkcommissie, die de slechte ontwatering in noordoost-Overijsel bestudeerde nu eindelijk eens met resultaten voor de dag zou komen. Ten slotte drong hij aan op bespoediging van de aanleg van een aantal belangrijke wegverbindingen in Brabant en van de rondwegen rond Haarlem.

*Bommer* bekritiseerde in sterke mate een beslissing, die de minister in strijd met het advies van de Commissie-Vergunningen Personenvervoer en met de Raad van State had genomen door de aanvraag van een particulier om een busverbinding te mogen exploiteren in Oost-Overijsel in te willigen. Deze beslissing was z.i. duidelijk in strijd met het algemeen vervoersbelang en hij waarschuwde de minister op deze weg niet voort te gaan. Vervolgens bepleitte *Bommer* de invoering van bepalingen over maximumsnelheid in en buiten bebouwde kommen, hij verwachtte hiervan gunstige gevolgen voor de verkeersveiligheid. Ten slotte bepleitte hij met kracht de ontwikkeling van openbare vervoersmiddelen om de verkeersopeenhopeningen in de binnensteden en op de grote verbindingswegen tegen te gaan. Hij toonde zich niet gerust over het tempo, waarin deze zaak door de minister werd aangepakt.

*7 mei 1957. Wet Havenschap Delfzijl (4355).*

*Posthumus* kon zich in algemene lijnen met dit voorstel verenigen. Het rijk, de provincie Groningen en de gemeente Delfzijl zullen voortaan gezamenlijk de eigendom hebben van de haven van Delfzijl en gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen voor het beheer en de exploitatie van de haven. Hiertoe wordt een autonoom lichaam ingesteld, het havenschap Delfzijl, waarin deze drie overheden deelnemen. *Posthumus* uitte echter principiële kritiek op een onderdeel, de invloed van de Provinciale Staten van Groningen en van de gemeenteraad van Delfzijl op het beleid van het havenschap is veel te gering. Hieraan zou tegemoet gekomen kunnen worden door (gelijk de Provinciale Staten gevraagd hadden) aan staten en raad elk het recht te geven op voordracht van respectievelijk Gedeputeerde Staten en burgemeester en wethouders een tweetal leden van het bestuur te benoemen. Toen de minister in eerste instantie weigerde dit verzoek in te willigen, diende *Posthumus* samen met de heer Krol (c.h.) een motie in deze geest in, welke met 49 tegen 45 stemmen werd aangenomen. Daarna werd de verdere behandeling van het wetsontwerp op verzoek van minister Algera geschorst.

*13 juni 1957. Interpellatie-Posthumus over de Coentunnel en de IJtunnel.*

*Posthumus* stelde een aantal vragen, welke hij uitvoerig toelichtte, over de beslissing van de regering om de bouw van de Coentunnel en het toekennen van een bijdrage aan de bouw van de IJtunnel voorlopig op te schorten. Hij stelde daarbij, dat de fractie in algemene zin de doelstellingen van de regering ten aanzien van de bestedingsbeperking aanvaardde, zij het, dat deze pas volledig aanvaardbaar kunnen zijn, wanneer de keuze van de regering over de prioriteiten nader bekend zou zijn. Een uitstel van de bouw van de Coentunnel en van de verlening van een bijdrage aan de IJtunnel wilde hij, in verband met de bestedingsbeperking, zij het met gevoelens van teleurstelling, aanvaarden. Hij achtte het echter gewenst, dat de Coen- en IJtunnel er beide zo spoedig mogelijk zouden komen, zodra de noodzaak tot bestedingsbeperking zou zijn verdwenen. Ook de Hemtunnel achtte hij urgent, maar in de huidige situatie was hij bereid deze in het prioriteitschema achter de Coen- en IJtunnel te stellen. Voorts uitte hij de wens, dat het

overleg tussen regeringsinstanties en de gemeente Amsterdam op andere en betere leest zou worden geschoeid. Ten slotte bepleitte hij een zodanig beleid van de regering ten aanzien van de bestedingsbeperking, dat er ruimte zou blijven voor de gemeenten om in het kader van de doelstellingen van dit beleid en in overleg met de regering een eigen keuze te behouden in de vraag, welke van hun eigen werken de voorrang moeten hebben.

Toen de minister in eerste termijn onder meer had geantwoord, dat na de bestedingsbeperking de oude toestand weer zou herleven, met alle onzekerheden van dien, toonde Posthumus zich niet bevredigd en diende een motie in, waarin de regering werd uitgenodigd met de bouw van de Coentunnel te beginnen, zodra de huidige financiële moeilijkheden zijn overwonnen en de gemeente Amsterdam geen verhindering in de weg te leggen, wanneer deze gemeente zonder financiële steun van het rijk, en met inachtneming van de door de regering beoogde bestedingsbeperking, werkzaamheden aan de bouw van de IJtunnel wenst te verrichten. Zodra de huidige financiële moeilijkheden overwonnen zijn, zou dan een bijdrage van het rijk in de kosten kunnen worden verleend.

*Burger* sloot zich aan bij het betoog van Posthumus en verklaarde, dat nu de kamer te kennen had gegeven, dat zij de voortzetting van de bouw der beide tunnels wenste, doch de minister in dit opzicht vaag bleef, zij tot een duidelijke uitspraak moest komen. Binnen de grenzen van de bestedingsbeperking kunnen er voor Amsterdam toch mogelijkheden zijn om de tunnelbouw voort te zetten. *Burger* verzette zich tegen een motie-Gortzak, omdat deze in het geheel geen rekening hield met de noodzaak van bestedingsbeperking (deze motie werd met 109 tegen 5 stemmen verworpen). Ook verzette hij zich tegen een motie-Romme, omdat deze onduidelijk was en verwarringwekkend. Volgens die motie zou de regering ook na de bestedingsbeperking volledig de handen vrij houden, en zou alles wat tot nu toe aan plannen is gemaakt en aan voorbereidingen getroffen, weer op losse schroeven worden gezet.

*Den Uyl* bestreed nog een aantal verwijten, door Romme aan het Amsterdamse gemeentebestuur gericht. Hij verklaarde, dat de motie-Romme een ernstige bedreiging vormde voor het Amsterdamse belang, gemoeid met een zo snel mogelijke bouw van de IJ-tunnel. De verantwoordelijkheid voor verdere vertraging van de bouw kwam z.i. te liggen bij degenen, die de motie-Romme zouden aanvaarden.

De motie-Romme, die door de minister begrijpelijkerwijs nogal gunstig werd ontvangen, werd echter met 66 tegen 47 stemmen aangenomen, terwijl de motie-Posthumus met 72 tegen 42 stemmen werd verworpen.

*3 juli 1957. Voortzetting der behandeling van de wet Havenschap Delfzijl (4355).*

*Posthumus* toonde zich erkentelijk voor de verklaring door de minister namens de regering afgelegd, na overleg met de meerderheid en de minderheid van Provinciale Staten van Groningen. Hierin werd gezegd, dat de regering tot de conclusie was gekomen, dat de provincie Groningen haar taak zo zou opvatten, dat zij volledige verantwoordingsplicht zou hebben tegenover de staten over het door haar ten opzichte van het Havenschap Delfzijl gevoerde beleid. Hoewel hij niet geheel bevredigd was, wilde hij de behandeling van het wetsontwerp niet vertragen en verklaarde hij zijn stem eraan te zullen geven. Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*8 oktober 1957. Oprichting van een naamloze vennootschap Luchthaven Schiphol (4595).*

*Bommer* betuigde zijn instemming met dit wetsvoorstel, dat onze nationale lucht-

haven laat voortbestaan als een autonoom lichaam, waarin het rijk en de gemeenten Amsterdam en Rotterdam deelnemen. Hij hoopte, dat voortaan in een sneller tempo beslissingen zouden kunnen worden genomen. Hij beklagde zich erover, dat geen afspraken waren gemaakt over de dekking van de stijgende exploitatieverliezen en dat de minister geen toezegging had gedaan om de jaarstukken aan de leden der Staten-Generaal voor te leggen. Wat de modernisering van de luchthaven betreft, die dringend nodig is, bestaan er wel vele plannen, maar er zullen nu eindelijk ook eens besluiten moeten worden genomen. In verband met het snel toenemende luchtvervoer en het toenemende aantal bezoekers drong Bommer aan op de aanleg van een spoorlijn naar Schiphol.

29 oktober 1957. *Deltawet* (4167).

*Burger* beschouwde het verschaffen van veiligheid van de door de watersnood in 1953 getroffen gebieden als het allereerste doel van de omvangrijke delta-werken.

Hij uitte zijn waardering over het snelle tempo, waarin de Deltacommissie had gewerkt. Hij achtte het juist, dat het plan als een geheel was ingediend, waardoor zo planmatig mogelijk gewerkt kon worden. Hij bepleitte de instelling van een vaste kamercommissie die alle vraagstukken, welke bij de uitvoering der Deltawerken zouden rijzen, regelmatig met de minister zou kunnen bespreken. Ook verkreeg hij de toezegging van de minister, dat deze regelmatig aan de kamer verslag zou uitbrengen over de Deltaproblemen. Met het eigenlijke Deltaplan verklaarde hij zich gaarne akkoord, doch tegen enkele onderdelen had hij bedenkingen. Zo betwijfelde hij de juistheid van het voornemen om de Volkeraksdam zo noordelijk mogelijk aan te leggen en reeds vóór de Grevelingendam. De wijze waarop met gewichtige Belgische belangen werd omgesprongen, kwam hem weinig gelukkig voor, hij noemde hierbij o.m. de kwestie van de normalisatie van de Wester-Schelde, de wijze van aanleg van de Volkeraksdam en de gevaren van ijsvorming in het Zeeuwse meer. Hij betreurde het, dat de minister struisvogel-politiek bedreef door te handelen, alsof de kwestie van het Moerdijkkanaal bij het Deltaplan geheel buiten beschouwing zou kunnen worden gelaten. Terwijl hij akkoord ging met plannen tot afsluiting van Donge en Oude Maasje, om de waterstaatkundige toestand van Noord-Brabant te verbeteren, verzette hij zich met kracht tegen de dure en onverantwoorde plannen om de Biesbos te omdijken. Hij bestreed de wenselijkheid van de afsluiting der Oude Maas; hierdoor zouden de scheepvaartbelangen van Dordrecht ernstig in gevaar worden gebracht, terwijl z.i. ook zonder deze afsluiting een bevredigende zoetwatervoorziening van Delfland en Schieland zou kunnen worden verkregen.

*Westerhout* merkte op, dat de Deltaplannen niet alleen verstrekkende gevolgen zullen hebben op waterstaatkundig gebied, doch ook diep in het maatschappelijk leven in Z.W.-Nederland zullen ingrijpen. Deze streken zullen de mogelijkheid krijgen om vollediger deel te hebben aan de economische en sociale ontwikkeling van ons land. *Westerhout* bepleitte nauwe samenwerking en voortdurend overleg over de uitvoering der werken tussen de Centrale Overheid en de lagere organen. Hij verkreeg de toezegging van de minister, dat de Raad voor Waterstaat zou worden uitgebreid met deskundigen op economisch en sociologisch gebied. Wat de verkeersverbindingen in het Deltagebied betreft, verklaarde hij, dat alle kansen moesten worden gebruikt om het zuidwesten van ons land meer in onze nationale economie in te schakelen. Hij sloot zich aan bij de suggestie van *Burger* om de leidammen in het Zeeuwse meer voor de aanleg van verkeersverbindingen te benutten. Hij vroeg om een nader onderzoek naar de beste oplossing voor de defini-

tieve Wester-Scheldeverbindingen. Nadat hij enkele opmerkingen had gemaakt over de waterhuishouding en de problemen van de watervervuiling besprak hij de eigendom van droogvallende gronden. Hij achtte onteigening van deze gronden in het algemeen belang gewenst.

Vervolgens bepleitte hij een krachtige bevordering van industrialisatie en recreatie in het Deltagebied. De werken, die hiervoor zouden moeten worden uitgevoerd, zouden tevens de omvang van de schadevergoeding kunnen verminderen, welke betaald moet worden aan degenen, die hun bestaansmiddelen zullen verliezen. Met de economische ontsluiting zal sociale planning gepaard moeten gaan. Voor deze doeleinden bepleitte Westerhout het in het leven roepen van een Ontwikkelingsfonds. Hij diende een motie in, waarin de regering werd uitgenodigd de wenselijkheid hiervan te onderzoeken; deze motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Ten slotte behandelde Westerhout uitvoerig de belangen van de oester- en mosselcultuur en de garnalenvisserij. Hij vroeg instelling van een staatscommissie om te onderzoeken tot welke omvang de mosselkwekerij in de Waddenzee kan en mag worden uitgebreid. Hij bepleitte onder meer de aanleg van een proefbassin in het Veregat, waardoor zou kunnen worden nagegaan of de oestercultuur voor ons land kan worden behouden. Hij vroeg om verschillende maatregelen op lange en op korte termijn om de belangen van de garnalenvissers veilig te stellen. Hij betreurde het, dat niet tegelijk met de Deltawet een schadevergoedingsregeling kon worden behandeld. Wij moeten ook in dit opzicht de volledige gevolgen van het Deltaplan aanvaarden en een herhaling van het treurspel der Zuiderzeesteunregeling voorkomen. Behalve de visserij en aanverwante bedrijven behoorden z.i. ook andere groepen gedupeerden schadevergoeding te kunnen ontvangen.

*Mej. Schilthuis* behandelde de waterstaatsrechtelijke en financiële kant van het Deltaplan. Zij vroeg ramingen omtrent het totale bedrag, dat met uitvoering van de Deltawerken gemoeid zou zijn. De verschillende onderdelen van het Deltaplan hangen zo nauw met elkaar samen, dat we weinig zullen kunnen weglaten of temporiseren. De werken behoren dus een zodanige prioriteit te hebben, op het totaal der overheidsbestedingen, dat het nodige geld er van jaar tot jaar zal zijn. Zij betwijfelde of de gesuggereerde verdeling der lasten, 60 pct. voor het rijk, 40 pct. voor de lagere organen, wel in alle opzichten bevredigend zou zijn. Zij drong erop aan, dat de komende bijdragenwet in beginsel zou uitgaan van belang, draagkracht en verdelende rechtvaardigheid, ook zal er naar moeten worden gestreefd alle waterschappen gelijk te behandelen.

*Mej. Schilthuis* ging akkoord met de regeling, dat de plannen voor de dammen en voor de werken aan de koppen van de eilanden, zeewaarts van de dammen gelegen, door de Kroon na overleg met Gedeputeerde Staten zouden worden vastgesteld en dat de plannen voor de overige waterkeringen in overleg met de beheerder door de minister zouden worden vastgesteld, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, eventueel met beroep op de Kroon.

*Mej. Schilthuis* bepleitte streeksgewijze zelfstandigheid van de waterschappen, doch vroeg om versterking en verruiming van het oppertoezicht. Er ontstond een scherpe strijd in de kamer over de bepaling, dat het rijk het beheer van sommige werken vanwege hun samenhang met andere werken, aan zich zou kunnen trekken. Tegen de heren Romme en Van den Heuvel (k.v.p.) leverde zij een grondige verdediging van de stelling, dat deze bepaling niet in strijd was met de grondwet; zij bestreed dan ook een amendement-Van den Heuvel, dat deze strijdigheid veronderstelde. Dit amendement werd verworpen.

*Burger* voerde nog het woord ter bespreking van een drietal amendementen.

Een amendement-Biewenga (a.r.) om voor te schrijven dat, in plaats van Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten zouden worden gehoord, indien het rijk het beheer van een werk zou wensen over te nemen, werd door hem gesteund daar tegenstemmen uitgelegd zou worden als een bewijs, dat men dit overnemen ongrondwettig achtte. Het amendement werd aangenomen. Voorts bestreed hij een amendement-De Ruiter (c.h.), dat regeling van de schadevergoeding slechts bij de wet en niet ook krachtens de wet zou behoren te geschieden. Burger achtte dit amendement of onjuist, of overbodig, het amendement werd verworpen. Ten slotte bestreed hij nog een amendement Van Dongen (k.v.p.) over de regeling der schadevergoeding, dat hij na door de minister gedane toezeggingen overbodig achtte; dit amendement werd wel aangenomen.

Het gehele wetsontwerp werd met 107 tegen 8 stemmen (leden van de KVP) aangenomen.

*12 december 1957. Begroting van het Staatsbedrijf der PTT en van de Rijkspostspaarbank voor 1958 (4900 H).*

*Vermooten* wees erop, dat door de laatste verhogingen der posttarieven tal van sociale, culturele en charitatieve organisaties in moeilijkheden komen. Hij verzocht de minister een adviescommissie in te stellen, die zou kunnen beoordelen of een tijdschrift voor een verminderd tarief in aanmerking zou komen. Hij bepleitte met klem het annuleren van bestellingen van telefoonapparatuur, waardoor een pas in Stadskanaal gevestigd bedrijf in moeilijkheden zou komen, ongedaan te maken. Voorts bepleitte hij het handhaven van draadomroepnetten in onrendabele gebieden en vroeg hij om maatregelen, die de storingen in de ontvangst van televisie en FM-zenders zouden tegengaan.

*12 december 1957. Begroting van het Zuiderzeefonds voor 1958. (4900 B).*

*Vermooten* vroeg de minister alles in het werk te stellen om het 11-jarenplan voor het droogleggen van de Markerwaard en de ontginning van oostelijk Flevoland te verwezenlijken, te meer, omdat anders het in gebruik zijnde materiaal niet tijdig ter beschikking zou komen voor werkzaamheden in het kader van het Deltaplan. Hij vroeg de kolonisatie van de nieuwe polders in sterkere mate dan tot dusverre voor de sanering van het oude land te benutten. Op de vaststelling van plaats en aantal der dorpen in de verschillende polders oefende hij ernstige kritiek. Ten slotte verlangde hij een betere regeling van de rechtspositie der arbeiders van de polderdirecties en een spoedige herziening van de Zuiderzeesteunwet, vooral met het oog op de belangen der oude vissers.

*18 februari 1958. Begroting van Verkeer en Waterstaat voor 1958 (4900).*

*Posthumus* toonde zich verheugd over de resultaten van de nieuwe werkwijze, bij de behandeling van deze begroting toegepast, waarbij allerlei kwesties tevoren in een mondeling overleg tussen de minister en de kamercommissie tot een oplossing konden worden gebracht. Hij informeerde naar de stand van zaken met de IJ-tunnel en verklaarde namens de fractie, dat hij een spoedig voor uitvoering klaar maken van het plan wenste, op de grondslag van het door Amsterdam gemaakte bestek. Hij deed een ernstig beroep op de minister de Biesbosch voor de recreatie en als ongerept natuurgebied te behouden. Voorts besprak hij uitvoerig het coördinatiebeleid van de overheid met betrekking tot het goederenvervoer langs de weg. Een beter inzicht in de kostenstructuur der verschillende vervoertakken is noodzakelijk en de wenselijkheid van een verkeersfonds dient spoedig te worden onderzocht. De verschillende vervoerstakken dienen gelijke kansen te

krijgen. Hij vroeg de speciale aandacht van de minister voor onjuiste concurrentie door kleine vervoersbedrijven die met gezinsleden werken beneden de normale sociale voorwaarden. Om de gevolgen van een eventuele economische terugslag voor het vervoersapparaat te verzachten vroeg hij verbetering van de capaciteitsbeheersing. De slechte financiële uitkomsten van het Spoorwegbedrijf deden hem verzoeken aan de Nederlandse Spoorwegen een redelijker aandeel in het wegvervoer te geven. Hij uitte kritiek op het door de minister gevoerde beleid inzake de loononderhandelingen van het spoorwegpersoneel. Dit personeel heeft dezelfde rechten om zijn verlangens ten aanzien van lonen en salarissen aanhangig te maken als het personeel van welk ander bedrijf ook. Nadat hij uitvoerig was ingegaan op een aantal problemen van de binnenvaart, besprak hij het luchtverkeer, waarbij hij als zijn mening te kennen gaf, dat de KLM voorzichtiger had moeten optreden bij de personeelsinkrimping. Hij drong voorts aan op de geleidelijke verwezenlijking van een Europese luchtvaartintegratie. Vervolgens besprak hij het vraagstuk van de goedkope vlaggen; de Nederlandse regering behoorde z.i. dit vraagstuk met meer kracht aan te pakken. Ten slotte behandelde hij een aantal internationale vraagstukken, zoals de Rijnvaartpremies, het geschil met Duitsland over de Akte van Mannheim en de positie van de Kolen en Staal Gemeenschap ten aanzien van het kolen- en staalvervoer. Aan de uitvoering van het EGKS-verdrag ware z.i. op vervoergebied voorrang te verlenen boven het EEG-verdrag. Hij waarschuwde de minister onze onderhandelingspositie in de Europese zaak niet te ondermijnen door handhaving van een voorkeur van het particuliere boven het overheidsbedrijf.

*Koopman* vroeg de aandacht van de minister voor de problemen van de scheepvaart en de afwatering in N.O.-Overijssel en Drente. Het is voor de besturen van de daar gelegen waterschappen en gemeenten van het grootste belang, dat zij spoedig zullen weten, welke oplossingen zullen worden gekozen. Voorts hield *Koopman* een uitvoerig betoog, waarin hij de mogelijkheid van een meer bewuste investeringspolitiek aantoonde, op grond van berekeningen der sociale rendabiliteit van de uit te voeren werken. Op deze wijze zou die politiek een hoger nut kunnen opleveren en zou de minister in geval van bestedingsbeperving niet als een grasmachine, maar als een tuinman, die met kennis van zaken de snoeischaar hanteert, kunnen te werk gaan. Vervolgens ging *Koopman* in op de problemen van de verkeersveiligheid; z.i. reageerde de minister niet zo snel als het snelverkeer nodig maakt. Ook drong hij er bij de minister op aan een nauwere samenwerking te bevorderen van alle verenigingen en instellingen, die zich met de verkeersveiligheid bezighouden en een wetenschappelijk team samen te stellen voor het voorbereiden van maatregelen, die de verkeersveiligheid zouden vergroten. Ten slotte uitte hij kritiek op het beleid van de minister inzake de verlening van een vergunning aan een busondernemer voor de exploitatie van de buslijn Oldenzaal-Denekamp-grens, die voorheen in exploitatie was bij de TET. Ten gevolge van deze beslissing was een algemene tariefverhoging bij de TET noodzakelijk geworden. *Koopman* vroeg of het verlenen van een dergelijke vergunning wel in overeenstemming was met de wet, die een redelijke en duurzame vervoervoorziening als norm stelt.

*5 maart 1958. Wijziging van de bevoegdhedenwet en van de Waterstaatswet 1900 (4045).*

*Mej. Schilthuis* achtte het juist, dat het wetsontwerp meerdere bevoegdheden gaf aan de waterschappen, onder meer door het zelf betekenen van hun dwangbevelen door een daartoe onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten aangewezen ambte-



naar. De ontwikkeling van het waterschapswezen, met name de concentratie van waterschappen maakt het nodig om krachtige waterschapsbesturen te krijgen. Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

9 juli 1958. *Interpellatie-Verkerk betreffende vee rechten voor de Westerschelde.* Westerhout bracht in herinnering, dat in 1945 op grond van verschillende overwegingen aan Zeeland vrijdom van vee recht was gegeven. Mede hierdoor is Zeeuwsch-Vlaanderen zich sterker op Zeeland en overig Nederland gaan oriënteren. In 1949 heeft de kamer zich eenstemmig verenigd met het beginsel, dat de in te voeren vee rechten in verhouding zouden moeten staan tot de kosten van het verkeer, dat eenzelfde afstand over de weg moet afleggen, dit betekende onder meer vrijstelling voor bepaalde groepen passagiers en voor fietsen en bromfietsen. Westerhout achtte het beleid van de minister nadien teleurstellend. Hij juichte het toe, dat er een tweede veerboot zou komen, maar wilde het vraagstuk van de tarieven in beginsel los zien van de verbetering der outillage. Tegenover de voorgenomen tariefverhoging stelde hij als de opvatting van de fractie, dat de ont-plooiing van Zeeuwsch-Vlaanderen financiële offers waard is. Hij bestreed een zeer onduidelijke motie van de heer Verkerk (a.r.), waaraan hij kop noch staart kon ontdekken; deze motie werd met 75 tegen 23 stemmen verworpen. Een door Westerhout zelf ingediende motie, waarin werd uitgesproken, dat de mogelijkheid van vrij vervoer voor voetgangers, rijwielen en bromfietsen gehandhaafd diende te blijven, werd door de kamer aangenomen. Westerhout steunde ten slotte een motie van de heer Van den Heuvel (k.v.p.), waarin tot uitdrukking werd gebracht, dat de overige voorgenomen tariefverhogingen slechts als een maximum en voorts slechts als een tijdelijke maatregel dienden te worden beschouwd. Ook deze motie werd aangenomen.

#### ECONOMISCHE ZAKEN (BEGROTINGSHOOFDSTUK X)

15 november 1956. *Oprichting Nationale Gasmaatschappij en Aanwijzingswet Staatsgasbedrijf (4283).*

Nederhorst ging akkoord met de grote lijnen van het wetsontwerp, dat de consequenties uit de technische ontwikkeling trekt op bestuurlijk gebied. Terecht heeft men hier niet de vorm van een staatsbedrijf gekozen, want dan zouden de lagere publiekrechtelijke lichamen geen zeggenschap hebben. Nederhorst vroeg zich af of de Nationale Gasmaatschappij niet te ingewikkeld is opgebouwd. Hij uitte kritiek op de wijze waarop de minister zich zeggenschap over de gaspolitiek had verzekerd; in plaats van de wettelijke weg (benoeming van een voorzitter door de minister met nauwkeurig omschreven bevoegdheden), bewandelt hij hier de weg van de economische macht, door een sterke positie te geven aan het staatsgasbedrijf, een van de deelnemers aan de Nationale Gas Maatschappij. Nederhorst oefende voorts kritiek op de samenstelling van de Raad van Beheer der Nationale Gas Maatschappij. Van de ene kant is de invloed van het westen daarin te sterk, van de andere kant is voldoende invloed van het rijk niet verzekerd. Hij drong aan op het voorbereiden van een gaswet, waarin de regering b.v. de bevoegdheid zou krijgen verouderde produktiebedrijven stil te leggen. Hij drong er op aan, dat de NGM zich, op gelijke wijze als de KEMA, met research zou bezighouden. Hij achtte de n.v.-vorm niet de beste vorm om een semi-overheidsbedrijf als de NGM in te gieten, de democratische verantwoordingsplicht kan daarin slechts zeer onvoldoende tot zijn recht komen. Daarom vroeg hij instelling van een staatscommissie, die een onderzoek zou moeten instellen naar de beste juridische structuur voor

het overheidsbedrijf. Ten slotte drong hij er op aan een beroepsmogelijkheid in het leven te roepen tegen beslissingen van de NGM. Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*16 november 1956. Wet Stichting Industrieel Garantiefonds (4173).*

*Peschar* merkte op, dat er toch wel iets anders uit de bus was gekomen dan de regering 6 jaar geleden had aangekondigd. Was men toen bevreesd dat een tekort aan risicodragend kapitaal de ontwikkeling van het bedrijfsleven zou belemmeren, achteraf is die vrees ongegrond gebleken. Nu is het de bedoeling om met de hulp van dit fonds nieuwe ondernemingen en de ondernemingen, die nog geen vaste voet op de openbare kapitaalmarkt hebben, over de drempel te helpen. *Peschar* vroeg om een nadere argumentatie waarom dit nodig was en drong er op aan in het bestuur van het fonds in ieder geval enkele personen uit het bedrijfsleven te benoemen. Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*21 november 1956. Begroting van Economische Zaken voor 1957 (4500).*

*Nederhorst* betoogde, dat de monetaire autoriteiten te laat en te onvolledig zijn geweest met in te grijpen in de overbesteding; men heeft gewacht tot de betalingsbalans uit haar evenwicht raakte en men had al moeten ingrijpen toen de arbeidsmarkt overspannen raakte. Had men dit gedaan, dan had men minder krachtig hoeven in te grijpen. Uitvoerig besprak *Nederhorst* het prijsbeleid van de minister; dit dreigde te worden doorkruist doordat, in tegenstelling tot de voorschriften, de gegeven loonsverhogingen toch worden doorberekend en doordat de olie-, de vracht- en de bloemprijzen stijgen. *Nederhorst* vroeg de minister aan de leden van de vaste Commissie voor Economische Zaken regelmatig een overzicht te geven van de onderzoeken naar te hoge prijzen; in het bijzonder informeerde hij naar de verhoging der kolenprijzen. Voorts bepleitte hij, dat de minister meer voorlichting zou geven over de sectoren waarin investeringen wel en niet wenselijk zijn, zoals internationaal reeds gebeurt in het kader van de OEEC en van de EGKS. Ook vroeg hij om publikatie per bedrijfstak van het gemiddeld daarin verdiende inkomen. Ten aanzien van landbouw en middenstand beschikt men hier al over veel gegevens, doch niet ten aanzien van de industrie, hetgeen tot onbillijkheden aanleiding kan geven. Hij verzocht de minister na te gaan of bevordering van regionale industrialisatie voortaan niet ook in andere gevallen dan in dat van bijzondere werkloosheid, b.v. bij een blijvend vertrekoverschot, zou moeten plaatsvinden. Nadat hij een aantal opmerkingen had gemaakt over de automatisering en over het energiebeleid, besprak hij ten slotte een aantal internationale economische vraagstukken. Hij vroeg b.v. om meer inlichtingen over de lopende onderhandelingen te Brussel over het EEG-verdrag. Hij bepleitte soepelheid ten aanzien van de zogenaamde sociale harmonisatie. Voorts vroeg hij welke knelpunten er nog waren bij de verschillen in economisch beleid tussen de Beneluxlanden. Ten slotte uitte hij kritiek op het beleid van de Hoge Autoriteit der EGKS, dat niet krachtig genoeg was, met name ten aanzien van de kartels.

*Peschar* besprak de middenstandsvraagstukken. Het gevoerde beleid en de toegenomen algemene welvaart hebben gemaakt, dat de algemene situatie van de middenstand vrij gunstig is, al zijn er zeker nog een aantal problemen. *Peschar* verheugde zich over het feit, dat gewerkt wordt aan een inkomensstatistiek. Met kracht bepleitte hij over te gaan tot een distributietelling, te verzorgen door het Centraal Bureau voor de Statistiek. Hij klaagde erover, dat de ontwikkeling van het instituut der middenstandsconsulenten te traag verliep en dat er te weinig gebeurde op het gebied van de vakvoorlichting. Hij drong er bij de staatssecretaris

op aan, dat hij zich persoonlijk op de hoogte zou stellen van de problemen die ontstaan voor huurders van middenstandsbedrijfspannen in Amsterdam, die gesloopt zullen moeten worden. De samenstelling van het bestuur der Kamers van Koophandel in verschillende steden was volgens hem onbevredigend, omdat de vier centrale middenstandsorganisaties er niet goed in vertegenwoordigd zijn. Ten slotte bracht Peschar nog een aantal wensen naar voren op het terrein van het sociaal toerisme.

*23 november 1956. Begroting der Staatsmijnen voor 1957 (4500 K).*

*Kramer* gaf uiting aan zijn waardering voor het technische, commerciële en financiële beleid der mijnondernemingen. Ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden was hij echter minder tevreden. De lonen der mijnarbeiders zijn weliswaar iets hoger dan die van andere vaklieden, maar de verschillen zijn te klein om dit beroep voldoende aantrekkelijk te maken. Het rijk zou in grotere mate moeten bijdragen in de kosten van een betere en bevredigende pensioenregeling. De arbeidstijd in de mijnen is te lang, zeker vergeleken met de ontwikkeling in het buitenland. Wanneer de Mijnindustrieraad komt met voorstellen om de arbeidstijd te verkorten, zal de minister daaraan spoedig zijn goedkeuring moeten verlenen. Ten slotte vroeg hij de minister, aan de inspecteur-generaal van de mijnen opdracht te geven een voorschrift te maken over het te werk stellen van Italiaanse en andere buitenlandse arbeiders, omdat er op dit gebied allerlei misstanden waren.

*29 maart 1957. Interpellatie van mevr. Lips-Odinot naar aanleiding van de margarineprijs.*

*Peschar* verklaarde, dat de kamer eigenlijk over onvoldoende gegevens beschikt, b.v. omtrent de ontwikkeling der grondstoffenprijzen, om het prijsbeleid van de regering op de juiste wijze te kunnen beoordelen. Hij vroeg daarom de minister, of hij bereid was regelmatig overleg te plegen met een kamercommissie om een betere controle op het beleid mogelijk te maken en om de kamer de gelegenheid te geven van haar kant een positieve bijdrage tot het prijsbeleid van de regering te leveren.

*21 november 1957. Begroting van Economische Zaken voor 1958 (4900).*

*Baart* merkte op, dat de economische expansie van de laatste jaren voor onze volkshuisvesting belangrijke vruchten had afgeworpen. Thans dreigen echter vanuit de Verenigde Staten gevaren van een ongunstige conjunctuurontwikkeling. Daarom zal er alles op moeten worden gezet tijdig een slagvaardig economisch beleid te voeren. Wij kunnen als klein land niet op ons zelf het peil van onze welvaart bepalen, daarom moeten wij met kracht ernaar streven dat er een gecoördineerd internationaal conjunctuurbeleid wordt gevoerd. Meer dan andere oorzaken hebben de grote particuliere investeringen tot de overbesteding bijgedragen. Ook de voorraadvorming heeft een grotere rol gespeeld dan de minister doet voorkomen. De investeringsfaciliteiten hebben te lang doorgewerkt. *Baart* bepleitte de wederinvoering van de premierregeling ter bevordering van de industrialisatie in enkele zwarte gebieden. Ten slotte behandelde hij een aantal vraagstukken van de vrijhandelszone en vroeg de regering te overwegen of zij geen stappen zou moeten doen tot herziening van het verdrag der Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal.

*Peschar* kritiseerde het feit, dat de minister aan het hoofd van een delegatie, die uitsluitend uit werkgevers bestond, naar Zuid-Afrika was gegaan. Als een lid van het kabinet een dergelijke reis meemaakt, mag de delegatie niet zo eenzijdig

zijn samengesteld. Peschar betwijfelde sterk of de verlagingen der grondstoffen-prijzen wel snel genoeg doorwerken in ons binnenlands prijsniveau, met name dacht hij aan de benzine- en olie- en aan de vleesprijzen. Hij begreep niet, waarom de minister in Amsterdam een verhoging van de slijtersmarge in een prijsverhoging van de flessenmelk had laten doorwerken. Men had ook andere marges kunnen verlagen als het noodzakelijk zou zijn geweest de slijtersmarge te verhogen.

Peschar klaagde over de lange duur van de behandeling van vele kartelzaken en toonde zich oneens met het beleid van de minister inzake het haarden- en kachelkartel. — Het beste economische beleid voor de middenstand is een beleid, dat gericht is op handhaving en vergroting van de algemene werkgelegenheid, koopkracht en welvaart. Als hiertoe tijdelijk een bestedingsbeperking nodig is, zal de middenstand zijn aandeel daarin moeten leveren. Men zal echter moeten zorgen, dat de kleine middenstand niet te zeer getroffen wordt. De minister staat te passief tegenover deze groep. Ten slotte vroeg Peschar aandacht voor de ongunstige positie van de detailhandel in rookartikelen als de voorgestelde verhoging van de omzetbelasting voor rookartikelen een feit zou zijn.

*26 november 1957. Begroting voor de Staatsmijnen voor 1958 (4900 K).*

*Kramer* wees op de achteruitgang van de kolenproductie, die voor een niet onbelangrijk deel het gevolg was van de langzaam-aan-actie, die in de mijnen gevoerd is. *Kramer* herinnerde er aan, hoe de Partij en hij steeds hadden geijverd voor hogere beloning, kortere werktijden, betere pensioenen en snellere woningbouw voor de mijnarbeiders. De langzaam-aan-actie was meer een politieke actie dan een normale vakbondsactie. Zij werd gemotiveerd door de bewering, dat 'socialisten en liberalen zonder God of godsdienst' het katholieke Limburg zouden bedreigen. Na 12 jaar PBO wist de katholieke mijnwerkersbond niets beters te doen dan openlijk te verklaren, een koude oorlog met de regering te voeren. De voorzitter van de KAB, de heer Middelhuis, heeft over de actie zijn afkeuring uitgesproken, maar de voorzitter van de KVP sprak zijn lof uit voor de mijnwerkers. *Kramer* maakte ernstige bezwaren tegen het tijdelijk verlenen van de aanwezigheidspremie, omdat die niet doorwerkt in de sociale verzekeringsuitkeringen en in de pensioenen. Hij kon niet aanvaarden, dat de bovengrondse arbeiders belangrijk hogere lonen zouden genieten dan alle andere industriële arbeiders. Ten slotte drong hij met kracht aan op verkorting van de arbeidstijd en spoedige verbetering der pensioenregelingen.

*13 februari 1958. Wijziging van de begroting van Economische Zaken voor 1956 (4981).*

*Peschar* wees erop, dat er grote verschillen bestaan tussen de verschillende borgstellingsfondsen, zowel wat betreft de door hen gemaakte kosten, de aantallen verleende kredieten en de gemiddelde kredietbedragen. *Peschar* vroeg de minister de kamer binnen redelijke termijn over de oorzaken daarvan in te lichten.

*13 februari 1958. Verlenging geldigheidsduur wet op de Kamers van Koophandel 1950 (4993).*

*Peschar* maakte enkele korte opmerkingen.

*16 april 1958. Regeling beroep tegen beschikkingen krachtens de wet economische mededinging (4762).*

*Daams* toonde zich verheugd, dat de regering had voldaan aan de wens, door de kamer en de fractie geuit, om betere rechtswaarborgen in het leven te roepen. Hij

zag af van uitvoerige bespreking, omdat bij de schriftelijke voorbereiding alle vragen reeds tot oplossing waren gebracht. Hij verzette zich tegen een amendement-Van Leeuwen (v.v.d.), omdat dit geen werkelijke betekenis had (het amendement werd verworpen). Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*16 april 1958. Wijziging der begroting van de Staatsmijnen voor 1957 (5054).*

*Nederhorst* ging akkoord met het wetsontwerp. De transactie, waarbij de aandelen, die de Staatsmijnen hadden in het Sodabedrijf, geruild werden tegen aandelen in de Koninklijke Zoutindustrie en waarbij de verplichtingen, die voor de staat uit de garantie voor het Sodabedrijf voortvloeien, onder zekere voorwaarden door de KNZ werden overgenomen, kwam *Nederhorst* aanvaardbaar voor. Wij zijn zo op een gelukkige wijze afgekomen van een op onjuiste wijze gegeven garantie.

*3 juni 1958. Bekrachtiging van het koninklijk besluit van 22 september 1955 over de onverenigbaarheid van het lidmaatschap van de Sociaal-Economische Raad met enige andere werkzaamheden (4195).*

*Den Uyl* verweet de staatssecretaris, dat hij voortdurend twee dingen door elkaar had gehaald, nl. de vraag of een lid van de SER tevens kamerlid mag zijn, die hier aan de orde is, en de geheel andere vraag of het goed is als een kamerlid tevens lid is van de SER, wat een vraag voor de grondwetgever is. Hij bestreed het bezwaar, dat de leden van de SER, wanneer zij tevens kamerlid zijn, bij het bepalen van hun standpunt misschien rekening zullen houden met het bepalen van hun standpunt in de kamer. Als dat bezwaar hier gold, zou het ook voor alle andere advies- en andere commissies gelden, waar kamerleden zitting in hebben. Het kan geen kwaad, wanneer de SER door het lidmaatschap van kamerleden goed weet, hoe de politieke kaarten liggen. *Den Uyl* verklaarde niet gelukkig te zijn met de richtlijn van de regering, dat zij geen kamerleden als zgn. kroonlid van de SER zou benoemen, nog minder gelukkig was hij met het beroep van de regering op de vrije organisaties om in het geheel geen kamerleden tot lid van de SER te benoemen. Wel zou hij het juist vinden als deze organisaties zich bij deze combinatie zouden beperken. Ten slotte ging *Den Uyl* nog even in op de grondwettelijke vraag, of een kamerlid tegelijk lid van de SER zou mogen zijn. Juist het lidmaatschap van dergelijke organen als de SER maakt, dat de kamerleden goed geïnformeerd kunnen zijn en zo hun taak beter kunnen uitoefenen. Wie hier pleit voor de onverenigbaarheid, ondermijnt de controlemogelijkheid van de kamer.

*17 juni 1958. Wijziging van de winkelsluitingswet 1951 (4617).*

*Reehorst* betoogde, dat de winkelsluitingswet in het algemeen een goede wet was gebleken en ertoe had bijgedragen, dat de concurrentieverhoudingen waren verbeterd. Men mag hier niet uitsluitend letten op de arbeidstijden van het personeel, maar men zal ook rekening moeten houden met de arbeidstijden van de kopers. *Reehorst* verklaarde zijn stem aan het wetsontwerp dat een aantal wijzigingen bevatte, te zullen geven, al was het dan niet op alle punten ideaal. Voor verdere wijziging zal nadere studie nodig zijn, onder meer in het kader van de PBO; ook zal nader overleg met consumenten plaats moeten vinden. *Reehorst* achtte de voorbereiding van dit wetsontwerp niet geheel voldoende. *Reehorst* diende een groot aantal amendementen in, sommige namens de kamercommissie, andere

namens de fractie. Van de eerste werden er enkele door de staatssecretaris overgenomen, b.v. een waarin de verkoop in stationswinkels geheel vrij werd gelaten ten gunste van reizigers en toeristen. Een amendement van hem om het sluitingsuur op de dagen voor St.-Nicolaas en Kerstmis van 22 op 21 uur te brengen (zoals het tevoren al was), werd met 61 tegen 43 stemmen verworpen. Enkele andere van zijn amendementen werden zonder hoofdelijke stemming aangenomen, b.v. een amendement waarbij bepaald werd, dat bij tentoonstellingen en modeshows in winkels, buiten de normale uren niet mag worden verkocht, en een amendement waarbij ook voor de verlot-B-zaken bepaald werd, dat zij geen andere winkelnering mogen uitoefenen dan de verkoop van waren die ter plaats genuttigd worden. — Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*1 juli 1958. Zesde nota over de industrialisatie van Nederland en Nota inzake de investeringsaftrek (5161; 5162).*

Nederhorst vond de zesde industrialisatienota een interessant verhaal, maar het had meer moeten zijn dan dit, het had een duidelijk antwoord moeten geven op allerlei concrete vragen. Nederhorst bestreed de juistheid van een aantal prognoses die in de nota voorkwamen. De schatting van de nodige investeringen voor de volgende 5 jaar leek hem te hoog. Het bedrag van de noodzakelijke besparingen achtte hij onvoldoende beredeneerd; hij vroeg om een nadere uiteenzetting hiervan in een nota. De verwachting van de minister dat de jaren van de superhoogconjunctuur weer zouden terugkeren, leek hem te optimistisch. Hij verbaasde zich erover, dat er in het geheel geen rekening was gehouden met een verkorting van de werktijd. Wij zullen op dit gebied niet het meest conservatieve land van de westerse wereld mogen worden.

Onbevredigd toonde Nederhorst zich ook over wat de nota had gezegd inzake het verband tussen structuur- en conjunctuurpolitiek. Wij moeten evenwichtstoringsen zien te voorkomen en niet de ene storing verbeteren door daarna een andere te veroorzaken. De minister sprak hier over 'het ademhalingsritme van een gezonde economie'. Nederhorst moest eerder denken aan het benauwde kuchen van een astmapatiënt. Beheersing van de investeringen mag niet eenzijdig gaan ten koste van de publieke investeringen en ook niet leiden tot achterop raken van de consumptie. Ernstig bezwaar had Nederhorst tegen de stelling van minister Zijlstra, dat een werkloosheidspercentage van 3—3½ pct. normaal zou zijn. Ontevreden was hij ook over het feit, dat de nota verzuimde de middelen aan te geven om de gestelde doelen te bereiken. Nederhorst bepleitte de PBO-organen op te dragen een nadere concretisering van de industrialisatietoek om te nemen per bedrijfstak. Van concentratie en fusie van ondernemingen toonde hij zich geen tegenstander, eventuele remmen op belastinggebied tegen wenselijke concentraties dienen te verdwijnen. Een eventueel misbruik van economische macht zal men door het voorschrijven van meer openbaarheid moeten tegengaan.

Nederhorst ging akkoord met het wederinvoeren van de investeringsaftrek. Al verwachtte hij er niet veel gunstige resultaten van (niet de belastingvoordelen, maar de afzetverwachtingen zijn hier beslissend), hij zag er ook geen ernstige bezwaren tegen. Wel bepleitte hij een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van meer differentiatie in die aftrek (b.v. naar vestigingsgebied, naar bedrijfstak, naar bedrijfsmiddelen of soort van investeringen). Ook drong hij sterk er op aan, de investeringsaftrek in de toekomst van de ene kant minder lang te laten doorwerken en van de andere kant te vergroten. Zo kan een veel slagvaardiger economisch beleid worden gevoerd. Voorts betoogde Nederhorst, dat het herleven van de investeringsaftrek in het voordeel van het bedrijfsleven werkt, zodat de vraag

rijst, of er ook niet iets moet gaan gebeuren om de consument te helpen. — Nadat hij nog een aantal opmerkingen had gemaakt over de exportfinanciering, sprak Nederhorst er zijn teleurstelling over uit, dat in de nota zo weinig was gezegd over de Euromarkt.

A. Vermeer begon zijn rede met er op te wijzen, dat de toestand in de ontwikkelingsgebieden der drie noordelijke provincies en in Noordost-Overijssel ongunstig is en blijft. Decentralisatie van de industrie is nodig. Weliswaar is zij slechts in beperkte mate mogelijk, want een aantal ondernemingen zijn b.v. voor hun vestiging gebonden aan de aanwezigheid van diep vaarwater, maar de beperkte mogelijkheden die er zijn, moeten dan ook ten volle worden benut. In het kader van de ruimtelijke ordening zou bepaald iets belangrijks kunnen worden gedaan om de industrie meer te spreiden als men namelijk van de uitbreidings- en streekplannen in het westen bepaalde terreinen gesloten zou verklaren voor de vestiging van die industrieën die niet aan het westen gebonden zijn. Op den duur zal men misschien noodgedwongen verder moeten gaan en de vestiging van bepaalde industrieën in sommige streken moeten verbieden of beperken. Men zou ook het middel van de investeringsaftrek kunnen gebruiken om bepaalde streken te bevoorraden.

Nadat A. Vermeer de mogelijkheden van het Sloe- en Westerscheldebekken, alsmede die van Delfzijl en omgeving en van Den Helder had besproken, bepleitte hij aandacht voor die gebieden in ons land die nog wel geen grote werkloosheid kennen, maar wel een erg eenzijdige industriële ontwikkeling hebben met gevaren van werkloosheid in de toekomst. Hij ging akkoord met de verbeterde stimulerende maatregelen die in de nota waren voorgesteld. Voorts bepleitte hij onder meer decentralisatie van overheidsdiensten, het openen van meer recreatiemogelijkheden buiten het westen van het land en drong er bij de minister op aan, de 'oude' ontwikkelingsgebieden ook in sociaal en cultureel opzicht toch vooral niet spoedig los te laten.

Ten slotte bepleitte hij met klem het tot stand brengen van een structuurplan voor de noordelijke provincies. Hierin zou moeten worden aangegeven, welke werken in die gebieden noodzakelijk zijn voor de verdere ontwikkeling. A. Vermeer dacht niet alleen aan wegen, waterwegen enz., maar ook aan voorzieningen op sociaal en cultureel terrein. Het is noodzakelijk door middel van een dergelijk structuurprogramma perspectief te bieden aan het noorden van het land. Toen bleek, dat minister Zijlstra deze gedachte wel niet bestreed, maar ook geen enkele toezegging deed om haar te verwerkelijken, diende Vermeer een motie in waarin uitdrukkelijk om zo'n plan werd gevraagd. De motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

#### LANDBOUW, VISSERIJ EN VOEDSELVOORZIENING (BEGROTINGSHOOFDSTUK XI)

20 december 1956. *Goedkeuring Internationale Tarweovereenkomst 1956 (4545).*

*Vredeling* ging akkoord met deze overeenkomst, omdat er een stabiliserende invloed van uitgaat op de produktie en de consumptie en daardoor op de handel. Op zich zelf zijn overeenkomsten als deze echter niet voldoende om het vraagstuk van de overschotten op te lossen, daarvoor zou men verder moeten gaan, b.v. in de richting van het plan voor een wereldvoedselreserve. *Vredeling* drong er bij de minister op aan, in het kader van de wereldvoedsel- en landbouworganisatie te streven naar verdere internationale overeenkomsten, ook voor andere produkten.

13 maart 1957. *Begroting van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en van het Landbouwegalisatiefonds voor 1957 (4500) (4500 C).*

Egas keerde zich tegen een uitlating van prof. Oud, dat de minister de kleine boeren systematisch zou willen laten verdwijnen, de niet-levensvatbare bedrijven zouden vanzelf wel verdwijnen. Egas stelde daartegenover, dat de harde sanering zoals Oud die wilde, door gedwongen verlating van het bedrijf en werkloosheid, de ergste ramp is, die de kleine boeren kan treffen. Veel beter is een structurele hervorming van het platteland, waardoor dit weer leefbaar wordt, en maatregelen tot opvoering van de bedrijfsgrootte. Na de oorlog is met succes gewerkt aan de intensivering van de kleine bedrijven, waardoor zij meer lonend zijn geworden, aan vergroting der te kleine bedrijven valt echter niet te ontkomen. In dit verband bepleitte Egas vestigingseisen en maatregelen om splitsing van bedrijven te voorkomen, niet alleen in de gesaneerde gebieden, maar ook daarbuiten. Daarna het vraagstuk van de gebouwen besprekend wees Egas op de slechte toestand waarin deze vaak verkeren en het grote aantal krotboerderijen in allerlei streken van het land en bepleitte hij de stichting van een fonds voor verbetering en vernieuwing van agrarische bedrijfsgebouwen, waaruit geput zou kunnen worden voor gerichte subsidiëring van verantwoorde verbeteringen en vernieuwingen.

Vervolgens besprak hij de kredietvoorziening in de landbouw, die achterstaat bij die voor de middenstand; hij deed een aantal suggesties ter verbetering van deze situatie. Met veel genoegen stelde hij vast, dat de minister de laatste jaren in fors tempo voortging met de vernieuwing van het landbouwonderwijs, overigens bracht hij nog een aantal wensen op dit gebied naar voren. Voorts besprak hij nog uitvoerig de moeilijkheden bij de vollegrondstuinbouw en ten slotte gaf hij zijn mening over de maatregelen, die genomen moeten worden om de dringende ontvolking van het platteland tegen te gaan. Hierbij bepleitte hij in het bijzonder een krachtige aanpak van de sociaal-pedagogische activiteiten. Hij waarschuwde er echter tegen, dat de vak- en standsorganisaties de agrarische voorlichting te ruim zouden gaan opvatten, zodat het algemeen maatschappelijk werk en het cultureel werk er onder zouden gaan vallen. Op die manier dreigt een heilloze versplintering. Veel beter zou het zijn wanneer er regionaal samenwerkingsvormen zouden komen van onderop, waarin de vak- en standsorganisatie naast de andere organisaties hun bijdrage zouden leveren.

*Vredeling* wees erop, dat de ongunstige economische ontwikkeling in de landbouw zich over vrijwel de gehele wereld uitstrekt. Internationale samenwerking is dus meer dan ooit nodig en daarom verheugde hij zich er over, dat de Brusselse onderhandelingen over de Euromarkt tot een akkoord tussen de regeringen hadden geleid. Onze internationale concurrentiepositie is nog steeds gunstig, wij zullen er echter voor moeten waken, dat het verdrag voor de Europese Economische Gemeenschap onze landbouw compensatie geeft voor de hogere buitentarieven door verbetering van onze exportmogelijkheden in de landen der gemeenschap. *Vredeling* drong er op aan, dat de zogenaamde sociale harmonisatie ook voor de landarbeiders zou gelden. Vervolgens besprak hij uitvoerig het landarbeidersvraagstuk, waarbij hij nog eens stelde, dat de landarbeiders niet de dupe mochten worden van de gediifferentieerde loonpolitiek. Hij verheugde zich er over, dat men het er in principe over eens was geworden, dat de werkclassificatie ook in de landbouw toepasselijk zou zijn. Verbetering van woningtoestanden, toekenning van vergoedingen voor loonderving bij studie, betere arbeids- en rusttijden horen bij de noodzakelijke voorwaarden om het beroep van landarbeiders weer aantrekkelijk te maken. *Vredeling* gaf blijk van zijn ontevredenheid over het lange talmen van het landbouwschap met de aangekondigde regeling voor arbeids- en rust-



tijden. Hij verkreeg de toezegging van de minister, dat deze zou trachten een proefbedrijf in de veehouderij te stichten om na te gaan of in die tak van bedrijf een 48-urige werkweek te verwezenlijken is. Ten slotte besprak hij het landbouwkundig onderzoek en de werkgeversverenigingen in de landbouw. Hij bepleitte de reservering van voldoende kleine cultuurtechnische werken voor deze verenigingen, om werkloosheid onder de landarbeiders te voorkomen en keerde zich tegen het voornemen om de uitvoering van boerenwerken te beperken.

*Mevr. De Roos—Oudegeest* maakte een aantal opmerkingen over het instituut voor landbouwhuishoudkunde te Wageningen. Zij informeerde onder meer naar de werkmethoden van dit instituut en bepleitte maatregelen om te verzekeren, dat men in de praktijk de volle vruchten van het werk van dit instituut zou kunnen plukken.

*Vondeling* besprak het prijsbeleid in de landbouw aan de hand van de mededelingen daaromtrent van de minister. Hij vroeg om overlegging van de berekeningen, die ten grondslag hadden gelegen aan de vastgestelde prijzen. Overigens stelde hij nog een aantal vragen over verschillende onderdelen van het prijzenbeleid, waarbij hij onder meer de juistheid betwistte van het in rekening brengen van overuren bij de vaststelling van het bedrag, dat de boer voor zijn arbeid zou ontvangen. Ten slotte verdedigde hij nog een motie, die hij twee jaar tevoren had ingediend, waarin de regering werd uitgenodigd de verantwoordelijkheid voor de verhuur van alle jachtvelden, toebehorende aan de staat in het openbaar en onder verantwoordelijkheid van de minister van Landbouw te doen geschieden. Deze motie werd met 75 tegen 10 stemmen aangenomen.

*Vermooten* klaagde erover, dat er te weinig ten koste gelegd werd aan de gezondmaking van de visserij. Vernieuwing van het produktie-apparaat is dringend nodig. Hij betreurde het, dat de minister was teruggekomen op zijn gedachte, om een afvoerprijs in het leven te roepen voor de afvloeiing van oude loggers en drong er op aan in plaats daarvan in ieder geval enkele andere maatregelen te nemen, die hij stuk voor stuk noemde. Voorts vroeg hij de minister om de bestaande plannen tot de exploitatie van vangfabrieksschepen ter beoefening van de verre visserij te willen steunen. Ook vroeg hij op korte termijn een maatregel te treffen ter beteugeling van de lange arbeidstijden aan boord van loggers en trawlers. Nadat hij een pleidooi geleverd had om bij de opstelling der Deltaplannen zoveel mogelijk rekening te houden met de belangen van de oestercultuur, besprak hij de vraagstukken van de visserij op het IJsselmeer. Hij toonde zich onder meer ontevreden over het feit, dat de IJsselmeervissers zo lang op hun schadeloosstelling moesten wachten en stelde vast, dat het Nederlandse volk en de Nederlandse regering ten opzichte van de IJsselmeervissers te kort zijn geschoten. Er dient een nieuwe rijksdienst te komen, die de belangen zal behartigen van de vissers, die door afsluiting van zeegaten, inpolderingen enz. uit hun beroep worden gestoten en de hulpverlening aan deze groepen zal in de toekomst op minder bekrompen wijze dienen te geschieden.

21 maart 1957. *Landbouwwet (4001)*.

*Vondeling* begon zijn rede met vast te stellen, dat in tegenstelling tot een jaar of twintig geleden thans bijna iedereen overtuigd is van de noodzaak van marktordering en prijspolitiek, waarvoor dit wetsontwerp een regeling geeft. Hij vergeleek de Nederlandse wetgeving met de buitenlandse en kwam tot de conclusie, dat zij minder ver ging dan die in allerlei, bepaald niet socialistisch geregeerde landen. Hij had er wel enige bezwaren tegen, dat in de doelstelling van de verordenende bevoegdheid van de minister niet voldoende gesteld was, dat, behalve

met de belangen van de producenten, ook met de belangen van de afnemers van landbouwprodukten rekening gehouden moet worden. Hij diende dan ook een amendement in, om dit aspect wat meer naar voren te halen. Dit amendement werd met 64 tegen 41 stemmen verworpen.

Voorts betoogde Vondeling, dat hij er de voorkeur aan gaf de noodzakelijke maatregelen zoveel mogelijk door de p.b.o.-organen te laten nemen, maar het was volgens hem niet mogelijk dit volledig te doen: niet overal zijn p.b.o.-organen en waar ze zijn, hebben ze vaak niet voldoende bevoegdheden. Hij was van mening, dat het wetsontwerp geen te grote bevoegdheden gaf aan de Centrale Overheid; de bevoegdheden van de minister zijn immers op allerlei wijze danig beperkt. Vondeling ging nog uitvoerig in op een aantal detailkwesties en bestreed een amendement van de heer Biesheuvel (a.r.), volgens welk Algemene Maatregelen van Bestuur, op grond van de Wet uitgevaardigd, door een wet zouden moeten worden bekrachtigd. Vondeling achtte dit een onpraktische gedachte (het amendement werd met 69 tegen 36 stemmen verworpen). Ook bestreed hij een soortgelijk amendement-Van Dijk (v.v.d.), die wilde dat de ministeriële beschikkingen z.s.m. zouden worden omgezet in een Algemene Maatregel van Bestuur; ook dit achtte Vondeling hoogst ondoelmatig; dit amendement werd met 89 tegen 16 stemmen verworpen.

*Daams* besprak uitvoerig de aspecten van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, die het wetsontwerp vertoonde. Hij had er waardering voor, dat de bedrijfslichamen volgens het wetsontwerp op zeer ruime schaal in medebewind zouden worden ingeschakeld. Hij achtte het eveneens juist, dat aan deze lichamen ook verschillende zelfstandige bevoegdheden zouden worden gegeven, maar bestreed de opvatting, dat in die gevallen de centrale overheid niet tegelijk ook bevoegdheden zou kunnen behouden. Het leek hem noodzakelijk, dat de centrale overheid snel zou kunnen ingrijpen, wanneer een bedrijfslichaam een verkeerd gebruik, of ten onrechte geen gebruik van zijn bevoegdheden zou maken. Kritiek had hij ook op het feit, dat de wet moeilijk leesbaar geworden was door de pogingen concurrerende bevoegdheden tussen de centrale overheid en de bedrijfslichamen te voorkomen. Omdat de minister alle bevoegdheden, die hij in feite meende nodig te hebben om tot een slagvaardig beleid te komen, inderdaad zou krijgen kon hij zich met het wetsontwerp wel verenigen. (Het werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen).

#### *11 december 1957. Begroting van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en van het landbouwegalisatiefonds voor 1958 (4900; 4900 C).*

*Egas* wees erop, dat de economische verwachtingen voor de landbouw door internationale oorzaken niet gunstig zou zijn en dat de overheid er waarschijnlijk nog jarenlang door toelagen uit de staatskas voor zal moeten zorgen, dat er in de landbouw een redelijke boterham wordt verdiend. Zeker in deze omstandigheden heeft de landbouw er het grootste belang bij, dat zijn toestand niet wordt verergerd door een algemene achteruitgang van de conjunctuur. Ook zal de landbouw het nog moeilijk krijgen door de snelle ontwikkeling van de techniek. *Egas* bestreed de opvatting, dat het regeringsbeleid de oorzaak zou zijn van de ongunstige toestand van de landbouw. Minister Mansholt heeft juist ontzettend veel voor de landbouw bereikt; onder zijn bewind is b.v. het landbouwonderwijs meer dan verdubbeld, is het kleine-boerenprobleem aangepakt door maatregelen tot intensivering en door wetgeving over het bodemgebruik gericht op vergroting van bedrijven. Op internationaal terrein heeft de minister van een grote visie getuigd en ons land een grote goodwill bezorgd.

Hierna oefende Egas kritiek uit op de pas van kracht geworden nieuwe normen voor koop- en pachtprizen. Hij toonde zich ernstig verontrust over de stijging van het grond- en pachtprijspeil in de laatste jaren en het leek hem gewenst, mede gezien het streven van de regering naar stabilisatie van lonen en prijzen, ook zo krachtig mogelijk te streven naar stabilisatie der koop- en pachtprizen. De normen voor grond en bedrijfsgebouwen dienen dan ook niet te worden verhoogd en de verhoging voor de woning dient tot het uiterste beperkt te worden. Egas achtte het onjuist, dat het bedrag van 50 miljoen, dat vorig jaar was uitgetrokken ten behoeve van de bedrijfsgebouwen nu zo maar zonder enige beperkende bepaling zou worden uitgekeerd. Het stond volgens hem vast, dat een groot gedeelte hiervan, niet aan de gebouwen ten goede zou komen. Daarom bepleitte hij deze gelden te reserveren en te zijner tijd in de vorm van gerichte subsidie voor verbetering en vernieuwing van deze gebouwen uit te betalen. Een door hem ingediende motie, waarin deze gedachte was vervat, werd echter met 70 tegen 40 stemmen verworpen.

*Vredeling* vroeg op korte termijn een nota over het structuurbeleid in de landbouw, waarbij tevens het beleid van de cultuurtechnische dienst aan de orde zou moeten worden gesteld. Hij drong er bij de minister op aan, dat hij een gecoördineerde aanpak van de agrarische vraagstukken en de industriële ontwikkeling zou bevorderen in de plattelandsgebieden met werkloosheid of vertrekoverschotten. Verder drong hij er op aan, dat de cultuurtechnische werken in Zeeland zoveel mogelijk in handarbeid zouden worden uitgevoerd in verband met de daar heersende werkloosheid. Hierna maakte hij een aantal opmerkingen over de uitgangspunten van de kostprijberekeningen en over de nabetaling van de garantieprijs 1956-1957. Vervolgens bepleitte hij maatregelen om te komen tot verkorting van de arbeidstijd in de veehouderij. Ten slotte ging hij uitvoerig in op de vraag, of de consument de kostprijs van landbouwprodukten moet betalen. Zijns inziens gelden hier in ieder geval twee beperkingen: men moet uitgaan van de kostprijs op het goed geleide en economisch verantwoorde bedrijf en ten tweede zal de kostprijs moeten passen in het algemene loon- en prijsbeleid. *Vredeling* deelde mede, dat de fractie niet op het standpunt stond dat de consument steeds de kostprijs dient te betalen. Hij gaf hiervoor een reeks argumenten, onder meer dat subsidies op levensmiddelen een belangrijke rol kunnen spelen bij een uit rechtvaardigheids-overwegingen noodzakelijke herverdeling van het nationale inkomen en voorts, dat in de kostprijs voor landbouwprodukten een aantal doelstellingen van landbouwpolitiek liggen opgesloten, waarvan het niet redelijk is, dat zij door de consument worden betaald, zoals het doorberekenen van de eigenaarslasten en het geven van een redelijke vergoeding van economisch niet rendabele arbeid, die om sociale redenen althans voorlopig aan de landbouw gebonden moeten blijven.

*Mevr. De Roos-Oudegeest* besprak de werkzaamheden van de Voedingsraad en van het Voorlichtingsbureau voor Voeding. Zij zag liever reclame gemaakt voor het gebruik van melk dan voor dat van roomboter, omdat vaststaat dat het vetgebruik in ons land eerder te hoog dan te laag is. Daarom voelde zij ook weinig voor verhoging van het vetgehalte van de melk. Zij vroeg aan de minister eerst het oordeel te vragen van gezondheidsdeskundigen, voor hij eventueel ertoe zou overgaan aan de consument de keus te geven tussen melk van verschillend vetgehalte. Ten slotte drong zij er op aan, de verkoop van melk in papier verpakt, te bevorderen.

*12 maart 1958. Nota betreffende het melk- en zuivelbeleid voor het melkprijsjaar 1957-1958.*

*Vredeling* verklaarde zich verheugd over de duidelijke beknopte en overzichtelijke

nota door de minister ingediend, waarin terecht werd gesteld, dat de regering geen kostprijzenbeleid voert, maar een beleid, dat ten doel heeft een bepaald minimuminkomen te garanderen. Het landbouwbeleid van de regering heeft twee kanten. Verantwoordelijkheid ten aanzien van de producent en verantwoordelijkheid ten aanzien van de consument. Te weinig wordt nog gewaardeerd, dat de regering in een tijd van bestedingsbeperking, voor de landbouw een aanzienlijke bestedingsverruiming heeft geschapen. Vredeling verheugde zich erover, dat over de werkclassificatie in de landbouw overeenstemming was verkregen tussen werkgevers en werknemers. Zeer ontevreden was hij echter over de verordening van het landbouwschap inzake arbeids- en rusttijden, hij achtte deze een bedreiging voor een goede arbeidswetgeving en drong er bij de minister op aan, dat hij zou adviseren die verordening niet goed te keuren.

Nadat hij op verschillende onderdelen van het kostprijsbeleid was ingegaan, besprak Vredeling de kwestie van de doorberekening der eigenaarslasten. We hebben hier méér uitgegeven aan de landbouw, dan de landbouw via de pachten zelf moet betalen. Er heerst ook ongerustheid onder de boeren over de stijgende pachten; de nieuwe pachtnormen zijn veel te hoog. Daarom diende Vredeling een motie in, waarin gevraagd werd de oude pachtprijsnormen van 1953 tijdelijk te verlengen en de normen van de wet Vervreemding Landbouwgronden daaraan aan te passen. Deze motie werd echter verworpen.

Voorts besprak Vredeling de prijsvorming bij de consumptiemelk, waarbij hij erop wees, dat de consumentensubsidie feitelijk het karakter van een producentensubsidie bezit. De regering wil de te grote produktie van melk beperken. Vredeling stelde voor, dit te bereiken langs de weg van globale prijsmaatregelen, zo, dat de veehouders met een hoge kostprijs, een prikkel krijgen de produktie te beperken, maar die met een lage kostprijs niet.

Ten slotte bestreed Vredeling verschillende moties, ingediend door leden van andere fracties; o.m. een motie-Den Hartog (v.v.d.), die uiting gaf aan een volslagen wantrouwen in het beleid van de minister en van de regering. Deze motie werd met 100 tegen 22 stemmen verworpen (vóór stemden de VVD, de CPN, de SGP, een KVP en 4 CHU).

*Lamberts* besprak de voorgestelde maatregelen op het gebied van de melkvoorziening van medisch standpunt. Het verklaarde als medicus een deel van zijn leven besteed te hebben aan voedingsonderzoek. Daarbij was hem duidelijk gebleken, dat de lage welstandsgroepen te weinig eiwit, maar te veel vet gebruiken. Zij zouden dus meer melk moeten gebruiken, maar zeker geen vettere melk. Om die reden was hij het eens met de beslissing van de minister, het vetgehalte van de melk niet te verhogen. Dit zou trouwens de melk duurder hebben gemaakt en op die manier zouden de mensen met lagere inkomens weer minder kunnen uitgeven voor andere noodzakelijke voedingsmiddelen. *Lamberts* had er geen bezwaar tegen dat er nu toch, naar keuze van de consument, vettere melk beschikbaar zou komen. Men behoeft de neiging van sommige mensen om dure en schadelijke voedingsmiddelen te kopen, niet absoluut te onderdrukken, bovendien zullen zij er de volle prijs voor moeten betalen. Ten slotte toonde *Lamberts* zich zeer erkentelijk voor de subsidie aan de schoolmelkvoorziening die door minister Vredeling was aangekondigd.

*15 april 1958. Interpellatie-Droesen (k.v.p.) over de reorganisatie van de behandeling van grond- en pachtzaken aan het departement.*

*Egas* erkende het recht van de minister om, zonder vooroverleg met de kamer, een reorganisatie op het departement in te voeren. Wanneer de kamer aan de minister

dit recht zou ontzeggen, zou zij op de stoel van de minister gaan zitten. Van de andere kant erkende hij het recht van de leden der kamer om een interpellatie te houden als er een belangrijke reorganisatie plaatsvindt. Hij keerde zich tegen prof. Romme, die nu bezwaren naar voren brengt tegen de houding van de minister, maar die in 1946, toen minister Gielen een belangrijke reorganisatie op het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen invoerde en de socialist Joekes een interpellatie hield, vond dat de kamer die zaak niet kon beoordelen. Intussen was Egas het geheel met de reorganisatie eens. Terecht had de minister het beleid inzake de bepaling van het algemeen niveau van grond- en pachtprijzen overgeheveld naar de afdeling voedselvoorziening van het departement. Kennelijk was de minister niet tevreden over de tot nu toe op dit terrein bereikte resultaten, ook de georganiseerde landbouw was dit niet. Terecht ook heeft de minister de rest van de werkzaamheden van de afdeling Grond- en Pachtzaken overgedragen aan de Cultuurtechnische Dienst. Egas bepleitte een verdere reorganisatie van deze laatste dienst tot een directoraat-generaal voor bodembeleid en exploitatie.

*Burger* voerde nog het woord om het tegenstemmen van de fractie te motiveren inzake een door de heer Drosen (k.v.p.) ingediende motie, waarin deze de doorgevoerde reorganisatie feitelijk afkeurde.

*22 april 1958. Verslag van het mondeling overleg omtrent het visserijbeleid (5138).*

*Egas* besprak de zeevisserij. Hij bestreed de opvatting van de Nederlandse Stichting voor de Visserij, waarin de werkgevers van de zeevisserij verenigd zijn. Deze stichting vreest, dat andere landen, mede door overheidssubsidies, ons op het gebied van de visserij voorbijstreven. Egas achtte het begrijpelijk, dat landen die veel vis importeren, na de oorlog hun vloten belangrijk hebben uitgebreid; voor een vis-exporterend land als Nederland komt het er op aan, aan het buitenland voldoende concurrentie te bieden en dat hebben wij gedaan. Er is thans voor de regering geen aanleiding een verdergaand subsidiebeleid voor de bouw van nieuwe schepen te voeren. Zij kan volstaan met een beleid waarbij, behalve omvangrijke oorlogsschade-uitkeringen, hulp wordt geboden door kredietverlening voor de bouw van nieuwe schepen. In de tegenwoordige omstandigheden maakt de vernieuwing van onze vissersvloot trouwens bevredigende voortgang. Nadat Egas de verre visserij had besproken, ging hij nog uitvoerig in op de sociale aspecten van de visserij, waarbij hij vooral aandacht besteedde aan de noodzakelijke verkorting van de arbeidstijden en de wenselijkheid van een pensioenregeling. Hij betreunde het dat men zich bij de kustvisserij zo sterk verzette tegen de opheffing van de overeenkomst van maatschap, die in feite een ontduiking van de sociale maatregelen betekent. Ten slotte besprak hij de problemen van de vissershavens, o.m. die van Katwijk en Scheveningen en wees hij op de mogelijkheid in Breskens een vissershaven tot ontwikkeling te brengen.

*Vermooten* behandelde de vraagstukken van de IJsselmeervisserij en van die in het Deltagebied. Hij vroeg weer om een spoedige regeling voor de beperking van de IJsselmeervisserij; hoe langer men zou wachten, hoe moeilijker de problemen zouden zijn op te lossen. Ook drong hij er sterk op aan, de gedupeerden, een betrekkelijk kleine groep, een redelijke vergoeding te geven. Voorts informeerde hij naar de voornemens van de regering over de regeling van de schade, welke door de Deltawerken voor de visserij en aanverwante bedrijven zal ontstaan. Hij bepleitte alle aangelegenheden betreffende de Zuiderzeevissers en de 'Deltavissers' te laten behandelen door één rijksdienst, die z.i. het best zou kunnen worden ondergebracht bij het departement van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Daarna ging *Vermooten* in op de problemen van de schelpdiervisserij,

waarbij hij onder meer vroeg om bij de dam in het Veersche Gat een inlaatwerk te maken om de aanleg van een proefbassin voor de oesterteelt mogelijk te maken. Ten slotte besprak hij een aantal wenselijkheden op het gebied van het visserij-onderwijs.

SOCIALE ZAKEN EN VOLKSGEZONDHEID  
(BEGROTINGSHOOFDSTUK XII)

*15 november 1956. Regeling Ziekenfondsverzekering voor bejaarden (4456).*

*Van Lienden* ging akkoord met deze regeling, waarbij de mogelijkheid werd geschapen, dat de tot nu toe verplicht verzekerde bejaarden zich vrijwillig melden voor een verplichte verzekering. Het systeem van deze regeling laat ons de vrijheid van keuze bij de definitieve regeling van het ziekenfondswezen. *Van Lienden* diende een amendement in (dat werd aangenomen) om de inkomensgrens iets te verhogen. Hij verkreeg de toezegging van de minister, dat men bij de controle op het inkomen niet perfectionistisch zou zijn.

*27 november 1956. Destructiewet (4103).*

*Vermooten* stelde een aantal vragen over de gevolgen van deze wet voor de visverwerkende industrieën.

*27 november 1956. Begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid voor 1957 (4500).*

*Roemers* besprak eerst de emigratieproblemen, waarbij hij onder meer vroeg om een groter contact tussen de maatschappelijke organisaties en de emigratielanden om de nazorg voor de migranten te verbeteren. Vervolgens behandelde hij uitvoerig de loonpolitiek. De gedifferentieerde loonpolitiek van maart 1956 heeft ertoe geleid, dat 80 pct. van de arbeiders het maximum hebben gekregen, er heeft dus praktisch een coördinatie op het hoogste niveau plaatsgevonden; de oorzaak hiervan was de overspannen arbeidsmarkt. *Roemers* verzette zich tegen de gedachte, om als blijvende richtlijn te nemen, dat loonsverhoging slechts zou mogen worden gegeven als daarvan geen prijsverhoging het gevolg is. Hij wees erop, dat als gevolg van de differentiatiepolitiek de gemiddelde loonstijging de economische ruimte had overschreden. Nadat hij er zijn teleurstelling over had uitgedrukt, dat de welvaartsverhoging van de laatste jaren niet geleid had tot vermindering van de loonverschillen tussen mannen en vrouwen vestigde *Roemers* nog de aandacht op een aantal nadelen van de vrijere loonpolitiek. Bij dit stelsel worden immers de sociale uitkeringen pas veel later aangepast dan bij de geleide loonpolitiek. Ook komen bepaalde groepen arbeiders gevaarlijk achterop. *Roemers* noemde met name de landarbeiders. Hij diende een motie in (welke zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen) waarin de regering werd uitgenodigd om voorstellen van het landbouwbedrijfsleven tot opheffing van de achterstand der landarbeiderslonen gunstig te beoordelen.

*Van Lier* zag de uitbouw van ons stelsel van sociale zekerheid als een van de voornaamste taken van de regering. De tekorten, die dit stelsel nog vertoont, maken het voor velen zeer moeilijk hun persoonlijke verantwoordelijkheid te dragen. Als er beperking in de plannen van de regering nodig is, dan zullen dit toch geen beperkingen mogen zijn ten nadele van de sociaal zwakste groepen. *Van Lier* bepleitte een geleidelijke verhoging van het bodempensioen en het waardevast maken van een deel van het bedrijfspensioen. Hij hoopte, dat de spoedig in te dienen algemene kinderbijslagwet, waarbij ook aan zelfstandigen kinderbijslag zal worden verleend, een hogere kinderbijslag zou geven voor

studerende kinderen. Ook drong hij aan op een spoedige voorbereiding van de weduwen- en wezenverzekering en van de nieuwe invaliditeitswet, zodra de adviezen van de SER zouden zijn ontvangen. Hij toonde zich ernstig teleurgesteld, dat de trekkers van de noodwet ouderdomsvoorziening in verband met het gestegen welvaartspeil slechts een uitkering ter hoogte van een halve maand in plaats van een hele maand zouden ontvangen. Voorts drong hij aan op spoedige verhoging van de loongrenzen der sociale verzekeringswetten. Sprekend over de werkgelegenheid stelde hij, dat industrievestiging het voornaamste middel moet blijven om de werkgelegenheid in de achtergebleven gebieden van ons land te verbeteren. Van Lier ging nog op een groot aantal problemen in betreffende de arbeidsvoorziening, de scholing en de aanvullende werken. Hij bepleitte onder meer verhoging van de loondervingsvergoeding op de Rijkswerkplaatsen, scherper toezicht op overwerk, en een betere voorraadvorming voor de aanvullende werken. Hij bestreed de wenselijkheid der zgn. mobiliteitsacties en drong er bij de staatssecretaris op aan, dat deze een uiterste termijn zou stellen aan het landbouwschap, om een regeling van de arbeids- en rusttijden in de landbouw te maken. Ook bepleitte hij een onbekrompen toelating van Hongaarse vluchtelingen. Ten slotte verzette Van Lier zich tegen een amendement-De Kort (k.v.p.), die de subsidie aan particuliere beroepskeuzebureaus met één gulden wilde verhogen. Van Lier deelde de ontevredenheid over het lange uitblijven van het rapport, dat de commissie-Beroepskeuzevoorlichting moest uitbrengen, maar was het met de minister eens, dat een definitieve regeling van deze zaak pas gegeven kon worden als dit rapport er was. Het amendement werd echter met 76 tegen 51 stemmen aangenomen.

*Van Lienden* vroeg de minister ook in een tijd van bestedingsbeperking voorrang te blijven geven aan de gezondheidszorg. Hij verheugde zich erover, dat de minister aanvullende kredieten had gevraagd ter bestrijding van de kinderverlamming. Hij bepleitte voorts, dat de te verwachten ziekenfondswet geleidelijke vermindering van het aantal ziekenfondsen niet zou belemmeren. Van Lienden drong sterk aan op de instelling van een ziekenhuisraad, die ervoor zou kunnen zorgen, dat de zeer kostbare investeringen der ziekenhuizen op de juiste wijze worden gepland en gespreid. Hij achtte het onjuist, dat in de verpleegprijzen de kosten voor de opleiding van verplegend personeel zijn opgenomen, z.i. zou het rijk deze ten dele voor zijn rekening moeten nemen. Verder vroeg hij een onderzoek naar de oorzaken van de tekorten aan de verschillende groepen verpleegsters. Nadat hij de uitbreiding van de waterleidingen in de onrendabele gebieden had besproken, ging hij over op het vraagstuk van de schooltandverzorging, waarbij hij subsidiëring van rijkswege bepleitte. Ten slotte drong hij er bij de minister op aan drastische maatregelen te nemen tegen de vele ijsbereiders, die ondeugdelijk ijs verkopen.

*13 december 1956. Nadere wijziging ongevallenwetten (4288).*

*Van den Born* ging akkoord met de vele verbeteringen, die in dit wetsontwerp waren vervat. Hij drong er op aan, dat niet eerder tot maandelijks in plaats van wekelijkse uitbetaling van renten zou worden overgegaan, dan alvorens de staatssecretaris met het bestuur van de Sociale Verzekeringsraad overleg zou hebben gepleegd, hetgeen door deze werd toegezegd.

*13 december 1956. Verhoging van uitkeringen ingevolge een zestal sociale verzekeringswetten (4559)*

*Van den Born* ging akkoord met deze wetsontwerpen. Hij achtte het juist, dat

ook de kinderbijslagen verhoogd zouden worden; waarom zou men de gezinnen met kinderen niet mogen laten profiteren van de welvaartsstijging? Teleurgesteld toonde hij zich echter over de uitkering van slechts een halve maand aan de noodwettrekkers, nu er door het advies van de Stichting van de Arbeid ruimere verwachtingen waren gewekt.

*5 februari 1957. Verhoging der loongrenzen van verschillende sociale verzekeringswetten (4567).*

*Van Lienden* stelde voorop, dat de loongrenzen van de sociale verzekeringswetten moeten meegaan met de loonindex. Als men de loongrenzen niet zou verhogen bij een welvaartsloonronde zou dat feitelijk betekenen, dat men de wat beter gesalarieerde groepen een deel van de welvaartsvermeerdering weer zou ontnemen. De bezwaren van de Maatschappij voor Geneeskunde, Pharmacie en Tandheelkunde kunnen ter sprake komen bij de behandeling van een ziekenfondswet. Men zal er echter rekening mee moeten houden, dat de kosten van geneeskundige verzorging de laatste jaren sterk zijn gestegen en dat de particuliere verzekeringen, al zijn hun voorwaarden wel wat gunstiger geworden, duurder zijn dan de ziekenfondsen. Toen de heer De Kort (k.v.p.) een motie indiende, waarin gevraagd werd om overleg tussen de minister en de kamercommissie over de ont koppeling van de loongrenzen voor Ziektewet en Ziekenfondsenbesluit, verzette *Van Lienden* zich daar niet tegen, hoewel hij van oordeel was, dat dit overleg ook zonder motie tot stand zou kunnen komen. De motie en het wetsontwerp werden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*7 februari 1957. Aanvullende bepalingen tot het verlenen van de bevoegdheid van tandheelkundige (3841).*

*Van Lienden* zeide namens de commissie van de kamer voor de Volksgezondheid, dat deze adviseerde tot aanvaarding van het wetsontwerp. Wel vroeg hij de minister om een nota over het vraagstuk van de tandheelkundige voorzieningen in het algemeen en over de tandheelkundige hulpkrachten in het bijzonder.

*7 februari 1957. Waterleidingwet (4201).*

*Van Lienden* gaf uiting aan zijn instemming met het wetsontwerp, dat vooral van technische aard was. Hij betwijfelde of deze wet wel voldoende mogelijkheden aan de minister gaf om door een betere samenwerking van waterleidingbedrijven een zo doelmatig mogelijke waterwinning te bereiken. Ook bepleitte hij overleg met andere landen, vooral met West-Duitsland ten aanzien van het rein houden van het rivierwater, dat in toenemende mate voor de drinkwatervoorziening van ons land wordt gebruikt. Ten slotte vroeg hij een wettelijke grondslag voor het tienjarenplan voor de waterleiding in de onrendabele gebieden. De waterleidingbedrijven klagen, dat zij te lang moeten wachten op de mededelingen, welke gebieden elk jaar voor aansluiting in aanmerking komen en dat de subsidies te laat worden uitgekeerd.

*21 mei 1957. Verlenging werkingsduur Noodwet Kinderbijslag Kleine Zelfstandigen (4619).*

*Van Lier* ging akkoord met het wetsontwerp, maar betreurde de vertraging bij de indiening van de definitieve kinderbijslagwet; hij had de indruk, dat de oorzaak hiervan niet bij deze minister had gelegen. Hij drong dan ook nogmaals bij de gehele regering op spoed aan.



*12 juni 1957. Beslissing van de kamer over het al of niet in behandeling nemen van het wetsontwerp-geneesmiddelenvoorziening.*

Burger verklaarde, dat het de taak van de kamer is, een wetsontwerp, dat is ingekomen, in behandeling te nemen. De grondwet schrijft voor, dat aan de openbare behandeling een onderzoek moet voorafgaan, maar dit is hier reeds gebeurd. De daartoe ingestelde commissie heeft alle mogelijkheden van onderzoek uitgeput en voor zover ze dat niet heeft gedaan, verklaard, dat zij niet van plan is die te gebruiken. Dan is de taak van de commissie ook beëindigd. Nu weet ik wel, aldus Burger, dat er een verschil van mening tussen de minister en de commissie schijnt te bestaan, maar dat doet hier niet ter zake. Als er een conflict met de regering moet zijn, moet de kamer dat zelf uitmaken en niet de commissie, die slechts een hulporgaan van de kamer is. Het voorstel van Burger, om het wetsontwerp in behandeling te nemen werd echter met 52 tegen 45 stemmen verworpen.

*9 juli 1957. Tijdelijke verhoging van uitkeringen ingevolge verschillende sociale verzekeringswetten (4699).*

Van Lier uitte zijn teleurstelling over het feit, dat er over deze verhogingen, die in verband met de huurverhoging worden voorgesteld, geen overeenstemming in opvatting tussen de regering en de fractie tot stand was gekomen. Uitvoerig zette hij uiteen, dat bij het voorgestelde percentage van 3 voor de gunstigste gevallen van rentetrekkers nog geen volledige compensatie werd verkregen en dat ook de bejaarden en degenen, die kinderbijslag ontvangen slechts een onvolledige compensatie zouden ontvangen. Het gaat bij dit alles niet om grote bedragen, maar terwijl de regering bang is, dat enkelen iets te veel krijgen, is de fractie ertegen, dat velen iets te weinig krijgen. Van Lier kondigde een aantal amendementen aan om de verhogingen te vergroten, maar zag van dit voornemen af toen de staatssecretaris deze onaanvaardbaar noemde. Terugtrekken van het wetsontwerp zou op zijn minst langdurig uitstel voor de betrokkenen hebben betekend.

*27 november 1957. Begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid voor 1958 (4900).*

Van Lier drong erop aan, dat de minister zo snel mogelijk zou laten werken aan de voorbereiding van de weduwen- en wezenwet en van de nieuwe invaliditeitswet. Hij verheugde zich erover, dat de minister gunstig had geantwoord op het verzoek in het voorlopig verslag gedaan, om een wetswijziging voor te stellen, waardoor het uitkeringspercentage bij de ongevallenwetten voor het eerste jaar na elk ongeval van 70 tot 80 zou worden verhoogd. Hij verkreeg de toezegging van de minister, dat hij het advies van de SER zou vragen over het vraagstuk van het waardevast maken van een deel van het bedrijfspensioen.

Vervolgens besprak Van Lier de werkgelegenheidssituatie, waarover de fractie zich zorgen maakte. Hij was het eens met de uitgangspunten van het beleid van de minister op dit punt, maar was van oordeel, dat de minister de werkloosheid voor 1958 te optimistisch had geraamd, namelijk op gemiddeld 50.000. Hij toonde aan, dat een gemiddelde van 70.000 zo goed als zeker en een gemiddelde van 100.000 zeer wel mogelijk was, waarbij het zwaartepunt zou vallen in de noordelijke provincies. Maar dan zou de regering over veel te weinig gelden beschikken voor de uitvoering van openbare en aanvullende werken, speciaal van dure werken, die, vooral in het noorden van het land, niet gemist kunnen worden. Voor iedere werkloze, die geschikt en beschikbaar is voor aanvullende werkgelegenheid moet er ook plaats zijn in die aanvullende werkgelegenheid. Nu had de

regering wel verklaard, dat zij hogere kredieten zou aanvragen indien de toestand dit nodig zou maken en het economisch mogelijk zou zijn, maar Van Lier wilde een uitspraak van de kamer vragen om duidelijk vast te leggen, dat ook deze de bereidheid zou hebben de nodige middelen ter beschikking te stellen, zodra dit nodig zou zijn. Aan de hand van de dan heersende omstandigheden zou bekeken moeten worden hoe voor dekking van die uitgaven zou moeten worden gezorgd. De door hem ingediende motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Ten slotte besprak Van Lier de beroepskeuzevoorlichting; hierbij bestreed hij het standpunt van de heer Zwanikken (k.v.p.), die gesteld had, dat de beroepskeuzevoorlichting levensbeschouwelijk moest worden georganiseerd. Van Lier stelde daartegenover, dat men de levensbeschouwelijke gezichtspunten niet tot de enige of altijd beslissende factor mag maken bij de organisatie van sociale of culturele activiteiten. Wel drong hij er bij de regering op aan, dat zij vóór de volgende begroting met een definitieve regeling van de beroepskeuzevoorlichting zou komen.

*Mej. Lemaire* verklaarde onder de indruk te zijn van het vele, dat in het afgelopen jaar tot stand was gebracht. Niet tevreden was zij echter over de zeer geringe vorderingen, die er waren gemaakt bij het vraagstuk van de gelijke beloning voor mannen- en vrouwenarbeid. Zij gaf toe, dat het bedrijfsleven hier een grote verantwoordelijkheid heeft, maar drong er bij de regering op aan, dat deze de ontwikkeling naar gelijke beloning zo actief mogelijk zou bevorderen. Vervolgens besprak zij de beroepsarbeid van de gehuwde vrouw. Nu de taak van de huisvrouw steeds meer verlicht wordt, zijn er steeds meer gehuwde vrouwen, die werk buitenshuis zoeken. Zij vroeg een onderzoek naar de hierbij rijzende problemen en bepleitte bevordering door de regering van de mogelijkheid voor deze vrouwen beroepsarbeid te verrichten gedurende een deel van de dag. Daarna ging zij in op het vraagstuk van de verhoging der arbeidsgerechtigde leeftijd, waarbij zij sterk aandrong op zo spoedig mogelijke verwezenlijking van het part-time onderwijs voor jeugdigen in het bedrijfsleven als eerste stap op de weg naar verlenging van de leerplicht. Ten slotte drong zij aan op minder soepelheid bij het geven van overwerkvergunningen.

*Roemers* verklaarde, dat de fractie akkoord ging met het standpunt van de regering, dat een algemene loonsverhoging thans geen oplossing voor de bestaande moeilijkheden zou zijn. Indien de prijzen nog verder zouden stijgen, wilde hij echter geenszins een verhoging van de subsidie op levensmiddelen uitsluiten. Hij drong aan op subsidiëring van de schoolmelkvoorziening en op verhoging van de kinderbijslag als noodmaatregel. Tegen de woordvoerders van de KVP en AR hield hij staande, dat de vrijere loonpolitiek één van de oorzaken was geweest der overbesteding, door het tijdstip waarop zij was ingevoerd; ook als de regering geen maximum zou hebben gesteld zou het hoogste percentage van verhoging als een magneet hebben gewerkt. Roemers drong er sterk op aan, opnieuw een budgetonderzoek uit te voeren, omdat de resultaten van het laatste onderzoek niet meer betrouwbaar waren. Hij was teleurgesteld over de geringe vorderingen op het gebied van de werkclassificatie in de landbouw en was van mening dat de loonvoorstellen van de organisaties in de bouwnijverheid gezien moesten worden als een poging om de loonsituatie in die bedrijfstak weer gezond te maken. Ten slotte maakte hij nog een aantal opmerkingen over de emigratie.

*Van Lienden* had waardering voor de belangstelling, die de minister aan den dag legde voor de volksgezondheid. Hij vroeg nader overleg met de organisaties voor de drankbestrijding over de verdeling van het subsidie voor de preventieve drankbestrijding. Voorts besprak hij de revalidatie, waarbij hij de minister o.m.

vroeg te onderzoeken, of het rijk iets zou kunnen doen om de financiële positie van het revaliditeitscentrum in Overijssel te verbeteren. Hij had waardering voor de plannen van de minister ten aanzien van de inenting tegen kinderverlamming en vroeg om de gemeenten, die zelf al waren begonnen, achteraf nog een vergoeding van rijkswege toe te kennen. Vervolgens ging hij in op het moeilijke probleem van de financiering van langdurige verplegingen. Hij zag de mogelijkheid bij een nieuwe ziekenfondswet een deel van de kosten voor rekening van de ziekenfondsverzekering te brengen. Van Lienden achtte het onjuist, dat de financieringsregeling voor verpleeg- en behandelingsinrichtingen zo plotseling en volledig was ingetrokken. Ten slotte besprak hij het tekort aan tandheelkundige verzorging en aan tandartsen. Hij vroeg om overleg met de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, om de tandartsenstudie meer aantrekkelijk te maken; hierbij vroeg hij zich af, of deze studie, die op 6 jaar was gebracht, niet verkort zou kunnen worden.

*Lamberts* besprak uitvoerig het probleem van de radioactieve stralingen. Hij wees op de onzekerheid, die er in wetenschappelijke kringen nog steeds bestaat ten aanzien van de toelaatbare hoeveelheid van die straling, al wordt die over het algemeen steeds lager gesteld. Hij bepleitte de instelling van een aparte inspectie op alle vormen van radioactieve stralingen. Alle reactorplannen in Nederland zullen moeten voldoen aan de veiligheidsvoorschriften, door de minister te stellen. Deze moet daarvoor beschikken over een behoorlijk aantal deskundige adviseurs, met wie de ontwerpers van reactoren reeds van het begin af overleg moeten plegen. *Lamberts* drong ook aan op nauwe samenwerking op veiligheidsgebied met België, z.i. zou het wenselijk zijn bij de reactor te Mol een Benelux-laboratorium voor de beveiliging tegen straling in te richten. Ten slotte besprak hij een aantal vraagstukken, die optreden bij de toepassing van radioactieve straling in de geneeskunde. In dit verband vroeg hij onder meer om verbetering van de geneeskundige statistiek.

#### *19 december 1957. Wijziging van de werkloosheidswet (5000).*

*Van Lier* verklaarde, dat de fractie geen principieel verschil van mening met de minister over dit wetsontwerp had, nu er bij nota van wijziging een tijdelijke werking aan was gegeven. Toch was de fractie niet overtuigd van de wenselijkheid der voorgestelde wijziging van de verdeling der premielast. Hierdoor wordt op werkgevers en werknemers een te zware last gelegd. Het is bovendien onjuist de premie zoveel te verlagen juist nu de werkloosheid stijgt, en als de regering geld nodig had, had zij dit toch van het werkloosheidsfonds kunnen lenen. Toen de minister verklaarde, dat verwerping van het voorstel onaanvaardbaar was voor de regering, stemde de fractie vóór het wetsvoorstel; zij was niet overtuigd door de argumenten van de minister, maar wilde voor deze zaak, waarbij het om betrekkelijk geringe bedragen ging, geen kabinetscrisis riskeren. Het wetsontwerp werd met 101 tegen 26 stemmen aangenomen.

#### *4 maart 1958. Interpellatie-Biewenga over de stijgende werkloosheid.*

*Roemers* betreurde het, dat de regering niet zelf met een nota over de stijgende werkloosheid en de daartegen door haar beraamde maatregelen was gekomen. Het staat nu wel vast, dat de gemiddelde werkloosheid in 1958, over het gehele land gemeten in de buurt van de 100.000 zal liggen, dat is ongeveer 3 pct. van de beroepsbevolking, maar sommige gebieden en bedrijfstakken worden veel zwaarder getroffen dan andere. *Roemers* stelde, dat een werkloosheidspercentage dat hoger is dan 2 reeds aanleiding tot bijzondere maatregelen moet zijn. Op het ogen-

blik is de werkloosheid in het algemeen, en met name in sommige streken, gestegen tot een peil, dat niet aanvaardbaar is. Roemers gaf toe, dat de oorzaken van die werkloosheid voor een deel van binnenlandse aard waren, maar zag toch, meer dan de regering dit deed, ook internationale factoren in het spel en hij vroeg daarom om internationaal overleg tot bestrijding der werkloosheid, in het kader van de OEEC en van de Benelux. De noodzakelijke bestedingsbeperking had tot doel een deel van de produktiekrachten om te schakelen van de produktie voor binnenlands verbruik op die voor export. Men wilde deze omschakeling slechts door globale maatregelen bereiken; het gevolg daarvan was — omdat je met globale maatregelen niet alles met een schaarste kunt afknippen — dat er hier en daar werkloosheid ontstond. Terecht komt de regering nu met een program van maatregelen. Het is een groot geluk, dat zij, ten gevolge van de bestedingsbeperking nu ook over de geldmiddelen beschikt om zo'n program uit te voeren. Het is juist, dat de regering in haar program geen algemene, doch gerichte maatregelen heeft genomen, gericht op speciale streken en bedrijfstakken, want daar juist concentreert zich ook de werkloosheid. Met voldoening stelde Roemers vast, dat de heer Biewenga had gevraagd om een program van 100 miljoen, doch dat de regering gekomen was met een program van 150 miljoen. Hij drong aan op een snel tempo van uitvoering der aangekondigde werken. Voorts wees hij erop, dat er in de ontwikkelingsgebieden nog steeds een belangrijke werkloosheid van structurele aard is. De maatregelen om deze werkloosheid te bestrijden liggen echter voornamelijk op het terrein van de minister van Economische Zaken en daarover kan volgens hem het best met die minister worden gesproken, wanneer de te verwachten zesde Industrialisatie-nota in behandeling zou komen. Roemers merkte verder op, dat de regering nog geen geheel geruststellende verklaring had afgelegd over het bedrag, dat beschikbaar zou komen voor aanvullende werken. Hij herinnerde aan de motie-Van Lier, die zonder hoofdelijke stemming was aangenomen en verklaarde, dat de fractie gedurende dit jaar aan die uitspraak zou vasthouden. Ten slotte verklaarde Roemers het eens te zijn met de regering, dat de financiering van haar program nu nog niet hoefde te worden geregeld, doch dat men dit beter nog even kon laten afhangen van de ontwikkeling der conjunctuur.

*Bommer* was het eens met de uitspraak van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, dat er de eerste maanden nog geen herstel van de werkgelegenheid in de bouwnijverheid was te verwachten. Dat het aantal woningen in aanbouw iets terugloopt, is niet erg, want er was een overspanning, maar helaas was het waarschijnlijk dat die terugloop te ver zou gaan. Voor 1958 was volgens Bommer nog wel een hoog cijfer van gereedgekomen woningen te verwachten (hij schatte dit in de buurt van de 90.000), doch voor 1959 verwachtte hij een ernstige terugval, misschien tot 65.000, als er niets bijzonder zou gebeuren. De oorzaak hiervan was het achterblijven van de particuliere sector bij de ramingen van de begroting. Bommer uitte kritiek op de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, dat deze onlangs het bouwen van duurdere woningen in de particuliere sector aanlokkelijker had gemaakt, terwijl er hier juist geen bijzondere schaarste meer is. De minister behoorde integendeel juist de bouw van goedkope woningen te stimuleren. Bommer was het eens met het voornemen van de regering om voor de ontwikkelingsgebieden 3000 woningen extra beschikbaar te stellen; dit was volgens hem echter niet genoeg; gezien de cijfers was het in uitvoering nemen van een aantal extrawoningen in de orde van grootte van 10.000 voor het gehele land vereist. Bommer dacht hierbij aan woningen in de sociale sector, dus zowel aan woningwetwoningen als aan woningen volgens het besluit eigen woningbezit; de verdeling over deze beide groepen wilde hij graag van de behoeften en van

de plaatselijke omstandigheden laten afhangen. De kapitaalsvoorziening voor de bouw van deze 10.000 extrawoningen zou naar zijn mening niet uitsluitend uit 's rijks kas behoeven plaats te vinden, hij noemde nog enkele andere financieringsbronnen.

*11 maart 1958. Duurtetoeslag voor het jaar 1958 (5046).*

*Van Lier* was het met de voorgestelde maatregel, die een tijdelijke verhoging van de kinderbijslag met het oog op de gestegen kosten van levensonderhoud betekende, eens. Alleen achtte hij het rechtvaardig, om aan de kleine zelfstandigen een even grote verhoging toe te kennen als aan loontrekkenden, terwijl het wetsontwerp ervan uitging, dat zij slechts een 'halve' verhoging zouden krijgen. Hij diende een amendement in, om ook voor de kleine zelfstandigen de volle verhoging te laten gelden, welk amendement zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen.

*6 maart 1958. Wet op de Geneesmiddelenvoorziening (2479).*

*Van Lienden* zette uiteen hoe noodzakelijk het was de oude geneesmiddelenwet van 1865 te vervangen. De geneesmiddelenvoorziening heeft een geheel ander karakter gekregen; wel is waar hebben particuliere organisaties onder meer van apothekers veel gedaan om geordende toestanden te scheppen, maar de wetgeving is zeer ten achter ook bij het buitenland en dit is ook een belemmering voor de export geworden. Terecht sluit de wet zoveel mogelijk aan bij wat reeds in vrijwillige samenwerking geregeld is. Ten gevolge van de wet zal ook de geneesmiddelenvoorziening in de ziekenhuizen worden verbeterd. De wet is een goed compromis tussen allerlei tegengestelde belangen, vooral nu er door verschillende wijzigingen minder de nadruk is komen te liggen op de apothekersbelangen. Het aantal apotheekhoudende artsen zal nu wel gaan verminderen, maar niet verdwijnen. Daarom zou er bij de medische opleiding toch meer aandacht aan de taak van de medicus ten opzichte van de geneesmiddelenvoorziening moeten worden geschonken. *Van Lienden* was van oordeel, dat in het wetsontwerp in het algemeen gesproken ook voldoende rekening was gehouden met de belangen van de drogisten. Wel achtte hij het wenselijk, dat er een beroepsmogelijkheid in het leven geroepen zou worden over de beslissing van de bij de wet in te stellen commissie, dat een geneesmiddel alleen door apothekers zou kunnen worden verkocht. De minister voldeed aan dit verlangen door een nota van wijziging in te dienen. Ook een andere suggestie van *Van Lienden* werd door de minister overgenomen, namelijk om in deze commissie een vertegenwoordiger van het consumentenbelang op te nemen.

*Peschar* stelde voorop, dat we hier te maken hebben met een regeling ten behoeve van de volksgezondheid, die echter ook verschillende economische kanten heeft. Onder de drogisten was verontrusting ontstaan, omdat men in het levensmiddelenbedrijf en onder de kruideniers het streven waarnam, in de toekomst verpakte geneesmiddelen in hun normale assortiment op te nemen. De staatssecretaris voor Economische Zaken heeft intussen echter in het mondeling overleg mededelingen gedaan over het vestigingsbeleid van de regering op dit punt, die alle aanleiding voor deze vrees hebben weggenomen, zoals men ook kan zien in de nadien openbaar gemaakte ontwerp-vestigingsbesluiten. *Peschar* kantte zich scherp tegen een amendement van de heer *Bachg* (k.v.p.), die wilde, dat verpakte geneesmiddelen alleen zouden mogen worden verkocht door personen, die daartoe een vergunning zouden krijgen van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, en dat uiteindelijk over zes jaar die personen aan bepaalde eisen van bekwaamheid zouden moeten voldoen. Op die manier, aldus *Peschar*, zouden over

zes jaar driekwart van degenen, die nu deze geneesmiddelen mogen verkopen, dat niet meer mogen doen. Hij achtte dit onrechtvaardig en in strijd bovendien met rechtmatige consumentenbelangen. In een klein dorp zou men b.v. voortaan geen eenvoudige geneesmiddelen meer kunnen kopen, wanneer daar geen erkend drogist gevestigd zou zijn. De heer Bachg schrok toen zelf terug voor deze gevolgen en diende een nieuw amendement in. Ook dit werd door Peschar bestreden, omdat het geen enkele wijziging inhield vergeleken bij het systeem van het wetsontwerp, behalve deze ene, dat wat volgens het wetsontwerp zou worden overgelaten aan de vestigingswetgeving, nu in de geneesmiddelenwet zelf geregeld zou worden. Peschar zag geen enkel belang van volksgezondheid, dat dit zou eisen. Ten slotte trok de heer Bachg ook zijn nieuwe amendement in. Intussen had Peschar zelf een amendement ingediend, dat eigenlijk een onderdeel was van het eerste amendement-Bachg, een onderdeel, dat naar de mening van Peschar te goed was om zo maar vergeten te worden. Het kwam er op neer, dat de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid ook voorschriften zou kunnen geven voor verpakte geneesmiddelen in zoverre die door anderen dan apothekers, dus b.v. door drogisten, verkocht worden. Dit amendement werd door de kamer aangenomen. Het wetsontwerp zelf werd ook door de kamer aangenomen.

*10 juli 1958. Wijziging van de ongevallenwetten (5033).*

*Van Lier* verheugde zich over dit wetsontwerp, waarbij het uitkeringspercentage voor het eerste jaar na elk ongeval van 70 tot 80 werd verhoogd en dus gelijk gemaakt aan dat volgens de ziekwet. Hij drong er echter bij de staatssecretaris op aan, dat deze nog op een ander punt de ongevallenwet zou verbeteren, door namelijk de ziekteverzekering ook tijdens de periode van ongevallenuitkering te laten voortduren. Hij vroeg om overlegging aan de kamer van de adviezen, die de Ziekenfondsraad en de Sociale Verzekeringsraad over deze kwestie aan de regering zouden uitbrengen, hetgeen de staatssecretaris toezegde.

#### MAATSCHAPPELIJK WERK (BEGROTINGSHOOFDSTUK XII A)

*13 november 1956. Begroting van Maatschappelijk Werk voor 1957 (4500).*

*Mevr. Heroma—Meilink* merkte o.m. op, dat er van het maatschappelijk werk veel meer gevraagd wordt dan vroeger, nl. een vakkundige en methodische behandeling van de mens-in-nood. Daartoe is ook het sociaal onderzoek onmisbaar, maar dit zou niet alleen centraal, doch ook regionaal en lokaal moeten geschieden. Nu de minister nog geen tijd had gehad haar beleid volledig te bepalen, vroeg zij om een nota daarover aan de kamer, in te dienen vóór de volgende begroting. Sprekend over het maatschappelijk werk ten plattelande vroeg zij, of men bij de overdracht niet te centralistisch te werk was gegaan. Zij was ook van mening, dat er bij het maatschappelijk werk in de ontwikkelingsgebieden meer zou moeten worden gedecentraliseerd. *Mevr. Heroma—Meilink* was van mening, dat bij de toelating van vergaderingen in dorps- en buurthuizen de minderheden soms in de knel kwamen. Nadat zij nadere inlichtingen had gevraagd over allerlei onduidelijke begrotingsposten besprak zij de taakverdeling tussen het departement van Maatschappelijk Werk en andere departementen. Ten onrechte had de minister alleen gesteld, dat beraad zou moeten plaatsvinden over het overdragen van taken aan haar departement. Na gedegen onderzoek zou ook het omgekeerde wenselijk kunnen blijken. Er is veel maatschappelijk werk, dat steeds bij andere departementen zal moeten blijven, omdat het daar als het ware is ingebouwd. Naarmate er meer normatieve

voorzieningen komen, zullen er ook taken van maatschappelijk werk naar Sociale Zaken en Volksgezondheid moeten overgaan.

*Mevr. Ploeg—Ploeg* maakte zich ongerust over de vrijgevigheid, waarvan dit departement soms blijk geeft; allerlei subsidieposten waren te hoog geraamd, soms wordt door het departement zelfs verzocht een hoger subsidie aan te vragen. Daarna besprak zij de bestrijding van de a-socialiteit. Zij geloofde, dat het langer experimenteren met de gezinsoorden niet verantwoord was. Er zijn gezinnen, die nodeloos uit hun omgeving zijn gehaald en vooral de positie van een aantal jongeren in dat experiment is schrijnend. Bovendien is deze zaak onnodig kostbaar. Zij stelde als de mening van de fractie dat de gezinsoorden in hun huidige vorm dienden te worden opgeheven. Voorts besprak *mevr. Ploeg—Ploeg* een aantal kanten van het bejaardenvraagstuk, waarbij zij onder meer vroeg om steun aan pogingen om in de huisvesting van bejaarden te voorzien. Zij waarschuwde tegen de tendens, dat zich een veelheid van personen met een bepaald gezin gaat bezighouden. Vervolgens bepleitte zij een ruimere subsidiëring van de opbouworganen (waarin alle richtingen samenwerken) en wees het streven af om deze organen achteruit te drukken ten gunste van levensbeschouwelijke samenwerkingsorganen. Ten slotte veroordeelde zij de houding van enkele gemeentebesturen in het zuiden, die subsidie weigeren aan 'Humanitas'. Terecht had de minister als haar mening te kennen gegeven, dat de grondslag voor het verkrijgen van subsidie voor alle groepen in ons land dezelfde moet zijn.

*Scheps* begon met een bespreking van de vraagstukken der gerepatrieerden. Hij vroeg om een soepele regeling van de tegemoetkoming in de overtochtscosten van onbemiddelde Nederlanders in Indonesië. Gezien het ongunstiger worden van de omstandigheden in dit land moet ten slotte voor iedereen, die het wil, de terugreis mogelijk worden gemaakt. Vervolgens ging *Scheps* uitvoerig in op de problemen van de Ambonnezen. Hij stelde zich op het standpunt, dat deze als gast dienen te worden behandeld en dat Nederland het eigen Ambonese nationale wezen niet mag aantasten; van de andere kant is een proces van opnemng in het Nederlandse volk aan de gang, speciaal ten aanzien van de jongere Ambonnezen, dat onvermijdelijk is. *Scheps* bepleitte de instelling van een raad of commissie van blijvende aard, welke de minister gevraagd en ongevraagd van advies zou kunnen dienen. De nieuwe regeling van zelfverzorging voor de Ambonnezen kon hij op zich zelf beschouwd wel aanvaarden, maar hij betreurde het, dat hierover niet tevoren overleg was gepleegd met de Ambonnezen zelf. *Scheps* toonde zich zeer voldaan over het besluit van de regering om een duizendtal Hongaarse vluchtelingen in ons land op te nemen en stelde een groot aantal vragen omtrent de gang van zaken ten aanzien van deze vluchtelingen.

*19 november 1957. Begroting van Maatschappelijk Werk voor 1958. (4900).*

*Mevr. Heroma—Meilink* uitte enige kritiek op een te sterke tendens bij het departement om een centraal patroon van organisatie en subsidie aan het land op te leggen. Dit leidt tot onjuistheden, vooral nu het departement de subsidiëring hoe langer hoe meer langs de lijn van de levensbeschouwelijke organisaties ging opzetten. *Mevr. Heroma—Meilink* kon de geestelijke geschakeerdheid van ons volk als een rijkdom zien en erkende de bestaansreden van levensbeschouwelijk gefundeerd algemeen maatschappelijk werk. Zij waarschuwde echter tegen tendenzen van verzuiling, die optreden doordat men zich onvoldoende medeverantwoordelijk voelt voor het welzijn van de ander in diens eigen geestelijk klimaat. Vervolgens toonde zij haar teleurstelling over het uitblijven van wetgeving bij dit departement. Zij wees op de noodzaak van een herziening der volkomen verouderde armenwet,

van een wijziging van de wet betreffende het recht van verhaal en van een wet tot regeling van het toezicht op de rusthuizen voor bejaarden. Ook een wettelijke regeling van de collectes en inzamelingen is nodig. Ten aanzien van de ontwikkelingsgebieden bepleitte mevr. Heroma—Meilink een grotere decentralisatie van de planning en vooral de verzekering van een ononderbroken financiering; zij toonde zich niet tevreden met de beperking van de subsidies voor deze gebieden. Voorts besprak zij de vraagstukken van de gerepatrieerden, waarbij zij onder meer de afvoer naar Nederland en de steunnormen voor de nog in Indonesië verblijvenden ter sprake bracht. Wat de Ambonnezen betreft bepleitte zij een geleidelijke doorvoering van de zelfverzorging. Ten slotte vroeg zij de minister een lichaam van samenwerking in het leven te roepen, waarin ook de Ambonnezen zelf vertegenwoordigd zouden zijn, om deze te helpen een beter contact met het Nederlandse volk te vinden.

*Daams* betoogde, dat het werk van de vrijwilligers bij het maatschappelijk werk meer de nadruk moet krijgen, mits samenwerking met beroepskrachten bestaat; op deze wijze zou het maatschappelijk werk een sterkere positie in de samenleving kunnen krijgen. Na de revalidatie besprak hij het vraagstuk van de gezinsverzorging, waarbij hij een aantal suggesties deed om de schaarste aan gezinsverzorgsters te verminderen. Voorts besprak hij de BLO-nazorg om ten slotte zijn ontevredenheid te uiten over het beleid ten aanzien van de woonoorden. Deze zijn nu 17 jaar oud. Reeds jaren geleden sprak men van de noodzaak op dit gebied te experimenteren, maar de gang van zaken is er nog altijd precies hetzelfde en de bezwaren zijn ook dezelfde gebleven. *Daams* gaf nog eens een uitvoerige opsomming van die bezwaren, die vorige jaren al door mevrouw Ploeg waren genoemd. Hij stelde aan de minister de vraag, of zij kon verklaren, dat meer dan de helft van de gezinsoorden geschikt was voor het werk, dat meer dan de helft van de daar opgenomen gezinnen en kinderen er werkelijk thuis horen, dat meer dan de helft van het personeel aldaar voor zijn taak voldoende berekend was. *Daams* diende eerst een amendement in, om de op dit punt betrekking hebbende begrotingspost in een memoriepost om te zetten, doch trok dit weer in, nadat de minister had verklaard, dat zij aan een pas ingesteld adviescollege advies zou vragen over de vraag wat er hier het best zou kunnen gebeuren en dat zij in het volgende jaar een beslissing zou nemen.

*Scheps* uitte zijn teleurstelling over het niet verlenen van subsidie aan de Nederlandse Bond in Duitsland. Voorheen werd aan deze bond wel subsidie verstrekt en hij zou het ernstig betreuren wanneer het werk van deze organisatie, die tracht het Nederlands te bewaren bij de in Duitsland woonachtige Nederlanders, zou worden belemmerd.

#### ZAKEN OVERZEE (BEGROTINGSHOOFDSTUK XIII)

*1 maart 1957. Begroting van Zaken Overzee voor 1957 (4500).*

*Nederhorst* verklaarde de nieuwe minister met vertrouwen tegemoet te treden. Aanvankelijk hadden in 1956 alle fracties de neiging dit departement op te heffen. Toen men zich echter moest bezinnen op de vraag: wat dan?, stuitte men op allerlei onoplosbare puzzels. Dit leidde er toe, dat men het departement maar in stand hield. Toch zal men de vraag, of het departement gehandhaafd moet worden op korte termijn systematisch moeten onderzoeken. Van de ene kant is er een belang in gelegen, dat het contact van de West met de Nederlandse departementen doeltreffend gecoördineerd is, van de andere kant heeft het departement een koloniaal verleden en misschien hier en daar ook nog een koloniale mentaliteit, waar



men in de West natuurlijk niet op gebrand is. Het is ook weinig gelukkig, dat men de zaken betreffende Nieuw-Guinea en die betreffende de West onder hetzelfde departement heeft gebracht. Welke oplossing men ten slotte ook kiezen zal, in ieder geval zal men de gedachte van de gelijkgerechtigdheid der rijksdelen volledig moeten respecteren.

Nederhorst bracht verder de vacature van gouverneur van de Nederlandse Antillen ter sprake. In ieder geval moet daar iemand benoemd worden, die overtuigd voorstander is van de nieuwe verhouding, zoals die geregeld is in het statuut; hij zal zich niet met interne zaken mogen bemoeien, boven de partijen en groepen moeten staan en een tactvol en wijs beleid moeten voeren. Daaraan heeft het in het verleden wel eens ontbroken. Ook zou het onjuist zijn, als men voor deze post bij voorkeur een KVP-er zou benoemen; de bevolking der Antillen is wel overwegend katholiek, doch slechts een geringe minderheid is er voorstander van confessionele partijvorming. Even onjuist zou het zijn, aldus Nederhorst, als men voor Suriname bij voorkeur aan de PvdA zou denken. De Nederlandse partijverhoudingen behoren niet bepalend te zijn voor de keuze van de gouverneurs in de West.

Nederhorst behandelde voorts een aantal Surinaamse problemen. De Nederlandse missie voor het Tienjarenplan heeft zich te veel met detailkwesties beziggehouden. Gelukkig heeft de Nederlandse regering haar bijdrage voor technische bijstand aan Suriname verhoogd, maar Nederhorst vroeg zich toch af, of op den duur niet meer zou moeten worden gedaan. Wat de Antillen betreft vroeg Nederhorst of het niet verstandig zou zijn reeds thans op het hoogste niveau in vriendschappelijk contact te treden met de regering van Venezuela over de eventuele heffing voor dat land van extra-uitvoerrechten op olie, die in de Antillen wordt geraffineerd.

Ten slotte besprak Nederhorst nog een aantal problemen, die voor de West voortvloeien uit de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap. Ook bracht hij de positie van Nieuw-Guinea in dit verband ter sprake.

*23 oktober 1957. Machtiging tot het verlenen van de garantie van Nederland voor door de Nederlandse Antillen te sluiten leningen ten behoeve van de ontwikkeling van Curaçao en Aruba (4766).*

*De Kadt* erkende, dat wij de verplichtingen, die wij op ons hebben genomen, toen het koninkrijk nieuwe stijl tot stand kwam, hebben waar te maken en ook economische steun hebben te leveren aan die delen van het rijk, die deze nodig hebben. Hij uitte echter zijn ontevredenheid over het ernstig gebrek aan inlichtingen van de zijde der regering en verklaarde aan het adres van de Antillen, dat men daar zal moeten begrijpen, dat wij zakelijke objecten ook op hun zakelijke argumentatie willen beoordelen.

*18 december 1957. Begroting van Zaken Overzee voor 1958 (4900).*

*Burger* kwam nog eens terug op de vraag naar de juiste departementale indeling van de aangelegenheden, die onder dit departement vallen. Het gaat niet om de doelmatigheid van de interne organisatie van het departement, maar om het departement zelf. Dit heeft bij de laatste kabinetsformatie allerlei moeilijkheden opgeleverd. Wij moeten eindelijk tot een verantwoorde conclusie komen of de tegenwoordige indeling goed is, dan wel dat een ander mogelijkheid de voorkeur verdient. Daarom moet een andere technische oplossing, waarbij de bezwaren van de huidige indeling vermeden zijn, worden uitgewerkt.

*Nederhorst* uitte zijn waardering over de ontvangst die de Nederlandse parle-

mentaire delegatie in de Antillen en in Suriname heeft genoten. Hij sprak de hoop uit, dat een delegatie uit deze beide gebieden in 1958 Nederland zou bezoeken en dat men de uitwisseling van delegaties regelmatig, liefst elk jaar zou herhalen. Vervolgens stelde hij een aantal vragen met betrekking tot de mogelijkheden voor Suriname en de Antillen om zich door een associatie-overeenkomst bij de Europese Economische Gemeenschap aan te sluiten. Kunnen deze gebieden profiteren van het Ontwikkelingsfonds van de EEG? Natuurlijk zullen de Antillen en Suriname geheel zelfstandig en in volle vrijheid moeten beslissen of zij zich met de EEG zullen verbinden.

Nederhorst juichte het toe, dat men er in geslaagd was het Brokopondoplan zonder Nederlandse hulp voor elkaar te krijgen en verklaarde zich voorstander van de voortzetting van het project der machinale landbouw in Suriname. Verder drong hij aan op het spoedig openen van onderhandelingen tot vaststelling van de definitieve grenzen van dit land. Hij plaatste zich achter het beleid van de regering en van de minister in de moeilijke kwesties, die waren ontstaan door uitzetting van een journalist uit de Antillen en was verheugd, dat het ernaar uitzag alsof men een goede oplossing gevonden had. Ten slotte besprak Nederhorst nog de mogelijkheden voor Suriname en de Antillen in het kader van de Caraïbische Commissie en de Westindische Conferentie en ging hij nog in op de culturele uitwisseling tussen de rijkdelen.

TH. VAN LIER



VERSLAG VAN DE  
EERSTE KAMERFRACTIE

over de periode  
1 oktober 1956 - 30 september 1958

## SAMENSTELLING VAN DE FRACTIE

Bij de aanvang van de verslagperiode maakten de volgende partijgenoten deel uit van de fractie:

J. B. Broeks, mr. G. J. P. Cammelbeeck, H. J. de Dreu, mr. G. van Hall, J. L. Hoogland, S. de Jong, mr. J. A. Jonkman, P. J. Kapteijn, D. de Loor, mr. M. de Niet Gzn., H. Oosterhuis, mr. A. de Roos, dr. L. M. de Rijk, prof. dr. ir. W. Schermerhorn, jhr. mr. T. A. J. W. Schorer, mej. mr. M. Tjeenk Willink, mr. dr. J. In 't Veld, mevr. dr. H. Verwey-Jonker, ir. H. Vos, dr. F. Wibaut, mr. H. Willemse, C. W. van Wingerden.

In juni 1957 bedankte mevrouw dr. H. Verwey—Jonker met het oog op haar lidmaatschap van de SER; zij werd opgevolgd door C. van der Waerden.

In verband met zijn gevorderde leeftijd bedankte dr. F. Wibaut in mei 1958 voor zijn lidmaatschap van de Eerste Kamer; hij werd opgevolgd door prof. dr. A. Querido.

Op 15 augustus 1958 ontviel de fractie de steun van mr. H. Willemse, wiens verscheiden elders in dit boekwerk wordt herdacht. Hij werd opgevolgd door prof. dr. ir. J. P. Mazure.

Ook in deze verslagperiode trad mr. dr. J. In 't Veld als fractievoorzitter op; H. Oosterhuis beheerde wederom het secretariaat der fractie.

Het lid mr. J. A. Jonkman werd door H.M. de Koningin herbenoemd tot voorzitter der Eerste Kamer.

## BEHANDELTE ONDERWERPEN

### *Wijziging van de merkenwet.*

*Cammelbeeck* betwijfelde, of de regeling van de merklicentie in het onderhavige wetsontwerp inderdaad een legalisering van de bestaande toestand betekende. Spreker constateerde een behoefte bij het bedrijfsleven aan vrije overdracht van merken en zou dit eveneens geregeld willen zien. De geopperde bezwaren waren voor de fractie geen aanleiding haar stem tegen het ontwerp uit te brengen; het werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

### *Goedkeuring overeenkomst betreffende de Internationale Financierings Maatschappij.*

Dit wetsontwerp, dat strekte tot goedkeuring van een in 1955 te Washington gesloten overeenkomst inzake de oprichting van een Internationale Financierings Maatschappij ten behoeve van de steun aan minder-ontwikkelde gebieden, werd krachtig ondersteund door *Schermerhorn*. Spreker achtte de hulp aan deze gebieden behalve idealistisch een kwestie van zelfbehoud; zouden wij hier falen, dan worden de tegenstellingen in de wereld verscherpt, hetgeen wij tot onze eigen schade zouden kunnen ervaren. Met uitzondering van de communisten konden de leden van de kamer zich met het ontwerp van wet verenigen.

### *Wijziging pensioenwetten.*

De voorgelegde tijdelijke pensioenwetten konden *Van Wingerden* maar weinig bekoren, alleen reeds niet wegens de korte tijd van voorbereiding, die de Senaat gelaten was, zodat een gedegen bestudering van de ingewikkelde materie onmogelijk bleek. Spreker kwam tot de conclusie, dat een andere oplossing dan de aantasting van reeds verkregen rechten niet wel mogelijk bleek; anders zou

de ongewenste toestand ontstaan, dat door pensioen en AOW-uitkering te zamen een pensioen wordt verkregen, dat het loon van nog in het produktieproces ingeschakelden benadert of overschrijdt. Spreker wenste voorts verkorting van de wachttijden, waarin men wel premie betaalt, maar nooit enig voordeel van dat betaalde geniet, wanneer men na enige tijd 's rijks dienst verlaat en brak een lans voor de waardevastheid van de pensioenen.

Met de stemmen van de socialistische senatoren vóór werden de wetsontwerpen aanvaard.

#### *Regeling ziekenfondsverzekering voor bejaarden.*

*Van Wingerden* zou gaarne de grens voor de verplichte verzekering tot f 4200,— optrekken, doch bleek bereid zich akkoord te verklaren met de voorgestelde regeling ten einde deze op 1 januari 1957 te kunnen doen ingaan.

Het betreffende wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

#### *Vrijstelling van omzetbelasting voor textielprodukten alsmede verhoging van enkele andere belastingen.*

Na de uitvoerige behandeling in de Tweede Kamer gevoelde *Van Hall* geen behoefte aan lange beschouwingen over de feitelijke inhoud van het wetsontwerp. Hij en zijn politieke vrienden konden zich geheel verenigen met de verlenging van de vrijstelling van omzetbelasting voor textielprodukten.

Wel wilde spreker aandacht schenken aan het in de Tweede Kamer aanvaarde amendement-Lucas, waarbij de verhoging van het invoerrecht op benzine een tijdelijk karakter was gegeven. Hij zag hierin iets van de naweeën van de zeer langdurige kabinetsformatie en vond het onsportief. Hij wees daarbij op een interruptie van de KVP'er Lucas, welke blijk gaf van een gebrek aan vertrouwen in de regering.

Ook dit wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen, met slechts de stem van de KVP'er Witteman tegen.

#### *Algemene politieke beschouwingen over de rijksbegroting 1957.*

*In 't Veld* begon zijn rede met aandacht te wijden aan de gebeurtenissen in Hongarije en Egypte. Hij veroordeelde het barbaarse optreden van Rusland en de Brits-Franse actie in het Midden-Oosten en sprak zijn waardering uit voor de Verenigde Staten, die door hun houding blijk gaven van een juist begrip voor wat feitelijk nodig is: niet een eenzijdig gewapend optreden, maar sociaal-economische hulp gekoppeld aan verhoogde waakzaamheid. Tegenover de jonge staten in het Midden-Oosten zal het Westen een juiste houding moeten vinden, opdat de thans levende sterk nationalistische sentimenten worden beteugeld.

Sprekende over Nieuw-Guinea zei *In 't Veld*, dat dit een internationaal probleem is; naar zijn mening kan de oplossing slechts worden gevonden door Nieuw-Guinea onder internationaal beheer te brengen. Spreker meende, dat het gesukkel bij de kabinetsformatie de democratie geen goed had gedaan. De Partij van de Arbeid, die in twee verkiezingen 7 Tweede Kamerzetels won, heeft werkelijk niet getracht deze overwinningen uit te buiten door te overvragen; men kon echter niet van haar verlangen, dat zij pogingen, om de indruk van de overwinningen te verkleinen, zou tolereren.

Aan de bestedingsbeperking zou spreker gaarne steun verlenen; hij waarschuwde er echter voor, dat men nu niet in een alarmtoestand moest geraken en te stringente maatregelen gaan nemen, omdat anders het gevaar van werkloosheid dreigt. De lasten zullen zo eerlijk mogelijk moeten worden verdeeld.

Bij de replieken gaf *mevr. Verwey-Jonker* uitdrukking aan haar verontrusting over het feit, dat er 600 Hongaarse mijnwerkers extra in ons land worden toegelaten. Wij moeten onze deuren openzetten voor vluchtelingen, zonder te letten op de mogelijkheden voor onze economie.

#### *Algemene financiële beschouwingen over de Rijksbegroting 1957.*

Als enkele der oorzaken, die ons van de hoogconjunctuur naar de overspanning hebben gebracht zag *Vos* de belastingverlagingen, de vrijere loonpolitiek en de stijging der investeringen. Hij meende, dat het evenwicht tussen middelen en bestedingen spoedig weer zou kunnen worden bereikt; de daarvoor nodige lastenverzwaringen zullen evenwichtig moeten worden verdeeld. Spreker bepleitte een algehele afschaffing van de investeringsaftrek en een verhoging van de winstbelasting. Ook de directe belastingen op inkomens en vermogens wilde hij niet buiten beschouwing houden.

Ten aanzien van de landbouw achtte *Vos* een verhoging van de landarbeiderslonen en van de inkomens van een deel der boeren dringend nodig; naar zijn mening behoorden deze verhogingen door de consumenten te worden gedragen.

#### *Begroting 1957 Maatschappelijk Werk.*

*Mej. Tjeenk Willink* wenste zowel de vrouwenbeweging als het maatschappelijk werk geluk met de eerste vrouwelijke minister, wier intrede in de kring van 's lands ministers blijk geeft van de politieke gelijkstelling van de vrouw. Het ware te wensen, aldus spreekster, dat deze gelijkstelling ook in andere sectoren van de maatschappij, bij voorbeeld in het bedrijfsleven, zou worden doorgevoerd. Waar tot verbazing van de socialistische woordvoester in de Tweede Kamer geen aandacht werd gewijd aan de vrouwenemancipatie ten gevolge van de intrede van een vrouw in de ministerraad, wilde zij dit doen.

Voorts sprak *mej. Tjeenk Willink* er haar vreugde over uit, dat de bewindsvrouw streeft naar samenwerking, weshalve zij het probleem van de verzuiling, hetwelk de PvdA-fractie met grote bezorgdheid vervult, ditmaal buiten beschouwing kon laten.

Dat de minister het maatschappelijk werk wil verdedigen tegen de opdringende specialisaties achtte spreekster juist, maar zij vreesde, dat men door subsidiëring van alle specialistische werk en organen toch het paard van Troje binnenhaalde. Zij waarschuwde bovendien tegen voorbarige subsidiëringen op een materie, die in de praktijk zo moeilijk grijpbaar is en in theorie nog zo weinig wetenschappelijk gefundeerd kan worden als het maatschappelijk werk in zijn huidige ontwikkelingsfase. De kritiek van de socialistische fractie bij vorige begrotingsbehandelingen op ditzelfde punt is gebleken niet ongefundeerd te zijn geweest.

*Mevr. Verwey-Jonker* sprak over het probleem van de Ambonnezen. Zij was van opvatting, dat een voortgezette segregatie in woonoorden ongewenst geacht moet worden en zeide hoge prijs te stellen op het onderzoek inzake dit probleem, dat de minister in haar memorie van antwoord had toegezegd. Een dergelijk onderzoek is ten aanzien van de uit Indonesië gerepatrieerden aan de gang, aldus spreekster, die de wens uitte, dat de resultaten daarvan spoedig openbaar zouden worden gemaakt.

Vervolgens wijdde *mevr. Verwey-Jonker* nog aandacht aan de vluchtelingen. Het is gebleken, aldus spreekster, dat vroegere groepen vluchtelingen (Poolse soldaten en displaced persons) in dit nette en geordende land met zijn grote bevolkingsdichtheid en zijn vrij grote beteugeling van eigen initiatieven niet die bevrediging, mogelijkheden en kansen hebben gevonden, die zij vermoedelijk

hebben verwacht. Meer dan de helft van deze groepen is na enige maanden of jaren teruggekeerd naar Engeland of Duitsland of geëmigreerd naar overzee. Ditzelfde kunnen wij verwachten van de Hongaren. Spreekster meende, dat bepaalde maatregelen zouden moeten worden genomen en gaf enkele suggesties te dien aanzien. Zij sprak haar bewondering uit voor het vele, dat inmiddels ten behoeve van de Hongaarse vluchtelingen werd gepresteerd.

#### *Aanwijzingswet Staatsgasbedrijf.*

Met een gedegen betoog, waarin de gehele Westeuropese energievoorziening ter sprake kwam, debuteerde *Schorer*, die van mening was, dat er alle redenen zijn om de verwezenlijking van het in de betreffende wetsontwerpen neergelegde urgent te achten. Het regeringsbeleid verdiende op dit punt de volle steun, aldus *Schorer*, die toch wel enkele bedenkingen had. Zo had hij bezwaren tegen de gekozen rechtsvorm. De bewindsman heeft geopteerd voor een privaatrechtelijke naamloze vennootschap, waarbij als aandeelhouders optreden een groep grootproducenten of grootleveranciers, de drie grote gemeenten en de Staat en voorts de rechtspersoonlijkheid bezittende consumentenorganisaties, die regionaal werkzaam zijn. Spreker sloot zich aan bij het betoog, dat Nederhorst in de Tweede Kamer heeft gehouden bij de behandeling van dit wetsontwerp.

Ondanks deze bestuurlijke kanttekeningen zou de fractie haar goedkeuring aan de wetsontwerpen niet onthouden; zij werden zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

#### *Begroting 1957 Staatsbedrijf van de PTT en Rijkspostspaarbank.*

*Vos* sloot zich niet aan bij de woordvoerders van andere partijen, die meenden, dat ook het Staatsbedrijf van PTT zou moeten gaan bezuinigen. Spreker was van oordeel, dat aan PTT hoge eisen gesteld mogen worden en dat het bedrijf in kwaliteit moet voorgaan. Dit vergt een goede outillage, die slechts door hoge investeringen op peil gehouden kan worden.

#### *Begroting 1957 Buitenlandse Zaken.*

*Schermerhorn* achtte het verheugend, dat de Duitse regering na lang aarzelen tot het inzicht is gekomen, dat althans een poging moet worden ondernomen de talrijke hangende geschillen met Nederland tot een draaglijke oplossing te brengen. Hierbij wilde hij de aandacht van de bewindsman vestigen op het vraagstuk van de schadeloosstelling aan de door de nazi's vervolgd.

Ten aanzien van de ontwikkeling binnen het Russische blok merkte de socialistische woordvoerder op, dat velen niet hebben kunnen geloven aan de mogelijkheid, dat de mens, die onder het communistische systeem leeft, zodanig zou kunnen reageren, dat geleidelijk aan de desintegratie van dat systeem onafwendbaar wordt. De gebeurtenissen in Polen en vooral Hongarije en de Russische studenten en soldaten, die met de Hongaren meevochten, hebben ons beschaamd gemaakt en hebben ons getoond, dat ons geloof in de geestkracht van de mens onvoldoende is geweest. *Schermerhorn* wenste dit desintegratieproces, dat aan de gang blijkt te zijn, nauwlettend te volgen. Een eensgezind Westen achtte hij noodzakelijk.

Voorts wijdde *Schermerhorn* aandacht aan de integratie van de Europese overzeese gebiedsdelen in de Euromarkt, waardoor het gevaar bestaat, dat Nederland in nieuwe koloniale verwickelingen — en wel in Afrika — betrokken zou worden. In dit verband sprak hij over de rassenkwestie in Zuid-Afrika, waarbij hij de wens uitte, dat Nederland, één der goede vrienden van Zuid-Afrika, duidelijk



stelling zou nemen tegenover een beleid, dat in het zwarte werelddeel op den duur niet anders dan op een catastrofe kan uitloopen. Hierbij legde hij verband met de Nederlandse emigratie naar Zuid-Afrika.

Na uitvoerig aandacht te hebben besteed aan de internationale technische hulp, daarbij een lans brekend voor de NOVIB, besprak *Schermerhorn* de verhouding tot Indonesië en de kwestie Nieuw-Guinea. Spreker wilde met het oog op de afschuwelijke eventualiteiten (een Indonesische guerilla op Nieuw-Guinea bij voorbeeld) met klem in overweging geven de mogelijkheid van het sluiten van een overeenkomst, insluitend de aanvaarding van een mandaat van de Verenigde Naties. Hij was zich ten volle bewust, dat deze gedachte tallozen met afgrijzen zou vervullen, vooral hen, die thans voor de Verenigde Naties geen goed woord over hebben. Spreker gaf toe, dat de VN in hun besluitvorming onvolmaakt zijn, maar het is het enige milieu, waar een confrontatie van alle landen mogelijk is en waar het beginsel 'veiligheid door macht' met de beperkte mogelijkheden van de landen gerealiseerd kan worden. Een trustschap van de VN over Nieuw-Guinea kon spreker niet anders zien dan als de weg van het kleinere kwaad, vergeleken met de bestaande situatie.

*Kapteijn* sprak over de Gemeenschappelijke Markt. Hij moest zich tot algemene opmerkingen beperken, daar de definitieve tekst van het verdrag nog niet bekend was. Naar aanleiding van een zekere ongerustheid in de kringen van industrie, landbouw en handel, welke uit persartikelen bleek, merkte spreker op, dat men te veel de neiging heeft om bestaande toestanden tegen een onzekere toekomst te projecteren; men vergeet de goede zijden van de Gemeenschappelijke Markt en overschat de nadelen.

Ook *Kapteijn* besprak de associatie met de overzeese gebiedsdelen. Hij stond hier huiverig tegenover; in hoeverre worden wij betrokken bij de Franse koloniale politiek en in hoeverre worden wij daarvoor medeverantwoordelijk?

#### *Begrotingen 1957 van Oorlog en Marine.*

Doordat De Dreu deelnam aan de parlementaire reis naar Suriname sprak *De Rijk* voor de fractie. Verzwakking van de defensieve kracht van de westerse wereld, aldus spreker, zou betekenen verlies van onze vrijheid. Handhaving van het machtsevenwicht met handhaving van de angst voor de strategische atoomwapens is een opgedrongen noodzakelijkheid. Bij elk opnieuw genomen besluit tot bewapening echter, bij elke jaarlijkse votering van nieuwe grote sommen voor de perfectionering van de bewapening, wordt de verantwoordelijkheid voor de eventuele gevolgen groter. Dit brengt ons tot de conclusie, dat de noodzakelijkheid om tot een algemene ontwapening onder afdoende controle te komen steeds dwingender wordt.

Bij de bespreking van personeelszaken pleitte *De Rijk* voor de wederinstelling van een hoofdcursus als destijds te Kampen heeft bestaan, die bekwame onder-officieren de kans geeft officier te worden. Spreker meende, dat de Nationale Reserve onvoldoende in het Nederlandse volk leeft en verzocht de bewindsman thans klare wijn te schenken met betrekking tot de toekomst van deze organisatie.

*De Rijk* deed voorts enkele suggesties om ook bij de Departementen van Oorlog en Marine te komen tot een tastbaar aandeel in de bestedingsbeperking. Hij dacht in dit verband aan een samenvoeging van de Marine Luchtvaartdienst en de Koninklijke Luchtmacht, aan samenvoeging van de geneeskundige diensten van marine, leger en luchtmacht en aan een vermindering van het aantal militaire attachés. Ten aanzien van de Marine merkte hij op, dat een aanpassing aan de Belgische maritieme bijdrage ons, ondanks ons glansrijk maritiem verleden,

financieel beter zou passen. De NAVO heeft ook overigens niet gevraagd of wij de zware oceanische taak op ons wilden nemen. Spreker uitte namens de fractie nogmaals bezwaren tegen het troetelkind van staatssecretaris Moorman, de 'Karel Doorman'.

*De Rijk* kon zich niet aan de indruk onttrekken, dat bij het subsidiebeleid ten aanzien van de humanistische vormingscentra van ongelijke rechtsbedeling sprake is. Zolang vele christenen in hun houding ten aanzien van de humanisten een in wezen onchristelijke onverdraagzaamheid betrachten, zullen wij, aldus spreker, blijven zitten met een pijnlijke gespletenheid in ons volk, die zich kwalijk verdraagt met het eensgezinde streven: het westerse cultuuroed te verdedigen.

#### *Begroting Zuiderzeefonds 1957.*

*Hoogland* drong aan op een spoedige regeling van de positie van de IJsselmeervissers, die in een toestand van grote onzekerheid verkeren ten aanzien van hun toekomst.

Aangaande de uitgifte van gronden in de nieuwe polders wees spreker op het gevaar van splitsing van de grond, die in het oude land reeds tot rampen heeft geleid.

#### *Verhoging loongrenzen van enkele sociale verzekeringen*

*Van Wingerden* wees erop, dat achter de gehele discussie rond het onderhavige wetsontwerp als voornaamste punt schuil gaat de kwestie van de ontkoppeling van de ziektewet en het ziekenfondsenbesluit. Er is hier, aldus spreker, sprake van een zekere agitatie tegen de uitbreiding van de kring van verzekerden. Men probeert een stukje verkregen sociale zekerheid weg te nemen, dat nadrukkelijk voor de getroffen groep in het leven is geroepen. Het wetsontwerp werd aanvaard met de stemmen van de fractie vóór.

#### *Begroting 1957 Economische Zaken.*

*Kapteijn* zeide minister Zijlstra te kennen als een man, die onder de huidige omstandigheden een prijsbeheersing en een fysieke controle en stringent overheidsdirigisme afwijst. In verband met het gevoerd kartelbeleid, dat voor de kamer in het duister verborgen blijft, wenste spreker te weten, of de bewindsman deze stabilisatie en dit dirigisme ook op particulier niveau afkeurt.

Spreker wees erop, dat de 500 miljoen gulden, die verloren zijn gegaan door de belastingverlaging, deflatoir zouden hebben gewerkt, indien zij in de kas van de overheid terechtgekomen zouden zijn. Nu zijn deze gelden op korte termijn uitgegeven in de consumptieve sector of gebruikt voor directe investeringen in de particuliere sector.

Spreker vergeleek voorts de maatregelen, die de regering had moeten nemen ten gevolge van de bestedingsbeperking met die, welke het ministerie-Colijn in de dertiger jaren had getroffen, en vroeg de minister, hoe hij over de destijds gevoerde politiek dacht.

*Vos* stippelde in een breed opgezet betoog de grote lijn voor de zijns inziens te voeren economische politiek uit. Goed gedocumenteerd toonde hij aan, dat weliswaar in 1956 de consumptie op de produktie was uitgelopen, maar dat de toeneming van de investeringen per hoofd van de bevolking in geen enkele redelijke verhouding stond tot welk ander deel van onze economische situatie ook. Hij was van mening, dat men het land voor grote gevaren had behoed door de geleide loonpolitiek niet te vroeg te hebben laten veranderen in een 'vrijere'. Spreker bepleitte de wederinvoering van het in 1947 toegepaste bouwvergunning-

genbeleid, ook voor de industriële sector, om de investeringsdrang in te perken. Vos verklaarde zich voorstander van een betere uitrusting van het ambtelijk apparaat voor een politiek van prijsbeheersing.

Spreker meende, dat men op grond van de ontwikkeling in de achter ons liggende jaren tot de conclusie moet komen, dat ingrijpen in de hoogconjunctuur noodzakelijk is. Hiervoor zullen de geesten rijp gemaakt moeten worden, ook al komt men aandragen met het verwijt, dat dit naar socialisme riekt.

#### *Begroting 1957 Staatsmijnen.*

Vos wenste inlichtingen over de arbeidsvoorwaarden in het mijnbedrijf, behalve over de loonregelingen, waaromtrent op dat moment werd onderhandeld. Spreker dacht met name aan de werktijden. Nu de Staatsmijnen ook verplicht zijn aan de premiebetaling voor de AOW bij te dragen en de mijnarbeiders een dienovereenkomstige compensatie van 5,6 pct. hebben gekregen, zou het, aldus spreker, in de lijn der verwachtingen liggen, dat een deel van de stortingen in het eigen pensioenfonds van de mijnen wegvalt.

#### *Begroting 1957 Verkeer en Waterstaat.*

Willemse stelde zich op het standpunt, dat de vrije Rijnvaart, zoals die is omschreven in de Akte van Mannheim, onverzwakt moet worden gehandhaafd. Spreker kon zich niet onttrekken aan de indruk, dat bij uitstek Nederlandse belangen als de landbouw en het transport niet aan hun trek zijn gekomen in het EEG-verdrag. Hij toonde zich bijzonder verontrust door enkele bepalingen in dit verdrag ten aanzien van het transport. Spreker is evenwel bereid met de moed van het vertrouwen het verdrag te aanvaarden. Wel bracht hij te berde de vraag, of het niet mogelijk zou zijn, dat interpretatieve verklaringen van Nederlandse zijde aan het verdrag worden toegevoegd en als onderdelen van het verdrag worden aanvaard.

*Kapteijn* wijdde aandacht aan het binnenscheepvaartverkeer in de KSG-landen.

Vos drong er bij de minister op aan, dat er een einde zou komen aan de situatie, dat in een lichaam met publiekrechtelijke status als de Nederlandse Internationale Wegvervoersorganisatie geen werknemersvertegenwoordigers zijn opgenomen. Spreker noemde dit denigrerend voor de vakorganisaties.

Sprekende over de tunnelkwestie, zeide Vos, dat in elk geval de beide tunnels er moeten komen. Hij meende, dat zo nodig de Amsterdamse tunnel voorrang moest hebben.

Bij de replieken werd een mede door Schermerhorn ondertekende motie inzake de tunnelkwestie ingediend. Na het antwoord van de minister werd deze motie enigszins gewijzigd, hetgeen Vos niet heel gelukkig achtte. De fractie gaf haar stem aan deze motie, welke werd aanvaard met slechts de AR tegen.

#### *Begroting 1957 Sociale Zaken en Volksgezondheid.*

Wij vrezen de hoogconjunctuur niet, mits maar de mogelijkheden worden gegeven haar te beheersen, aldus *Oosterhuis*. Spreker bestreed de opvatting in sommige kringen, dat de ontwikkeling van de loonpolitiek oorzaak van de financieel-economische moeilijkheden zou zijn. Men zwijgt dan over de invloed van de onbeheerste ingreep in de belastingen in 1955, over de overinvesteringen en over de abnormale voorraadvorming. In het belang van onze kwetsbare economie bepleitte spreker een straffere politiek van prijsstabilisatie; hij toonde zich voorstander van een geleide loonpolitiek, die zijns inziens ook in de hoogconjunctuur de enig juiste is.

De actie van de katholieke mijnwerkersbond in Limburg zag *Oosterhuis* niet

als een normale actie van een bona fide vakorganisatie, maar als een misbruik maken van een bepaalde machtspositie, waarbij alle regels van het in ons land gebruikelijke overleg met voeten zijn getreden. Er is gehandeld in strijd met het fatsoen, dat men bij elke vakbondsleider aanwezig mag achten. Gelukkig, aldus spreker, vormt de houding van de heer Dohmen en zijn organisatie een unicum in Nederland.

*Wibaut* toonde zich ongerust over het ziekenhuiswezen; hij meende, dat wij bepaald de kant op moeten van een ziekenhuisregistratiewet en een ziekenhuisraad, tenzij het particulier initiatief overstag zou willen gaan en tot een algemene en zeer grondige samenwerking zou kunnen besluiten.

### *Begroting 1957 Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.*

In dit land, dat bijzonder arm is aan natuurlijke grondstoffen, is de nationale mankracht vrijwel de enige natuurlijke bron van welstand van ons volk. Dit betekent de erkenning, dat onderwijs en opvoeding bij uitstek belangrijk zijn, omdat zij het potentieel van onze mankracht bepalen. Aldus sprak *Schermerhorn* in zijn rede bij de behandeling van de begroting van minister Cals, wie hij wederom voorhiel, dat Nederland verplicht is een hoger percentage van zijn nationale inkomen aan het onderwijs te besteden. Als het Nederlandse volk niet de nodige gelden daarvoor wil uitgeven, gaan wij relatief achteruit, aldus spreker, die, wijzend op het sterk toegenomen kindertal, aan hen, die daarin een zegen voor onze natie zien, vroeg, de regering het belastinggeld te geven dat nodig is om de consequenties van hun eigen beginsel te kunnen financieren, ook en in de eerste plaats op het terrein van onderwijs, opvoeding en wetenschapsbeoefening.

*Schermerhorn* sprak met waardering over de in het onderwijs werkzame mensen, die goede prestaties leveren onder vaak zeer moeilijke omstandigheden. Niet alles is voor geld te koop, aldus de socialistische woordvoerder, maar een duidelijke houding van de regering ter zake van de waardering van onderwijs en wetenschap in ons maatschappelijk bestel zou op zich zelf een stimulans zijn en een teken voor een betere toekomst. De minister wenst terecht, dat er tussen de bezoldiging van de leerkrachten in de diverse onderwijssectoren een redelijke verhouding dient te bestaan, wij zijn het daarmee eens, aldus *Schermerhorn*. Hij sprak echter de vrees uit, dat de verhouding vooral wordt bepaald door een groot aantal irrationele factoren, waarin de traditie een behoorlijk woordje meespreekt.

Spreker wijdde voorts aandacht aan de beloning van de wetenschappelijke hoofdami-naren aan de hogescholen.

*De Roos* wees de KVP'er Gielen terecht, die zich gewaagd had aan een interpretatie van het partijgaan van de PvdA. De oud-minister meende, dat daarin te lezen zou zijn een voorkeur voor het bijzonder onderwijs. De PvdA, aldus *De Roos*, acht de opvatting van de ouders, voortvloeiende uit hun levensbeschouwing of geloofsovertuiging, fundamenteel voor de kwestie van de schoolkeuze, die vrij behoort te zijn. Wij zijn voor gelijkheid van openbaar en bijzonder onderwijs.

*De Roos* schonk voorts o.m. aandacht aan het schoolruimteprobleem en aan het tekort aan onderwijzers en leraren.

*De Roos* bepleitte de mogelijkheid om te komen tot vaste regelen op het terrein van de subsidiëring van de grote kunstinstellingen. Wat betreft het bezoek aan musea en theaters, achtte hij het op jonge leeftijd kennismaken van en deelnemen aan kunstuitingen van grote betekenis. Bij de zgn. kunstspreiding zal men moeten steunen op datgene wat een eigen karakter en eigen culturele belevenis in het gewest met zich brengt. Anderzijds zal men er voor moeten zorgen, dat in de

verschillende delen des lands kan worden genoten van datgene, wat op het gebied van kunst- en culturele uitingen in het westen is gegroeid.

Voorts waarschuwde De Roos bij het orkestenvraagstuk tegen een te grote nivellering op dit terrein. Hij achtte het stelsel van een subsidieregeling, gebaseerd op de salarissen der orkestleden, niet meer geschikt om als basis te dienen.

*Cammelbeeck* bepleitte namens zijn afwezige fractievoorzitter invoering van de bestuurskunde als zelfstandig vak op de hogescholen en universiteiten, los van het bestuursrecht.

Spreker maakte voorts een aantal opmerkingen over de afdeling Kunsten.

*Broeksz* meende, dat het Nederlandse volk in het algemeen wel overtuigd zal zijn van het nut van de Wereldomroep. Het zou daarom billijk zijn, wanneer de uitzendingen hiervan door het gehele volk betaald zouden worden en niet alleen door de luisteraars.

Spreekende over zendtijd voor politieke partijen stelde *Broeksz*, dat het redelijk zou zijn aan verlangens van de VVD naar de zendtijd tegemoet te komen. Zou men dit doen door het vorderen van zendtijd voor alle politieke partijen, dan wilde spreker met alle nadruk vaststellen, dat er een roulering tot stand zou moeten komen, zodat alle partijen beurtelings in de gevorderde zendtijd van alle omroepverenigingen hun woord zouden kunnen spreken.

#### *Begroting 1957 Justitie.*

Met een zekere vreugde had *Cammelbeeck* geconstateerd, dat minister Samkalden de beleidslijn van zijn ambtsvoorgangers Donker en Van Oven zal willen doortrekken en spreker meende zich daarom tot een aantal opmerkingen te kunnen beperken. Ten aanzien van de verkeersveiligheid drong hij aan op een snelle berechting en hij vroeg zich daarbij af, of het geen tijd wordt een speciale verkeersrechter te creëren.

In verband met het nieuwe Burgerlijk Wetboek wilde spreker verklaren, dat hij de oplossing van het echtscheidingsvraagstuk niet daaraan wilde koppelen. Hij onderschreef de suggestie van de KVP'er Witteman om hierover tot een gesprek te komen.

*Willemse* schonk aandacht aan de bloedproef bij verkeersongevallen. Spreker was van opvatting, dat een gesprek tussen de bewindsman en leidende medici een aantal misverstanden over de toepassing zou kunnen wegnemen.

#### *Begroting 1957 Volkshuisvesting en Bouwnijverheid.*

*Broeksz* stelde vast, dat de woningnood niet meer geldt voor de gehele bevolking. Het financieel krachtigste deel kan te kust en te keur woningen krijgen en zij behoeven zich zelfs niet meer te bekommeren om een vestigingsvergunning. Het blijkt thans dringend nodig vast te stellen, waar de nood is. Wij hebben geconstateerd, aldus spreker, dat in de laatste jaren het aantal woningwetwoningen verhoudingsgewijs afneemt in niet onbelangrijke mate. Rekening houdend met de inkomensverdeling in ons volk kan men zonder studie vaststellen, dat de huidige percentageverdeling onjuist is. Spreker concludeerde, dat het door de bewindsman ontworpen bouwprogramma voor 1957 er anders uit zou moeten zien en drong aan op de bouw van meer woningwetwoningen.

Ten aanzien van de voorgenomen huurverhoging zeide *Broeksz*, dat de socialistische fractie staat op de eis van volledige compensatie van de huurverhoging in de lonen. In dit verband betwijfelde hij of een looncompensatie van 2 pct. voldoende zou zijn, vooral in de grote steden.

*In 't Veld* vroeg de minister om een algehele herziening van de Onteigeningswet, welke door incidentele wijzigingen en aanvullingen langzamerhand het beeld is gaan vertonen van een bonte lappendeken.

Spreeker wijdde verder aandacht aan het vraagstuk van de ruimtelijke ordening.

#### *Begroting 1957 Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie.*

*De Jong* wees erop, dat de gemeenten al te eenzijdig de schuld krijgen van de overbesteding; het waren niet alleen de gemeentelijke investeringen, die in 1956 te hoog waren. Spreeker verklaarde niet tegen een rentegammapolitiek als zodanig te zijn, deze staat immers los van de toegemeten rente. Hij zou deze politiek niet willen opgeven, maar verlangde een consequente toepassing. Waarom, zo vroeg hij de minister, mogen gemeenten en provincies niet lenen tegen de rente, waartegen naamloze vennootschappen, die geheel in handen zijn van de overheid, vrijelijk konden lenen?

De autonomie van de gemeenten vond in *De Jong* een warm pleitbezorger. Hij achtte deze van verschillende zijden bedreigd, niet alleen op korte termijn, maar ook op lange termijn. Op korte termijn is er de precaire financiële positie, op langere termijn de onmogelijkheid voor vooral kleinere gemeenten om de sociaal-economische ontwikkeling te kunnen volgen. Spreeker zag voor bepaalde gevallen een mogelijkheid om tót oplossing te geraken door opheffing van gemeenten en in andere gevallen door toepassing van een districtstelsel of een andere wijze van intercommunale samenwerking.

De ambtenarensalarissen werden aan een beschouwing onderworpen door *Van Wingerden*. Hij sloot zich aan bij de opmerkingen, die zijn partijgenoot Blom in de Tweede Kamer over deze kwestie had gemaakt. Spreeker herinnerde eraan, dat het debat daar eindigde met een verworpen motie en een aangenomen begroting, inclusief het artikel, dat betrekking heeft op de verhoging van de topsalarissen. Het zou beslist onjuist zijn aldus *Van Wingerden*, nu maar aan te nemen, dat de oppositie zich heeft gelegd en dat de bezwaren er niet meer zouden zijn. Spreeker ontwikkelde een aantal argumenten tegen deze scheeftrekking met de andere salarisgroepen. Dit deel van het beleid van de minister keurden spreker en zijn fractiegenoten af.

*Van Wingerden* trachtte een einde te maken aan de legende, dat de Partij van de Arbeid tegen bezitsvorming zou zijn; hij stelde, dat juist deze partij een positief standpunt inneemt. Alleen de wijze van benadering is anders, maar naar sprekers mening niet minder constructief. Hij was van opvatting, dat eerst het sociaal-economisch klimaat zou moeten veranderen, wilde er sprake zijn van de mogelijkheid, de bezitsvorming te bevorderen bij de groepen, die er thans geen deel aan hebben. In dit verband noemde spreker een aantal desiderata, die daarbij voorop staan en die steeds belangrijke programmapunten in elke socialistische politiek zijn geweest.

Ten aanzien van de PBO maakte *Van Wingerden* duidelijk, dat de arbeidersvakbeweging na een ervaring van een halve eeuw ervoor bedankt, alleen nog maar over sociale vraagstukken te spreken. De weerstand tegen de PBO met name in de industriële sector, richt zich voor een belangrijk deel tegen de verwerkelijking van een samenwerking van werkgevers en werknemers op voet van gelijkheid, ook op economisch gebied.

#### *Begroting 1957 Financiën.*

*Willemse* meende met de minister, dat de regering ernstig in gebreke zou zijn

gebleven, indien zij in het geheel der maatregelen tot het herstel van het evenwicht had nagelaten een verhoging der belastingen voor te stellen. Tegen elke belastingverhoging rijst verzet, aldus spreker, maar dat zou beter gefundeerd moeten zijn dan momenteel in het algemeen naar voren komt. De jaarverslagen vallen in toenemende mate gunstig uit en wanneer men die leest is het eenvoudig niet te accepteren wanneer men beweert, dat nog een verzwarende van lasten per se de dood van de kip met de gouden eieren zou betekenen.

*Willemse* kwam, na de rentegammapolitiek te hebben besproken, tot de conclusie, dat de liberale theorie van vraag en aanbod nimmer tot het gewenste doel van welvaartsverhoging zou kunnen leiden. Men moet niet bang zijn concrete maatregelen te treffen met betrekking tot investeringen en prijsstabilisatie, aldus spreker.

In het begin van zijn betoog had *Willemse* een scherpe aanval gedaan op diegenen in confessionele kringen, die hun ministers verwijten meelopers te zijn in een overwegend rood kabinet. Spreker achtte dit te veel eer voor de socialisten en te weinig eer voor de directe opvolgers van Kuyper en Colijn. Maar indien men wat anders wil, aldus *Willemse*, als men het zonder de PvdA wil doen, dan zal de Eerste Kamerfractie van die partij niet tegen het gaan in de oppositie opzien.

#### *Begroting 1957 Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening.*

Door ziekte van Hoogland trad *Schermerhorn* op als woordvoerder van de fractie. Uitvoerig wijdde hij aandacht aan de problemen van de opvoering van de produktiviteit in de landbouw, die op dit punt achter blijft bij de industrie. En ook achter moet blijven, want, aldus *Schermerhorn*, een kip legt nu eenmaal maar één ei per dag, al mag het misschien wat groter worden. Het gevolg van dit achterblijven van de produktiviteit is, dat er van gelijkheid in beloning in verschillende sectoren in een zgn. vrije economie geen sprake kan zijn. Spreker achtte het onmogelijk de boerenwereld redelijk in stand te houden bij een vrije economie. Het Nederlandse volk zal duidelijk moeten worden gemaakt, welke consequenties ten behoeve van de landbouw moeten worden getrokken bij een eventuele diepe val van de wereldmarktprijzen, aldus *Schermerhorn*. Hij bracht hiermee in verband de vraag in hoeverre de hoge kosten die de gemeenschap voor ruilverkaveling e.d. opbrengt benevens de moeilijkheden, die bij de hoge kosten van bedrijfsgebouwen bij de huidige verervingsregeling in families ontstaan, staatseigendom van landbouwgronden in menig opzicht niet een vereenvoudiging zou betekenen. Hij meende dat dit zelfs meer garantie zou bieden voor permanentie van bodemgebruik in dezelfde families dan privaateigendom.

*Schorer* bepaalde zich tot de visserij. Uitvoerig besprak hij de technische details van de oestercultuur, waarbij hij in het bijzonder opkwam voor voortzetting van de proeven in het Veerse Gat met een oesterteeltbassin. Spreker betoogde, dat de verre visserij, welke voor de voedselvoorziening van belang is, de steun van overheid en bedrijfsleven nodig heeft, daar Nederland als vissersnatie een achterstand dreigt te krijgen.

#### *Begroting 1957 Zaken Overzee.*

*De Dreu* waarschuwde in algemeen verband tegen te veel bemoeizucht in interne Surinaamse en Antilliaanse aangelegenheden; te veel meent men zich met anderen zaken te mogen bemoeien, wanneer financiële steun wordt verleend.

Uitvoerig wijdde spreker voorts aandacht aan de rechtspositieregeling voor hen, die in rijksdienst buiten Nederland in de rijksdelen overzee werkzaam zijn.

*Cammelbeeck* leverde aan de hand van door vooraanstaande ingezetenen van

Suriname en de Antillen geofende kritiek op de nieuwe Stichting voor culturele samenwerking een uitvoerig exposé van de culturele samenwerking met de rijkdelen in de west. Spreker deed een dringend beroep op de minister om de culturele samenwerking in het brandpunt van zijn beleid te plaatsen.

*Wijziging financiële verhouding gemeenten-Rijk en vaststelling Gemeentefonds 1957.*

*De Jong* had bezwaar tegen het onderhavige wetsontwerp. In de vaststelling van de financiële verhouding wordt, aldus zijn betoog, een subjectief element gebracht, namelijk de opvatting van de regering over de behoefte van de lagere overheidsorganen. Uit het antwoord van minister Hofstra bleek, dat de regering ook niet erg gelukkig was met het wetsontwerp.

Het werd na zijn verdediging zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

*Politiewet.*

*De Niet* zag het als een verdienste van het wetsontwerp, dat de regering niet is gezwicht voor de op haar uitgeoefende aandrang om te komen tot een gecentraliseerd politie-apparaat. Spreker had grote waardering voor de wijze, waarop gemeente- en rijkspolitie hun taak hebben vervuld. De korpsen zijn op hoger peil gebracht, aldus spreker, die zeide te hopen, dat de politie in ons land nog eens eenzelfde plaats zal gaan innemen als bij voorbeeld in Engeland. Hij wijdde voorts aandacht aan het preventieve en opvoedende werk van de politie, waarvan naar zijn mening thans nog te weinig terecht komt.

*Rechtsbijstand aan on- en minvermogenden.*

*Cammelbeeck* was bijzonder dankbaar, dat in dit wetsontwerp de gratis rechtskundige bijstand als een stuk maatschappelijke zorg wordt erkend en zodanig wordt geregeld, dat deze materie wordt gelicht uit het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en ondergebracht in een aparte wet. In principe is de materie in het onderhavige wetsontwerp op een verstandige en goede wijze geregeld; het biedt een goede basis om op te werken.

*Aanvullende bepalingen tot verlenen van bevoegdheid tandheelkundige.*

Het kernpunt van de zaak, aldus *Cammelbeeck*, is voor mij de tandheelkundige verzorging van het Nederlandse volk. Er is een tekort aan tandartsen en een tekort aan studenten in de tandheelkunde. Bezien in dit licht moet er zo spoedig mogelijk een full dress debate over de tandheelkundige verzorging plaatsvinden. Spreker wilde dit wetsontwerp aanvaarden, omdat de erbij betrokkenen, wier bestaan min of meer valt met aanneming of verwerping ervan, dan onmiddellijk de bevoegdheid krijgen; over de anderen zou men met de minister van gedachten kunnen wisselen, wanneer de door hem gewenste nota over de tandheelkundige verzorging er zou zijn. Het voorstel van orde van de KVP'er Matser, dat bedoelde de stemming over het wetsontwerp uit te stellen tot behandeling van de genoemde nota, wees *Cammelbeeck* van de hand. Het voorstel werd met een geringe meerderheid verworpen, waarna het wetsontwerp werd aanvaard.

*Nieuwe bepalingen betreffende de loodsdienst voor zeeschepen.*

*Willemse* vreesde, dat de gemeentelijke havenloods het in dit wetsontwerp aflegde tegen de rijkloods, waardoor weer aan de gemeentelijke autonomie een deuk zou worden toegebracht. Voorts ontwikkelde hij op praktische gronden nog een aantal bezwaren tegen het gebruik van rijkloodsen in het dagelijkse verkeer, waarbij hij vooral de situatie in de Rotterdamse haven tot voorbeeld nam.



Na de verdediging van het wetsontwerp door staatssecretaris Moorman kon de fractie zich er mede verenigen; het werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

#### *Wijziging van de Huurwet.*

*In 't Veld* wilde de wetsontwerpen beschouwen op hun merites, maar dan in het kader van de politieke situatie. Spreker betoogde, dat de voorgestelde blokkering een compromisvoorstel van de zijde van de heer Romme is, dat door de PvdA is aanvaard, al is zij er niet enthousiast voor. Hij stelde duidelijk, dat de PvdA zich niet verder zou laten trekken en dat verwerping van een van de voorstellen ongetwijfeld een kabinetscrisis zou betekenen.

Spreker achtte het onbegrijpelijk, dat ook de huren van in de laatste jaren gebouwde woningen moesten worden verhoogd. De minister had aangekondigd, dat de verhoging voor nieuwe woningen slechts in incidentele gevallen zou gelden. Nu blijkt, aldus *In 't Veld*, dat zonder overleg met de Tweede Kamer deze verhoging op bijna alle nieuwe huizen zal worden toegepast. Spreker overwoog een motie hieromtrent in te dienen, maar wilde eerst de van a.r.-zijde aangekondigde motie afwachten.

Deze motie, die werd ingediend door de heer Hellema, werd door de fractie van de PvdA ondersteund. Zij werd, met de wetsontwerpen, door de kamer aanvaard.

#### *Landbouwwet.*

Wegens ziekte van Hoogland en afwezigheid van Schermerhorn trad *Voe* op als woordvoerder van de fractie. Hij toonde zich verheugd, dat er zo'n bijzondere algemene instemming werd betoond met dit wetsontwerp, dat beoogt regelen te geven ter bevordering van de voortbrenging, de afzet en een redelijke prijsvorming van voortbrengselen van landbouw en visserij.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

#### *Tijdelijke verhoging van ongevalsuitkeringen en renten ingevolge de invaliditeitswet en verhoging kinderbijslagen.*

*Oosterhuis* toonde zich ten aanzien van de vijf wetsontwerpen niet bevredigd. Hij achtte het verhogingspercentage van 3 ontoereikend. De regering hanteert voornamelijk twee argumenten, aldus de socialistische woordvoerder, en wel de vrees voor overcompensatie en de toestand van 's lands financiën. Spreker had de indruk, dat de regering de toestand van de schatkist het zwaarst had laten wegen en daardoor een zekere ondercompensatie had verkozen boven een geringe overcompensatie. Hij maakte duidelijk, dat het in het geding zijnde complex sociale maatregelen voornamelijk betrekking heeft op gezinnen, die nog altijd onder sociale zorgen en spanningen gebukt gaan, en het was hem met alle begrip voor de zorgelijke toestand van de schatkist toch moeilijk deze wetsontwerpen te ondersteunen.

#### *Belastingontwerpen.*

*Vos* meende, dat de voorgestelde verhoging van de vennootschapsbelasting aanvaard moest worden. Het in plaats daarvan invoeren van kostprijsverhogende belastingen zou de concurrentiepositie van ons land ernstig verzwakken. Ook de wijziging van de omzetbelasting werd door spreker aanvaard. Hij gaf in overweging, de grote importen van auto's, welke ten koste van onze betalingsbalans gaan, in te perken.

De wijziging van de personele belasting kon spreker ook aanvaarden; hij was overigens van opvatting, dat deze belasting uit de tijd was.

Ten aanzien van de investeringen gaf Vos als zijn overtuiging, dat te hoge investeringen een gevaar vormen voor onze betalingsbalans. Het moet mogelijk zijn, om, zoals bij grote maatschappijen, een fysieke controle uit te oefenen.

Aan de hand van cijfers toonde hij voorts aan, dat de bewering, dat de produktie minder zou zijn toegenomen dan de consumptie, een sprookje is. Het spreken over een koopwoede van het publiek achtte hij dan ook onjuist; de consumptie is nauwelijks gestegen, de besparingen zijn echter zeer toegenomen.

*Willemse* was zich ervan bewust, dat het moeilijk is om uitzonderingen te maken met betrekking tot de investeringsaftrek. Niettemin vroeg hij bijzondere aandacht voor de Nederlandse scheepvaart.

Spreeker deed een beroep op minister Hofstra om de financiële moeilijkheden, die de woningbouw bedreigen, op te lossen. Daartoe zal het rijk voorschotten moeten verstrekken aan de gemeenten. Het geld zou kunnen worden verkregen door uitgifte van schatkistbiljetten door de Nederlandse Bank. Minister Hofstra zegde in zijn antwoord toe, deze kwestie te zullen bezien tegen de achtergrond van de rijksbegroting voor 1958, met de opstelling waarvan hij bezig was.

De vijf wetsontwerpen werden met een ruime meerderheid aanvaard.

### *Verdrag tussen Nederland en de Verenigde Staten van Amerika.*

Evenals in de Tweede Kamer werd in de Eerste Kamer bij de behandeling van het verdrag van vriendschap, handel en scheepvaart tussen Nederland en Amerika de processievrijheid op het tapijt gebracht. *Cammelbeeck* gaf zijn persoonlijke mening, dat van katholieke zijde niet gesteld mag worden, dat de processie een wezenlijke vorm van godsdienstoefening is. Men zal aan die zijde rekening moeten houden met de gevoelens van andersdenkenden en eventueel de niet-essentiële processie niet moeten houden.

### *Instelling vaste commissies*

Voorgesteld werd, het aantal vaste commissies van de Eerste Kamer uit te breiden. Slechts de anti-revolutionairen maakten hiertegen bezwaar, waartegen o.m. *In 't Veld* in het geweer kwam.

Het voorstel werd aanvaard, waarbij de kamer liet uitkomen, dat de communisten niet in de in te stellen commissies vertegenwoordigd zouden worden.

### *Wijziging Reglement van Orde der Kamer.*

Een voorstel van de liberale senator Molenaar tot wijziging van het Reglement van Orde van de Eerste Kamer werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard. *In 't Veld* sprak de hoop uit, dat de in te stellen commissies van voorbereiding zouden bijdragen tot een deugdelijker en grondiger voorbereiding van de te behandelen wetsontwerpen.

### *Wijziging van de wet op de woonwagens en woonschepen.*

Mej. *Tjeenk Willink* bracht tot uiting, dat de fractie ten aanzien van het onderhavige wetsontwerp geen bezwaar had tegen wat er wél wordt geregeld, maar wel tegen wat er niet gebeurt, namelijk een verdergaande wetswijziging. Zij wilde onderscheid gemaakt zien tussen woonwagens en woonschepen. De eerste noemde zij een sociaal euvel; er is een blijvende tendens naar maatschappelijk onaangepast zijn onder de woonwagenbevolking, ook al weeft men daar soms nog graag de romantische schijn van het zwerversleven omheen. De woonschepen daarentegen

moeten worden gezien als een gevolg van het huisvestingsprobleem. Wanneer woonruimtetwet en woningwet ook voor woonschepen zouden gaan gelden, aldus spreekster, dan zouden de gemeentebesturen een wapen in de hand krijgen om de drijvende krotten te lijf te gaan.

#### *Goedkeuring Verdrag tot oprichting Europese Economische Gemeenschap.*

*Kapteijn* sneed bij de behandeling van deze wetsontwerpen o.m. de associatie met de overzeese gebiedsdelen aan. Hij deelde mede, dat het de fractie grote moeite kost de vele bezwaren daartegen te overwinnen. De EEG kan ongetwijfeld een zegen zijn voor alle betrokken landen, maar dan zullen wij door onze daden de overzeese gebiedsdelen ervan moeten overtuigen, dat wij streven naar een vrije samenwerking van vrije volken, aldus spreker. Wij moeten niet de verdenking op ons laden, dat onze bedoeling eigenlijk is een geëuropeaniseerd neo-kolonialisme. Het is in deze geest, zo zeide *Kapteijn*, dat wij de associatie willen zien.

Spreker drong er voorts bij de regering op aan, alles in het werk te stellen om een vrijhandelszone tot stand te brengen.

*Vos* behandelde de vraagstukken rond het Euratom-verdrag. Spreker kondigde aan, dat de fractie voor het verdrag zou stemmen, al verheelde hij zich niet, dat de structuur van Euratom niet klopt op de structuur der problemen, die moeten worden opgelost. De wetsontwerpen werden met slechts enkele stemmen tegen aanvaard.

#### *Oprichting van een N.V. Luchthaven Schiphol*

Het stemde *Van Hall* tot voldoening, dat ook Rotterdam bereid bleek tot deelname in deze vennootschap. De Rotterdamse belangen eisen een definitieve snelweg, de rijksweg 4a. Spreker meende, dat deze snelweg niet het kind van de rekening bij de bestedingsbeperking zou worden; z.i. diende aan deze weg de hoogste graad van prioriteit te worden gegeven. De Rotterdamse belangen brengen ook mede, dat de luchthaven Zestienhoven zich kan ontwikkelen binnen de daarvoor door de regering gestelde grenzen.

*Van Hall* kon ook overigens met het wetsontwerp instemmen; het werd met de communistische stemmen tegen aanvaard.

#### *Machtiging leningen t.b.v. Curaçao en Aruba.*

*De Dreu* zeide, dat er thans voor de eerste maal gelegenheid is, aan de Antillen te tonen, dat het ons ernst is met de nakoming van de in het Statuut neergelegde belofte, dat de drie autonome landen elkander hulp en bijstand zullen verlenen.

De kamer nam het voorstel zonder hoofdelijke stemming aan.

#### *Nieuwe regeling van de pacht.*

*Hoogland* noemde de wettelijke regeling van de pacht een stuk ordening van de eerste rang en van de beste soort. Spreker bleek teleurgesteld over de aanvaarding door de Tweede Kamer van het amendement-Droesen, waardoor de saneringsmogelijkheid van de landbouwstructuur werd uitgehold.

#### *Algemene politieke beschouwingen over de rijksbegroting 1958.*

*In 't Veld* ving zijn rede aan met het stellen van enkele vragen aan de minister-president betreffende het meningsverschil, dat tussen de ministers van Buitenlandse Zaken en van Economische Zaken zou bestaan over de afbakening van hun bevoegdheden met betrekking tot de EEG.

Ten aanzien van de economische toestand merkte spreker op, dat enkele concrete fouten in het gevoerde beleid duidelijk zijn aan te wijzen. Het was fout om in een tijd van hoogconjunctuur de belastingen te verlagen en in een tijd van overspannen arbeidsmarkt een vrijere loonpolitiek in te voeren. Er is te lang gewacht met het beperken der bestedingen. Nu is er een slagvaardig economisch en financieel beleid nodig, mede met het oog op de stijgende werkloosheid, zo meende de socialistische fractieleider. Op het gebied van de investeringen moet voorrang worden gegeven vooral aan die voor de woningbouw. Spreker hoopte, dat de regering naar middelen zal zoeken om de woningwetbouw op te voeren. indien mocht blijken dat de particuliere bouw niet in staat zal zijn het hem toegemeten aantal van 40.000 woningen aan te vatten.

Warm pleitte *In 't Veld* voor de autonomie van provincie en gemeente. In dit verband uitte hij zijn teleurstelling over de meerderheid in de Tweede Kamer, welke de belastingverhoging ten koste van deze lagere organen heeft beperkt.

Komende op het terrein van de buitenlandse politiek zeide spreker, dat zich naast het westelijke en het oostelijke blok een derde blok aan het vormen is, dat der Aziatisch-Afrikaanse landen. Het Westen zal zijn houding tegenover dit AA-blok nog moeten vinden. In dit verband kwam *In 't Veld* te spreken over de kwestie Nieuw-Guinea. Hij had er begrip voor, dat in de gegeven omstandigheden het initiatief tot een gesprek met Indonesië niet van ons land kon uitgaan. Hij pleitte voor het aanvaarden van bemiddeling door de Verenigde Naties.

Nadat de minister-president het standpunt van de regering inzake Nieuw-Guinea had uiteengezet, werd van KVP-zijde bij de replieken een scherpe aanval op de socialistische fractieleider gedaan. *In 't Veld* wees er in zijn antwoord op, dat zijn fractie geenszins de bedoeling had het kabinet te ondermijnen en een kabinetscrisis uit te lokken. Wij willen slechts helpen zoeken naar een oplossing in dit moeilijke conflict, zo betoogde hij. Het optreden van de PvdA-fractie kan aan de extremistische elementen in Indonesië weinig hoop geven; daarentegen kunnen de vele goedwillende elementen steun vinden wanneer blijken zou, dat er ook in Nederland een sterke behoefte is om op redelijke basis tot een overeenstemming te komen.

#### *Algemene financiële beschouwingen over de rijksbegroting 1958.*

Deze beschouwingen waren samengevoegd met de behandeling van enkele wetsontwerpen betreffende tijdelijke verlenging van de schorsing van de investeringsaftrek en van de vervroegde afschrijving en betreffende de tijdelijke verhoging van de vermogensbelasting en van de omzetbelasting op enkele goederen.

*Van Hall* was van mening, dat het gevoerde beleid inzake de begroting 1958 genoegzaam door de Tweede Kamer was besproken; hij had er geen behoefte aan, nogmaals in details te treden en wilde zich beperken tot een tweetal punten.

Spreker wees op het nauwe verband tussen de begrotingspositie van het rijk en die van de lagere publiekrechtelijke organen. De minister van Financiën, soms gesecondeerd door zijn collega van Binnenlandse Zaken, treedt in feite tevens op als gedeputeerde voor Financiën van alle provincies en als wethouder van Financiën voor alle gemeenten, aldus *Van Hall*. Spreker vond dit een begrijpelijke ontwikkeling, maar achtte deze stand van zaken om verschillende redenen onwenselijk. Hij noemde de begrotingspositie van de lagere organen zeer zorgelijk en achtte het onvermijdelijk, dat hieraan meer aandacht gegeven zou worden.

Als tweede punt sneed *Van Hall* de problemen rond de kapitaalmarkt aan. Hij pleitte voor een grotere concentratie van de grote beleggingsfondsen, waarvan hij het nut met enkele voorbeelden aantoonde.

*Begroting 1958 Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie.*

*De Jong* verklaarde, dat de PvdA-fractie op de bres staat voor de autonomie der gemeenten, niettegenstaande het steeds weer opgediste sprookje, dat de socialisten in wezen de staatsalmacht zo bewonderen. De gemeentelijke autonomie moet echter aangepast worden aan de eisen van deze tijd. Daarvoor zijn bestuurskrachtige gemeenten nodig, aldus *De Jong*, die betoogde, dat een aantal kleine gemeenten zullen moeten verdwijnen, omdat zij die bestuurskracht niet hebben.

*De Loor* ging dieper op deze kwestie in en noemde het om economische, verkeerstechnische en bestuurlijke redenen noodzakelijk om dit urgente probleem aan te vatten. In dit verband wijdde hij aandacht aan de ruimtelijke ordening.

*Van Wingerden* drong met klem aan op een spoedige beslissing over de salarissen van de lagere en middelbare ambtenaren. In het licht van de verhoging der topsalarissen is de agitatie in ambtenarenkringen begrijpelijk, zo oordeelde hij. Spreker zeide veelbetekend, dat het geen zin zou hebben om met een motie te komen, nu er nog steeds een lag uit de Tweede Kamer.

Daar volgens afspraak niet zou worden gesproken over bezitsvorming, daar dit zou geschieden bij de behandeling van de jeugdspaarwet, bepaalde *Van Wingerden* zich verder tot de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Ten aanzien van de kwestie van de behartiging der consumentenbelangen merkte spreker op, dat het van groot belang geacht moet worden, dat de consumenten door middel van een adviesorgaan of iets dergelijks, dus niet rechtstreeks, meespreken in de p.b.o.

De beslissing van de regering om tegen het advies van de SER in de Vereniging van Hoger Personeel toch te doen vertegenwoordigen in het bedrijfsschap voor de rayonindustrie, noemde *Van Wingerden* ongelukkig. Wanneer men wil meespreken bij vraagstukken van grotere omvang dan die, welke spelen in een categorale organisatie, dan is daar meer voor nodig dan constitutionele betrouwbaarheid.

Ten aanzien van de algemene aspecten van de p.b.o. gaf spreker de suggestie, te beginnen met de voorbereiding van een wetsontwerp, waarin de p.b.o. over de gehele linie verplicht wordt gesteld. De ontwikkeling zal dan leren of dit wetsontwerp over een tweetal jaren moet worden ingediend. Spreker hekelde de trage gang van zaken en hield de bewindsman voor, dat het fout is dat een aantal werkgevers wel het ministerie van Economische Zaken weten te vinden om daar, zonder de werknemers, hun belangen te bepleiten. De regering dient deze heren voor te houden, dat de behandeling van dergelijke vraagstukken behoort te geschieden via de kanalen van de p.b.o.

*Begroting 1958 Maatschappelijk Werk*

Scherp protesteerde mej. *Tjeenk Willink* tegen het onrecht en de onbarmhartigheid, waarmede de politieke willekeur van de Indonesische regering de Nederlanders in Indonesië massaal heeft geslachtofferd. Aan de onafwijsbare schuld van Indonesië wordt echter niets afgedaan, wanneer wij ons zelf mede schuldig verklaren. Het is ook de schuld van het Nederlandse volk en zijn regering, dat in de jaren na de soevereiniteitsoverdracht niet de wijsheid en de toekomstvisie zijn opgebracht om Indonesië op constructieve wijze te begeleiden op zijn moeizame en gevaarlijke ontdekkingsstocht naar zelfstandigheid en verantwoordelijkheid.

Wij zijn onder de maat der geschiedenis gebleven, en dit besef moet ons des te sterker onze verantwoordelijkheid doen voelen voor hen, die in Indonesië van huis en hof zijn verdreven en thans in ons land een groep migranten vormen met aanpassingsproblemen van ongekende omvang, aldus spreekster. De bestedingsbeperking mag niet ten koste van deze groep worden doorgevoerd, zo betoogde

*Van Wingerden* had geen goed woord voor het wetsontwerp over. Hij had er alle begrip voor, dat de regering het budget sluitend wenst te maken en dus naar geldmiddelen zoekt, maar vroeg zich af, of dit geld niet op een andere wijze gevonden had kunnen worden. Gezien het algehele verzet van beide kamers noemde spreker dit een ongelukkig stuk beleid van de regering. Zijn fractie zou voorstemmen, omdat zij onder de vigerende moeilijke omstandigheden geen kabinetscrisis wenste.

Het ontwerp werd aanvaard met 30 tegen 23 stemmen.

#### *Begroting 1958 Zaken Overzee.*

*De Dreu* was van mening, dat de verstandhouding tussen de drie autonome delen van het Koninkrijk het beste gediend zou worden door zo weinig mogelijk in het parlement te spreken over de inwendige aangelegenheden der andere rijkdelen. Warme belangstelling voor en een veelvuldig contact met elkander achtte hij betere middelen voor een nauwe vrijwillige samenwerking en een blijvende band tussen de drie rijkdelen, dan een juridisch tot in de finesses uitgewerkt statuut. Iets, dat moet groeien, moet ruimte hebben, aldus spreker.

*Cammelbeeck* schonk aandacht aan de culturele samenwerking. Hij zag grote mogelijkheden om met Suriname en de Antillen als springplank in onderling overleg op basis van gelijkwaardigheid met de rijkdelen Westeuropese cultuur in Zuid-Amerika te brengen. Hij verzocht de minister een gemeenschappelijk orgaan daartoe in het leven te roepen.

#### *Staatsbedrijf 'Artillerie-Inrichtingen'.*

Het was de opvatting van *Vos*, dat de structuur van de Nederlandse wetgeving op het gebied van de gemeenschapsbedrijven hoe langer hoe meer verouderd zal blijken te zijn. Spreker verdacht sommige voorstanders van de omzetting van NV-vorm in staatsbedrijf ervan, dat zij dit niet waren uit liefde voor het staatsbedrijf, maar uit vrees voor de grotere mogelijkheden van het bedrijf in NV-vorm. Spreker voelde er niet voor het begrip 'aanverwante produkten' (die het staatsbedrijf zou mogen vervaardigen) in de meest enge zin te interpreteren. Het bedrijf moest commercieel exploiteerbaar blijven. *Vos* had eveneens bezwaar tegen de structuur van de raad van bestuur, waarvan de bevoegdheden verre uitgaan boven het houden van toezicht. Spreker verwachtte daarvan allerlei wrijvingen met de directie.

#### *Begroting 1958 PTT en Rijkspostspaarbank.*

*Vos* wijdde aandacht aan de juridische constructie van het staatsbedrijf van PTT; verlening van rechtspersoonlijkheid zou op zich zelf een oplossing kunnen zijn, terwijl de toekenning van een nieuwe bestuurs- en rechtsvorm geen wijziging behoeft te betekenen voor de mogelijkheden tot controle door Rekenkamer en Staten-Generaal.

Spreker bestreed de VVD-woordvoerder, die bezwaren ontwikkeld had tegen de vorming van overheidsvermogen. Ook een staatsbedrijf moet mogelijkheden hebben om lastenverhogingen en een terugslag in de conjunctuur op te vangen, evenals de mogelijkheid om een bijdrage in de investeringsbehoefte van het bedrijf te verkrijgen.

Ten aanzien van de draadomroep merkte *Vos* op, dat eerst een inzicht in de samenstelling van de groep aangeslotenen moet worden verkregen. Er zullen aangeslotenen zijn, die geen normale radioaansluiting kunnen bekostigen, er zullen er ook zijn, die de aansluiting hebben uit hoofde van de goede technische

zij. Spreekster moest helaas constateren, dat de bijdragen ten behoeve van deze gedupeerde landgenoten aanzienlijk geringer waren dan die ten behoeve van de Hongaarse vluchtelingen.

Mej. *Tjeenk Willink* klaagde over een schrikbarend gebrek aan inzicht in de betekenis van het maatschappelijk werk. Zij achtte daarom een stelselmatige voorlichting noodzakelijk, ten einde te bereiken, dat er meer geld voor liefdadige doeleinden zal worden besteed. In dit verband wees zij op het polieplichtige toenemen van allerlei gokactiviteiten.

#### *Verdeling van zetels in de vergadering van de EEG.*

De voorzitter van de Eerste Kamer had voorgesteld hem te machtigen te zamen met de voorzitter van de Tweede Kamer de Nederlandse leden aan te wijzen. Hij had hierover al overleg gepleegd met de fractieleiders. Van VVD-zijde werd nu echter aangedrongen op een andere verdeling van de zetels. Deze zou worden: 5 socialisten, 5 KVP-ers, 2 a.r., 1 c.h. en 1 liberaal. De VVD wenste echter 4-4-2-2-2. Dit denkbeeld werd bestreden door *In 't Veld*, die niet kon vatten waarom de PvdA een zetel aan de VVD zou afstaan. In de Assemblee van de EEG zou toch ook wel eens gestemd moeten worden en spreker had niet het vertrouwen, dat de VVD-afgevaardigden altijd hetzelfde standpunt zullen innemen als de vertegenwoordigers van de PvdA.

Het voorstel van de voorzitter werd daarop zonder hoofdelijke stemming aanvaard, waarbij de communisten geacht wensten te worden er tegen te hebben gestemd.

#### *Begroting 1958 Justitie.*

*Schorer* betoogde, dat door de overdreven deelneming aan gokpuzzels e.d. een sociaal euvel is ontstaan, dat door een spoedige limitering aan banden moet worden gelegd. Hij hoopte, dat de door de bewindsman aangekondigde staatscommissie, die het vraagstuk zou gaan onderzoeken, spoedig met een rapport zou kunnen komen.

Spreker, die op korte termijn moest invallen voor *Cammelbeeck*, die dit begrotingshoofdstuk pleegt te behandelen, wijdde voorts aandacht aan een aantal detailkwesties. Mede met het oog op de voortschrijdende Europese integratie gaf hij in overweging een geheel nieuwe vreemdelingenwetgeving te creëren.

#### *Wijziging gemeentewet op het stuk der incompatibiliteiten.*

Dit ontwerp had in de Tweede Kamer nogal wat stof doen opwaaien door het aanvaarde amendement-Oud, waardoor de onderwijzers(essen) van openbare scholen uitgesloten blijven van de mogelijkheid lid te worden van de gemeenteraad in de plaats hunner werkzaamheden.

*De Jong* achtte deze uitsluiting ongemotiveerd en toonde zich bezorgd voor de gevolgen daarvan voor de relatie tussen het openbaar en het bijzonder onderwijs.

De fractie kon aan het ontwerp haar stem niet geven; het werd met 36 tegen 19 stemmen aanvaard.

#### *Wijziging van de werkloosheidswet.*

Fel reageerde de kamer op het voorstel van de regering om de premie voor de werkloosheidswet tot 1,2 pct. te verlagen en voortaan slechts  $\frac{1}{2}$  deel voor haar rekening te nemen in plaats van de helft. In de Tweede Kamer was de kabinetskwestie gesteld, hetgeen uiteraard ook de behandeling in de Eerste Kamer beïnvloedde.

ontvangst, soms naast hun eigen toestel. Spreker wilde uitdrukkelijk niet alleen op grond van het feit, dat de draadomroep een sociale functie heeft, een tekort aanvaarden; wel wenste hij de tarieven te bezien vanuit sociale overwegingen.

Ten slotte informeerde spreker naar de instelling van een Europese Postunie in het kader van de integratie van Europa.

### *Begroting 1958 Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.*

*De Roos* beperkte zich tot twee onderwerpen, namelijk de onderwijsnood en de nieuwe organen.

Spreker stelde, dat de democratisering in het onderwijs niet snel genoeg verloopt. Na op de waarde van deze democratisering te hebben gewezen, betoogde spreker, dat mede daarom het onderwijs een bijzonder vooraanstaande plaats in het geheel der overheidsbemoeiing behoort in te nemen. Hij oefende kritiek op de wijze, waarop het onderwijzerstekort werd aangepakt. Reeds in 1946 heeft de Partij van de Arbeid op haar congres betreffende een actieve cultuurpolitiek gewaarschuwd. Toch duurde het tot 1953, voordat de erkenning van het tekort kwam, nadat er in de voorgaande jaren gedaan werd of er niets aan de hand was. Spreker wees in dit verband op de mogelijkheden, die vrijstelling van militaire dienst zouden opleveren.

Sprekende over het tekort aan scholen, verzocht *De Roos* de bewindsman te streven naar garanties, dat het verleende bouwvolume inderdaad zal kunnen worden verwerkt.

Ten aanzien van de maatschappelijke organen, welke een taak zouden krijgen bij de vormgeving van het onderwijs, merkte *De Roos* op, dat de weg, die de minister in wenst te slaan, ingewikkeld en omslachtig zou zijn. De verantwoordelijkheid van de overheid voor het onderwijs mag niet op de tweede plaats komen.

*Wibaut* gaf uiting aan zijn bezorgdheid over de opleidingsmogelijkheden in de medische basisvakken, met name in de fysiologie.

*Cammelbeeck* stelde vast, dat wij, ondanks alle goede bedoelingen van minister en staatssecretaris, onder de maat zijn gebleven met onze cultuur, en in het bijzonder onze kunstpolitiek. Ik verlang, aldus spreker, meer geld voor kunst en cultuur, desnoods ten koste van een straaljager, die ik daarmee voor neerstorten behoed.

*De Loor* brak een lans voor de bevordering van de jeugdvorming en de sport. Spreker betreurde, dat de minister de gevraagde nota over de sport niet had willen samenstellen.

In tweede termijn sneed *De Roos* op verzoek van zijn fractiegenoot Broeksz, die door ziekte verhinderd was, de kwestie van de televisiezendtijd aan. Gezien de te verwachten toeneming van kijkers en van inkomsten meende hij, dat er een wanverhouding aan het groeien is tussen de betekenis, die de televisie in Nederland blijkt te hebben en de geringe zendtijd. Spreker zeide, grote bezwaren te hebben tegen de voorgenomen verhoging van de luisterbijdrage; hij achtte het zeer twijfelachtig of het nodig is acht miljoen gulden van de radiobezitters te vragen.

### *Inkomsten en uitgaven Gemeentefonds 1958.*

*De Loor* noemde de financiële verhouding tussen rijk en gemeenten zeer onbevredigend. Het feit, dat alles aan de krappe kant is, wat de gemeentelijke inkomsten betreft, stemt vele gemeenten wrevelig, aldus spreker. Hij bestreed de opvatting, dat vele gemeenten te gemakkelijk een verhoging van hun inkomsten zouden aanvragen en wees op het bestaande verantwoordelijkheidsgevoel van de gemeenten.



### *Begroting 1958 Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.*

*In 't Veld* zag twee oorzaken voor de deplorabele toestand van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds; in de eerste plaats de stijging van de gemiddelde levensduur en in de tweede plaats de geldontwaarding. Ten aanzien van de eerste oorzaak merkte hij op, dat de werkenden bereid zullen moeten zijn een zwaarder offer te brengen ten behoeve van de niet werkenden. Er is echter ook een andere oplossing denkbaar, aldus *In 't Veld*, namelijk verhoging van de leeftijd, waarop men met pensioen gaat.

### *Begroting 1958 Sociale Zaken en Volksgezondheid.*

*Van Wingerden* sprak zich uit voor een verplichte aanvullende pensioenverzekering voor loontrekkenden als bekrachtiging en vervolmaking door de wetgever van de verheugende ontwikkeling van het bedrijfspensioenfondswezen en als middel om te komen tot een aanvullend pensioen. De moeilijkheden, die door de frequente overgangen van werknemers van de ene naar de andere bedrijfstak ontstaan, zouden mogelijk tot een oplossing kunnen worden gebracht door een overkoepeling van de bestaande bedrijfspensioenfonds door een algemeen fonds.

Spreker toonde zich verbaasd, dat de minister een algemene verkorting van de arbeidstijd vooralsnog ongewenst had genoemd, hoewel de bewindsman het SER-advies daarover nog niet ontvangen had.

Het overdragen van bepaalde bevoegdheden — liggende in de arbeidswet — aan het bedrijfsleven werd door *Van Wingerden* met een argwanend oog bekeken. Na wat er gebeurd was met de verordening van het Landbouwschap ten aanzien van de arbeids- en rusttijden in de landbouw meende spreker tot voorzichtigheid te moeten manen. Spreker gaf uiting aan zijn ongerustheid over de soms zeer grote loonverschillen tussen de bedrijfstakken. Hij vroeg zich af, of er wel voldoende coördinatie in het loonbeleid is en of er begrip bestaat voor de duidelijke achterstand in sommige bedrijfstakken. Waar de opvattingen van de VVD'er Molenaar, die algehele vrijheid voor het bedrijfsleven op het gebied van de lonen wenste, toe zouden leiden toonde *Van Wingerden* aan met het voorbeeld van de trieste gang van zaken bij de KLM-loononderhandelingen. Daar is er geen overheid en geen bona fide vakbeweging aan te pas gekomen. Spreker stelde duidelijk, dat niet alleen het beleid van minister Suurhoff hierbij aan de orde was; dit is kabinetspolitiek. Spreker uitte scherpe kritiek op de gang van zaken bij de verschillende loononderhandelingen. Na langdurig onderhandelen komt er vaak een op zich zelf te waarden resultaat uit de bus, maar er zijn dan zoveel chicanes en moeilijkheden geweest, dat dit resultaat ten slotte wegvalt tegen de ontstemming, die is ontstaan.

*Van Wingerden* wilde voor de bestrijding van de groeiende werkloosheid geen globale, maar gerichte maatregelen. Hij vond het niet voldoende, werkgelegenheid te scheppen binnen de mogelijkheden van de bestedingsbeperking; spreker dacht hierbij aan uitbreiding van de woningwetbouw en aan de bouw van scholen.

*Wibaut* brak een lans voor de chronische zieken. Het is thans veelal zo, dat voor de verpleging van deze mensen herhaaldelijk een beroep op de collectemarkt wordt gedaan en dat er puzzels en andere vormen van loterij worden georganiseerd, aldus spreker, die dit echter slechts als een aanvulling zou willen zien. Wij hebben primair een op een openbare regeling steunende financiële achtergrond nodig.

Spreker wijdde voorts aandacht aan de geneeskundige verzorging in de IJsselmeerpolders en aan de schooltandverzorging.

### *Begroting 1958 Financiën.*

Na de nog slechts kort daarvoor gehouden algemene financiële beschouwingen en het uitvoerige debat over de belastingmaatregelen had *Van Hall* slechts behoefte aan het maken van enkele kanttekeningen. Naar aanleiding van de wetsontwerpen, die in verband staan met een algehele herziening van de belastingwetgeving gaf hij een suggestie betreffende de werkwijze van de Eerste Kamer. Hij meende, dat men de principiële punten van belangrijke wetsontwerpen beter eerst in de Eerste Kamer zou kunnen bespreken, zodat deze kamer, die het recht van amendement mist, ten minste enige invloed op zulke ontwerpen zou kunnen uitoefenen. Nu heeft men slechts de keus tussen aannemen en verwerpen.

Met het oog op de zware taak van een minister van Financiën gaf spreker de bewindsman in overweging, een staatssecretaris aan te stellen.

### *Begroting 1958 Volkshuisvesting en Bouwnijverheid.*

*In 't Veld* sprak over de problemen van ruimtelijke ordening. Spreker had alle begrip voor de plannen van Rotterdam met zijn Europoorthavens, voor Amsterdam, dat niet achter wil blijven, en voor Den Haag, waar men niet slechts regeringscentrum maar zelfs internationaal centrum wil zijn. Maar hij vroeg zich af, of de mens in dit gebied, dat steeds meer één groot stedelijk geheel gaat vormen, wel gelukkig zou worden. Het beleid zal moeten worden gericht op spreiding van de industrie, van kantoren en onderwijsinstellingen. Spreker was van gevoelen, dat er voor basisindustrieën, zoals het tweede Hoogovenbedrijf, wel andere plaatsen zijn te vinden.

*Broeksz* meende, dat er een onvoldoende inzicht bestaat in de mate en de gevarieerdheid van de behoefte; het ministerie kent de markt, waarvoor gebouwd wordt, niet, dat blijkt uit het grote aantal onverkoopbare woningen.

Spreker was van opvatting, dat het verstandig zou zijn, 10.000 woningwoningen meer te bouwen. Naar aanleiding hiervan kwam de bewindsman met het betoog, dat de minister van Financiën zou aftreden, indien dat zou moeten gebeuren.

### *Begroting 1958 Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening.*

Ten aanzien van het melkprobleem merkte *Hoogland* op, dat de georganiseerde landbouw ernstig te kort is geschoten in zijn voorlichting van de consument; melk is een belangrijk voedingselement en te weinig wordt daarop gewezen. Spreker was van mening, dat de landbouw zelf zoveel mogelijk zal moeten zoeken naar middelen om aan de moeilijkheden het hoofd te bieden. In dit verband dacht hij aan kostprijsverlaging.

*Willemse* gaf een opsomming van het grote aantal rapporten, nota's en commissies, die zich met de problemen van de visserij in algemene zin bezighouden. Het zou logisch zijn, de resultaten van deze studies af te wachten. Al het gepraat over dirigisme wist niet uit, dat de steun van de overheid niet kan worden gemist bij het tot stand brengen van een sanering van de vissersvloot.

### *Deltawet.*

*Schorer* kenschetste het wetsontwerp als een krachtig nationaal bestuurlijk antwoord op de door de natuur aan Nederland gestelde uitdaging. Het geeft in enkele woorden aan, wat de waterstaatkundige taak van onze generatie is.

Het wetsontwerp werpt echter een zee van vragen op, aldus spreker. Na de uitvoerige behandeling in de Tweede Kamer wilde hij evenwel niet nogmaals op de talrijke details ingaan, maar zich bepalen tot de grote lijnen.

Het had zijn volle instemming, dat de bewindsman was gekomen met een raamwet en niet met een wetsvoorstel, waarin ook alle gevolgen van de waterstaatkundige werken uitputtend zouden zijn geregeld. De veiligheid staat voorop, uiteraard en terecht, aldus spreker, maar de gevolgen zijn niet, zoals de minister in de Tweede Kamer heeft gezegd, van later orde, zij zijn van een andere orde en thans reeds even actueel als de afsluitingswerkzaamheden zelf. In dit verband schonk *Schorer* aandacht aan de gevolgen voor oesterteelt en garnalenvisserij, aan de mogelijkheden voor tuinbouw, recreatie en verkeer en voor de zeevisserij.

#### *Begroting 1958 Staatsmijnen.*

*Vos* wees op de belangrijke wijziging in de economische situatie ten aanzien van de mijnen en besprak de oorzaken en gevolgen daarvan. Spreker meende, dat van de teruggang in de conjunctuur gebruik moet worden gemaakt om vele investeringsprojecten, die in de voorgaande jaren niet werden uitgevoerd, aan te pakken. Ook in de sociale situatie zijn belangrijke veranderingen, aldus spreker. Het schreeuwend tekort aan arbeidskrachten is opgeheven, de mijnen hebben hun wervingscampagne stopgezet. Spreker betwijfelde of dit wel juist was; een groot aantal der nieuwe arbeiders waren mensen, die op grond van bepaalde economische omstandigheden indertijd in België of Duitsland zijn gaan werken, en nu zijn teruggekeerd.

Spreker schonk voorts aandacht aan de sociale toestand in de mijnen en besprak in dit verband de arbeidstijdverkorting en de aanwezigheidspremie.

#### *Begroting 1958 Buitenlandse Zaken.*

*De Niet* zeide, dat de fractie met vele facetten van het beleid van minister Luns kon instemmen. Hij uitte zijn ontstemming over de wijze, waarop de minister in zijn memorie van antwoord was ingegaan op de bijdrage van de fractie van de Partij van de Arbeid in het voorlopig verslag, speciaal met betrekking tot de kwestie Indonesië. Spreker was van opvatting, dat Nederland mede verantwoordelijk is voor de rampzalige ontwikkeling in Indonesië. Het ontsiert geen mens, dit te erkennen, aldus *De Niet*, en het vergemakkelijkt het weer opnieuw overleggen met Indonesië. Dit gesprek zal nodig zijn, om het probleem Nieuw-Guinea tot een oplossing te brengen.

Ook *De Loor*, wiens naam in de debatten nogal eens was genoemd naar aanleiding van een door hem op een conferentie van 'Morele Herbewapening' afgelegde verklaring, was van mening, dat Nederland zijn aandeel in de Indonesische chaos zal moeten erkennen, wil er een oplossing voor de moeilijkheden tussen beide landen worden bereikt.

Bij de replieken betoogde *De Niet*, dat zijn fractie voorstandster was van een open gesprek met Indonesië over Nieuw-Guinea, hetgeen echter niet betekende, dat zij de soevereiniteit over dat land aan Indonesië zou willen overdragen. Standpunten moeten niet van tevoren worden vastgelegd bij een open gesprek.

*In 't Veld* ontkende, dat zijn fractie de schuld op anderen zou willen schuiven. Gezamenlijk dragen wij daarvoor de verantwoordelijkheid. De methode van de AR-afgevaardigde Algra, om de verantwoordelijkheid allereerst bij de toenmalige PvdA-ministers te zoeken, kon spreker niet bewonderen. Wanneer de PvdA alleen had geregeerd, zou er zeker een ander beleid zijn gevoerd.

#### *Begroting 1958 Oorlog en Marine.*

*De Dreu* zeide, dat zijn fractie het standpunt inneemt, dat de regering al haar invloed bij de grote mogendheden dient aan te wenden om te komen tot een

overeenkomst betreffende het stopzetten van atoombomproeven. De fractie geeft haar steun slechts aan deze begrotingen, omdat zij de overtuiging heeft, dat bewapening thans een middel is om de oorlog te voorkomen. De huidige evenwichtstoestand tussen Oost en West achtte hij een gunstige voorwaarde voor het slagen van een gesprek over ontwapening tussen beide blokken.

Spreker vroeg zich af, of ons land de zware financiële lasten van de bewapening kan blijven dragen; wij mogen niet verder springen dan onze polsstok lang is.

*De Rijk* onderscheidde drie stromingen in het pacifisme, namelijk het onoprechte communistische pacifisme, het conjunctuurpacifisme, dat voortkomt uit onlustgevoelens over alles wat met defensie heeft te maken, en het principiële pacifisme. Spreker wees het gebruik van het woord pacifisme voor partijpolitieke doeleinden af; het is betreurenswaardig, dat de een of andere politieke partij het monopolie ervan voor zich opeist.

Bij de replieken zeide *De Dreu* naar aanleiding van de helmenaffaire, dat zijn fractie het standpunt had ingenomen hierover niet te spreken, aangezien deze zaak uitvoerig in de Tweede Kamer was behandeld en men daar een commissie van onderzoek had ingesteld. Hij meende, dat het niet op de weg van de Eerste Kamer lag om een uitspraak te doen, waaruit de bewindslieden de conclusie zouden moeten trekken, dat hun heengaan gewenst werd.

*In 't Veld* sloot zich hierbij aan; bovendien wilde zijn fractie, zo deelde hij mede, de schijn vermijden, dat men de staatssecretaris als geestverwant de hand boven het hoofd wilde houden. Spreker bleef van mening, dat het voor de Eerste Kamer de meest aangewezen weg is om het resultaat van het onderzoek af te wachten. Het ligt echter op de weg van de minister en staatssecretaris om zelf hun conclusies te trekken uit de debatten in de beide kamers.

#### *Begroting 1958 Verkeer en Waterstaat.*

*Schorer* sneed de kwestie van de tarieven van de veren over de Westerschelde aan. Hij hield de regering voor, dat haar beleid op dit punt een grote psychologische betekenis heeft, met name voor Zeeuwsch Vlaanderen.

*Vos* verklaarde zeer benieuwd te zijn naar de toegezegde nota over de havenontwikkeling, die naar zijn mening ook investeringsgegevens zou moeten bevatten. Spreker zeide, zich altijd verwonderd te hebben over het typische verzet van het ministerie van Financiën ten aanzien van het wederinstellen van het Wegenfonds. Hij zou dit zeer gewenst achten, ten einde een inzicht te krijgen in de gehele materie; er zou een splitsing tussen kosten en opbrengsten komen.

*Vos* uitte zijn ontstemming over de trage voortgang, die gemaakt wordt met de oplossing van het vraagstuk van de Amsterdamse oeververbindingen. Hij pleitte ervoor, beide tunnels tegelijkertijd te laten bouwen, omdat anders de bijkomende kosten voor Amsterdam aanzienlijk groter zullen zijn. Mocht echter de beslissing zo uitvallen, dat er slechts één tunnel kan komen, dan verdiende zijns inziens de IJtunnel verre de voorkeur; de extrakosten voor aan- en afvoerwegen in Amsterdam zouden in dat geval belangrijk minder zijn.

Spreker betreurde, dat de bewindsman geen enkel initiatief ontplooid had bij de moeilijkheden, die er gerezen waren bij de Nederlandse Spoorwegen en de KLM. Weliswaar heeft de minister van Sociale Zaken als eerstaangewezen de zorg voor de loonpolitiek in ons land, maar dit ontheft de minister van Verkeer en Waterstaat niet van zijn verantwoordelijkheid.

Spreker wijdde voorts aandacht aan de verkeerspolitiek in Europees verband.

### *Interpellatie-De Vos van Steenwijk.*

De VVD'er *De Vos van Steenwijk* hield een interpellatie met betrekking tot uit Indonesië afkomstige personen, die als verstekelingen pogen toegang tot Nederland te verkrijgen.

*De Dreu* kon het standpunt van de minister onderschrijven, dat de regering een algemeen beleid heeft vast te stellen en dat zij zich daarbij wel moet distantieren van concrete gevallen, die dikwijls schrijnend zijn. Hij wees er daarbij echter op, dat het niet altijd alleen om spijt-optanten gaat en maakte als zijn wens kenbaar, dat de regering bij de beoordeling van de status van de betrokkenen zich niet te zeer op een formeel juridisch standpunt zou stellen en dat elk geval zorgvuldig zal worden bekeken in het raam der menselijke verhoudingen en met inachtneming van de Nederlandse medeverantwoordelijkheid voor de gang van zaken vóór de soevereiniteitsoverdracht.

### *Begroting 1958 Economische Zaken.*

*Kapteijn* was van mening, dat de investeringsfaciliteiten te vroeg weer werden ingevoerd. Hij zag het economische nut ervan niet, omdat een ondernemer met slechte vooruitzichten toch niet meer zal gaan investeren.

Spreker had geen bezwaren tegen de hoge salariëring van de ambtenaren bij de EEG en de KSG; slechts op deze manier kan men eerste klas figuren krijgen, die niet spoedig naar het particuliere bedrijf weggelokt kunnen worden. Hij was wel van opvatting, dat deze mensen belasting zouden moeten betalen.

Spreker schonk voorts aandacht aan het prijsbeleid en de buitenlandse economische betrekkingen.

*Vos* ving zijn beschouwingen aan met een betoog over de conjunctuur, waarbij hij uitging van het verslag van de Nederlandse Bank. Hij vond dit een uitstekend stuk, waarop hij overigens wel kritiek had. Zo bestreed hij de opvatting, dat de gemeenten schuld zouden hebben aan de overinvesteringen; naar zijn mening lag de schuld hier meer bij het rijk, want de regering had geen gebruik gemaakt van de mogelijkheden tot fysieke controle. Bovendien was de particuliere bouw de laatste jaren sterker toegenomen dan de woningwetbouw, en ook voor particuliere woningen is straatanaleg e.d. nodig.

Spreker toonde aan, dat een zekere mate van dirigisme nodig is, ook om een juiste verhouding tussen onze in- en uitvoer en tussen onze handels- en dienstenequilibrans te verkrijgen. Als een belangrijke oorzaak van de overspanning zag spreker de in 1955 doorgevoerde belastingverlaging van 500 miljoen gulden. Ook had men eerder met de kredietrestricties moeten beginnen.

Spreker vroeg de bewindsman om aandacht te schenken niet alleen aan de omvang van de investeringen, maar ook aan de vraag waar wordt geïnvesteerd.

### *Wijziging van het KSG-verdrag.*

*Cammelbeeck* deelde namens de fractie mede, geen overwegende bezwaren tegen het voorgestelde wijzigingsverdrag te hebben. Sprekers fractie was het met de tweede motie van Van der Goes van Naters in de Tweede Kamer eens, al zouden naar haar mening de bewoordingen anders gesteld hebben moeten zijn.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

### *Regeling beroep tegen beschikkingen krachtens wet economische mededinging.*

*Cammelbeeck* had bezwaren tegen de samenstelling van de kamer voor mededingingszaken en tegen een te ver gaande specialisering. De discussie moet niet voor een groot deel in de raadkamer plaatsvinden en gedekt worden door raad-

kamergeheim, zij moet aan deze zijde van de groene tafel openblijven, aldus spreker.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

#### *Wet op de geneesmiddelenvoorziening.*

Al kort na zijn installatie als lid van de kamer hield *Querido* zijn maidenspeech. Spreker, die van mening was, dat de wet de bestaande toestand enorm zou verbeteren en een stoutmoedige en bewonderenswaardige poging was om de geneesmiddelenvoorziening ten behoeve van de volksgezondheid op een hoger plan te brengen, opperde nochtans enkele bezwaren. Zo was het zijns inziens onjuist, dat de door een drogist verkochte artikelen geneesmiddelen zouden moeten worden genoemd. Hij meende voorts, dat het wetsontwerp geen fraai legislatief stuk werk was en verzocht de bewindsman, de redactie van verschillende artikelen wat bij te schaven.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

#### *Interpellatie-Seegers.*

De CPN-afgevaardigde Seegers had verzocht een interpellatie te mogen houden over het regeringsbeleid ten aanzien van de gerezen moeilijkheden in Libanon en Jordanië, welke moeilijkheden de wereld met oorlog zouden dreigen.

*In 't Veld* was van mening, dat men in het algemeen voorzichtig diende te zijn met het afwijzen van interpellatie-aanvragen. In dit geval echter meende hij, dat van een noodzaak tot interpellatie geen sprake was. De invloed van de Eerste Kamer op het buitenlands beleid is niet zo overwegend, dat een interpellatie een werkelijk effect zou kunnen hebben. Spreker zag in deze interpellatie niet meer dan een stuk communistische propaganda. Hij verklaarde daarom namens de fractie, dat zij aan het houden van de interpellatie geen medewerking zou verlenen. Deze mening werd door de overige fracties, uitgezonderd natuurlijk de communistische, gedeeld, zodat de interpellatie geen doorgang kon vinden.

#### *Wijziging lager-onderwijswet 1920.*

Ten aanzien van het ontslag van de huwende onderwijzeres merkte *De Roos* op, dat de problematiek van het ontslag zal blijven bestaan, zij het dan in mindere mate, niet als een algemeen vraagstuk, maar als een vraagstuk van plaatselijke aard. Sprekers fractie betreurde de gang van zaken aan de overzijde van het Binnenhof; *De Roos* zag echter geen aanleiding nu nog een poging te doen de een of andere uitspraak van de kamer uit te lokken. Hij twijfelde er niet aan, dat dit niet de laatste maal was geweest, dat de kamer over de positie van de huwende onderwijzeres gesproken had.

Het wetsontwerp werd met grote meerderheid aangenomen.

#### *Jeugdspaarwet.*

Bij de behandeling van dit wetsontwerp werd ook de bezitsvorming in het kader van de begroting 1958 van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie betrokken.

*De Rijk* was van mening, dat de jeugdspaarwet niet zo heel veel betekende ten aanzien van een wezenlijke verbetering van de bezitsstructuur. Het belang was zijns inziens vooral gelegen in het opvoedende karakter van de erin genoemde maatregelen. Het grote bezwaar blijft, dat deze maatregelen van geen enkele betekenis zijn voor hen, die niet kunnen sparen.

Er bestaat, aldus spreker, een grote belangstelling voor de bezitsvorming; het

is echter de vraag, of men in het algemeen wel weet waar het om gaat en welke aspecten deze zaak heeft. Het meningsverschil tussen de zogenaamde voor- en tegenstanders van de bezitsvorming gaat vooral over de vraag, of het materiële private bezit de enige waarborg biedt voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid van de individu en de bescherming tegen economische fluctuaties. Men gaat vaak uit van de vooronderstelling, dat gemeenschapsvoorzieningen in wezen de menselijke persoon terugdringen. Spreker en zijn fractiegenoten bleven van opvatting, dat het verkrijgen van een goede opleiding en van kennis en het hebben van sociale zekerheid van fundamenteeler waarde zijn dan een materieel bezit.

Het ontwerp-jeugdspaarwet werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

*H. Oosterhuis.*

# BIJLAGEN





VERKLARING PARTIJBESTUUR PARTIJ VAN DE ARBEID  
VAN 19 JUNI 1958

Nagy en Maleter zijn gedood zonder vorm van proces. Zij, die de communistische politiek kennen, wisten, dat dit zou geschieden. Vele tienduizenden echter hoopten, vaak tegen beter weten in, dat het communistische regime tot zulk een afgrijselijke daad niet zou overgaan. Verbijsterend en verbitterd stellen velen opnieuw vast, dat men in de communistische wereld aan recht en rechtvaardigheid geen waarde toekent en dat het mensenleven er niet telt.

De voortdurende Russische verklaringen van bereidheid tot een pacifistische politiek zijn duidelijker dan ooit gelogenstraft door de feiten. Men heeft de wereld bedrogen, zoals men Nagy en Maleter bedroog, toen men hen onder het voorwendsel van vrijgeleide de dood indreef.

Vreedzaam naast elkaar leven, trouw en solidariteit zijn opnieuw slechts leuzen gebleken, waarmee men mensen, die naar vrede verlangen, probeert voor zich te winnen, of waarmee men tenminste verwarring hoopt te zaaien.

De Partij van de Arbeid, levend vanuit het besef, dat vrijheid en menselijke waardigheid ver uitgaan boven partij-politieke belangen, is zich duidelijk ervan bewust, dat het haar taak en opdracht blijft te waarschuwen en te strijden tegen een beweging, die haar eigen vernielende macht verafgoedt en voor de mens, zijn vrijheid en beschaving slechts verachting heeft.

Namens het partijbestuur:

**EVERT VERMEER**, *voorzitter*.

VERKLARING PARTIJBESTUUR PARTIJ VAN DE ARBEID

In zijn vergadering van 28 juni 1957 heeft het partijbestuur van de Partij van de Arbeid een bespreking gewijd aan de proeven met atoombommen en de verschillende verklaringen uit de laatste tijd, waarin de vrees voor de gevolgen van deze proeven tot uiting komt.

De openbaar bekend geworden resultaten van de proeven met atoombommen confronteren de mensheid met een modern middel tot massavernietiging, waartegen geen afweer mogelijk schijnt en blijkens wetenschappelijke opvattingen kan de volksgezondheid door deze proeven in gevaar worden gebracht.

Het partijbestuur waardeert het beroep, dat van de zijde van een aantal geestelijke leiders en wetenschappelijke werkers op de regeringen wordt gedaan tot het stopzetten van deze proeven, als een teken van een in brede kring tot uiting komend verantwoordelijkheidsbesef.

Het partijbestuur heeft eveneens kennis genomen van de opvattingen van andere wetenschappelijke werkers, die zich op het standpunt stellen, dat door de proeven de volksgezondheid niet in gevaar wordt gebracht. In deze wetenschappelijke discussie kan en wenst het partijbestuur zich niet te begeven.

Het partijbestuur stelt zich achter degenen, die in oprecht streven naar vrede, via de regeringen een poging willen doen om te komen tot het verbod van proeven met atoombommen. Dit verbod zal alleen dan enig perspectief bieden, wanneer het gebaseerd is op een internationale overeenkomst, waarbij alle partijen van deze proeven afzien en bereid zijn alle controlemaatregelen te aanvaarden, die noodzakelijk zijn om de naleving van dit verbod te kunnen verzekeren.

Het verbod van de atoomproeven kan voorts niet los worden gezien van het ontwapeningsprobleem als geheel. Het partijbestuur zou het toejuichen als de besprekingen op de ontwapeningsconferentie tot positieve resultaten zouden kunnen leiden, daarbij nadrukkelijk vaststellend, dat conclusies van de ontwapeningsconferentie niet kunnen en niet mogen betekenen: zich neerleggen bij de politieke situatie zoals deze na 1945 is ontstaan.

Eens te meer is uit de onrust van de vrije wereld gebleken, hoezeer de volken van het westen de oorlog verafschuwen.

De verantwoordelijkheid voor het voortbestaan van de vrije wereld en de solidariteit met de onderdrukte volken achter het IJzeren Gordijn gebieden echter, dat de ontwapening dienstbaar heeft te zijn aan de vrijheid. De vrede kan nooit worden gekocht met verraad van de vrijheid.

EVERT VERMEER, *voorzitter*,  
FRITS ALBRECHT, *Alg. secretaris*.

## RESOLUTIE BETREFFENDE DE ONTwapENING

*aangenomen op het congres van de Socialistische Internationale, van 2-6 juli 1957, te Wenen.*

Het congres van de Socialistische Internationale vat zijn opvattingen over de ontwapening als volgt samen:

De recente voorstellen tot het staken van alle verdere atoombomproeven zouden moeten worden aangenomen. Het systeem van waarneming en controle, dat voor de uitvoering van dit besluit nodig is, is een praktisch vraagstuk, dat niet tot onoverwinnelijke moeilijkheden behoeft te leiden, zodra het staken van de proeven in beginsel is aanvaard. Het vasthouden aan soevereine rechten, waar het gaat om het treffen van de nodige controlemaatregelen, kan niet worden toegestaan, wanneer naties proeven verrichten, die leven en welzijn niet alleen van de eigen burgers, maar van de gehele mensheid aangaan.

Het congres is daarom van mening, dat het staken van deze proeven een vraagstuk op zich zelf is en dat het niet van een algemeen ontwapeningsverdrag afhankelijk mag worden gesteld. Het spreekt als zijn mening uit, dat het beter is te beginnen met een maximum van hetgeen aan overeenstemming bereikbaar is, in de vaste verwachting en het geloof, dat men vanaf dit punt ook tot verderreikende overeenkomsten zal komen. Het is van bijzonder groot belang, dat de huidige toestand van wantrouwen door groter wederzijds vertrouwen wordt vervangen. Het congres is daarom van mening, dat belemmeringen voor overeenstemming in een volgend stadium niet de verwezenlijking van op dit ogenblik mogelijke overeenkomsten in de weg mogen staan. Daarom moet men niet toestaan, dat het betere de vijand van het goede wordt, omdat anders alle vooruitgang onmogelijk zou worden.

Tegelijkertijd erkent het congres de bijzondere betekenis van de totstandkoming van een overeenkomst betreffende het staken van de productie van splijtbaar materiaal voor militaire doeleinden en daarom van alle atoomwapenen, gekoppeld aan een overeenkomst over de controle op de gebruikelijke strijdmiddelen. Deze overeenkomsten zouden vanzelfsprekend maatregelen inhouden om te komen tot een werkelijke doelmatige controle ter plaatse.

Zouden dergelijke overeenkomsten niet tot stand komen, dan moet betwijfeld worden of verdere proeven achterwege zouden blijven. De mogelijkheid bestaat immers, dat landen die tot nu toe geen proeven met atoombommen hebben verricht, hiertoe zouden willen overgaan, wanneer niet degenen, die de proeven reeds eerder verrichtten, de productie van atoomwapens staken. Het gevaar van een dergelijke ontwikkeling, waarbij steeds meer landen atoomwapens zouden maken en beproeven, moet voor de grote machten een bijzondere aansporing zijn om een overeenkomst betreffende de atoomproductie en de conventionele strijdmiddelen na te streven.

Het congres zou een overeenkomst van harte toejuichen, waardoor deze beide fasen der ontwapening tot één zouden versmelten. Wanneer dit onmogelijk zou blijken, dan moet onverwijld met de eerste fase worden begonnen en de tweede zou zo spoedig mogelijk moeten volgen.

Het congres is vast overtuigd, dat een overeenkomst over de ontwapening niet afhankelijk moet worden gesteld van de regeling van nog onopgeloste politieke vraagstukken. Dit zou op beide gebieden het tot stand komen van een overeenkomst moeilijker, misschien zelfs onmogelijk maken. Het is wel mogelijk dat beide

overeenkomsten onafhankelijk van elkaar en gelijktijdig worden behandeld. Er is alle reden om te veronderstellen, dat overeenstemming op het ene terrein een klimaat zou scheppen, dat voor overeenstemming op het andere gebied gunstig zou zijn. Maar beiden moeten niet met elkaar worden verbonden, omdat anders een klimaat van onuitgesproken bedreiging op beide gebieden zou heersen.

Het congres spreekt de vurige hoop uit, dat de besprekingen, die thans over de ontwapening worden gevoerd, tot praktische resultaten zullen leiden. Niet alleen de financiële lasten van de bewapening zijn zelfs voor de rijkste landen ondragelijk geworden, maar de wedloop in de wapenproductie en hun ontzettende vernielende kracht werpen eveneens hun schaduw over het gehele mensdom. Deze schaduw te verdrijven is de eerste taak van de staatslieden van onze tijd.

RESOLUTIE BETREFFENDE ALGERIJE

*aangenomen op de bijeenkomst van de raad van de Socialistische Internationale, gehouden in juni 1958, te Brussel.*

De Socialistische Internationale is ernstig verontrust over het conflict in Algerije en het menselijk leed dat hierdoor wordt veroorzaakt. Zij is van mening dat het vraagstuk-Algerije een bedreiging vormt voor de vrede en samenwerking in de wereld.

De Socialistische Internationale staat op de bres voor de vrijheid van alle naties, maar zij erkent tevens dat de wederzijdse economische afhankelijkheid en de culturele samenwerking tot verbindingen tussen Frankrijk en Algerije hebben geleid, die zelden worden aangetroffen..

Geleid door de geest van de in 1951 te Frankfort aangenomen verklaring, is de Socialistische Internationale ervan overtuigd, dat vrijheid een essentiële noodzaak is voor de totstandkoming van een vreedzame en democratische samenleving.

De Socialistische Internationale veroordeelt alle daden van marteling, terreur, intimidatie en onderdrukking van de burgerlijke vrijheden in Algerije.

Hoewel door de vijandelijkheden een bittere stemming is ontstaan, dringt zij toch aan op beëindiging van het conflict in Algerije door middel van vreedzame onderhandelingen en op de grondslag van het waarborgen van democratische vrijheden, opdat alle inwoners van Algerije gelijk recht van spreken hebben over de toekomst van hun land. Alleen op deze grondslag kan een duurzame samenwerking tot stand komen tussen de Europese en de niet-Europese bevolking in Algerije.

De ontspanning die nodig is om tot onderhandelingen te komen kan alleen worden bereikt indien alle bij het conflict betrokken partijen afzien van tevoren gestelde voorwaarden waaraan zij op dit ogenblik vasthouden. Noch van de Franse overheid, noch van de verschillende instanties die de Algerijnse opvattingen vertegenwoordigen, kan worden verwacht dat zij onderhandelingen beginnen die reeds tevoren capitulatie inhouden. De Internationale meent daarom, dat bij de onderhandelingen niet bij voorbaat een aantal belangrijke mogelijkheden moet worden uitgesloten, zoals integratie van Algerije bij Frankrijk, of zelfbeschikking voor Algerije, op de grondslag der democratie en gepaard met waarborgen voor de rechten der minderheden.

RESOLUTIE BETREFFENDE HONGARIJE EN DE SLACHTOFFERS  
VAN POLITIEKE VERVOLGING

*aangenomen op het congres van de Soc. Internationale van 2-6 juli 1957  
te Wenen.*

Het congres van de Socialistische Internationale doet een beroep op de gehele wereld om te protesteren tegen de bloedige terreur, waarmede de communistische contrarevolutie in Hongarije wraak neemt op de strijders voor de vrijheid van Hongarije.

Het congres protesteert in het bijzonder tegen de wrede vonnissen van de Kadar-rechtbanken, waarbij studenten, arbeiders en anderen, die niet anders hebben gedaan dan de vrijheidsbeweging van hun volk steunen, bij honderden aan de galg zijn gebracht en bij duizenden voor vele jaren in de kerkers zijn geworpen.

Het congres verheft zijn stem echter niet alleen voor de slachtoffers van de terreur in Hongarije, maar eveneens voor de vervolgd en van hun vrijheid beroofden in alle andere landen, waar ook en onder welk regime de rechten van de mensen worden vertrapt.

Dit protest geldt eveneens voor de vervolging van alle aanhangers van de vrijheid in Franco-Spanje en in sommige landen van Latijns Amerika, evenals de overblijfselen van verwerpelijke politiemethoden, die hier en daar in landen worden toegepast, die in een strijd om hun nationale onafhankelijkheid zijn gewikkeld.

Het congres veroordeelt niet minder de vervolgingen op grond van ras, zoals die zich in de Unie van Zuid-Afrika voordoen; of in de Sowjet-Unie tegenover de joodse minderheid.

Ten aanzien van de dictatuurstaten in Oost-Europa stelt het congres als minimumeis voor de mogelijkheid van co-existentie, de heroprichting van de democratisch-socialistische arbeidersbeweging in volle vrijheid overal waar zij reeds bestond, en de vrijlating van allen, die op grond van hun politieke overtuiging gevangen zijn gezet. De Internationale verklaart zich solidair met de strijders voor de vrijheid in alle landen en zendt hun zijn dankbare groeten.

RESOLUTIE INZAKE HET VERDRAG TOT OPRICHTING VAN DE  
EUROPESE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP (EEG)

*aangenomen door de Conferentie van de Socialistische Partijen van de landen der  
Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, gehouden op 3 en 4 juni 1957, te  
Luxemburg.*

De afgevaardigden van de socialistische partijen van de aan de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal deelnemende staten, België, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland — kwamen op 3 en 4 juni in Luxemburg bijeen voor een gezamenlijke bespreking van de verdragen tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, alsmede van de vraagstukken verband houdende met de instelling van een Europese vrijhandelszone.

De conferentie bevestigde de bij deze socialistische partijen bestaande eenheid van fundamentele opvattingen ten opzichte van deze vraagstukken.

*De zes socialistische partijen:*

1. achten het zeer verheugend dat het verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap een veel nauwere aaneensluiting van Europa tot stand brengt en spreken als hun mening uit dat de politiek der gemeenschap erop gericht moet zijn deze aaneensluiting ook verder te bevorderen en te pogen de overige tot de OEES behorende landen te bewegen hetzij tot toetreden, hetzij tot het afsluiten van bijzondere verdragen;

2. stellen met voldoening vast dat als essentieel doel van het verdrag is gesteld een voortdurende verbetering van de levensomstandigheden der volkeren en de voorwaarden waaronder zij werken, en dat met name een hoog peil van de werkgelegenheid, een stabiel prijsniveau en een evenwichtige economische expansie als onderdelen van deze taak worden aangemerkt;

3. zijn van oordeel dat dit doel kan worden bereikt door de in het verdrag aangeduide ontwikkeling in de richting van een douane-unie en door de vrije circulatie van arbeidskrachten en kapitaal, doch stellen eveneens vast dat het tot stand komen van een gemeenschappelijke markt niet automatisch leidt naar een betere sociale structuur en een expansieve en stabiele economie, doch dat daarvoor een doelbewuste gemeenschappelijk gerichte actieve economische politiek noodzakelijk is;

4. zijn tevens van mening a. dat voor het teweeg brengen van een werkelijke coördinatie van de economische politiek der deelnemende staten en voor het voeren van een gemeenschappelijk conjunctuurbeleid als raadgevend orgaan in samenwerking met de OEES een Europees Economisch Bureau moet worden opgericht dat ter beschikking van de Gemeenschap staat;

b. dat in het verdrag de sociale politiek te weinig tot haar recht is gekomen en dat met name de bepalingen met betrekking tot het Europese Sociale Fonds onvoldoende zijn, in verband waarmee zij aandringen op verdergaande gezamenlijke activiteit op dit gebied en op het door elke regering volgen van een politiek welke eventuele speciale moeilijkheden opvangt;

c. dat de landbouwpolitiek als integrerend onderdeel van de economische politiek gericht dient te worden op de rationele produktie en een betere vakopleiding, waardoor de in het verdrag bedoelde gelijkwaardige beloning van de in de landbouw werkende arbeidskrachten en tevens een redelijke prijs voor de consument mogelijk worden gemaakt;



d. dat grote betekenis moet worden gehecht aan de in het verdrag principieel vastgelegde ontwikkeling van een gemeenschappelijke vervoerspolitiek en dat onverwijld met een gemeenschappelijke, doelbewust gevoerde vervoerspolitiek een aanvang dient te worden gemaakt;

e. dat ingestemd moet worden met de beschikbaarstelling van grote bedragen ten behoeve van de ontwikkeling van achtergebleven gebieden in de Gemeenschap door de oprichting van een Europese investeringsbank. Echter achten zij het van bijzonder belang dat de op de doelstellingen van het verdrag afgestemde investeringsbemoeiingen van de bank worden gericht op een snelle verbetering van het levenspeil in deze veelal door een laaggelegen standaard en door grote werkloosheid gekenmerkte gebieden en niet in de eerste plaats op het behalen van commerciële resultaten.

5. geven als hun mening te kennen dat de associatie met de landen en gebieden buiten Europa van grote waarde kan zijn, zowel voor de ontwikkeling van deze gebieden naar een hoger sociaal en economisch niveau, als voor de onderlinge verhouding tussen de economieën van de zes staten en de bedoelde gebieden;

stellen vast, dat bij het voortschrijden op de weg naar onafhankelijkheid meer en meer de in die landen en gebieden gevestigde parlementaire vertegenwoordigingen der volken dienen te worden ingeschakeld en dat bij verwerving der onafhankelijkheid de associatie slechts dient te worden voortgezet indien door het betrokken land soeverein de wens daartoe wordt uitgesproken.

De socialistische partijen van de landen van de Gemeenschap zijn van mening:

dat de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie uitsluitend dienstbaar moet worden gemaakt aan de ontwikkeling van de kernenergie voor vreedzame doeleinden;

dat gezamenlijk alle krachten moeten worden ingespannen om de bestaande achterstand op dit gebied in te halen;

dat de bijzondere splijtstoffen eigendom van de Gemeenschap moeten worden;

verlangend met alle nadruk:

dat de overheid op de atomeconomie een zodanige invloed uitoefent als overeenkomt met de bijzondere betekenis en het gevaarlijke karakter van de kernenergie en met de vereiste grote overheidshulp ten behoeve van het spuurwerk, de vakopleiding en de investeringen;

een coördinatie van de werkzaamheden van de Hoge Autoriteit en van de Commissie voor Atoomenergie in het bijzonder met het oog op een gemeenschappelijke energiepolitiek, waarbij een actieve investeringspolitiek voor alle vormen van energie op de voorgrond staat;

een speciale stimulering van het medisch en biologisch onderzoek met het oog op alle denkbare bescherming van de werknemers en van de bevolking;

gebruikmaking van alle middelen en mogelijkheden tot samenwerking met derde landen, de OEES en de Verenigde Naties.

De socialistische partijen zijn van oordeel:

dat het gevaar dat de overheersende positie van de Raad van Ministers tot een anonieme bureaucratie leidt, kan worden afgewend door een werkelijke versterking van de positie van de Europese Commissie die jegens de Assemblee verantwoording verschuldigd is;

beschouwen de verdragen:

tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap en van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie ondanks de daaraan klevende gebreken als een grondslag waarop kan worden verder gebouwd, en bevelen de socialistische partijen niet alleen aan steun te verlenen aan de goedkeuring van deze verdragen, doch ook na de inwerkingtreding daarvan te streven naar een gemeenschappelijke socialistische actie, opdat door een gemeenschappelijke opbouwende politiek de door de verdragen geboden grote mogelijkheden met betrekking tot de toekomstige levensstandaard van de volken, de eenheid van Europa en de politieke rust in de wereld volledig worden uitgeput.

# INHOUD

VERSLAG PARTIJBESTUUR . . . . .	7
Afdelingen en ledental . . . . .	14
Partijbestuur en Secretariaat . . . . .	19—20
Verkiezingactie 1958 . . . . .	23
Verkiezingen Prov. Staten 1958 . . . . .	24
Gemeenteraadsverkiezingen 1958 . . . . .	30
Congressen . . . . .	34
Partijraad . . . . .	37
Internationaal contact . . . . .	38
Vertegenwoordigingen . . . . .	43
Werkgemeenschappen . . . . .	44
Diverse periodieken . . . . .	52
Commissiewerk . . . . .	56
Verhouding tot andere organisaties . . . . .	64
Vrouwenbond . . . . .	65
Dr Wiardi Beckman Stichting . . . . .	74
Koos Vorrink Instituut . . . . .	87
Nieuwe Koers . . . . .	91
FINANCIËLE VERSLAGEN	
a. 1 oktober 1956—30 september 1957 . . . . .	93
b. 1 oktober 1957—30 september 1958 . . . . .	137
PARLEMENTAIRE ARBEID	
Verslag Tweede-Kamerfractie . . . . .	179
Verslag Eerste-Kamerfractie . . . . .	271
B I J L A G E N, I t/m VI . . . . .	299